

การพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้น : ศึกษาทฤษฎีความรับผิดชอบ
ในทางภววิสัยของการทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอก

กฤตเมธ ทองประไพ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ปีการศึกษา 2566

PROOF OF THE LIABILITY OF THE PERSON WHO ACTED AND CAUSED
AN OUTCOME : STUDY THE THEORY OF OBJECTIVE LIABILITY FOR
OCCURRENCES INVOLVING AN EXTERNAL ELEMENT

KITTAMED THONGPRAPAI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Pridi Bhanomyong Faculty of Law,
Dhurakij Pundit University
Academic Year 2023

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

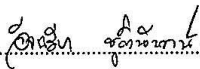
คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้น : ศึกษาทฤษฎีความรับผิด
ในทางภววิสัยของการทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอก
เสนอโดย กฤตเมธ ทองประไพ
สาขาวิชา นิติศาสตร์
หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมมยงค์
(อาจารย์ ดร. สุทธิพล ทวีชัยการ)
วันที่ 10 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2567

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้น : ศึกษาทฤษฎีความรับผิดชอบในทางทฤษฎีของการทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอก
ชื่อผู้เขียน	กฤตเมธ ทองประไพ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2566

บทคัดย่อ

ความผิดอาญาที่ต้องการให้มีผลปรากฏเป็นการเฉพาะแยกต่างหากจากการกระทำนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากการกระทำของบุคคลใด เพราะคงมีแต่ผู้ที่เป็นต้นเหตุที่ทำให้ผลเกิดขึ้นเท่านั้นที่จะต้องมีความรับผิดชอบในทางอาญา หากจะให้ผู้ที่มีได้เป็นต้นเหตุในผลที่เกิดขึ้นนั้นต้องรับผิดชอบแล้ว ก็จะทำให้เกิดความไม่ชอบธรรมในการลงโทษบุคคลดังกล่าว การพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าการกระทำของบุคคลใดที่เป็นต้นเหตุในผลที่เกิดขึ้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการวินิจฉัยความรับผิดชอบในผลของบุคคล

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล แต่จากการศึกษาพบว่าทฤษฎีทั้งสองยังมีข้อจำกัดและความไม่สมบูรณ์อยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งจากการที่ทฤษฎีเงื่อนไขเองที่มีขอบเขตในการวินิจฉัยที่กว้างขวาง และไม่มีข้อจำกัดทั้งยังไม่สามารถที่จะบ่งชี้ได้ดีกว่าในบรรดาต้นเหตุทั้งหลายเหล่านั้น มีสาเหตุในประการใดบ้างที่สมควรจะต้องรับผิดชอบ หรือในกรณีของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเองที่ได้มีการนำเอาส่วนประกอบแห่งการรับรู้ภายในจิตใจของผู้กระทำเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยในชั้นขององค์ประกอบภายนอกอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการผิดลำดับขั้นตอนในการพิสูจน์ความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญา

จากปัญหาข้างต้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาแนวความคิดของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ตลอดจนแนวทางในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลของประเทศไทยเปรียบเทียบกับในต่างประเทศ รวมทั้งจะได้นำเสนอทฤษฎีความรับผิดชอบในทางทฤษฎีซึ่งสามารถที่จะนำมาจำกัดผลลัพธ์จากการพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นให้เหลือแต่เพียงผลที่เกิดจาก “ผลงาน” ของผู้กระทำเท่านั้นที่จะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบ

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล, ทฤษฎีเงื่อนไข, ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม, ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางทฤษฎี

.....
.....

Thesis Title	PROOF OF THE LIABILITY OF THE PERSON WHO ACTED AND CAUSED AN OUTCOME : STUDY THE THEORY OF OBJECTIVE LIABILITY FOR OCCURRENCES INVOLVING AN EXTERNAL ELEMENT
Author	Kittamed Thongprapai
Thesis Advisor	Associate Professor Achariya Chutinun
Program	Master of Law
Academic Year	2023

ABSTRACT

Criminal offenses that require an outcome separate from action necessitate proving a connection between actions and outcomes to demonstrate that the outcome has a cause by individual action. Only those whose actions directly lead to the outcome can be held criminally liable. Holding someone who did not cause the outcome to liability would result in unfair punishment. Therefore, proving that the actions of a person caused the outcome is crucial for considering liability in personal outcomes.

Currently in Thailand, there is utilization of the theory of condition and the theory of adequate causation aiming to prove a connection between actions and outcomes. However, studies indicate that both theories have many limitations and are incomplete. The theory of condition itself has a broad and unrestricted scope and also cannot specify which causes should be considered as liabilities. Plus, the theory of adequate causation takes elements of the inner awareness of the person who acted to conduct research from elements of the outside. This is the wrong process for proving liability as outlined in the structure of criminal liability.

The aforementioned issues emphasize the importance of studying the concept of the connection between actions and outcomes, along with the concept of proving liability for outcomes in Thailand compared to foreign countries. Furthermore, to show the theory of objective liability, which can limit the outcomes of proving the cause of the outcomes solely to be the 'work' of the person who acted, thus holding them liable.

Keywords: The Connection between Action and Outcomes, The Theory of Condition, The Theory of Adequate Causation, The Theory of Objective Liability

.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความเมตตากรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ตลอดจนแนวทางในการเขียนงานวิชาการ และสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยก็คือการสร้างแรงบันดาลใจและกำลังใจ จนทำให้ผู้เขียนสามารถที่จะเขียนงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงลงได้ในท้ายที่สุด

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรภิรมย์ โกมลารชุน ประธานกรรมการ วิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร. จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ท่านได้ชี้แนะแนวทาง เสนอองค์ความรู้ ที่ถูกต้อง ตลอดจนได้ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงแก้ไขข้อจำกัดและความบกพร่อง จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงอย่างมีคุณภาพ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ของคณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ ที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวก ชี้แนะแนวทางในการศึกษา รวมทั้งคำแนะนำอันมีคุณค่า ตลอดเวลาที่ผู้เขียนได้ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา พี่สาว ตลอดจนครอบครัวที่ได้ให้การสนับสนุนและเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของผู้เขียนเสมอมา

ในการนี้ผู้เขียนต้องขอกราบขออภัยหากงานเขียนชิ้นนี้ยังมีข้อบกพร่อง หรือมีความไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้เป็นความผิดพลาดโดยส่วนตัวของผู้เขียนเองทั้งสิ้น

สุดท้ายนี้ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นอีกหนึ่งในอย่างก้าวให้กับความสำเร็จทางวิชาการและมีส่วนช่วยผู้ปฏิบัติงานทั้งหลายที่จะได้นำเอาองค์ความรู้นี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคมในทุกภาคส่วน และขอให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอีกหนึ่งผลงานในการสร้างแรงบันดาลใจสำหรับท่านอื่น ใน การศึกษาและพัฒนาความรู้ทางวิชาการให้ก้าวหน้าต่อไป

กฤตเมธ ทองประไพ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	8
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	8
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2. แนวคิดและหลักการพิสูจน์ความรับผิดชอบในการกระทำ.....	10
2.1 ทฤษฎีว่าด้วยเรื่องการกระทำ.....	10
2.2 ภารกิจและหน้าที่ของกฎหมายอาญา.....	22
2.3 ความผิดอาญาที่ต้องการผล.....	29
2.4 หลักการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล.....	34
3. หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่มีการปรับใช้ในต่างประเทศ.....	53
3.1 ประเทศอังกฤษ.....	53
3.2 ประเทศฝรั่งเศส.....	59
3.3 ประเทศเยอรมนี.....	62
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางและปัญหาของการปรับใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์.....	90
ระหว่างการกระทำกับผลในประเทศไทย	
4.1 วิเคราะห์แนวทางและปัญหาในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลใน... ประเทศไทย	90
4.2 วิเคราะห์แนวทางและปัญหาของการกำหนดตำแหน่งในการพิสูจน์ความสัมพันธ์..... ระหว่างการกระทำกับผลในประเทศไทย	106

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.3 การกำหนดขั้นตอนสำหรับการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้น ในประเทศไทย	111
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	116
5.1 บทสรุป.....	116
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	120
บรรณานุกรม.....	121
ประวัติผู้เขียน.....	125

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ตารางแสดงการเปรียบเทียบการปรับใช้ทฤษฎีในการพิสูจน์หาความรับผิดชอบการที่ผู้กระทำได้อำให้เกิดผลขึ้นในต่างประเทศ	88

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4.1 แผนภาพแสดงส่วนประกอบของโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญา.....	107
4.2 แผนภาพแสดงส่วนประกอบขององค์ประกอบความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบ ในทางอาญาของประเทศไทย	108
4.3 แผนภาพแสดงการพิสูจน์เรื่องขององค์ประกอบความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบ ในทางอาญา	110
4.4 แผนภาพแสดงส่วนประกอบขององค์ประกอบภายนอกตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบ ในทางอาญา	111
4.5 แผนภาพแสดงขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้น.....	114

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อปรากฏว่ามีการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งขึ้น ผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบก็ต่อเมื่อได้มีการพิสูจน์ตามโครงสร้างของความรับผิดในทางอาญาแล้วว่า การกระทำเช่นนั้นของเขาเป็นความผิด และสมควรที่จะต้องได้รับการลงโทษ ในทางกลับกันหากไม่สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดได้ตามโครงสร้างดังกล่าว บุคคลผู้นั้นก็ย่อมที่จะไม่มีความรับผิดในทางอาญาแต่อย่างใด ซึ่งการพิสูจน์ความผิดผ่านโครงสร้าง ของความรับผิดในทางอาญาเช่นว่านี้แสดงให้เห็นถึงข้อเรียกร้องให้ต้องมีการกำหนดโครงสร้างในการพิสูจน์ความผิดให้มีความชัดเจนแน่นอน เพื่อให้การพิจารณาคดีไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้วินิจฉัย และจะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการพิสูจน์อย่างมีตรรกะและชอบด้วยเหตุผล เพื่อให้ขั้นตอนของการวินิจฉัยคดี ทั้งหลายมีความเสมอเหมือนกัน¹ ฉะนั้น การศึกษาโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาให้รอบด้านจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่เพราะว่าเรามีความจำเป็นที่จะต้องนำเอามาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพิสูจน์ความผิดในทางอาญาของบุคคลเท่านั้น หากแต่เพราะด้วยเหตุผลที่ว่า การพิสูจน์ความผิดผ่านโครงสร้างดังกล่าวจะสามารถเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลมิให้ต้องถูกกระทบกระเทือนจากการถูกลงโทษ หากว่าเขาไม่ได้เป็นผู้ที่กระทำความผิดขึ้น หรือว่าการกระทำของเขาปราศจากความผิดกฎหมาย หรือหากว่าเขาเป็นผู้ที่ปราศจากความชั่ว

สำหรับการจะลงโทษบุคคลที่เป็นต้นเหตุของผลอันเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบภายนอกสำหรับความผิดอาญานั้น หนึ่งในเรื่องที่จะต้องมีการพิสูจน์ตามโครงสร้างของความรับผิดทางอาญาก็คือ การพิสูจน์ว่าการกระทำของบุคคลผู้นั้นได้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลตามบทบัญญัติของกฎหมายขึ้นตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ซึ่งหากว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดจากการกระทำของผู้กระทำเสียแล้ว บุคคลผู้นั้นก็ย่อมที่จะไม่มีความรับผิดในทางอาญา²

จากความจำเป็นที่จะต้องทำการพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นเช่นนี้เองที่ทำให้ นักนิติศาสตร์เกิดความพยายามในการค้นคว้าหาหลักการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ที่จะสามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกกรณี โดยที่หลักการดังกล่าวจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่าการกระทำ ของผู้กระทำ ถือเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ และในทางกลับกันก็จะต้องสามารถกันส่วนของการกระทำที่มีได้ก่อให้เกิดผลขึ้นออกไปจากการวินิจฉัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ คณิต ฒ นคร, 'โครงสร้างความรับผิดอาญาและข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับ Mens Rea' (กรกฎาคม 2531) 3 วารสารนิติศาสตร์, 207.

² กรรณิรมย์ โกมลารชุน, 'ความรับผิดทางอาญาในการทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอก' (มกราคม - มิถุนายน 2551) 1 วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์ 23.

หนึ่งในทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากสำหรับการพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นก็คือทฤษฎีเงื่อนไข ที่มีหลักในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลจากคำอธิบายที่ว่าเหตุการณ์ทุก ๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น หากว่ามีความสามารถที่จะก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดได้แล้ว ก็ย่อมที่จะถือว่าเหตุการณ์ทั้งหลายดังกล่าวได้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นนั่นเอง โดยที่ทุก ๆ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดผลขึ้นได้เหล่านั้นย่อมถือว่ามีค่าเท่ากัน และไม่มีเหตุการณ์ใดที่จะสำคัญไปกว่ากัน และผู้ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นขึ้นมาก็จะต้องมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้นเช่นเดียวกันทุกคน กรณีจึงทำให้ทฤษฎีเงื่อนไขถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุ³

ทฤษฎีเงื่อนไขนี้ได้วางสมมติฐานในการพิสูจน์จากการอธิบายในเชิงปฏิเสธไว้ว่า หากไม่มีการกระทำอันใดอันหนึ่งแล้ว ผลนั้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เช่นนี้ต้องถือว่าการกระทำนั้นได้ก่อให้เกิดผลขึ้น ยกตัวอย่างเช่น หากนาย ก. ไม่ใช้มีดแทงนาย ข. เข้าที่หน้าอก นาย ข. ก็จะไม่ตาย ต้องถือว่าการที่นาย ก. ใช้มีดแทงนาย ข. เป็นต้นเหตุทำให้นาย ข. ถึงแก่ความตาย เป็นต้น ในทางกลับกันหากปรากฏว่าถึงแม้จะมีได้มีการกระทำนั้นอยู่ก็ตาม แต่ผลสุดท้ายก็ย่อมที่จะต้องเกิดขึ้นอยู่ดี ก็ต้องถือว่าการกระทำนั้นมีได้เป็นต้นเหตุที่ทำให้ผลเช่นนั้นเกิดขึ้น⁴ ยกตัวอย่างเช่น ถึงแม้ว่านาย ค. จะขับรถมาด้วยความเร็วปกติ แต่รถของนาย ค. ก็จะต้องชนนาย ง. ที่วิ่งมาตัดหน้ารถอยู่นั่นเอง เช่นนี้ย่อมถือไม่ได้ว่าการขับรถชนนาย ง. เป็นต้นเหตุทำให้นาย ง. ถึงแก่ความตาย เป็นต้น จากคำอธิบายข้างต้นนี้ทำให้ทฤษฎีเงื่อนไขมีความสามารถในการที่จะชี้ให้เห็นว่าอะไรบ้างที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นและอะไรบ้างที่มีสาเหตุของผลดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทฤษฎีเงื่อนไขจะสามารถระบุถึงต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้ก็ตาม แต่กลับมิได้แสดงให้เห็นเลยว่าแล้วต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นเหล่านั้นในประการใดบ้างที่สมควรจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาจากการที่ได้ไปก่อให้เกิดผลขึ้น ในเมื่อผลลัพธ์ที่ได้จากการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไขก็อาจมีได้มากมายมหาศาล โดยไม่มีที่สิ้นสุด ยกตัวอย่างเช่น ในเหตุการณ์ฆาตกรรมหนึ่ง ผู้ที่ได้ลงมือฆ่า ผู้ที่ได้ผลิตอาวุธที่ใช้ในการฆาตรวมตลอดถึงบิดามารดาปู่ย่าตายายของฆาตกร และสุดท้ายก็อาจที่จะย้อนกลับไปจนถึงตัวเหยื่อเองที่หากไม่ได้เดินทางไปจนถึงจุดเกิดเหตุฆาตกรรมแล้วตนเองก็จะไม่ถูกฆ่าตาย หากพิจารณาจากทฤษฎีเงื่อนไขแล้วก็จะต้องถือว่าทุก ๆ คนถือเป็นต้นเหตุแห่งการฆาตกรรมนี้ได้ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นต้น

หากพิจารณาจากการสร้างเงื่อนไขของต้นเหตุที่ได้ก่อให้เกิดผลขึ้นอย่างเท่าเทียมกันของทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว ก็จะเห็นว่าทฤษฎีเงื่อนไขไม่มีการแบ่งแยกระหว่างต้นเหตุของผลที่เป็นปกติธรรมดาออกจากต้นเหตุของผลที่ผิดปกติธรรมดา ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย น. นอนหมดสติอยู่บนถนน เมื่อนาย ข. พลเมืองดีมาพบเข้าจึงได้เข้าไปช่วยเหลือนาย น. ออกจากถนน แต่จากการเข้าไปช่วยเหลือดังกล่าวนี้เอง ทำให้นาย ข. ถูกรถที่นาย ร. ซึ่งเมาสุราขับมาชนจนถึงแก่ความตาย กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าทั้งนาย ร. และนาย น. เป็นต้นเหตุที่ทำให้นาย ข. ถึงแก่ความตาย เป็นต้น หรือแม้กระทั่งในกรณีที่มีเหตุอื่นเข้ามาช่วยเสริมให้เกิดผลเช่นนั้นด้วย

³ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 11, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2555) 135.

⁴ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 10, พลสยาม พรินต์ 2551) 315.

ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่เกิดจากความผิดปกติทางร่างกายของผู้เสียหาย ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้เสียหายมีโรคประจำตัว เมื่อถูกทำร้ายอาการของโรคจึงเกิดกำเริบขึ้นจนทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เป็นต้น หรือเหตุการณ์ที่ผิดธรรมชาติจากการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้เสียหายถูกวิ่งไล่ทำร้ายในขณะที่ฝนกำลังตกหนัก จนทำให้ผู้เสียหายถูกฟ้าผ่าตาย เป็นต้น หรือเหตุที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของบุคคลภายนอก ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายและได้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแล้ว แต่ด้วยความประมาทในการรักษาของแพทย์ทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เป็นต้น หรือเหตุที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายจนถูกนำตัวส่งโรงพยาบาล ซึ่งในขณะที่กำลังรักษาตัวอยู่เกิดมีเหตุไฟไหม้โรงพยาบาลจนทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เป็นต้น หรือแม้กระทั่งเหตุที่ผู้เสียหายเองได้เป็นผู้ยินยอมรับเอาผลที่จะเกิดขึ้นนั้น ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้เสียหายไม่ยอมให้แพทย์ทำการรักษาด้วยการถ่ายเลือดจากเหตุผลในทางศาสนาจนทำให้ตนเองถึงแก่ความตาย เป็นต้น เหตุการณ์เหล่านี้หากพิจารณาตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว ก็จะต้องถือว่าทุก ๆ เหตุการณ์ได้ก่อให้เกิดผลขึ้นได้ด้วยกันทั้งสิ้น ทฤษฎีเงื่อนไขจึงได้เหมารวมว่าบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการเกิดขึ้นของผลนั้นถือเป็นต้นเหตุในผลดังกล่าวด้วยกันทั้งหมด⁵

ในบางกรณีกลับพบว่าการนำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาปรับใช้นั้นก็ไม่สามารถที่จะสร้างผลลัพธ์ในการพิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อจำกัด ในเมื่อกรณีทั้งหลายเหล่านั้นไม่สามารถที่จะทำการพิสูจน์หาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือตามความรู้ความชำนาญในการพิสูจน์หลักฐานได้อย่างสมบูรณ์แบบ จากการที่สิ่งนั้นยังมิได้รับการพิสูจน์อย่างเด็ดขาดว่าจะมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดผลประการใดได้บ้าง ยกตัวอย่างเช่น การที่หญิงมีครรภ์กินยา Contergan หรือยา Thalidomid ในขณะที่ตั้งครรภ์ จนทำให้ในเวลาต่อมาเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วกลับปรากฏว่าเด็กนั้นแขนขาขาดและเกิดความพิการที่กระดูกสันหลัง แต่เมื่อยังไม่ปรากฏหลักฐานจากการพิสูจน์ในทางวิทยาศาสตร์ว่ายาดังกล่าวจะเป็นต้นเหตุแห่งความพิการของเด็กทารกหรือไม่ การที่จะนำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาปรับใช้ด้วยการตั้งสมมติฐานว่าหากมิได้มีสิ่งนั้นเกิดขึ้นแล้วผลจะเกิดขึ้นหรือไม่ ก็ย่อมที่จะไม่อาจทำได้ไปด้วยนั่นเอง เพราะเราไม่อาจที่จะลงความเห็นได้อย่างเป็นเอกฉันท์ว่าสิ่ง ๆ นั้น จะมีส่วนที่ทำให้เกิดผลประการใดหรือไม่⁶ ดังนั้น การใช้ทฤษฎีเงื่อนไขจึงถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะกับในกรณีที่มีหลักฐานในทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ยืนยันได้แล้วเท่านั้น

อีกทั้งยังได้ปรากฏข้อโต้แย้งในการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขผ่านวิธีการตั้งสมมติฐานจากคำอธิบายในเชิงปฏิเสธว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สามารถใช้ได้ในโลกแห่งความเป็นจริง กล่าวคือ เราจะทราบผ่านการสมมติได้อย่างไรว่าหากไม่มีการกระทำหนึ่งแล้ว ผลเช่นนั้นจะไม่เกิดขึ้น เพราะผลที่เกิดจากการสมมติก็อาจที่จะเกิดขึ้นจากเหตุประการอื่นที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวเลยก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น การตั้งสมมติฐานว่าหากนาย ก. ไม่เอาไม้ไปตีหัวหน้านาย ข. จะทำให้ นาย ข. ถึงแก่ความตายหรือไม่ ในเมื่อนาย ข. ก็อาจถึงแก่ความตายด้วยเหตุอื่นไปก่อนแล้ว จากอาการโรคหัวใจกำเริบ หรือจากการที่ถูกลูกนาย ค.

⁵ คณิต ฌ นคร, 'ปัญหาการกระทำและผล' (2524) 2 วารสารนิติศาสตร์, 113 – 114.

⁶ เพ็งอ้าง.

ซึ่งเร็วกว่าใช้ปืนยิงตัดหน้า เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในโลกสมมตินั้นมันจะเกิดอะไรขึ้นบ้างย่อมไม่อาจที่จะมีใครสามารถล่วงรู้ได้ เราจึงไม่อาจที่จะสรุปได้อย่างแน่นอนว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นจะเกิดมาจากสาเหตุประการใด

นอกจากนี้ การปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขอย่างเคร่งครัดตามคำอธิบายที่เป็นสมมติฐานในการพิสูจน์ก็อาจทำให้เกิดผลที่ขัดแย้งกันเอง ในกรณีของการเกิดขึ้นซึ่งสาเหตุสมมติหรือสาเหตุทางเลือก เพราะเราจะไม่สามารถตอบคำถามได้เลยว่าแล้วบุคคลใดบ้างที่จะต้องรับผิดชอบในผลดังกล่าว ในเมื่อหากไม่มีการกระทำหนึ่งแล้วผลก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่ดี จากการกระทำอีกประการหนึ่งผ่านการสมมติ ยกตัวอย่างเช่น ในนิยายสงครามหากนาย พ. ไม่ยิงนาย ผ. นาย บ. ก็จะต้องยิงนาย ผ. อยู่ดี เป็นต้น หรือจากทางเลือกที่จะทำให้ผลเกิดขึ้นได้ ยกตัวอย่างเช่น นาย ร. และนาย ล. ต่างวางยาพิษในอาหารของนาย ป. พร้อมกันและได้กระทำโดยอิสระจากกัน โดยที่ยาพิษของบุคคลทั้งสองต่างมีปริมาณเพียงพอที่จะทำให้ นาย ป. ถึงแก่ความตายได้ด้วยกันทั้งสองคน เป็นต้น กรณีทั้งสองประการข้างต้นทำให้เราไม่สามารถที่จะระบุสาเหตุของความตายของนาย ผ. หรือ นาย ป. ได้เลย เพราะหากไม่มีการกระทำของบุคคลหนึ่งแล้ว ก็จะต้องมีการกระทำของอีกบุคคลหนึ่งมาทำให้นาย ผ. หรือนาย ป. ถึงแก่ความตายอยู่ดี กรณีเช่นนี้จึงทำให้การใช้ทฤษฎีเงื่อนไขไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผลที่เกิดขึ้นมีต้นเหตุมาจากกรณีใด ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดของทฤษฎีเงื่อนไข⁷

จากข้อจำกัดทั้งหลายของทฤษฎีเงื่อนไขนี้เองที่ทำให้ในเวลาต่อมาจึงได้เกิดความพยายามที่จะคิดค้นหาวิธีการในการแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว เพื่อที่จะทำให้การลงโทษบุคคลที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้รับการลงโทษอย่างเหมาะสม ซึ่งทฤษฎีที่มีการคิดค้นขึ้นในเวลาต่อมาก็คือทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม โดยทฤษฎีนี้ได้อธิบายและให้เหตุผลต่อสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นว่าจะจะเป็นผลที่ผู้กระทำสมควรต้องมีความรับผิดชอบก็ต่อเมื่อเราสามารถพิสูจน์ได้ตามประสบการณ์ของบุคคลทั่วไปว่าการกระทำเช่นนั้นจะก่อให้เกิดผลขึ้น หากสามารถที่จะทำการพิสูจน์ได้แล้วว่าผลที่เกิดขึ้นถือเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมที่จะเกิดมีขึ้นได้ ก็จะเท่ากับว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้นนั้นได้เป็นไปตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลแล้ว และผู้กระทำก็จะต้องมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น

แต่ถึงแม้ว่าทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมจะสามารถแก้ไขข้อจำกัดและผ่อนคลายนัยหลักเกณฑ์การบังคับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขด้วยการกำหนดกรอบความรับผิดชอบในผลของผู้กระทำให้เหลือเพียงแค่ต้นเหตุของผลที่สามารถจะคาดการณ์ได้เท่านั้นก็จะถือได้ว่ามีความรับผิดชอบก็ตาม แต่หลักความคิดของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมดังกล่าวก็ยังได้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงอยู่ไม่น้อยเลยทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการค้นหาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น ทั้งที่เนื้อหาของทฤษฎีนี้ไม่อาจที่จะนำมาพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุของผลประการใดได้เลย เพราะทฤษฎีนี้ไม่ได้กำลังจะอธิบายว่าต้นเหตุ X ได้ก่อให้เกิดผล Y ขึ้นหรือไม่ แต่กำลังจะอธิบายว่าผล Y นั้นเป็นผลที่ผู้กระทำสมควรที่จะต้องรับผิดชอบจากการที่ตนได้เป็นต้นเหตุ X หรือไม่ ซึ่งการพิสูจน์ดังกล่าวทำให้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมีความสามารถในการจำกัดต้นเหตุทั้งหลายที่มีอยู่อย่างมากมายให้เหลือแค่เพียงต้นเหตุที่มีความเหมาะสมเท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบ การใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

⁷ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 26 – 27.

ในลักษณะที่ไม่ตรงกับเนื้อหาทฤษฎีเช่นนี้ จึงทำให้การปรับใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเกิดความสับสนและเป็นไปอย่างผิดทิศผิดทาง⁸

หรือแม้แต่การที่ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมได้มีการนำเอามุมมองในทางอภิวสัยของผู้กระทำเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลก็ถือเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้กระทำรู้ว่าผู้เสียหายเป็นโรคโลหิตไหลไม่หยุด ผู้กระทำจึงได้หยิบก้อนหินที่พื้นขว้างไปที่ศีรษะของผู้เสียหาย จนทำให้ผู้เสียหายศีรษะแตกและเกิดอาการโลหิตไหลไม่หยุดจนถึงแก่ความตายในท้ายที่สุด เมื่อผู้กระทำรู้อยู่แล้วว่าผู้เสียหายเป็นโรคโลหิตไหลไม่หยุดแล้วยังจะลงมือกระทำจนในที่สุดผู้เสียหายก็ถึงแก่ความตาย จึงต้องถือว่าการกระทำของผู้กระทำมีความเหมาะสมแล้วที่ได้ก่อให้เกิดผลแห่งความตายของผู้เสียหายขึ้น เป็นต้น การที่ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมถือเอาความรู้พิเศษของผู้กระทำเช่นนี้เข้ามาร่วมอยู่ด้วยในการวินิจฉัย จึงถือเป็นการวินิจฉัยที่ผิดลำดับขั้นตอนในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาในชั้นขององค์ประกอบภายนอกที่จะต้องคำนึงถึงแต่เฉพาะในส่วนที่เป็นภาวีสัยเท่านั้น⁹

อีกทั้งในการที่ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมีการปรับใช้มุมมองจากประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของบุคคลทั่วไปเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยก็ทำให้เกิดข้อสงสัยว่ามุมมองดังกล่าวจะตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นหรือเป็นไปตามหลักการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์หรือไม่ เพราะการพิจารณาโดยอาศัยเอาจากประสบการณ์ของบุคคลทั่วไปนั้นถือว่าเป็นเรื่องของความเป็นไปได้ มากกว่าที่จะอ้างอิงอยู่กับความเป็นจริงของสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้หลักการในการพิสูจน์ของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมยังมีความเลื่อนลอยอยู่มาก¹⁰

นอกจากนี้แล้ว ถ้าพึงแต่เพียงการใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเองก็ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการพิสูจน์หาความสมควรที่ผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบในทางภาวีสัยได้อย่างแท้จริง เพราะมีอยู่หลากหลายกรณีด้วยกันที่หากจะได้นำมาพิสูจน์ตามทฤษฎีนี้แล้วก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนเลยว่าต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความเหมาะสม แต่ผู้กระทำกลับไม่สมควรที่จะต้องรับผิดชอบในผลดังกล่าว¹¹ ดังจะเห็นได้จากกรณีดังต่อไปนี้

กรณีการกระทำที่อยู่นอกเหนือจากความคุ้มครองของกฎหมายอาญา ยกตัวอย่างเช่น การทำให้บุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายส่งผลให้ญาติของบุคคลที่ตาย ที่มาทราบข่าวการเสียชีวิตของเขามีสุขภาพทรุดโทรมลงซึ่งในความเป็นจริงแล้วก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการทราบข่าวการเสียชีวิตของบุคคลอันเป็นที่รัก ย่อมที่จะส่งผลต่อสภาพจิตใจของบุคคลที่ใกล้ชิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น การที่บุคคลใกล้ชิดได้ตรอมใจตายจึงเป็นเรื่องที่สามารถคาดหมายได้อันเป็นไปตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมแล้ว เป็นต้น ซึ่งกรณีเช่นนี้การจะให้ผู้ที่ก่อเหตุฆาตกรรมต้องรับผิดชอบไปถึงผลที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่สามด้วยนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นที่เห็นได้

⁸ เฟิงอ้าง 28.

⁹ เฟิงอ้าง.

¹⁰ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 5) 116.

¹¹ กรรภิรมย์ โภมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 28.

อย่างชัดเจนว่าบทบัญญัติเรื่องการฆ่าหรือการทำร้ายนั้นย่อมคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่ถูกฆ่าหรือถูกทำร้ายเท่านั้น มิได้คุ้มครองไปจนถึงสภาพจิตใจของบุคคลอื่นด้วยแต่อย่างใด

กรณีการกระทำที่เป็นการลดอันตราย ยกตัวอย่างเช่น การให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นจากอุบัติเหตุ ด้วยการผลักบุคคลนั้นให้พ้นไปจากอันตราย จนทำให้บุคคลที่ได้รับความช่วยเหลือล้มลงแขนหัก ซึ่งหากพิจารณาจากลักษณะของการผลักแล้ว ก็ย่อมที่จะคาดหมายได้ว่าจะทำให้บุคคลที่ถูกผลักจะต้องเสียหลักและอาจได้รับอันตรายประการอื่นได้ ฉะนั้น การที่บุคคลที่ถูกผลักได้รับบาดเจ็บแขนหักก็ต้องถือว่าเป็นไปตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมแล้ว เป็นต้น โดยในกรณีเช่นนี้ผู้ที่ให้การช่วยเหลือก็อาจที่จะไม่ต้องรับโทษโดยอ้างว่าเป็นการกระทำด้วยความจำเป็น ซึ่งก็ไม่น่าจะถูกต้องเพราะเท่ากับเป็นการยืนยันแล้วว่า การกระทำของเขาเป็นการครอบงำประกอบความผิดและมีความผิดกฎหมายแล้ว เพียงแต่กฎหมายยกเว้นโทษให้

กรณีที่ผู้เสียหายสมัครใจก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเองหรือการที่ผู้เสียหายสมัครใจยินยอมที่จะเข้าเสี่ยงภัยร่วมกับผู้อื่น ยกตัวอย่างเช่น การให้ความช่วยเหลือบุคคลที่กำลังจะจมน้ำอยู่กลางทะเลในขณะที่มีคลื่นลมรุนแรง ทำให้บุคคลที่เข้าไปช่วยเหลือจมน้ำตายเสียเอง โดยหากพิจารณาจากทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมแล้ว ก็จะเห็นว่าการเข้าไปช่วยเหลือดังกล่าวอาจทำให้บุคคลที่เข้าไปช่วยเหลือจมน้ำตายเสียเองได้ เพราะในขณะนั้นคลื่นลมในทะเลรุนแรงจนถึงขนาดที่ว่าคนที่ว่ายน้ำแข็งก็อาจที่จะถูกน้ำทะเลและคลื่นดูดหรืออาจจะหมดแรงจมน้ำ ซึ่งก็ถือว่าเป็นเรื่องที่สามารถคาดหมายได้ เป็นต้น แต่การที่จะให้ผู้ถูกช่วยเหลือต้องรับผิดชอบจากการที่มีบุคคลอื่นซึ่งได้สมัครใจเข้าเสี่ยงภัยช่วยเหลือตนเองจนถึงแก่ความตายก็มีอะไรที่จะต้อง เพราะผู้ที่มีความรับผิดชอบในผลประการใดได้ ก็ต่อเมื่อผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่เกิดจาก “ผลงาน” แห่งการกระทำของเขาอย่างแท้จริง

จากปัญหาทั้งหลายเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดการตั้งคำถามถึงการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการพิสูจน์ความผิดว่าโดยลำพังแต่เพียงทฤษฎีนี้แล้วจะถือว่าเป็นการเพียงพอในการพิสูจน์ความผิดได้อย่างเป็นภววิสัยหรือไม่

หากพิจารณาจากในส่วนของประเทศไทยเองก็จะเห็นได้ว่าการยอมรับเอาทั้งทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความผิดที่ต้องการให้มีผลปรากฏเป็นการเฉพาะ ผ่านคำอธิบายในทางตำรากฎหมายของฝ่ายวิชาการที่ได้มีการพัฒนาแนวความคิดและวางหลักการในการวินิจฉัยคดีจากทฤษฎีทั้งสองกันอย่างกว้างขวาง กับทั้งในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาเองก็ได้มีการปรับใช้ทฤษฎีทั้งสองอีกด้วย แม้ว่าศาลฎีกาจะมีได้เคยกล่าวถึงทฤษฎีเงื่อนไขกับทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมในคำพิพากษาไว้เลย แต่จากการพิจารณาถ้อยคำที่ศาลฎีกาเลือกใช้ไม่ว่าจะเป็นถ้อยคำที่ว่า “ผลโดยตรง” หรือคำว่า “ผลธรรมดา” ก็ย่อมแสดงให้เห็นแล้วว่าศาลเองก็ได้รับเอาแนวความคิดของทั้งทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีแล้ว

อีกทั้งเมื่อได้พิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ในมาตรา 63 ที่ได้บัญญัติว่า “ถ้าผลของการกระทำความผิดใดทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำความผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมดาย่อมเกิดขึ้นได้” ก็ต้องถือว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีเนื้อหาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการปรับใช้ทฤษฎีทั้งสองของไทยกลับพบว่ายังมิได้มีการตั้งคำถามถึงความไม่สมบูรณ์และความบกพร่องของทั้งทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเท่าที่ควร ซึ่งจากที่ได้กล่าวมาแล้วก็จะเห็นได้ว่าในทั้งสองทฤษฎีที่ประเทศไทยเลือกนำมาปรับใช้ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก จึงทำให้เกิดข้อนำคิดขึ้นว่าในประเทศไทยของเราก็ควรจะได้มีการศึกษาหลักการในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลกันอย่างละเอียด เพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนในการปรับใช้ทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งจะได้มีการศึกษาจากทฤษฎีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาและปรับเปลี่ยนให้มีความถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

ดังนั้น ในการที่จะหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากข้อจำกัดทั้งหลายของทั้งทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมดังที่ได้กล่าวไปนี้ และเพื่อที่จะได้มีการพัฒนาหลักการในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลขึ้นในประเทศไทยอย่างถูกต้องและเหมาะสม มิให้เกิดการวินิจฉัยที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงและไร้อิงซึ่งขอบเขตที่แน่นอน กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล วิธีการปรับใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยเปรียบเทียบกับในต่างประเทศ รวมทั้งการศึกษาแนวความคิดและวิธีการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยอันเป็นทฤษฎีที่จะมาช่วยจำกัดผลลัพธ์จากการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเงื่อนไขให้เหลือแต่เพียงผลที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบอย่างแท้จริงเท่านั้น ซึ่งหากว่าผลในประการใดที่ผู้กระทำไม่มีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในทางภววิสัยแล้ว แม้หากมองด้วยมุมมองของทฤษฎีเงื่อนไขจะถือว่าผลนั้นมีต้นเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำ หรือหากมองด้วยมุมมองของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมจะถือว่าเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นได้ก็ตาม ผู้นั้นก็ไม่ว่าที่จะต้องรับผิดชอบในผลดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยความรับผิดชอบของบุคคลจากการทำให้เกิดผลที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้เป็นความผิด

1.2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขซึ่งมีขอบเขตในการวินิจฉัยที่ไม่จำกัดและการปรับใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมที่ได้มีการนำเอาส่วนซึ่งอยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำมาใช้ร่วมกันในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลอันถือเป็นการวินิจฉัยที่ผิดลำดับในการพิสูจน์ตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาและไม่ต้องตรงกันกับระบบกฎหมายของประเทศไทย

1.2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมด้วยการนำทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยมาปรับใช้ในการจำกัดผลลัพธ์ที่ได้จากการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในทุกกรณี

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

เมื่อพิจารณาจากหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีเงื่อนไขหรือทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม จะเห็นว่ายังไม่เป็นการเพียงพอที่จะนำมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบทางอาญา เนื่องจากทฤษฎีทั้งสองยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งจากการที่ทฤษฎีเงื่อนไขเองที่มีขอบเขตในการพิสูจน์ถึงความรับผิดชอบของผลที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและไม่จำกัด โดยที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าต้นเหตุทั้งหลายเหล่านั้นในประการใดบ้างที่จะต้องมีความรับผิดชอบ กับทั้งทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเองก็มีการนำเอาส่วนที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยความรับผิดชอบในชั้นขององค์ประกอบภายนอกซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง

จากความไม่สมบูรณ์ดังกล่าวมานี้จึงจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาชญาวิทยา เพื่อที่จะได้นำเอาแนวทางสำหรับการพิสูจน์ความรับผิดชอบตามทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาชญาวิทยานี้มาปรับใช้ในการจำกัดต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นให้คงเหลือไว้แค่เพียงต้นเหตุของผลที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบอย่างแท้จริงเท่านั้น ที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในเรื่องของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมที่มีการปรับใช้ในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขข้อจำกัดในการปรับใช้ทฤษฎีทั้งสอง ด้วยการศึกษาวិธีการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาชญาวิทยาที่จะมาจำกัดต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นให้เหลือแต่เพียงต้นเหตุที่มีความสมควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างเป็นอาชญาวิทยา

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยในเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจากตำราทางวิชาการ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ และแหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ และคำพิพากษาของศาล ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล เพื่อที่จะได้หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการวินิจฉัยความรับผิดชอบในทางอาญาจากการที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดผลที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดขึ้น

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาของการนำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาปรับใช้จนก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีขอบเขตอันไม่จำกัดและการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมซึ่งมีส่วนประกอบภายในจิตใจของผู้กระทำมาปรับใช้ร่วมกันในชั้นของการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลอันถือเป็นการวินิจฉัยที่ผิดลำดับในการพิสูจน์ตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาและไม่ต้องตรงกันกับระบบกฎหมายของประเทศไทย

1.6.3 ทำให้ทราบถึงความสอดคล้องและความแตกต่างของวิธีการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของในประเทศไทยกับต่างประเทศ

1.6.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมจากการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยที่จะสามารถจำกัดความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นให้เหลือแค่เพียงผลที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในทางภววิสัยเท่านั้น

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการพิสูจน์ความรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำ

ตามโครงสร้างของความรับผิดชอบทางอาญาในส่วนขององค์ประกอบความผิด กล่าวโดยเฉพาะสำหรับความผิดที่ต้องการให้มีผลปรากฏต่างหากจากการกระทำ หนึ่งในหัวข้อที่มีความสำคัญซึ่งจะต้องนำมาพิจารณาเพื่อประกอบในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำก็คือ เรื่องของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่าง การกระทำกับผล ในการจะพิจารณาว่าบุคคลที่ทำให้เกิดมีขึ้นซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอก ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้จะต้องมีความรับผิดชอบในทางอาญาหรือไม่นั้น จำเป็นที่จะต้องทำการพิสูจน์ตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นเสียก่อน ซึ่งการที่จะทำการวินิจฉัย และปรับใช้หลักการในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลได้อย่างถูกต้องนั้น จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องทำการศึกษาแนวความคิดและหลักการของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในหลากหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดว่าด้วยเรื่องของการกระทำ หลักในการกำหนดความผิดอาญา การแบ่งแยกลักษณะของความผิด และหลักแห่งการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

2.1 ทฤษฎีว่าด้วยเรื่องการกระทำ

ในการพิจารณาว่าบุคคลใดจะมีความรับผิดชอบในทางอาญาหรือไม่นั้น จำเป็นที่จะต้องทำการวินิจฉัยให้ได้เสียก่อนในลำดับแรกว่าเขาผู้นั้นเป็นผู้ที่ได้มีการกระทำอันเป็นความผิดอาญาขึ้นแล้วหรือไม่ ซึ่งหากว่าเขาเป็นผู้ซึ่งปราศจากการกระทำเสียแล้ว ก็ย่อมที่จะไม่อาจถือได้ว่าเขาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในทางอาญา¹² โดยไม่จำต้องคำนึงว่าจะมีการเกิดขึ้นซึ่งการครอบครองประกอบความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ ในทางกลับกันต่อเมื่อได้มีการกระทำเกิดขึ้นแล้ว กรณีจึงต้องนำเอาการกระทำของบุคคลนั้นมาพิจารณาต่อไปว่าการกระทำของเขาครอบครองประกอบความผิดหรือไม่ เป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือผิดกฎหมาย อีกทั้ง ตัวเขาเองซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำขึ้นจะเป็นผู้ที่มีความชั่วหรือไม่ ซึ่งหากขาดกรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะปราศจากซึ่งการกระทำของเขาเสียแล้ว ความรับผิดชอบในทางอาญาก็ย่อมที่จะไม่อาจมีขึ้นได้เลย

เมื่อการกระทำของมนุษย์เป็นต้นทางที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยความรับผิดชอบอาญา ในการศึกษาว่ากรณีใดบ้างที่จะถือได้ว่ามีการกระทำเกิดขึ้นแล้วจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องอื่นใดในระบบกฎหมายอาญา ฉะนั้นแล้ว ในเรื่องของการวินิจฉัยความรับผิดชอบอาญาของบุคคลจึงต้องถูกผูกยึดโยงเข้ากับการอธิบายถึงการกระทำของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้นักนิติศาสตร์เกิดพยายามที่จะค้นหา และให้คำจำกัดความคำว่า “การกระทำ” เพื่อก่อให้เกิดความถูกต้องเหมาะสมและมีความชัดเจนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การอธิบายถึงความหมายและความสำคัญของการกระทำของมนุษย์ที่จะเป็นความผิดอาญา

¹² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรรถ 4) 96.

ผ่านการพิจารณาถึงภารกิจของการกระทำที่อยู่ในโครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญา รวมถึงการพิจารณาจาก ทฤษฎีการกระทำที่สำคัญต่าง ๆ ที่นักนิติศาสตร์อาญาได้คิดค้นขึ้น ย่อมจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างมุมมองและ ระบบความคิดในการพัฒนาหลักการของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลได้เป็นอย่างดี

2.1.1 ภารกิจของการกระทำที่อยู่ในโครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญา

ในทางทฤษฎีของกฎหมายอาญา (Doctrine of criminal law) นั้น เราสามารถที่จะจำแนกภารกิจของการกระทำได้ด้วยกัน 3 ประการ¹³ กล่าวคือ

ประการแรก การกระทำในทางอาญาจะต้องมีภารกิจในการเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความรับผิดชอบในทางอาญา โดยที่การกระทำจะต้องเป็นรูปแบบความประพฤติของมนุษย์ที่กว้างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของความรับผิดชอบในทางอาญา การกระทำที่อยู่ภายใต้ขอบเขตนี้จะต้องสามารถอธิบายความหมายของการกระทำที่ผู้กระทำเคลื่อนไหวร่างกายและที่ผู้กระทำไม่เคลื่อนไหวร่างกาย หรือก็คือการกระทำผิดโดยการกระทำการกับการกระทำผิดโดยดเว้นหรือละเว้นไม่กระทำการ อีกทั้งยังจะต้องอธิบายถึงพฤติกรรมหรือความประพฤติของบุคคลที่ได้กระทำการต่าง ๆ ด้วยการกระทำที่ผู้กระทำมีเจตนาที่จะกระทำการนั้น ๆ กับกระทำการที่ผู้กระทำมิได้กระทำโดยมีเจตนาที่จะกระทำการเช่นนั้นมาแต่ต้นหากแต่กระทำไปด้วยความไม่ระมัดระวังจนเกิดเป็นการกระทำโดยประมาทขึ้น

ประการที่สอง การกระทำในทางอาญาจะต้องมีภารกิจในการผูกมัดเอาส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญาเข้าไว้ด้วยกัน โดยเมื่อสามารถที่จะวินิจฉัยได้แล้วว่าพฤติกรรมหรือความประพฤติเช่นนั้นของมนุษย์ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่มีผลในทางกฎหมายอาญาได้แล้ว ก็มีความจำเป็นที่จะต้องทำการวินิจฉัยต่อไปอีกว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการครบองค์ประกอบของความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ การกระทำของผู้กระทำจะถือได้ว่ามีความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ และผู้ที่ก่อให้เกิดมีขึ้นซึ่งการกระทำจะถือเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยความชั่วหรือไม่ ซึ่งหากเราสามารถที่จะวินิจฉัยการกระทำตามโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญาเช่นนี้ได้อย่างครบถ้วนถูกต้องทุกประการแล้ว ผู้ที่ก่อให้เกิดมีขึ้นซึ่งการกระทำก็จะเป็นผู้ที่ในสายตาของกฎหมายอาญาถือได้ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดและสมควรที่จะถูกลงโทษตามกฎหมายอาญาต่อไป

ประการที่สาม การกระทำในทางอาญาจะต้องมีภารกิจในการที่จะสามารถกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำของมนุษย์ให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบในทางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องสามารถกันเอาสิ่งแปลกปลอมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือที่มีได้อยู่ในขอบเขตของการกระทำออกไปจากการวินิจฉัยความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคล เช่น พฤติกรรมของสัตว์ การกระทำของนิติบุคคล ความคิดหรือความเห็นของบุคคลที่ยังมิได้แสดงออกมาสู่ภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม หรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการทำงานของกล้ามเนื้อที่มนุษย์ไม่อาจบังคับได้ หรือการกระทำที่เกิดขึ้นในขณะละเมอ หรือที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาตอบสนองอย่างอัตโนมัติ เป็นต้น ออกไปได้ ซึ่งหากไม่สามารถที่จะกันเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ออกไปได้เสียแล้ว ก็จะทำให้ระบบแห่งการวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบในทางอาญาไม่อาจหรือไม่สามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งความชอบธรรมได้

¹³ กรรกริธมย์ โภมลารชุน, 'ทฤษฎีเป้าหมายกำหนด ของ Prof. Dr. Hans Welzel,' (สิงหาคม – พฤศจิกายน 2557)

จากภารกิจทั้งสามประการดังที่ได้กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายหรือการกำหนดขอบเขตของการกระทำไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ จำเป็นที่จะต้องกระทำอยู่บนรากฐานของภารกิจทั้งสามประการอย่างครบถ้วน โดยที่การกระทำตามความหมายของกฎหมายอาญาจะต้องสอดคล้องต้องกันกับภารกิจทั้งสามประการ ไม่ว่าจะเป็นการเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความรับผิดทางอาญา การผูกยึดเอาส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างของความรับผิดในทางอาญาเข้าไว้ด้วยกัน และการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำของมนุษย์ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดในทางอาญา อย่างไรก็ตาม แม้จะได้มีการพัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในทางอาญาตลอดมาแล้วก็ตาม แต่ในปัจจุบันก็ยังไม่มีนักนิติศาสตร์อาญาคนใดที่จะสามารถคิดค้นความหมายของคำว่า “การกระทำ” ให้บรรลุภารกิจทั้งสามประการดังกล่าวได้¹⁴ จึงเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายอาญาที่จะต้องศึกษาวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อให้ความหมายของการกระทำสมบูรณ์ครบถ้วนและสอดคล้องกับภารกิจทั้งสามประการดังกล่าว หรือมิฉะนั้นก็ให้สามารถที่จะรักษาไว้ซึ่งหัวใจสำคัญแห่งภารกิจของการกระทำได้อย่างใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2.1.2 ทฤษฎีการกระทำที่สำคัญในระบบกฎหมายอาญา

เมื่อได้ศึกษาถึงทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในบริบทของกฎหมายอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการกระทำมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านแนวความคิดของสำนักคิดและนักนิติศาสตร์ทางอาญาไม่ว่าจะเป็นทั้งฝ่ายวิชาการหรือว่าฝ่ายศาล ซึ่งทุกภาคส่วนต่างก็ได้พัฒนาและกำหนดขอบเขตของการกระทำขึ้นมาเพื่อที่จะใช้บังคับกับการดำเนินคดีอาญา เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่าการกระทำของมนุษย์ถือเป็นต้นทางที่ทำให้เกิดความผิดอาญาขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่ Georg Wilhelm Friedrich Hegel ซึ่งน่าจะถือได้ว่าเป็นบุคคลแรก ๆ ที่ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของการกระทำว่าเป็นวัตถุแห่งความรับผิดทางอาญา¹⁵ อีกทั้ง Albert Freidrich Berner ยังได้กล่าวเกี่ยวกับการกระทำไว้อย่างน่าคิดด้วยว่า “ความผิดอาญาคือการกระทำส่วนอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้เป็นเพียงสิ่งที่มาขยายความ “การกระทำ” เท่านั้น”¹⁶ จากความคิดทั้งหลายเหล่านี้ทำให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำอย่างแพร่หลาย โดยทฤษฎีที่มีความโดดเด่นและมีความสำคัญกับระบบกฎหมายอาญา ได้แก่ ทฤษฎีเหตุกำหนดของสำนักธรรมชาติ และทฤษฎีเป้าหมายกำหนดของ Welzel

(1) ทฤษฎีการกระทำของสำนักธรรมชาติ

ทฤษฎีการกระทำตามคำอธิบายของสำนักธรรมชาติหรือสำนักเหตุกำหนดมีมุมมอง ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาของบุคคลว่าสามารถที่จะรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าที่เป็นไปตามธรรมชาติ โดยแต่ละการกระทำที่เกิดขึ้นจะปราศจากซึ่งคุณค่าใด ๆ และสามารถอธิบายการกระทำที่เกิดขึ้นได้ด้วยคำศัพท์ทางวิชาชีววิทยาและฟิสิกส์ โดยอาจเรียกทฤษฎีนี้ได้ว่า “ทฤษฎีการก่อให้เกิดผล” ตามทฤษฎีนี้ถือว่าการกระทำหนึ่งมิได้มีคุณค่ามากไปกว่าการกระทำอื่น การเกิดขึ้นซึ่งการกระทำจะต้องเกิดจาก

¹⁴ กรรภิรมย์ โคมลารชุน (เชิงอรรถ 13) 51.

¹⁵ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechts* (Felix Meiner 1820)117.

¹⁶ Berner, *Lehrbuch des Deutschen Strafrecht* (B. Tauchnitz: Leipzig, 1857) 108.

การเคลื่อนไหวร่างกายที่เกิดจากความต้องการหรือที่เรียกว่า “มีสติ” เป็นตัวกำกับ ซึ่งการกระทำนี้ยังรวมถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนโลกภายนอกอันเป็นผลของการกระทำ¹⁷ ตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเงื่อนไข¹⁸

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการกระทำตามความหมายของสำนักธรรมชาตินี้ได้ตัดเอาส่วนที่เป็นอัตวิสัยออกไปจากการพิจารณาการกระทำของมนุษย์โดยสิ้นเชิง จะพิจารณาก็แต่เพียงส่วนที่เป็นภววิสัยเท่านั้น¹⁹ และส่วนที่เป็นภววิสัยเท่านั้นที่ถือว่าเป็นส่วนอันเป็นสาระสำคัญขององค์ประกอบความผิด โดยที่เจตจำนงหรือเป้าหมายของมนุษย์ที่มุ่งประสงค์ที่จะกระทำการให้เกิดผลตามความตั้งใจของตนเองนั้นมีคุณค่าและไม่รวมอยู่ในความหมายของการกระทำตามความเห็นของสำนักธรรมชาตินี้ สำหรับส่วนที่เป็นอัตวิสัยทั้งหมดนี้ซึ่งรวมถึงเรื่องของเจตนาของผู้กระทำความผิดจะถูกบรรจุรวมอยู่ในเรื่องของความชั่ว²⁰

คำอธิบายของสำนักธรรมชาตินี้ว่าด้วยทฤษฎีการกระทำดังที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการเติมเต็มให้กับภารกิจของการกระทำทั้งในแง่ของการที่สามารถผูกยึดโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญาในทุกส่วนเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างดี และสามารถที่จะกันเอาส่วนอื่น ๆ ที่มีใช้การกระทำในทางอาญาออกไปจากการวินิจฉัยความรับผิดชอบของบุคคลได้อีกด้วย

สำหรับการผูกยึดโยงเอาโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญาเข้าไว้ด้วยกัน จะเห็นได้จากการที่จะพิสูจน์ว่าผู้กระทำมีความผิดหรือไม่ สำนักธรรมชาตินี้เห็นว่าจะต้องพิสูจน์ถึงการมีอยู่ของการกระทำที่ผู้กระทำทำให้เกิดขึ้น เมื่อพิสูจน์ได้แล้วว่าผู้กระทำนั้นมีการกระทำก็จะต้องพิจารณาต่อไปว่าการกระทำของบุคคลดังกล่าวเป็นการครอบงำประกอบความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ ซึ่งในส่วนนี้สำนักธรรมชาตินี้จะพิจารณาเฉพาะแต่ส่วนที่เป็นภววิสัยของการกระทำเท่านั้น กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติหรือไม่ สามารถที่จะรับรู้ถึงการกระทำได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าตามธรรมชาติของมนุษย์หรือไม่ รวมทั้งมีการเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนโลกภายนอกที่ผู้กระทำได้แสดงออกมาให้รับรู้ได้หรือไม่ หากคำตอบคือ “ได้” และสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการครอบงำประกอบความผิด ก็ย่อมจะถือได้ว่าผู้กระทำมีการกระทำที่กฎหมายถือว่าครอบงำประกอบความผิดของกฎหมายแล้ว โดยไม่จำเป็นที่จะต้องพิจารณาในส่วนที่เป็นอัตวิสัยของผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด กล่าวคือ การจะครอบงำประกอบความผิดหรือไม่ มิได้พิจารณาว่าผู้กระทำได้กระทำไปโดยมีเจตนาอย่างไรหรือไม่ หรือว่าเกิดจากความบกพร่องของพฤติกรรมจนทำให้เกิดเป็นการกระทำโดยประมาทหรือไม่ อย่างไรก็ตามในส่วนนี้จะมิได้นำมาพิจารณาร่วมกับการครอบงำประกอบความผิด แต่จะนำไปพิจารณาในโครงสร้างข้ออื่น ๆ ต่อไป

ประการต่อมา เมื่อสามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำนั้นครอบงำประกอบความผิดแล้ว ก็จะได้วินิจฉัยต่อไปว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายเพราะกฎหมายให้อำนาจที่จะ

¹⁷ Lasha - Giorgi Kutalia, *Handlungslehre* (Cuvillier Verlag 2011) 12.

¹⁸ กรรกริรมย์ โคมสารชุน (เชิงอรรถ 13) 52.

¹⁹ คณิต ฒ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6, วิญญูชน 2560) 130 - 131.

²⁰ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 1) 208 - 209.

กระทำได้ หรือมีอำนาจที่จะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายด้วยอำนาจอื่นใด หรือหากไม่มีกฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำหรือผู้กระทำไม่อาจอ้างความชอบธรรมของการกระทำด้วยอำนาจอื่นใดได้ การกระทำนั้นจะเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ หากเป็นความผิดต่อกฎหมายแล้ว ก็จะพิจารณาในขั้นสุดท้ายต่อไปว่าผู้ก่อให้เกิดมีขึ้นซึ่งการกระทำเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยความชั่วหรือไม่ ในส่วนนี้เองที่สำนักกฎหมายธรรมชาติมองว่าทุกส่วนที่เป็นอัตวิสัยไม่ว่าจะเป็นเจตนาหรือประมาท รวมทั้งความรู้ผิดชอบชั่วดีของตัวผู้กระทำ จะถูกนำมาพิจารณาว่าผู้กระทำมีความชั่วหรือไม่ หากสามารถที่จะพิจารณาได้แล้วว่าผู้กระทำเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยความชั่ว กรณีที่ย่อมที่จะถือได้ว่าผู้กระทำเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในทางอาญา

นอกจากนี้ ทฤษฎีการกระทำของสำนักธรรมชาติยังถือเป็นการสนองตอบต่อภารกิจของการกระทำในส่วนที่ยังสามารถที่จะกีดกันสิ่งแปลกปลอมทั้งหลายที่มีใช้การกระทำออกไปจากการที่จะต้องนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาวินิจฉัยความรับผิดชอบได้อีกด้วย กล่าวคือ ตามความเห็นของสำนักธรรมชาตินี้ การกระทำจะต้องเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สามารถที่จะกระทำให้เกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ โดยบุคคลทั้งหลายรวมทั้งตัวผู้กระทำเองก็ย่อมที่จะรับรู้ถึงการกระทำนั้นได้ด้วยประสาทสัมผัสหรือดินแดนรับรู้ของตน และส่วนที่สำคัญก็คือการกระทำของผู้กระทำนั้นจะต้องมีสติของตนเป็นตัวกำกับอีกด้วย จึงจะถือได้ว่าเป็นการกระทำ เพราะฉะนั้น หากสิ่งที่เกิดขึ้นมิได้มีที่มาจากสติรับรู้ของมนุษย์ เช่น กระบวนการทางความคิดที่ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า สิ่งซึ่งเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของสัตว์ที่มิได้เป็นเพราะมนุษย์เป็นผู้บงการให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้นขึ้น หรือเป็นการแสดงเจตนาของนิติบุคคลที่ทางกฎหมายแพ่งถือว่ามิใช่เป็นการก่อให้เกิดนิติกรรมและหนี้โดยผลของกฎหมายแต่ก็มีใช้เกิดจากมนุษย์เป็นผู้ก่อขึ้น หรือแม้จะเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ได้ก่อให้เกิดขึ้นแต่ก็มีได้มีที่มาจากความตั้งใจที่จะทำให้เกิดสิ่งนั้นไม่ว่าจะเป็นปฏิกิริยาตอบสนองอัตโนมัติ การเกร็งของกล้ามเนื้อ หรือการถูกผู้อื่นผลัก ดัน จับ เป็นต้น เหล่านี้ไม่ถือได้ว่าเป็นการกระทำแต่อย่างใด กรณีจึงไม่อาจนำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เข้าสู่กระบวนการวินิจฉัยตามโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญาเพื่อให้บุคคลที่แม้จะได้ก่อให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นต้องรับผิดชอบแต่อย่างใดไม่ ทางเดียวที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าการวินิจฉัยตามโครงสร้างของรับผิดทางอาญาก็คือการวินิจฉัยว่าผู้ก่อสิ่งเหล่านี้ขึ้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดเพราะเขามีได้เป็นผู้ที่มีการกระทำในทางอาญา

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากการให้ความหมายการกระทำของสำนักธรรมชาตินี้จะเห็นได้ว่าความหมายดังกล่าวยังมีข้อจำกัดอยู่ด้วยกัน 3 ประการที่คำนิยามของการกระทำไม่ครอบคลุมไปถึงหรือไม่สอดคล้องกับสภาพตามธรรมชาติของการกระทำ

ประการแรก การอธิบายว่าการกระทำคือการเคลื่อนไหวร่างกายที่เกิดจากความต้องการ ทำให้เกิดข้อจำกัดอยู่ในตัวของการกระทำที่อาจไม่สามารถจะอธิบายถึงมุมมองของการกระทำที่ผู้กระทำมิได้เคลื่อนไหวร่างกายแต่กฎหมายอาญาก็ถือว่ายังอยู่ในขอบข่ายของการกระทำเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นโดยงดเว้นการที่ตนจะต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น หรือที่เรียกว่า “การงดเว้นไม่กระทำการ” หรือการก่อให้เกิดผลประการใดที่ตนมีหน้าที่ตามธรรมดาทั่วไปที่จะป้องกันหรือเข้าขัดขวางการเกิดขึ้นซึ่งผลเช่นนั้น หรือที่เรียกว่า “การละเว้นไม่กระทำการ” เป็นต้น ในส่วนนี้เองที่อาจ

ทำให้ค่านิยมการกระทำของสำนักธรรมชาติน่าสนใจที่จะครอบคลุมถึงภารกิจในการเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความรับผิดชอบได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ทำให้ในเวลาต่อมาจึงได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการให้คำจำกัดความของการกระทำโดยเปลี่ยนจากการที่ผู้กระทำต้องกระทำการโดยการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นความประพฤตินี้เกิดขึ้นบนโลกภายนอกจากความตั้งใจของมนุษย์ การสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นหรือการไม่เข้าไปขัดขวางความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นบนโลกภายนอก

ประการที่สอง การที่สำนักธรรมชาตินิยมมองที่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ว่าเป็นเพียงการก่อให้เกิดขึ้นซึ่งความเปลี่ยนแปลงบนโลกภายนอกที่การกระทำแต่ละการกระทำต่างมีค่าอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่อาจที่จะมีคุณค่าประการอื่นใดมาแบ่งแยกว่าการกระทำหนึ่ง ๆ แตกต่างไปจากการกระทำอีกประการหนึ่งนั้น เป็นการให้ความหมายที่ถือได้ว่าขัดแย้งกับสภาพของกระทำของมนุษย์อย่างแท้จริง กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนต่างก็มีความต้องการหรือเป้าหมายที่ต้องการบรรลุอยู่ภายใน การที่มนุษย์แต่ละคนจะตัดสินใจที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องผ่านกระบวนการในการคิดวิเคราะห์อยู่ตลอดเวลา และเป็นมนุษย์เองต่างหากที่เป็นผู้กำหนดวิธีการในการบรรลุผลซึ่งเป้าหมายของตน และคาดค่านึงถึงผลลัพธ์อันเกิดจากวิธีการต่าง ๆ ที่ตนจะเลือกกระทำเพื่อให้การเป็นไปตามเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ มิได้เป็นการกระทำที่ไร้ซึ่งความหมาย การจะกล่าวว่าการกระทำของมนุษย์ต่างก็มีคุณค่าไม่ต่างไปจากการทำงานของเครื่องจักรหรือเหมือนกันกับการกระทำของ “ผีเสื้อที่ไร้เลือดเนื้อ” ดังที่ Beling เคยกล่าวไว้²¹ ย่อมถือเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง

ประการที่สาม การที่สำนักธรรมชาตินิยมรับตามทฤษฎีเงื่อนไขที่ให้คุณค่ากับเหตุการณ์ในแต่ละเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกันและไม่แตกต่างกัน และปฏิเสธคุณค่าในเชิงปทัสฐานที่แตกต่างกันของเหตุการณ์เหล่านั้น ย่อมเป็นการขัดกับหลักการของกฎหมายอาญาในภาคทั่วไปอยู่ด้วยกันหลาย ๆ ประการ ยกตัวอย่างเช่น (1) การที่บุคคลสองคนต่างหยิบเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นไป โดยบุคคลหนึ่งต้องการที่จะเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตน กับอีกบุคคลหนึ่งต้องการที่จะยืมทรัพย์สินนั้น ๆ เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งและจะคืนให้เมื่อกิจการของตนบรรลุแล้ว หากมองในมุมมองของสำนักธรรมชาตินิยมให้คุณค่ากับการกระทำอย่างเท่าเทียมกันผ่านมุมมองในทางภววิสัยแต่เพียงประการเดียวแล้ว การกระทำของบุคคลทั้งสองย่อมที่จะไม่สามารถหาความแตกต่างกันได้เลย เพราะสิ่งที่แตกต่างกันของการกระทำของบุคคลทั้งสองอยู่ในส่วนของจิตใจหรือเจตนาที่เป็นอัตวิสัยของบุคคลทั้งสอง หรือในกรณี (2) การร่วมกันกระทำความผิดของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป หากมองว่าแต่ละการกระทำไม่มีความแตกต่างกัน ก็จะเท่ากับเป็นการยอมรับความไม่แตกต่างระหว่างการกระทำโดยเจตนาและการกระทำโดยประมาท ทำให้อาจเกิดกรณีการร่วมกันกระทำความผิดที่เกิดขึ้น เพราะการกระทำด้วยความประมาทเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งก็จะเป็นการขัดกับหลักกฎหมายอาญาในเรื่องของการร่วมกันกระทำความผิดอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่ว่าจะเป็นการเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ที่ต้องอาศัยการกระทำของผู้ลงมือกระทำความผิด ต่างก็ต้องเป็นการกระทำที่ได้กระทำลงโดยเจตนาเท่านั้น การร่วมกันกระทำความผิดด้วยความประมาทไม่อาจที่จะเกิดขึ้นได้ เป็นต้น

²¹ Ernst Ludwig von Beling, *Die lehre vom Verbrechen* (Tübingen 1906) 180.

ในส่วนของทฤษฎีการกระทำของสำนักธรรมชาตินี้แม้จะถือได้ว่าเป็นการสร้างคุณประโยชน์ให้กับกระบวนยุติธรรมในทางอาญาให้ก้าวหน้าไปด้วยกันอยู่หลายประการ แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องและข้อจำกัดที่ไม่อาจทำให้ทฤษฎีการกระทำสามารถบรรลุภารกิจได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ส่งผลให้ทฤษฎีนี้เสื่อมความนิยมไปจนเกือบสิ้นเชิงในปัจจุบัน เพราะนอกจากข้อจำกัดในการบรรลุภารกิจของการกระทำดังกล่าว ทฤษฎีการกระทำตามสำนักธรรมชาตินี้ยังได้ไปทำลายเจตจำนงของมนุษย์ที่มีอยู่ควบคู่ไปกับการกระทำอย่างสิ้นเชิง อันถือเป็นการเข้าใจผิดเกี่ยวกับหน้าที่ของเจตจำนง²²

นอกจากนี้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพยายามกระทำผิดก็ไม่อาจนำเอาทฤษฎีนี้มาใช้อธิบายได้อย่างมีตรรกะและเป็นเหตุเป็นผล การพยายามกระทำผิดนั้นไม่ใช่แต่เพียงการกระทำที่ไม่อาจบรรลุผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดเท่านั้น แต่ผู้กระทำจะต้องมีเจตนามาตั้งแต่ต้นที่มุ่งต่อผลของการกระทำของตน อันถือได้ว่าการพยายามกระทำผิดมีส่วนประกอบในทางอัตวิสัยรวมอยู่ด้วยเสมอ โดยไม่อาจแบ่งแยกจากส่วนที่เป็นภววิสัยของการกระทำของมนุษย์ได้เลย ฉะนั้น การอธิบายว่าการกระทำมีเพียงแค่ส่วนที่เป็นภววิสัยแต่เพียงอย่างเดียว จึงถือได้ว่าเป็นการอธิบายลักษณะของการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และหากพิจารณาจากความผิดอาญาที่รัฐได้บัญญัติขึ้นบางฐานความผิด ก็จะเห็นว่าในบางกรณีของความผิดอาญาบางฐานที่เรียกร้องหามูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดของตัวผู้กระทำเองด้วย ทำให้มูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดซึ่งเป็นส่วนที่เป็นอัตวิสัยถูกพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำที่อยู่ในส่วนขององค์ประกอบความผิดอีกด้วย²³

ด้วยเหตุและผลทั้งปวงดังที่ได้กล่าวมา ทำให้ในเวลาต่อมาได้เกิดการโต้แย้งและพัฒนาทฤษฎีอื่น ๆ ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และหนึ่งในทฤษฎีที่ได้สร้างคุณูปการให้กับแวดวงนิติศาสตร์อาญาเป็นอย่างมากในเวลาต่อมา ก็คือ ทฤษฎีเป้าหมายกำหนดของ Prof. Dr. Hans Welzel ดังที่จะได้กล่าวไว้ในเนื้อหาของส่วนถัดไป

(2) ทฤษฎีเป้าหมายกำหนด

ทฤษฎีเป้าหมายกำหนดของ Welzel มีมุมมองต่อการกระทำของมนุษย์ว่าเป็นการแสดงออกซึ่งกิจกรรมที่มีเป้าหมายเป็นตัวกำหนด เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถที่จะคาดการณ์ถึงผลลัพธ์ ที่จะเกิดขึ้นได้จากการกระทำของตนเอง มนุษย์จึงได้กำหนดความคิดถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้เป้าหมายของตนบรรลุผล และได้เลือกวิธีการในการกระทำที่จะทำให้เป้าหมายนั้นปรากฏและบรรลุด้วยการควบคุมการกระทำจนเป้าหมายนั้นบรรลุได้ตามความตั้งใจของตนเอง²⁴

Welzel ไม่เห็นด้วยกับสำนักธรรมชาติที่มีมุมมองต่อการกระทำของมนุษย์ว่าเป็นการกระทำที่ปราศจากซึ่งคุณค่าอื่นใดและแต่ละการกระทำก็ไม่มีแตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบการกระทำของมนุษย์ว่าเสมือนการทำงานของเครื่องจักร ตลอดจนความเข้าใจที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลของการกระทำ

²² คณิต ญ นคร (เชิงอรรถ 19) 213.

²³ เฟิงอ้าง.

²⁴ กรรภิรมย์ โกลมลาธุ (เชิงอรรถ 13) 52.

ของมนุษย์คือสิ่งเดียวกันกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลของเหตุการณ์ธรรมชาติ Welzel เห็นว่าความเข้าใจเช่นนี้เป็นความเข้าใจที่ผิดมหันต์²⁵ เพราะเหตุที่ว่าการกระทำของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถอธิบายได้ด้วยกฎเกณฑ์ตามวิถีทางตามธรรมชาติแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าประการอื่นที่จำเป็นจะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย โดยเฉพาะปัญหาที่ว่า การกระทำของมนุษย์จะเป็นต้นเหตุของผลตามที่กฎหมายอาญากำหนดหรือไม่ ไม่ใช่ปัญหาที่จะสามารถตอบคำถามดังกล่าวได้ด้วยหลักวิชาในทางภววิทยา (Ontology) แต่เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการให้คุณค่าตามหลักวิชาของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง²⁶ โดยเฉพาะหลักวิชาในกฎหมายอาญาที่ไม่ได้มีมุมมองต่อเหตุการณ์ในแต่ละเหตุการณ์ว่ามีคุณค่าในการพิสูจน์ความรับผิดชอบหรือการลงโทษที่เหมือนกันหมดในทุก ๆ เหตุการณ์ ปัญหาว่าการกระทำใดชอบด้วยกฎหมายหรือผิดกฎหมาย หรือผู้กระทำจะมีอำนาจที่จะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หรือผู้กระทำมีความชั่วหรือไม่ ไม่ใช่ปัญหาที่จะตอบได้ด้วยการมีมุมมองเกี่ยวกับการกระทำในแต่ละการกระทำว่ามีคุณค่าเหมือนกันทั้งหมด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เองที่แสดงให้เห็นว่ากฎหมายอาญามีได้นำเอาหลักเกณฑ์ในทางภววิทยามาใช้ในการวินิจฉัยตัดสินว่าการกระทำของผู้กระทำชอบด้วยกฎหมายหรือผิดกฎหมาย มีหรือไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้ หรือผู้กระทำสมควรที่จะถูกดำเนินคดีเพราะเขาเป็นบุคคลที่เต็มไปด้วยความชั่วหรือไม่ แต่ตามความเห็นของ Welzel แล้ว หลักเกณฑ์ที่จะถูกนำมาใช้ในการตัดสินปัญหาเหล่านี้ คือ หลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยความตั้งใจ

Welzel ได้อธิบายเกี่ยวกับความตั้งใจซึ่งตามความคิดของเขาแล้วถือได้ว่าเป็นแกนกลางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ เหตุเพราะความตั้งใจเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อระหว่างความคิดหรือความต้องการของมนุษย์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกภายนอก²⁷ เมื่อมนุษย์มีความตั้งใจที่จะกระทำการใดให้บรรลุเป้าหมายของตนเองแล้ว มนุษย์ก็จะคิดค้นหาวิธีการในการที่จะดำเนินการให้เป้าหมายของตนเองบรรลุผลด้วยการคำนึงถึงผลลัพธ์ที่แวดล้อมการกระทำตามวิธีการต่าง ๆ ที่ตนจะได้กระทำให้ปรากฏผลขึ้น และเมื่อเขาได้กระทำการโดยเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งตามที่ตนได้ตัดสินใจแล้ว ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจึงถือได้ว่าเป็นเกิดจากการกระทำของเขาเอง

คำอธิบายของ Welzel ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของมนุษย์ว่ามีเป้าหมายเป็นตัวกำหนดแสดงให้เห็นว่าการกระทำของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นและดำเนินต่อไปด้วยกัน 2 ขั้นตอน²⁸ กล่าวคือในขั้นตอนแรก จะเกิดขึ้นในความคิดของผู้กระทำ ด้วยการกำหนดเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ผู้กระทำต้องการที่จะให้เกิดขึ้น ทำให้ในขณะเดียวกันผู้กระทำก็ต้องกำหนดและเลือกวิธีการในการที่จะกระทำให้บรรลุเป้าหมาย และยังคงต้องคำนึงถึงผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นหากตนได้เลือกกระทำด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งการคำนึงถึงผลข้างเคียงของตัวผู้กระทำนี้อาจส่งผลให้ในท้ายที่สุดผู้กระทำอาจเปลี่ยนวิธีการที่จะกระทำ เพราะเห็นว่า

²⁵ Hans Welzel, 'Kausalität und Handlung' (1931) 51 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.

²⁶ เพิ่งอ้าง.

²⁷ กรรภิรมย์ โภมลารชุน (เชิงอรรถ 13) 56.

²⁸ กรรภิรมย์ โภมลารชุน (เชิงอรรถ 13) 57.

ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นไม่ตรงตามความประสงค์ตามเป้าหมายที่ผู้กระทำตั้งใจตั้งแต่ต้นหรือเป็นผลลัพธ์ที่ไม่คุ้มค่ากับการที่จะต้องกระทำด้วยวิธีการดังกล่าวเนื่องจากมีแต่ผลเสียมากกว่าผลดี แต่ไม่ว่าจะด้วยเพราะเหตุผลใดก็ตาม การตัดสินใจเช่นนี้ของผู้กระทำก็เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้เองหากผู้กระทำยังคงเลือกวิธีการดังกล่าวโดยได้คำนึงถึงผลข้างเคียงที่จะต้องเกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นได้ เมื่อตนเห็นว่าสามารถที่จะหลีกเลี่ยงด้วยวิธีการอื่นใดได้ นั้นย่อมจะแสดงให้เห็นได้แล้วว่าผู้กระทำได้ยอมรับเอาผลข้างเคียงว่าเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำของตนเอง สำหรับขั้นตอนที่สอง ภายหลังจากผ่านกระบวนการทางความคิดแล้วผู้กระทำได้ทำให้การกระทำของเขาเกิดขึ้นจริงบนโลกแห่งความเป็นจริง ด้วยการกระทำตามวิธีการที่ตัวเขาเองเป็นคนเลือกไว้ เพื่อให้เกิดขึ้นซึ่งผลลัพธ์ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ผู้กระทำตั้งใจไว้ในตอนต้น

จากกระบวนการในการเกิดขึ้นซึ่งการกระทำตามความคิดเห็นของ Welzel ในสองขั้นตอนดังกล่าวสามารถที่จะสรุปได้ว่าการกระทำในขั้นตอนแรกที่เกิดขึ้นในความคิดของผู้กระทำถือได้ว่าเป็นขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมทางความคิด จนเมื่อผู้กระทำได้เลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งโดยได้คำนึงถึงผลลัพธ์หรือผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างครบถ้วนแล้ว กระบวนการทางความคิดก็จะนำไปสู่ขั้นตอนถัดไป คือ การกระทำให้เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง โดยอาจสรุปสั้น ๆ ได้ว่า ขั้นตอนแรกเป็นเพียงขั้นตอนหรือวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายในขั้นตอนที่สอง อย่างไรก็ตาม หากผลลัพธ์หรือเป้าหมายที่ผู้กระทำตั้งใจไว้ในตอนแรกไม่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง การกระทำของผู้กระทำที่มีเป้าหมายเป็นตัวกำหนดนี้ก็จะเป็นได้แค่เพียงการพยายามกระทำเท่านั้น²⁹

เมื่อการกระทำตามความคิดของ Welzel ได้รวมเอาความความตั้งใจหรือความประสงค์ของมนุษย์ที่คำนึงถึงเป้าหมายรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำด้วย ส่งผลให้ความคิดของนักนิติศาสตร์อาญาซึ่งแต่เดิมมีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างความรับผิดชอบประกอบความผิดว่าหมายถึงแต่เพียงส่วนที่เป็นภววิสัยแต่เพียงเท่านั้น ในส่วนของความเป็นอัตวิสัยของผู้กระทำจะไม่ถูกรวมเข้ากับองค์ประกอบความผิดแต่จะรวมอยู่ในส่วนของความชั่วทั้งหมดได้เปลี่ยนแปลงไป ภายหลังจากที่ Welzel ค้นพบว่าความเข้าใจดังกล่าวเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เพราะมนุษย์ทุกคนต่างก็มีการคิดคำนึงถึงเป้าหมายก่อนที่จะได้ตัดสินใจกระทำการสิ่งใด ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญาเสียใหม่เป็นว่าในส่วนของการประกอบองค์ประกอบความผิดจะมีได้มีแต่เพียงแค่ส่วนที่เป็นภววิสัยของการกระทำของผู้กระทำเท่านั้น แต่จะรวมถึงส่วนที่เป็นอัตวิสัยที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำด้วย ตามความเข้าใจของ Welzel ในเรื่องของเจตนาของมนุษย์ไม่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความชั่ว แต่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำ จึงทำให้เจตนาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบองค์ประกอบความผิด

การที่เจตนาได้ย้ายจากส่วนของความชั่วตามความเข้าใจเดิมมาอยู่รวมกับการประกอบองค์ประกอบความผิดตามความเข้าใจใหม่แล้ว ความหมายของความชั่วจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ สิ่งที่หลงเหลืออยู่ในความหมายของความชั่วที่เป็นหนึ่งในโครงสร้างของความรับผิดชอบทางอาญาจะหลงเหลืออยู่แต่เพียงความรู้ผิดชอบหรือความตำหนิได้ของตัวผู้กระทำเท่านั้น เมื่อสิ่งที่ผู้กระทำสามารถรับรู้ได้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ชอบด้วย

²⁹ กรรภิรมย์ โภมลารชุน (เชิงอรรถ 13) 57.

กฎหมายหรือเป็นความผิดต่อกฎหมาย เขาย่อมที่จะสามารถกำหนดเจตนาหรือเป้าหมายให้ตนเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้องได้ แต่หากเขาเลือกที่จะไม่กระทำในสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่กลับไปเลือกกระทำการในสิ่งที่ผิดกฎหมาย เขาย่อมสมควรที่จะถูกตำหนิได้เพราะเขาเป็นผู้ที่รู้ผิดชอบชั่วดี

ตามความหมายของความชั่วที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นสามารถที่จะอธิบายได้ว่าบุคคลที่มีการกระทำที่จะต้องถูกตำหนิได้เพราะเขาเป็นผู้ที่มีความชั่ว จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะรับรู้ได้ว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายหรือผิดกฎหมาย โดยพิจารณาจากตัวผู้กระทำในขณะที่จะกระทำการนั้น ๆ หากผู้กระทำสามารถที่จะแยกแยะความถูกต้องผิดโดยในขณะที่จะกระทำการนั้น ๆ สามารถที่จะเลือกกระทำการในสิ่งที่ถูกและไม่กระทำในสิ่งที่ผิดได้อย่างอิสระได้แล้ว แต่เขาผู้นั้นเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด สังคมย่อมเห็นว่าเขาสมควรที่จะต้องถูกตำหนิ เพราะฉะนั้นในสายตาของกฎหมายอาญาแล้วก็จะถือได้ว่าเขาเป็นผู้ที่มีความชั่ว³⁰ การพิจารณาในเรื่องของความชั่วจึงต้องพิจารณาจากตัวผู้กระทำและในสถานการณ์ที่ผู้กระทำกำลังเผชิญการที่จะต้องตัดสินใจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ฉะนั้น หลักการที่สำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาในเรื่องของความชั่วจึงมีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ³¹ คือ (1) หลักเสรีภาพในการกำหนดความตั้งใจ (Free will) และ (2) หลักในเรื่องของความสามารถในการกระทำชั่ว (Capability of Blameworthiness) หากผู้กระทำไม่มีเสรีภาพที่จะตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ถูกกฎหมาย เพราะอยู่ภายใต้อำนาจบังคับที่ไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนไม่กระทำการเช่นนั้นได้ หรือมีความจำเป็นเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงและไม่สามารถหลีกเลี่ยงด้วยวิธีการอื่นใดได้ ในเมื่อภัยอันตรายเช่นนั้นผู้กระทำก็มีได้เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น หรือเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถที่จะรับรู้และตัดสินใจได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ผิดหรือชอบ เพราะเป็นผู้ที่มีจิตบกพร่อง โรครจิต จิตฟั่นเฟือน หรือเพราะเหตุที่ยังเป็นเด็ก³² เหล่านี้ต่างถือได้ว่าผู้กระทำไม่มีเสรีภาพในการกำหนดความตั้งใจ หรือไม่มีความสามารถในการกระทำชั่ว จึงทำให้ผู้กระทำเป็นผู้ที่ในสายตาของกฎหมายแล้วไม่อาจที่จะถูกตำหนิเทียบอย่างใดได้ จึงถือไม่ได้ว่าเขาเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความชั่ว

สำหรับการกระทำโดยประมาท Welzel ได้นำเอาพื้นฐานของแนวความคิดในเรื่องของการกระทำที่มีเป้าหมายเป็นตัวกำหนดมาอธิบายการกระทำโดยประมาทว่าเป็นการไม่ใช้ความระมัดระวังที่จำเป็นในการกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงผลที่จะไปทำร้ายคุณธรรมทางกฎหมาย เนื่องจากตัวบุคคลผู้กระทำที่ได้กำหนดเป้าหมายและเป็นผู้เลือกวิธีการในการมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ในตอนแรกสามารถที่จะคาดการณ์และเล็งเห็นถึงผลข้างเคียงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนได้ แต่ก็ยังเลือกที่จะกระทำการด้วยวิธีการดังกล่าวโดยปราศจากความระมัดระวังจนนำไปสู่ผลที่เป็นการไปทำร้ายสิ่งที่กฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองการกระทำเช่นนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยประมาท ด้วยเหตุดังที่ได้กล่าวมานี้จึงอาจที่จะสรุปได้ว่าสิ่งที่เป็นแกนกลางของการกระทำโดยประมาทของมนุษย์ก็คือความบกพร่องของการกระทำที่มนุษย์

³⁰ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 19) 293 – 294.

³¹ กรรภิรมย์ โคมลารชุน (เชิงอรรถ 13) 58.

³² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65, 67, 73, 74

ได้ตัดสินใจเลือกใช้วิธีการที่ตนก็ได้คำนึงถึงผลข้างเคียงแล้วนั้นและได้ตัดสินใจกระทำลงไปจนเกิดเป็นการทำร้ายคุณธรรมทางกฎหมายนั่นเอง³³

การให้คำอธิบายเกี่ยวกับการกระทำโดยประมาทเช่นนี้ของ Welzel ทำให้เห็นว่าการกระทำโดยประมาทเองก็อยู่ในส่วนหนึ่งของการกระทำที่มีเป้าหมายเป็นตัวกำหนด เพราะถือว่าเป็นความบกพร่องจากการที่ผู้กระทำได้คาดเห็นถึงผลลัพธ์จากการที่ตนจะได้เลือกวิธีการในการกระทำเพื่อให้บรรลุผลตามที่ตนได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก การกระทำโดยประมาทจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบความผิดอาญาตามโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญาข้อแรกๆเกี่ยวกับการกระทำโดยเจตนา การพิจารณาว่าการกระทำของผู้กระทำว่าเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทจึงต้องกระทำในชั้นของการพิจารณาองค์ประกอบความผิด โดยไม่ต้องรอไปพิจารณาในชั้นความชั่วแต่อย่างใด ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแตกต่างจากแนวความคิดของสำนักธรรมชาติที่มองว่าทั้งเรื่องของเจตนาและประมาทต่างก็อยู่ในส่วนของความชั่ว เพราะเป็นเรื่องในทางอัตวิสัยของผู้กระทำโดยแท้ ฉะนั้น เมื่อจำต้องวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้กระทำครบองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้วหรือไม่ จากแนวความคิดของ Welzel จึงต้องทำการวินิจฉัยการกระทำของผู้กระทำผ่านการพิจารณาทั้งส่วนที่เป็นภววิสัยว่าการกระทำครบองค์ประกอบภายนอกที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้วหรือไม่ และส่วนที่เป็นอัตวิสัยว่าการกระทำของผู้กระทำเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือว่าเป็นการกระทำโดยประมาทอันเป็นองค์ประกอบภายใน

ทฤษฎีเป้าหมายกำหนดตามที่ได้กล่าวมานี้ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีการกระทำที่ทำให้งานของนักนิติศาสตร์อาญามีความก้าวหน้าและเกิดความชัดเจนในหลาย ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนมุมมองของนักนิติศาสตร์อาญาที่แต่เดิมมีความเห็นว่าการกระทำของมนุษย์เป็นเพียงการเคลื่อนไหวร่างกายที่มีความตั้งใจเป็นตัวกำกับ โดยถือว่าการกระทำในแต่ละการกระทำไม่มีความแตกต่างกันและมีคุณค่าในทางธรรมชาติด้อย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งสามารถอธิบายการกระทำของมนุษย์ว่าไม่ต่างอะไรกับการทำงานของเครื่องจักร แต่เมื่อมีการพัฒนาและได้โต้แย้งทฤษฎีการกระทำของสำนักธรรมชาติดังกล่าวจนเกิดมีทฤษฎีเป้าหมายกำหนดขึ้นแล้ว ทำให้มุมมองที่มีต่อการกระทำในลักษณะดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปโดยได้มีการอธิบายการกระทำของมนุษย์เสียใหม่เป็นว่าทุก ๆ การกระทำของมนุษย์ต่างมีแกนกลางที่เป็นเป้าหมายในการกำหนดการกระทำด้วยกันทั้งสิ้น และจากการกระทำที่มีเป้าหมายนี้เองที่ทำให้ให้นักนิติศาสตร์อาญาได้เปลี่ยนแปลงตำแหน่งแห่งที่ของการกระทำโดยเจตนาและการกระทำโดยประมาทที่แต่เดิมอยู่ในเรื่องของความชั่ว มาอยู่ในเรื่องของ การครบองค์ประกอบความผิดในส่วนขององค์ประกอบภายใน และหลงเหลือความดำหนิได้ของผู้กระทำให้อยู่ในส่วนของ การวินิจฉัยในเรื่องของความชั่วเพียงประการเดียวเท่านั้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญาในครั้งนี้ยังถือได้ว่าเป็นการยอมรับมาจนถึงปัจจุบันอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ทฤษฎีเป้าหมายกำหนดจะสามารถแก้ปัญหาในหลาย ๆ ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ทฤษฎีเป้าหมายกำหนดนี้ก็ยังไม่สามารถที่จะทำให้ภารกิจของการกระทำบรรลุได้ครบในทุก ๆ ด้าน กล่าวโดยเฉพาะในเรื่องของการอธิบายการกระทำโดยประมาทที่ Welzel ได้อธิบายว่าเป็นส่วนหนึ่งของการ

³³ กรรณิรมย์ โทมลาธุชุน (เชิงอรรถ 13) 59.

คำนึงถึงผลต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้จากการควบคุมการกระทำด้วยความตั้งใจ หากผู้กระทำได้เลือกใช้วิธีการใดที่จะนำไปสู่เป้าหมายของตนจนเกิดเป็นผลเสียหายอันเป็นการไปทำร้ายต่อสิ่งที่กฎหมายมุ่งประสงค์ จะคุ้มครองขึ้นในชั้นปลายอย่างไม่ระมัดระวัง ก็จะต้องถือว่าผู้กระทำได้กระทำด้วยความประมาท ซึ่งคำอธิบายในเรื่องการกระทำโดยประมาทเช่นนี้ไม่น่าจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะสาระสำคัญหรือแก่นของการกระทำความผิดโดยประมาทไม่ได้อยู่ตรงที่ความบกพร่องของการควบคุมการกระทำด้วยความตั้งใจ แต่ความประมาทเกิดจากความบกพร่องในการควบคุมการกระทำในการกระทำนั้น ๆ ต่างหาก เราคงไม่อาจที่จะเห็นคล้อยตามได้ว่าการที่เจ้าของอาวุธปืนได้ตัดสินใจที่จะหยิบปืนขึ้นมาเช็ดดู โดยมีเป้าหมายเพื่อการทำความสะอาดปืนดังกล่าว แต่เกิดจากความไม่ระมัดระวังทำให้เกิดปืนลั่นขณะที่ตนได้ลงมือเช็ดดูจนกระสุนปืนไปถูกเพื่อนบ้านถึงแก่ความตาย ถือว่าเป้าหมายในการทำความสะอาดปืนถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยประมาท เป้าหมายดังกล่าวหาได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการกระทำความผิดแต่อย่างใด สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้วยความประมาทที่แท้จริงก็คือความบกพร่องของการกระทำที่ผู้กระทำสมควรที่จะใช้ความระมัดระวังต่างหาก³⁴

นอกจากความบกพร่องในเรื่องของการอธิบายการกระทำโดยประมาทแล้ว ทฤษฎีเป้าหมายกำหนดก็ยังไม่สามารถที่จะอธิบายในเรื่องของการกระทำความผิดโดยจงใจได้อย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นที่เห็นได้ชัดเจนว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดด้วยการจงใจได้อยู่ในความควบคุมของตัวผู้กระทำ หากแต่เป็นการปล่อยให้ผลนั้นเกิดขึ้นโดยที่ตนเองไม่เข้าไปขัดขวาง³⁵

จากที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งในส่วนของการอธิบายถึงภารกิจของการกระทำไม่ว่าจะเป็นภารกิจในการเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความรับผิดทางอาญา ภารกิจในการผูกมัด และภารกิจในการกำหนดขอบเขตรวมทั้งการอธิบายถึงความพยายามในการพัฒนาทฤษฎีการกระทำทั้งทฤษฎีเหตุกำหนดของสำนักธรรมชาติ และทฤษฎีเป้าหมายกำหนดของ Welzel ซึ่งแม้จะมีส่วนที่ไม่สมบูรณ์อยู่บ้างแต่ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วนที่สำคัญที่จะทำให้การกระทำที่ถือได้ว่าเป็นประตุสู่การวินิจฉัยความผิดอาญามีความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ กล่าวโดยสรุปได้ว่าหากไม่มีการกระทำที่จะเป็นจุดตั้งต้นเสียแล้ว ความรับผิดในทางอาญาก็ย่อมที่จะไม่อาจมีขึ้นได้ และเมื่อไม่มีความรับผิดทางอาญาก็ย่อมทำให้กฎหมายอาญาไม่มีที่ใช้บังคับ

เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ในการจะพิจารณาตลอดไปจนถึงในส่วนของการที่บุคคลซึ่งทำให้เกิดการครอบงำประกอบของความผิดของกฎหมายอาญาขึ้นจะเป็นผู้ที่มีความผิดและสมควรที่จะถูกลงโทษหรือไม่ ก็จะต้องทำการพิจารณาเสียก่อนในตอนแรกว่าเขาเป็นผู้ที่ในสายตาของกฎหมายแล้วเป็นผู้ที่มีการกระทำหรือไม่ หากถือว่าเขาเป็นผู้ที่มีการกระทำแล้วในส่วนต่อมาก็จะต้องทำการพิจารณาต่อไปว่าการกระทำนั้น ๆ ได้เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดตามหลักทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลหรือไม่ ซึ่งตรงจุดนี้เองที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจทฤษฎีว่าด้วยการกระทำของมนุษย์ เพราะเหตุที่ว่าแม้จะมีการเกิดขึ้นซึ่งผลขององค์ประกอบภายนอกแล้ว แต่หากการเกิดขึ้นนั้น

³⁴ กรรณิรมย์ โภมสารสุน (เชิงอรรถ 13) 60.

³⁵ เพิ่งอ้าง.

มิได้มีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์เสียแล้ว การจะไปวินิจฉัยว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นบุคคลใด ๆ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในทางอาญาจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะบุคคลใด ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบหากสิ่งที่เกิดขึ้นมานั้น มิได้ถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

2.2 ภารกิจและหน้าที่ของกฎหมายอาญา

การที่บุคคลจะถูกลงโทษในทางอาญาได้ก็แต่ด้วยการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่กฎหมายอาญาได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของบุคคลไว้ในมาตรา 2 ความว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญา หรือหลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย ที่ในภาษาลาตินเรียกว่า “nullum crimen, nulla poena sine lege” หลักการดังกล่าวเรียกร้องให้รัฐต้องจำยอมที่จะจำกัดอำนาจของตนด้วยการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองการกระทำของรัฐ หากรัฐจะกระทำการใดที่จะกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษบุคคลในทางอาญาก็จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้³⁶ ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมิให้ต้องถูกระทบกระเทือนจากการใช้อำนาจที่เกิดขอบเขตของรัฐ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถือได้ว่าเป็นไปตามหลักนิติรัฐ (Rechtsstaat) หรือรัฐที่จะต้องยอมตนอยู่ภายใต้กฎหมาย³⁷ สำหรับหลักประกันในกฎหมายอาญาเองก็มีที่มาจากหลักนิติรัฐด้วยเช่นกัน โดยมีเนื้อหาอันถือได้ว่าเป็นหลักการที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 3 ประการ³⁸ คือ (1) การลงโทษจะต้องมีกฎหมาย (nulla poena sine lege) (2) การลงโทษต้องขึ้นอยู่กับการมีอยู่ของการกระทำ (nulla poena sine crimine) และ (3) โทษที่จะลงจะต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (nullum crimen sine poena legali) ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าหากรัฐประสงค์จะลงโทษหรือเอาผิดต่อการกระทำใด รัฐจะต้องบัญญัติให้การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมาย หากปราศจากซึ่งการมีอยู่ของกฎหมายเสียแล้ว รัฐก็จะไม่สามารถเอาผิดต่อการกระทำเช่นนั้นได้

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของหลักประกันในกฎหมายอาญา จะเห็นได้ว่ามีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ หลักการทั้งสอง มุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือพลเมืองแห่งรัฐ และในอีกด้านหนึ่งก็มุ่งที่จะจำกัดอำนาจของรัฐมิให้สามารถที่จะก้าวล่วงหรือรุกล้ำเข้าไปกระทบสิทธิหรือไปจำกัดเสรีภาพของบุคคลจนเกินขอบเขต ด้วยการที่รัฐจะถูกเรียกร้องให้ต้องกำหนดความผิดอาญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและมีเนื้อหาที่ชัดเจนแน่นอนเพื่อให้บุคคลสามารถทราบได้ล่วงหน้าว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่หากตนได้กระทำไปแล้วจะเป็นความผิดกฎหมาย และเมื่อตนได้

³⁶ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2563) 217 – 218.

³⁷ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 6, วิญญูชน 2563) 119 – 120.

³⁸ อัจฉริยา ชูตินันท์, ‘หลักการกำหนดความผิดอาญาและหลักการกำหนดโทษอาญาในการตรากฎหมาย’

ทราบล่วงหน้าแล้วยังจะตัดสินใจเลือกที่จะกระทำการดังกล่าวไปก็จะเป็นการสร้างความชอบธรรมในการที่รัฐจะสามารถใช้มาตรการในการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำได้นั่นเอง และนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ การที่รัฐต้องถูกบังคับให้ต้องตรากฎหมายอาญาเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อควบคุมคุณภาพในการกระทำด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐนั้น ในการที่จะบัญญัติกฎหมายเช่นนี้ได้ก็จะต้องกระทำโดยองค์รฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น องค์กรอื่นใดรวมทั้งองค์กรฝ่ายศาลหาอาจมีอำนาจที่จะกำหนดว่าการเช่นใดเป็นความผิดและมีโทษทางอาญาไม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจตามหลักนิติรัฐนั่นเอง³⁹

ในส่วนหลักความชอบด้วยกฎหมายของกฎหมายอาญานี้เมื่อได้พิจารณาและทำการศึกษาย่างถ่องแท้แล้ว จะเห็นได้ว่ามีเนื้อหาครอบคลุมถึงทั้งกฎหมายอาญาสารบัญญัติ และยังครอบคลุมถึงกฎหมายอาญาวิธีสบัญญัติอีกด้วย⁴⁰ กล่าวคือ องค์กรใดที่จะมีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินคดีอาญาก็จะต้องมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งกฎหมายที่จะให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในองค์กรดังกล่าวไปดำเนินการใด เช่น การบังคับใช้มาตรการบังคับในทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการควบคุม การดักและบันทึก การสื่อสารโทรคมนาคม หรือการค้นออนไลน์ หรือการสอบสวนพ้องร้อง รวมทั้งการดำเนินการทั้งหลาย ในชั้นศาลตลอดจนการพิจารณาพิพากษาคดี เป็นต้น การใช้อำนาจดำเนินการทั้งหลายเหล่านี้ เมื่อได้มีส่วนที่ไปกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงเสียได้แล้ว ก็จะต้องมีกฎหมายบัญญัติมอบหมายหน้าที่และอำนาจให้กับเจ้าหน้าที่ดังกล่าวไว้ด้วยอย่างชัดเจนเป็นการเฉพาะ⁴¹ หากการใดที่กฎหมายวิธีสบัญญัติไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายไว้โดยเฉพาะหรือมีการบัญญัติไว้แต่ให้อำนาจที่จะกระทำได้อย่างจำกัด เช่นนี้แล้วองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ย่อมไม่อาจที่จะกระทำการเช่นนั้นได้ หรือหากทำได้ก็จะสามารถกระทำได้ แต่เพียงอยู่ในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น มีอาจที่จะก้าวล่วงไปกระทำการใดโดยที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ได้ หากฝ่าฝืนกระทำไปย่อมเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในขอบเขตของเนื้อหาของหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญาดุจเดียวกับการกำหนดความผิดและการลงโทษนั่นเอง

สำหรับการกระทำใดจะเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาที่จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อเอาผิดต่อการกระทำนั้น จะต้องตอบคำถามให้ได้เสียก่อนว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการฝ่าฝืนต่อภารกิจและหน้าที่ของกฎหมายอาญาหรือไม่ เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับที่รุนแรงที่สุด การที่จะบัญญัติให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาจึงต้องกระทำเท่าที่จำเป็นในกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

³⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, “หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา,” ใน รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิติ ดิงศักดิ์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536) 11, 13.

⁴⁰ เพิ่งอ้าง 11.

⁴¹ กรรณิรมย์ โภมสารชุน, ‘ทฤษฎีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญา: ศึกษาเฉพาะการควบคุม’ (มิถุนายน 2561) 1 วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. ดูประกอบ กรรณิรมย์ โภมสารชุน, ‘ข้อถกเถียงทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการออนไลน์ในเยอรมนี’ ใน 60 ปี อุดม รัฐอมฤต ซีวิตและมิตรภาพบนเส้นทางวิชาการ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562) 488.

เท่านั้น⁴² หากสามารถบังคับด้วยมาตรการเฉพาะในกฎหมายอื่นได้ก็ควรที่จะใช้กฎหมายอื่นนั้นไปก่อน เพราะการใช้กฎหมายอาญาบังคับกับทุกเรื่องจะเป็นการทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายอาญา อีกทั้งการใช้กฎหมายอาญาในเรื่องหรือคดีหนึ่ง ๆ ก็ทำให้รัฐต้องแบกรับต้นทุนที่จะต้องเสียไป กับทั้งยังเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก⁴³ ดังที่ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้กล่าวไว้ว่า “หากรัฐมุ่งแต่จะควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมโดยใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือโดยไม่พิจารณาถึงประสิทธิภาพและความสามารถของกลไกของรัฐที่จะใช้บังคับกฎหมายอาญาแล้ว กฎหมายอาญาก็จะไร้ซึ่งความหมาย ขาดความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานของรัฐที่ประพฤติมิชอบมีโอกาที่จะแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองจากกฎหมายเหล่านี้ หรือหากมีการบังคับใช้กฎหมายซึ่งมิได้มีการใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ผู้ถูกใช้บังคับก็จะเกิดปฏิกิริยาเพราะถือว่าถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้บังคับกฎหมายและชุมชนเสื่อมเสียไป”⁴⁴ ฉะนั้น การบัญญัติกฎหมายให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาจึงจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงภารกิจและหน้าที่ของกฎหมายอาญาเป็นสำคัญ เพราะสิ่งที่สอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ของกฎหมายอาญานี้เองที่ควรจะต้องถูกนำมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายอาญา ในทางกลับกัน สิ่งใดที่ไม่สอดคล้องกับภารกิจหรือหน้าที่ดังกล่าว สิ่งนั้นก็ไมควรที่จะถูกนำมาบัญญัติให้เป็นความผิดกฎหมายแต่อย่างใด

2.2.1 ภารกิจของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย และความเป็นระเบียบแบบแผนในการดำรงอยู่อย่างสงบสุขของรัฐ หรืออาจกล่าวได้ว่าหากปราศจากซึ่งกฎหมายอาญาเสียแล้ว รัฐดังกล่าวย่อมไม่อาจที่จะดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่ควบคุมคุณภาพและลักษณะการกระทำของบุคคลให้ต้องกระทำการหรือไม่กระทำการใด หรือมีอำนาจที่จะกระทำการใด อันแสดงให้เห็นว่าสิ่งใดเป็นสิ่งถูก สิ่งใดเป็นสิ่งผิด อะไรทำได้ และอะไรทำไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากที่ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้ให้ความหมายของกฎหมายอาญาไว้ว่าหมายถึง “บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่นและเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น”⁴⁵ จากความหมายดังกล่าวนี้เองที่ทำให้เห็นว่ากฎหมายอาญามีขึ้นเพื่อให้รัฐบรรลุเป้าหมายหรือภารกิจ 3 ประการ⁴⁶ ได้แก่ (1) ภารกิจในการคุ้มครองสังคม (2) ภารกิจใน

⁴² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77

⁴³ ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2566) 34 – 35.

⁴⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรรถ 4) 7.

⁴⁵ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 19) 49.

⁴⁶ เพิ่งอ้าง 63-69.

การปราบปรามและการป้องกันการกระทำความผิด และ (3) ภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ

ในส่วนของภารกิจในการคุ้มครองสังคม เมื่อเป็นที่ยอมรับกันว่ามนุษย์ไม่อาจที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยเฉพาะ เนื่องจากการดำรงอยู่ดังกล่าวจะทำให้มนุษย์แต่ละคนไร้ซึ่งความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้มนุษย์แต่ละคนต่างมีความจำเป็นที่จะต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นสังคมของมนุษย์เพื่อรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัยดังที่ได้กล่าวไว้ อย่างไรก็ตาม แม้จะได้มีการเกิดขึ้นซึ่งสังคมมนุษย์แล้ว แต่ก็มิได้หมายความว่ามนุษย์แต่ละคนจะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขปราศจากการกระทบกระทั่งกันเลยแต่อย่างใด⁴⁷ และแม้ว่าสังคมดังกล่าวจะมีข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันหรือที่เรียกว่า “ระเบียบสังคม” แล้วก็ตาม แต่ข้อตกลงนั้นก็ยังปราศจากซึ่งสภาพบังคับที่มีความเป็นเอกภาพระหว่างบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเข้ามาบังคับใช้เพื่อให้เกิดสภาพบังคับขึ้น ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อประกันความมั่นคงปลอดภัยของสังคม⁴⁸

สำหรับภารกิจในการปราบปรามและการป้องกันการกระทำความผิด เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้กฎหมายอาญาในส่วนที่เป็นมาตรการบังคับทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวกับโทษ หรือส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้บังคับเพื่อปราบปรามและป้องกันการกระทำความผิดอาญาดังกล่าว การลงโทษบุคคลที่ได้กระทำความผิดจึงต้องกระทำเพื่อให้เห็นว่าสังคมไม่ยอมรับเอาการกระทำดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่จะต้องแสดงให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผิดและไม่ควรที่จะกระทำตามอย่าง ทั้งยังจะต้องใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นข้อเตือนใจกับบุคคลทั่วไปว่าหากเขากระทำความผิดเช่นเดียวกันนั้น เขาก็จะต้องถูกลงโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำอันจะเป็นการปราบปรามการกระทำความผิดได้อย่างสัมฤทธิ์ผลและยังเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดเช่นเดียวกันซ้ำอีก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการป้องกันการกระทำความผิดทางอ้อม⁴⁹

ส่วนภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ เมื่อเป็นที่เห็นได้ว่ากฎหมายอาญาควรที่จะถูกนำมาใช้เป็นมาตรการสุดท้าย ด้วยเหตุที่กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากที่สุด ในบรรดากฎหมายทั้งปวง การใช้กฎหมายอาญาเพื่อแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะนอกจากจะเป็นอันตรายต่อสิทธิเสรีภาพของผู้คนในสังคมจนเกินขอบเขตแล้ว ยังจะเป็นการทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายอาญาถูกระทบกระเทือนลงด้วย⁵⁰ ฉะนั้น การบัญญัติให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาจึงจำเป็นต้องจำกัดอยู่กับการคุ้มครอง “คุณค่าพื้นฐาน” ของสังคมเท่านั้น ซึ่งถือเป็นคุณค่าที่จำเป็นต่อการอาศัยอยู่ร่วมกันของมนุษย์

⁴⁷ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา* (อานกฎหมาย 2563) 278.

⁴⁸ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 19) 63-64.

⁴⁹ เพิ่งอ้าง 49.

⁵⁰ เพิ่งอ้าง, 66- 67.

ในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งสิ่งนี้เรียกว่า “คุณธรรมทางกฎหมาย”⁵¹ อย่างไรก็ดี แม้การบัญญัติกฎหมายอาญาจะถูกจำกัดอยู่กับการคุ้มครองคุณค่าพื้นฐานก็ตาม แต่เมื่อวัตถุประสงค์ของการบัญญัติเช่นนั้นก็เพื่อที่จะกำหนดรูปแบบของการกระทำหรือการกำหนดปทัสถานความประพฤติ (norm of conduct) ไม่ว่าจะเป็นการห้าม การเรียกร้อง การอนุญาต และการปล่อยให้เป็นอิสระ ภารกิจของกฎหมายอาญาจึงมิได้มีเพียงแค่การคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายเท่านั้น หากแต่รวมถึงการกำหนดคุณภาพของการกระทำอีกด้วย เหตุเพราะคุณภาพของการกระทำนี้เองที่ถือได้ว่าเป็นหน้าต่างที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยว่าการกระทำใดบ้างที่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายและต้องถูกลงโทษในทางอาญา การกำหนดคุณภาพของการกระทำจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของตนได้อย่างอิสระ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นข้อบ่งชี้ด้วยว่าเสรีภาพในการกระทำของบุคคลจำเป็นที่จะต้องสิ้นสุดลง ณ ที่ใด และอะไรเป็นสิ่งที่ทำได้ หรืออะไรเป็นสิ่งที่กฎหมายห้ามมิให้กระทำ

2.2.2 หน้าทีของกฎหมายอาญา

เมื่อกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่กำหนดให้การกระทำหรือความประพฤติใดเป็นสิ่งที่ไม่ดีกฎหมาย และกำหนดผลสำหรับการกระทำหรือความประพฤติที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายนั้นไว้ให้เป็นความผิดทางอาญา เพื่อสนองต่อภารกิจของกฎหมายอาญา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ด้วยการป้องกันและปราบปรามมิเกิดความผิดซ้ำอันจะนำมาซึ่งคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อย่างไรก็ดี หากพิจารณาในทางกลับกันการที่จะพิจารณาว่าการกระทำเช่นใดสมควรที่จะบัญญัติให้เป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาก็ยังสามารถที่จะอธิบายได้ด้วยหน้าที่ของกฎหมายอาญาได้เช่นเดียวกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นด้านที่อยู่ตรงกันข้ามกับภารกิจของกฎหมายอาญา โดยหน้าที่ของกฎหมายอาญาจะมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ⁵² ได้แก่ (1) หน้าที่ในการลงโทษ (2) หน้าที่ในการแสดงออก และ (3) หน้าที่ในการปกป้อง ซึ่งหน้าที่ของกฎหมายอาญาดังกล่าวนี้ก็สามารถที่จะตอบคำถามให้เห็นถึงคุณค่าของการมีอยู่ของกฎหมายอาญาได้ดุจเดียวกับภารกิจของกฎหมายอาญา

ในส่วนของหน้าที่ในการลงโทษ กฎหมายอาญาจะต้องมีหน้าที่นี้เพื่อลงโทษการกระทำที่เป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (public order) หรือการกระทำที่ขัดขวางต่อความต้องการของผู้คนในสังคม⁵³ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ และไม่เป็นที่ปรารถนาของผู้คนในสังคม แต่มิใช่ว่าการกระทำทุกสิ่งซึ่งสังคมไม่ต้องการหรือไม่เป็นที่ยอมรับจะต้องถูกลงโทษในทางอาญาแต่อย่างใด เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ในการลงโทษนี้จะเห็นว่าสิ่งที่ควรที่จะบัญญัติให้เป็นความผิดอาญาและต้องถูกลงโทษนั้น จะต้องเป็นมีลักษณะที่เป็นอันตรายถึงขนาดที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมไม่ต้องการประกอบกัน หากการกระทำใดแม้สังคมจะเห็นตรงกันว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ

⁵¹ คุณธรรมทางกฎหมาย หมายถึง ประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันที่กฎหมายคุ้มครอง หรือประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง. คณิต ฌ นคร, ‘คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา’ (มกราคม 2523) 3 วารสารอัยการ.

⁵² ปกป้อง ศรีสนิท (เชิงอรรถ 43) 31.

⁵³ เพิ่งอ้าง.

และไม่ควรที่จะถูกยอมรับเพราะกระทบต่อคุณค่าในทางศีลธรรมก็ตาม แต่หากการกระทำดังกล่าวไม่ถึงขนาดที่เป็นการกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว เช่นนี้ก็ไม่ควรที่จะบัญญัติให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดอาญา เช่น การพูดโกหกหลอกลวงที่มีได้มีเจตนาจะประทุษร้ายต่อสิทธิและเสรีภาพที่กฎหมายต้องการจะให้ความคุ้มครอง เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม แม้การกระทำดังกล่าวจะกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขก็ตาม แต่หากสังคมมองว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อปกป้องการมีอยู่ของคุณค่าอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าคุณค่าที่จะต้องสูญเสียไป การกระทำเช่นนั้นก็ไม่ควรที่จะถูกลงโทษในทางอาญา เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือการกระทำโดยจำเป็น เป็นต้น

สำหรับหน้าที่ในการแสดงออก กฎหมายอาญาจะต้องแสดงออกซึ่งคุณค่าที่จำเป็นของสังคม การละเมิดกฎหมายอาญาคือการละเมิดคุณค่าที่จำเป็นของสังคมที่สังคมพึงรักษาไว้⁵⁴ ตัวอย่างของหน้าที่นี้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 289 (1) ที่กำหนดโทษสำหรับบุคคลที่ฆ่าบุพการีของตนไว้แต่เพียงสถานเดียวคือประหารชีวิตเท่านั้น กรณีจะต่างจากการฆ่าบุคคลทั่วไปตามมาตรา 288 ที่ถึงแม้จะมีโทษประหารชีวิตเหมือนกันก็ตาม แต่กฎหมายในมาตราดังกล่าวก็ยังกำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษเป็นจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปีได้ กรณีจึงเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวให้คุณค่าต่อผู้ที่เป็นบุพการีเป็นสำคัญกว่าบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่ผู้สืบสันดานนั้นให้ความสำคัญต่อบุพการีของตนเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้เองกฎหมายอาญาจึงได้กำหนดโทษที่รุนแรงและเด็ดขาดสำหรับการกระทำหรือความประพฤติที่ชั่วร้ายที่ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการี

ส่วนหน้าที่ในการปกป้อง กฎหมายอาญามีหน้าที่ในการปกป้องสังคม เพื่อที่จะทำให้สังคมมีความปลอดภัย ซึ่งจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นเพื่อควบคุมและดูแลความประพฤติของมนุษย์ในสังคมให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันได้อย่างปกติสุข มิให้แต่ละคนต้องคอยระแวงระวังภัยที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองอันจะเป็นการกระทบต่อความสงบสุขของสังคม กรณีจึงอาจกล่าวได้ว่า หากไม่มีกฎหมายอาญาเสียแล้ว เสรีภาพของบุคคลย่อมไม่สามารถถูกใช้ได้อย่างบริบูรณ์⁵⁵ ยกตัวอย่างเช่น หากกฎหมายไม่บัญญัติว่าการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยทุจริตเป็นความผิดอาญา สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลย่อมจะถูกกระทบกระเทือนอย่างแน่นอน เพราะสังคมนั้น ๆ ก็จะมีแต่ขโมยเต็มบ้านเต็มเมืองจ้องแต่จะลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ไปประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อแสวงหาทรัพย์สินนั้นมาเป็นของตนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ฉะนั้น การกระทำที่สมควรที่จะต้องถูกนำมาบัญญัติให้เป็นความผิดอาญาจะต้องสอดคล้องต้องกันกับภารกิจและหน้าที่ของกฎหมายอาญา อันเป็นการอธิบายให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการมีอยู่ของกฎหมายดังกล่าว ซึ่งมุ่งประสงค์ที่จะจัดระเบียบของสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่อยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นสังคม ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการที่มีมาตรการที่มีความเด็ดขาดและ

⁵⁴ เฟิงอ่าง 32 – 33.

⁵⁵ เฟิงอ่าง 33.

รุนแรงด้วยการบัญญัติกฎหมายขึ้นมา เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การรักษาไว้
อย่างถึงที่สุดและไม่อาจที่จะล่วงละเมิดได้ไม่ว่าจะด้วยกรณีใด

2.3 ความผิดอาญาที่ต้องการผล

ความผิดอาญาอาจถูกจำแนกได้ในหลายลักษณะโดยเราอาจกำหนดเอาคุณธรรมทางกฎหมาย
มาเป็นจุดแบ่งแยกความผิดอาญาก็ได้ กล่าวคือ หากเป็นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมาย
โดยตรง ก็จะถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดที่เป็นการทำอันตราย ความผิดที่เกิดขึ้นนี้จึงถูกเรียกว่า
“ความผิดอาญาที่เป็นการทำอันตราย” เช่น ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย เป็นต้น แต่หากการกระทำ
ของผู้กระทำมิได้เป็นการกระทำต่อคุณธรรมทางกฎหมายโดยตรงแล้ว หากแต่เป็นการกระทำที่เป็นการก่อ
อันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมาย การกระทำนั้นถือว่าการกระทำผิดที่เป็นการก่ออันตราย ความผิด
จากการกระทำนี้อาจเรียกได้ว่า “ความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย” เช่น ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์
ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก เป็นต้น⁵⁶ การแบ่งแยกความผิดตามลักษณะแห่งการกระทำ ซึ่งได้แก่ ความผิดโดย
การกระทำที่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย กับความผิดโดยการละเว้นไม่กระทำการโดยผู้กระทำจะไม่มี
การเคลื่อนไหวร่างกาย⁵⁷ โดยที่ความผิดด้วยการละเว้นไม่กระทำนี้จะมีกฎหมายกำหนดองค์ประกอบในส่วนของ
การละเว้นไว้โดยเฉพาะ⁵⁸ หรือการแบ่งแยกในแง่ของเจตนา เช่น ความผิดที่ต้องการเจตนา ความผิดที่ได้
กระทำโดยประมาท และความผิดเด็ดขาดหรือความผิดที่ไม่ต้องการเจตนา ความผิดนอกเหนือไปจากเจตนา
ความผิดชนิดที่ต้องรับผิดในผลสุดท้ายแห่งเจตนา และความผิดการเมือง เป็นต้น⁵⁹ หรืออาจแยกจากการ
พิจารณาฐานความผิดว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่รัฐเป็นผู้เสียหาย หรือเป็นความผิดต่อส่วนตัวที่ถือว่า
เอกชนเป็นผู้เสียหาย

หากจะได้จำแนกความผิดอาญาจากผลที่เกิดขึ้นแล้ว ก็อาจแบ่งแยกความผิดอาญาออกได้เป็น
ความผิดอาญาที่ต้องการผลปรากฏต่างหากจากการกระทำ กับความผิดที่ไม่ต้องการผลปรากฏต่างหากจาก
การกระทำ ซึ่งในส่วนของ การจำแนกความผิดอาญาตามผลที่เกิดขึ้นนี้เองที่ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการ
วินิจฉัยความรับผิดผ่านความจำเป็นที่จะต้องนำเอาหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล
มาใช้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งการแยกความผิดโดยอาศัยผลของการกระทำนี้ยังมีประโยชน์ในแง่ของการพิจารณาว่า
การกระทำของผู้กระทำสำเร็จบรรลุผลตามที่ผู้กระทำได้มีเจตนาหรือตั้งใจไว้แล้วหรือไม่ ซึ่งถ้าหากว่าผล
ยังไม่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะด้วยการกระทำไปไม่ตลอดหรือแม้แต่จะกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำไม่บรรลุผล
ภายหลังจากที่ผู้กระทำได้ลงมือกระทำจนล่วงพ้นจากการกระทำในขั้นเตรียมการจนผ่านขั้นตอนสุดท้าย

⁵⁶ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์, ‘ผลของการกระทำในทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีผลที่เป็นการก่ออันตราย’
(วิทยานพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536) 1 – 5.

⁵⁷ จิตติ ดิงศภัทย์ (เชิงอรธรถ 3) 14.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 154, 156, 157, 162 (3), 168, 169, 170, 171, 216, 374, 383

⁵⁹ จิตติ ดิงศภัทย์ (เชิงอรธรถ 3) 28–29.

ของการที่จำจะต้องกระทำแล้ว หากผลของการกระทำยังไม่เกิดขึ้นหรือเกิดผลขึ้นแล้วแต่ผลที่เกิดขึ้นมิได้เกิดจากการกระทำของผู้กระทำความผิด เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าความผิดยังไม่สำเร็จผล ผู้กระทำก็จะต้องรับโทษเพียงแค่นั้นพยายามกระทำความผิด⁶⁰

ในการที่จะแบ่งแยกระหว่างความผิดที่ต้องการผลเป็นการเฉพาะออกจากความผิดที่ไม่ต้องการผล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความหมายระหว่างความผิดที่ต้องการผลปรากฏต่างหากจากการกระทำกับความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผลต่างหากจากการกระทำ เพื่อที่จะได้จำแนกความแตกต่างของลักษณะของความผิดทั้งสองออกจากกันได้อย่างชัดเจน อันจะทำให้เราสามารถที่จะทราบว่ามีความผิดอาญาในฐานใดบ้างที่จะได้นำเอาหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดี

2.3.1 ความผิดอาญาที่ต้องการผลปรากฏต่างหากจากการกระทำ

การจะพิจารณาว่าความผิดอาญาใดเป็นความผิดที่ต้องมีผลปรากฏนั้น จะต้องพิจารณาถึงผลของการกระทำว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบความผิดหรือไม่ องค์ประกอบความผิดที่เรียกร้องให้เกิดมีผลขึ้นต่างหากจากการกระทำจึงถือได้ว่าเป็นสาระสำคัญของการที่จะแบ่งแยกว่าความผิดใดเป็นความผิดที่ต้องมีผลปรากฏต่างหากจากการกระทำ หรือความผิดใดไม่ต้องการการเกิดขึ้นซึ่งผลที่แยกต่างหากจากการกระทำ โดยความผิดที่ต้องมีผลปรากฏนี้ แม้จะได้มีการกระทำของผู้กระทำแล้ว แต่หากผลตามที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบความผิดมิได้เกิดขึ้นตามที่กฎหมายในมาตรานั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าความผิดที่เกิดขึ้นยังไม่ถือว่าเป็นความผิดสำเร็จเพราะยังไม่มีผลเกิดขึ้น จึงเป็นได้แต่เพียงการพยายามกระทำความผิดเท่านั้น⁶¹

เมื่อกฎหมายอาญาถือว่าผลของการกระทำเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบความผิด การจะพิจารณาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด จึงจำเป็นที่จะต้องนำเอาผลของการกระทำความผิดมาพิจารณาทั้งในแง่ของการเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความผิดสำเร็จขึ้น และในส่วนของการลงโทษทางอาญา เพราะหากพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายอาญาที่เรียกร้องการเกิดขึ้นซึ่งผลก็จะเห็นได้ว่ากฎหมายเรียกร้องให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดหนักเบาตามความร้ายแรงแห่งผลที่เกิดขึ้นนั้นด้วย⁶²

จากเกณฑ์ในการพิจารณาว่าความผิดอาญาใดบ้างที่ต้องการให้มีผลปรากฏ ซึ่งจะต้องพิจารณาในส่วนขององค์ประกอบของความผิดในฐานนั้น ๆ ว่าได้กำหนดให้มีความสำคัญกับผลที่เกิดจากการกระทำแยกต่างหากจากการกระทำหรือไม่ ทำให้เราสามารถที่จะค้นหามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่พิจารณาแล้วว่าเข้าหลักเกณฑ์ดังที่ได้กล่าวไว้ ยกตัวอย่างเช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายตามมาตรา 288 และมาตรา 289 ความผิดที่เกี่ยวกับการทำร้ายตามมาตรา 290 มาตรา 295 มาตรา 297 และมาตรา 391 ความผิดที่เกี่ยวกับ

⁶⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรรถ 4) 542.

⁶¹ จิตติ ดิงศรัทธี (เชิงอรรถ 3) 16-17.

⁶² พลสิทธิ์ จิระสันติโมน, 'การกระทำและผลในกฎหมายอาญา : ศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาของไทยและต่างประเทศ' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2558) 6.

การกระทำโดยประมาทตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 เป็นต้น ความผิดเหล่านี้ต่างเรียกร้องให้ต้องมีผลเกิดขึ้นเท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นการครบองค์ประกอบของความผิดดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของมาตรา 288 กล่าวคือ กฎหมายเรียกร้องให้เกิดผลแห่งความตายของผู้ถูกฆ่าที่แยกต่างหากจากการฆ่าอีกด้วย เมื่อการฆ่าทำให้บุคคลที่ถูกฆ่าถึงแก่ความตาย การกระทำนั้นก็จะได้ว่าเป็นการครบองค์ประกอบของความผิดตามมาตรา 288 แล้ว แต่หากว่าผู้ถูกฆ่าไม่ตาย ผู้กระทำความผิดก็จะต้องรับผิดชอบแต่เพียงการกระทำที่ตนได้กระทำมาแล้ว คือ เป็นความผิดแค่เพียงฐานพยายามฆ่าตามมาตรา 288 ประกอบมาตรา 80 เท่านั้น

สำหรับตัวอย่างนอกจากความผิดที่เกี่ยวกับชีวิตและร่างกายแล้ว ในการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา 341 ก็ถือได้ว่าเป็นความผิดที่ต้องการผลปรากฏต่างหากจากการกระทำเช่นกัน สังเกตได้จากการที่ตัวบทใช้ถ้อยคำที่ว่า “และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามหรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามทำ ถอน ทำลายเอกสารสิทธิ” ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมาย ได้มีการเรียกร้องในส่วนที่นอกเหนือไปจากการกระทำที่เป็นการหลอกลวงของผู้กระทำความผิด โดยกฎหมายยังได้เรียกร้องให้ต้องมีการเกิดขึ้นซึ่งผลที่ต้องเกิดขึ้นมาจากการหลอกลวงดังกล่าวอีกด้วย

จากที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นข้อบ่งชี้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของความผิดที่ต้องการผลปรากฏแยกต่างหากจากการกระทำนอกเหนือจากองค์ประกอบในเรื่องของผลแล้ว ยังสามารถที่จะพิจารณาได้จากหลักในเรื่องของการพยายามกระทำความผิด ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80 ที่ว่า “...ลงมือกระทำความผิดแต่กระทำไปไม่ตลอดหรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล...” และมาตรา 81 ที่ว่า “...แต่การกระทำนั้นไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างแน่แท้...” จากถ้อยคำของตัวบทดังกล่าวนี้สามารถชี้ให้เห็นว่าเฉพาะแต่เพียงความผิดอาญาที่ต้องมีผลปรากฏแยกต่างหากจากการกระทำเท่านั้นที่จะมีการพยายามกระทำความผิดได้ หากความผิดใดไม่ต้องการผลก็เป็นความผิดสำเร็จ ความผิดอาญานั้นก็ไม่อาจที่จะมีการพยายามกระทำความผิดได้

2.3.2 ความผิดอาญาที่ไม่ต้องการผลต่างหากจากการกระทำ

เมื่อพิจารณาจากความหมายและขอบเขตของความผิดที่ต้องมีผลปรากฏดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การจะพิจารณาว่าความผิดใดเป็นความผิดอาญาที่ไม่ต้องมีผลปรากฏแยกไปต่างหากจากการกระทำก็เป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้อย่างง่าย เหตุผลเพราะว่าเมื่อเรารู้แล้วว่าความผิดใดบ้างที่กฎหมายต้องการให้มีผลปรากฏเราก็ยังสามารถที่จะหาคำตอบได้ว่าความผิดใดบ้างที่กฎหมายไม่ต้องการให้มีผลปรากฏต่างหาก อันเป็นการใช้ตรรกะในการพิจารณาเอาจากเนื้อหาในด้านที่อยู่ตรงข้ามนั่นเอง

สำหรับความผิดที่ไม่ต้องการให้มีผลปรากฏต่างหากนี้ หากจะให้คำนิยามหรือเนื้อหาในเชิงอรรถอธิบายแล้ว ก็อาจที่จะสรุปได้ว่าความผิดในลักษณะนี้เมื่อมีการกระทำขึ้นแล้วและส่งผลให้เกิดการครบองค์ประกอบความผิดอาญาดังที่กฎหมายในมาตรานั้น ๆ กำหนดขึ้น ก็ย่อมจะถือได้ว่าเป็นการเกิดขึ้นซึ่งความผิดอันเป็นความผิดสำเร็จหรือความผิดที่สมบูรณ์แล้ว ไม่ต้องรอผลเสียหายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำเช่นนั้นอีก ผลของการกระทำจะเกิดขึ้นหรือไม่ประการใด ไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญของการพิจารณา

ความผิด⁶³ ยกตัวอย่างเช่น ความผิดฐานดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท ความผิดฐานแจ้งความเท็จ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดฐานละเว้นไม่ช่วยเหลือบุคคลซึ่งตกอยู่ในอันตราย เป็นต้น ความผิดดังที่ได้อ้างมานี้เพียงแต่ผู้กระทำได้มีการกระทำขึ้นจนครบองค์ประกอบความผิดในฐานความผิดนั้น ๆ ผู้กระทำก็มีความผิดแล้ว ไม่ต้องรอผลว่าผู้ที่ถูกดูหมิ่นหรือถูกหมิ่นประมาทจะมีความรู้สึกอย่างไร จะรู้สึกว่าการถูกดูหมิ่นหรือถูกดูถูกบุคคลอื่นเหยียดหยามหรือไม่ หรือการแจ้งข้อความที่เป็นเท็จนั้นจะส่งผลเสียหายอย่างไร จะทำให้บุคคลอื่นต้องถูกดำเนินคดีหรือไม่ หรือทำให้ผู้แจ้งได้รับประโยชน์อย่างไร หรือการที่เจ้าพนักงานไปปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบจะทำให้บุคคลใดได้รับความเสียหายหรือไม่ หรือการละเว้นไม่ช่วยเหลือบุคคลอื่นจะทำให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตายหรือไม่ อย่างไร ในส่วนของผลทั้งหลายเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญของการพิจารณาความผิดอาญาที่ไม่ต้องการให้มีผลปรากฏต่างหาก โดยที่ความผิดอาญาเหล่านี้กฎหมายอาญามุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองสังคมจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำเป็นสำคัญ ส่วนในเรื่องของผลลัพธ์อันเป็นผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น จะเป็นเรื่องที่ต้องนำไปพิจารณาในส่วนของบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดต่างหากเป็นอีกกรณีหนึ่งโดยจะไม่ถูกนำมาพิจารณาร่วมกับการครบองค์ประกอบความผิด

จากคำอธิบายในเรื่องของความผิดที่ไม่ต้องการผลต่างหากจากการกระทำนี้ หากพิจารณาในแง่ของการครบองค์ประกอบความผิดแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าเพียงแต่ผู้กระทำมีการกระทำตามองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็เป็นความผิดแล้ว กรณีจึงไม่น่าที่จะมีการพยายามกระทำความผิดได้ เพราะสาระสำคัญของการครบองค์ประกอบความผิดไม่ได้อยู่ที่ผล แต่อยู่ที่การกระทำที่ทำให้ครบองค์ประกอบของความผิดต่างหาก อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีคำอธิบายไปอีกทางหนึ่งว่าความผิดที่ไม่ต้องการให้มีผลปรากฏนั้นก็อาจมีการพยายามกระทำความผิดได้เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น การส่งจดหมายแจ้งความเท็จทางไปรษณีย์ แต่จดหมายหายกลางทางทำให้จดหมายที่มีข้อความอันเป็นเท็จยังไม่ไปถึงเจ้าพนักงาน หรือจดหมายไปถึงเจ้าพนักงานแล้วแต่ด้วยข้อความที่อยู่ในจดหมายเป็นภาษาต่างประเทศและเจ้าพนักงานก็อ่านข้อความนั้นไม่ออก เช่นนี้ถือว่าผู้แจ้งข้อความดังกล่าวได้กระทำความผิดฐานพยายามแจ้งความเท็จ⁶⁴ ที่เป็นการพยายามกระทำความผิดได้เนื่องด้วยเพราะเหตุที่ว่ากฎหมายต้องการที่จะลงโทษบุคคลที่คิดที่จะกระทำความผิดและได้มีการกระทำที่ถึงขนาดใกล้สุดต่อผลที่อาจเกิดขึ้นได้ อันเป็นการกระทำที่ถึงขั้นของการลงมือกระทำความผิดไปแล้ว และการกระทำดังกล่าวก็เสี่ยงต่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหากความผิดนั้นได้สำเร็จลงนั่นเอง⁶⁵

2.3.3 ประโยชน์ของการแบ่งแยกความผิดที่ต้องการผลกับความผิดที่ไม่ต้องการผล

ภายหลังจากที่ได้มีการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการแบ่งแยกลักษณะของความผิดออกเป็นความผิดที่ต้องการผลปรากฏต่างหากจากการกระทำกับความผิดที่ไม่ต้องการผลต่างหากจาก

⁶³ จิตติ ดิงศภัทย์ (เชิงอรรถ 3) 17.

⁶⁴ จิตติ ดิงศภัทย์ (เชิงอรรถ 3) 17-18.

⁶⁵ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และ รมณกรณ์ บุญมี, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 25, วิญญูชน 2566)

การกระทำแล้ว จะเห็นได้ว่าการแบ่งแยกตามลักษณะดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่ หลักในเรื่องของการพยายามกระทำความผิด และหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

ในเรื่องของการพยายามกระทำความผิด จะเห็นได้ว่าเมื่อกฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะลงโทษบุคคลที่มีการกระทำอันใกล้ชิดต่อการที่จะก่อให้เกิดผลประการใดประการหนึ่งขึ้นแล้ว และการกระทำนั้นได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ร้ายแรงต่อการที่จะก่อให้เกิดผลขึ้น แต่เพราะผลนั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยผู้กระทำอาจจะกระทำไปไม่ตลอด หรืออาจจะกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล ผู้กระทำย่อมมีความผิดจากการพยายามกระทำความผิด จากคำอธิบายดังกล่าวย่อมชี้ให้เห็นว่าลักษณะของความผิดที่จะมีการพยายามกระทำความผิดขึ้นได้ ก็คือความผิดในลักษณะที่ต้องการผลปรากฏต่างหากจากการกระทำเท่านั้น หากความผิดใดเป็นความผิดที่ไม่ต้องการผลปรากฏแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาเรื่องของการพยายามกระทำความผิดแต่อย่างใด เพราะเพียงแต่ผู้กระทำได้มีการกระทำความผิดนั้นขึ้น ก็ย่อมจะเป็นความผิดได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้มีผลอย่างใดเกิดขึ้นอีกเป็นการต่างหาก เมื่อกฎหมายไม่ประสงค์ต่อผลประการใดแล้ว จึงไม่อาจที่จะมีการกระทำที่เป็นการใกล้ชิดต่อการเกิดผลและการเพิ่มความเสี่ยงอย่างร้ายแรงต่อการที่ผลจะเกิดขึ้นแต่อย่างใด

ส่วนการพิจารณาหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่มุ่งจะตอบคำถามว่าการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กันในเชิงตรรกะหรือไม่ เพื่อที่จะนำคำตอบของคำถามที่ได้มานั้น มาพิจารณาความผิดและลงโทษผู้ที่กระทำความผิดต่อไป สิ่งที่เป็นแก่นแห่งความสำคัญของเรื่องก่อนที่จะได้มาพิจารณาเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลก็คือ การที่จะต้องมีการแบ่งแยกระหว่างความผิดที่ต้องการผลกับความผิดที่ไม่ต้องการผลออกจากกันให้ชัดเจนแน่นอนเสียก่อน เพราะเหตุที่ว่าเฉพาะแต่ความผิดที่ต้องการผลปรากฏต่างหากจากการกระทำเท่านั้นที่จะต้องนำเอาหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลมาพิจารณา หากเป็นความผิดที่ไม่ต้องการผลแม้ผู้กระทำจะได้มีการกระทำขึ้น แต่เมื่อความผิดที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นมิได้เป็นความผิดที่ต้องการให้มีผลปรากฏอย่างใดเป็นการต่างหากจากการกระทำแล้ว ความผิดที่ได้กระทำนั้นก็เป็นการครอบงำประกอบภายนอกของความผิดทันทีโดยที่ไม่มีความจำเป็นจะต้องมาพิจารณาเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลอีกแต่ประการใด แต่หากเป็นความผิดที่ต้องการผลแล้วเมื่อได้มีการกระทำขึ้น ในประการต่อมาที่จะต้องมาพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำหรือไม่ หากคำตอบของเรื่องคือไม่ ก็เท่ากับว่าการกระทำกับผลนั้นไม่มีความสัมพันธ์กัน เมื่อไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นแล้ว แม้ผู้กระทำจะได้มีการกระทำประการใดก็ตาม ผู้กระทำก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในทางกลับกันหากปรากฏว่าคำตอบของคำถามคือใช่ ก็เท่ากับว่าการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กัน ผู้ที่มีการกระทำจึงต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดจากการกระทำของตนนั้น ซึ่งการจะตอบคำถามว่าการกระทำกับผลจะมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และอย่างไร จำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลอย่างละเอียด เพราะเราคงไม่ประสงค์ที่จะไปลงโทษบุคคลที่มีได้

เป็นผู้ก่อหรือเป็นต้นเหตุให้เกิดผลขึ้น ในทางกลับกัน เราก็คงไม่ประสงค์ที่จะปล่อยให้ผู้ที่ก่อให้เกิดผลอันเป็นความผิดอาญาหลุดรอดไปจากความรับผิดชอบเช่นกัน

2.4 หลักการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

เมื่อมีการเกิดขึ้นซึ่งผลประการใดประการหนึ่งและผลเช่นว่านั้นต้องตรงตามบทบัญญัติอันเป็นความผิดอาญาที่บัญญัติให้ผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น คำถามจึงมีว่าบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการที่ตนได้เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้น จะต้องมีความรับผิดชอบในทางอาญาหรือไม่ ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่จะมาตอบคำถามว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำหรือไม่ หากผลที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำ ก็ย่อมทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้นนั้น ในทางกลับกันหากผลที่เกิดขึ้นมิได้มีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำ ผู้กระทำก็ย่อมที่จะไม่มีความรับผิดชอบต่อผลดังกล่าว

หลักการในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้ถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในระบบแห่งโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญา เพราะถือได้ว่าหลักการดังกล่าวเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการพิสูจน์ค้นหาความรับผิดชอบของบุคคลสำหรับความผิดที่ต้องการผลเป็นการเฉพาะ โดยหากกฎหมายประสงค์ที่จะลงโทษบุคคลที่ก่อให้เกิดขึ้นซึ่งผลแล้ว การจะลงโทษบุคคลเพียงเพราะเขาได้มีการกระทำก็คงจะเป็นการไม่ยุติธรรมนัก อาจกล่าวได้ว่าเป็นความไร้ซึ่งความยุติธรรมเสียด้วยซ้ำ เพราะการกระทำแต่เพียงประการเดียวไม่อาจที่จะถูกดำเนินคดีได้ หากการกระทำนั้นมีได้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นอย่างแท้จริง หากจะดำเนินใครสักคนหนึ่งจากเหตุการณ์ใดแล้ว เหตุการณ์นั้นก็ควรจะต้องมีสาเหตุที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของบุคคลนั้นโดยตรง ซึ่งจะทำให้เกิดความชอบธรรมสำหรับการลงโทษบุคคลนั้น⁶⁶

จากเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องมีการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้เองที่ทำให้นักนิติศาสตร์ทั้งหลายต่างพยายามที่จะทำการศึกษาและพัฒนาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาทฤษฎีต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีเงื่อนไข (The Condition Theory) ที่มุ่งจะอธิบายว่าการกระทำใดบ้างที่เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นผ่านการอธิบายในเชิงปฏิเสธ รวมถึงการคิดค้นและพัฒนาทฤษฎีอื่น ๆ ที่ตามกันมา ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม (Adequate Theory of Causation) ที่ถือเอาเหตุที่สามารถคาดหมายได้จากประสบการณ์โดยทั่วไปของบุคคลเท่านั้นที่จะต้องมีความรับผิดชอบ ทฤษฎีเหตุที่สำคัญ (Substantial Cause) ที่ถือเอาเฉพาะแต่การกระทำและผลที่ตรงกับความหมายขององค์ประกอบความผิดฐานนั้นเท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ ทฤษฎีเหตุที่ใกล้ชิดต่อผล (The Proximate Cause) ที่ยึดถือเอาเหตุที่มีความใกล้ชิดต่อผลมากที่สุดเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลสุดท้ายที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ หรือแม้กระทั่งทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัย (Lehre von der objektiven Zurechnung) ที่พิจารณาจากอันตรายที่กฎหมายกำหนดและความเชื่อมโยงระหว่างอันตรายกับผล

⁶⁶ คณพล จันทน์หอม, *หลักกฎหมายอาญา เล่ม 1* (วิญญูชน, 2563) 317.

ที่เกิดขึ้นนั้น อันจะทำให้ผู้ที่เป็นต้นเหตุแห่งการกระทำจะต้องรับผิดชอบ ซึ่งทฤษฎีทั้งหลายเหล่านี้ต่างมีบทบาทที่สำคัญในการพิสูจน์ให้เห็นว่าผู้ที่ได้มีกระทำให้เกิดผลขึ้น จะต้องมีความสมควรรับผิดชอบต่อผลดังกล่าวหรือไม่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะได้มีการพัฒนาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลกันอย่างไรก็ตาม หากกลับมาพิจารณาในแง่ของการนำเอาเนื้อหาของทฤษฎีมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายเพื่อใช้บังคับอย่างเป็นทางการแล้ว กลับไม่พบว่ามี การนำเอาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายกันอย่างกว้างขวางนัก จะมีให้เห็นก็แต่เพียงบางประเทศเท่านั้นที่ได้มีการนำเอาหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติให้ใช้ทฤษฎีเงื่อนไขในการวินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญาแม่แบบ (Model Penal Code) มาตรา 2.03 (1) ซึ่งบัญญัติว่า “การกระทำจะเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ (a) หากไม่มีการกระทำเช่นนั้น ผลก็จะไม่เกิดขึ้น และ (b) ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายหรือกฎหมายที่กำหนดความผิดขึ้น”⁶⁷

หรือในประเทศอิตาลีที่ได้มีการบัญญัติเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 40 ซึ่งบัญญัติว่า “ไม่มีใครสมควรที่จะถูกลงโทษจากข้อเท็จจริงที่กฎหมายบัญญัติไว้ในฐานะของอาชญากรรม หากเหตุการณ์อันเป็นอันตรายที่เกิดขึ้นหรือดำรงอยู่นั้น มิได้มีผลมาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำตามที่ตนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะป้องกันมิให้เกิดผลนั้น”⁶⁸

สำหรับในประเทศไทยเองก็ได้มีการบัญญัติเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเอาไว้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 ที่บัญญัติว่า “ถ้าผลของการกระทำผิดใดทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นได้”

สาเหตุที่ไม่มีการบัญญัติในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้ไว้เป็นกฎหมาย อาจเป็นเพราะว่าในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนั้น เป็นเรื่องของการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในทางวิทยาศาสตร์หรือกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติผ่านการสังเกตและอาศัยประสบการณ์ ที่มีใช่เป็นการพิสูจน์

⁶⁷ Model Penal Code : Section 2.03 (1) Causal Relationship Between Conduct and Result; Divergence Between Result Designed or Contemplated and Actual Result or Between Probable and Actual Result.

(1) Conduct is the cause of a result when:

(a) it is an antecedent but for which the result in question would not have occurred; and

(b) the relationship between the conduct and result satisfies any additional causal requirements imposed by the Code or by the law defining the offense.

⁶⁸ Codice Penale : Article 40 Rapporto di causalita

Nessuno puo' essere punito per un fatto preveduto dalla legge come reato, se l'evento dannoso o pericoloso, da cui dipende la esistenza del reato, non e' conseguenza della sua azione od omissione.

Non impedire un evento, che si ha l'obbligo giuridico di impedire, equivale a cagionarlo.

ผ่านหลักการของวิชานิติศาสตร์โดยตรง และไม่ถือว่าเป็นปัญหาที่จะหาคำตอบได้จากการศึกษาวิชานิติศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ แม้ว่าวิชาทั้งสองจะมีเนื้อหาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ในหลาย ๆ แง่มุม แต่ก็มีวิชาที่จะให้คำตอบได้อย่างแท้จริงว่าการเกิดขึ้นซึ่งเหตุการณ์ทั้งหลายดังที่ปรากฏบนโลกภายนอกเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด การจะหาคำตอบของปัญหาในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้จึงต้องทำการศึกษาจากแขนงวิชาหรือศาสตร์อื่นที่มีเนื้อหาโดยตรงกับการหาเหตุและผล โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์⁶⁹ อันเป็นวิชาที่มีแบบพิธีหรือวิธีปฏิบัติผ่านการตั้งคำถาม วางสมมติฐาน กำหนดวิธีการทดลอง ปฏิบัติงาน วิเคราะห์ผลลัพธ์ และสรุปผลที่เกิดขึ้น ฉะนั้น เพื่อให้ทำให้การศึกษาและการพัฒนารากฐานของหลักทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ซึ่งจะได้นำมาใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบในทางอาญาให้เกิดความถูกต้อง จึงต้องทำการศึกษาและหาคำอธิบายผ่านการให้เหตุผลที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์สมมติฐานและอธิบายถึงผลลัพธ์ได้อย่างมีตรรกะ⁷⁰

ส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้หลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลไม่เป็นที่นิยมในการนำมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย เพราะปัญหาของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและไม่มีผู้ที่จะสามารถอธิบายได้อย่างแจ่มแจ้ง โดยควรปล่อยให้เป็นเรื่องของฝ่ายตำราและผู้ใช้กฎหมายที่จะได้พัฒนาหลักการในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลอยู่เสมอ เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้จากการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลมีความถูกต้องมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งหากจะนำมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายเสียแล้วก็อาจทำให้กระบวนการในการพัฒนาและการปรับแก้สมมติฐานในการพิสูจน์หยุดชะงักและไม่ต่อเนื่อง และไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีใหม่ ๆ ที่จะได้นำมาใช้ในการพิสูจน์ความผิด⁷¹

2.4.1 ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องทำการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล จึงทำให้นักนิติศาสตร์ได้คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการพิสูจน์ด้วยกันอยู่มากมายหลายทฤษฎี แต่ทฤษฎีที่มีความสำคัญและมีการกล่าวถึงในตำรากฎหมายของประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวางมีอยู่ด้วยกัน 2 ทฤษฎี อันได้แก่ ทฤษฎีเงื่อนไข และทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม โดยทั้งสองทฤษฎีนี้ต่างก็มีแนวทางในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไป

(1) ทฤษฎีเงื่อนไข

ทฤษฎีเงื่อนไขนี้ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ที่สุดที่ได้นำมาใช้ในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล โดยหลักฐานที่ปรากฏว่ามีกรนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยคดีสามารถที่จะย้อนไปได้จนถึงยุคกลางของยุโรปเป็นต้นมาเลยทีเดียว โดยผู้ที่ได้ให้คำอธิบายทฤษฎีนี้เป็นนักนิติศาสตร์ชาวออสเตรีย

⁶⁹ กรรกริรมย์ โคมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 25.

⁷⁰ เฟิงอ้าง.

⁷¹ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 5) 112.

ชื่อว่า Julius Anton Graser และในเวลาต่อมาก็ได้มีการใช้ทฤษฎีนี้กันอย่างแพร่หลาย เห็นได้จากในประเทศเยอรมนีเองก็ได้มีการนำเอาทฤษฎีนี้มาปรับใช้โดยผู้พิพากษาที่ชื่อว่า Maximilian von Buri⁷²

หัวใจสำคัญของทฤษฎีเงื่อนไขอยู่ที่การวางหลักในการวินิจฉัยหาความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นจากคำอธิบายในเชิงปฏิเสธ (conditio sine qua non)⁷³ ที่ว่า หากไม่มีการกระทำอันหนึ่งแล้ว ผลจะสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ หากผลเช่นนั้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ก็ต้องถือว่าผลนั้นเกิดขึ้นมาจากการกระทำอันนั้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้านาย ก. ไม่ยิงนาย ข. ที่ศีรษะนาย ข. ก็จะไม่ตาย เช่นนี้ต้องถือว่าความตายของนาย ข. เป็นผลมาจากการกระทำของนาย ก. เป็นต้น แต่ถ้าหากว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นยังคงจะต้องเกิดขึ้นอยู่ดี แม้ว่าจะไม่มีการกระทำอันนั้นอยู่ด้วยก็ตาม ก็จะต้องถือว่าผลนั้นมีได้เกิดขึ้นมาจากการกระทำอันนั้นแต่อย่างใด ยกตัวอย่างเช่น ถึงแม้นาย ม. จะไม่ได้ขับรถด้วยความเร็วจนรถเกิดเสียหลักไปชนนาย ย. เข้าจนถึงแก่ความตาย แต่นาย ย. ก็จะต้องถูกรถของนาย ม. ชนจนถึงแก่ความตายอยู่ดี เพราะนาย ย. ได้วิ่งไปตัดหน้ารถที่นาย ม. ขับมาอย่างกระชั้นชิด โดยถึงแม้ว่านาย ม. จะขับรถด้วยความเร็วปกติก็ต้องชนนาย ย. อยู่ดี เช่นนี้ถือว่าความตายของนาย ย. มีได้เป็นผลมาจากการที่นาย ม. ขับรถด้วยความเร็ว เป็นต้น

จากการวางหลักในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของทฤษฎีเงื่อนไขเช่นนี้เองที่ทำให้เราสามารถจำแนกการวินิจฉัยได้เป็น 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก หากผลของการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไขได้ความว่า ถ้าไม่มีการกระทำแล้วผลก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นได้มีสาเหตุมาจากการกระทำอันนั้น และผู้ที่ได้เป็นต้นเหตุแห่งการกระทำอันนั้นก็ต้องมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น ตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

ประการที่สอง หากผลของการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไขกลับปรากฏว่า แม้จะไม่มีมีการกระทำอันนั้นอยู่เลยก็ตามผลก็ยังคงจะต้องเกิดขึ้นอยู่ดี แสดงว่าผลมิได้เกิดขึ้นจากการกระทำอันนั้น และทำให้ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้นแต่อย่างใด เพราะการกระทำกับผลดังกล่าวมิได้มีความสัมพันธ์กันตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

จากวิธีการในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของทฤษฎีเงื่อนไขดังกล่าวต้องถือว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในทางธรรมชาติแล้ว เพราะเป็นการวินิจฉัยโดยอาศัยกรอบความคิดตามธรรมดาของเงื่อนไขที่เชื่อมต่อเข้าหากัน กล่าวคือ ถ้าไม่มีเงื่อนไขของเหตุ เงื่อนไขของผลก็จะไม่เกิดขึ้นซึ่งการพิจารณาเช่นนี้โดยปกติก็ถือได้ว่าเป็นกรณีที่ยากต่อการนำมาใช้ในการวินิจฉัยเป็นอย่างมาก และถือได้ว่าไม่มี

⁷² คณพล จันทน์หอม (เชิงอรรถ 66) 318.

⁷³ Paulo de Sousa Mendes and Jose Carmo, 'A Semantic Model for Causation in Criminal Law and the Need of Logico-Legal Criteria for the Attribution of Causation' (September-December 2013) 3-4 Law, Probability & Risk, 209-210.

ข้อยุ่งยากในการพิสูจน์ระหว่างเหตุกับผลแต่ประการใด⁷⁴ ปัญหาของการพิสูจน์จึงตกอยู่ที่การวินิจฉัยพยานหลักฐานในคดีว่าจะพอร์ับฟังและเชื่อมต่อกันระหว่างเหตุกับผลที่เกิดขึ้นได้หรือไม่⁷⁵ ซึ่งหากมีพยานหลักฐานรับฟังได้ว่าการกระทำของผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้น โดยหากตัดการกระทำนั้นออกไปแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น เช่นนี้ต้องถือได้ว่าผลที่เกิดขึ้นมีต้นเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำอย่างไม่ต้องสงสัย

หลักที่ว่าถ้าไม่มีการกระทำของผู้กระทำ ผลย่อมจะไม่เกิดขึ้นนี้ได้มีการพัฒนาให้ขยายความให้รวมไปถึงกรณีที่ถูกกระทำมีเหตุบางประการที่เกี่ยวข้องกับสภาพร่างกายของตนเองอยู่ก่อนหน้าที่จะมีการกระทำของผู้กระทำอีกด้วย ตามทฤษฎีกะโหลกบาง (Thin Skull Rule)⁷⁶ และด้วยผลแห่งการกระทำที่ไปรวมกับเหตุที่มีอยู่แล้วนั้นได้ส่งเสริมกันจนเกิดผลขึ้น กรณีเช่นนี้แม้ผู้กระทำจะไม่อาจคาดการณได้ว่าผลที่เกิดขึ้น จะมีสาเหตุของความบกพร่องมาจากตัวผู้ถูกกระทำรวมอยู่ด้วยก็ตาม แต่เมื่อผู้กระทำเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้น ผู้กระทำจึงต้องรับผิดชอบในผลนั้นด้วย ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้ตายมีอาการผิดปกติของต่อมไทรอยด์และมีภาวะตื่นตกใจได้ง่ายกว่าคนปกติธรรมดา เมื่อสามีของผู้ตายพูดตะโกนขู่ว่าจะทำร้ายผู้ตายอย่างรุนแรง จนผู้ตายตกใจล้มลงไปที่พื้นจนเสียชีวิต เช่นนี้แม้สามีของผู้ตายจะไม่ว่าผู้ตายมีโรคประจำตัวดังกล่าว แต่ก็จะต้องถือว่าความตายของผู้ตายเกิดจากการพูดขู่ตะโกนดังกล่าวของสามี สามีของผู้ตายจึงต้องรับผิดชอบในความตายของผู้ตาย เป็นต้น⁷⁷

ความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำในกรณีเช่นนี้ ถูกวิจารณ์เป็นอย่างมากว่า อาจไม่เป็นธรรมต่อตัวของผู้กระทำเพราะผู้กระทำไม่อาจที่จะคาดหมายได้ล่วงหน้าว่าผลที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการกระทำของเขา การจะลงโทษผู้กระทำในผลที่เกิดขึ้นโดยที่ผู้กระทำมิได้คาดเห็นถึงภาวะของโรคที่ผู้เสียหายมีอยู่ หากมองในมุมมองของผู้กระทำก็อาจเป็นการไม่ยุติธรรมเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม ก็มีฝ่ายที่เห็นด้วยว่าควรที่จะลงโทษผู้กระทำให้เกิดผลนั้น เพราะเหตุที่ว่าเมื่อผู้กระทำได้ตัดสินใจที่จะกระทำความผิดอย่างใดขึ้นแล้ว ผู้กระทำก็จำต้องยอมแบกรับความเสี่ยงในการที่ผลที่เกิดขึ้นจะไม่ได้อยู่ในความคาดเห็นของตนเอง⁷⁸

ในกรณีที่มีเหตุหลายประการที่ทำให้เกิดผลนั้นรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นกรณีที่มี การกระทำหลากหลายการกระทำที่สามารถก่อให้เกิดผลได้อย่างเท่าเทียมกัน หากแยกแต่ละการกระทำ ออกจากกันแล้ว ผลก็ยังคงจะเกิดขึ้นจากการกระทำใดการกระทำหนึ่งเพียงประการเดียว โดยไม่จำเป็นต้องไปพิจารณาการกระทำอื่นแต่อย่างใด ทฤษฎีเงื่อนไขได้ให้เหตุผลต่อกรณีเช่นนี้ว่า แม้จะมีการกระทำอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดผลนั้นด้วย แต่ถ้าไม่มีการกระทำอันนั้นแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น จึงต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นเกิดจาก การกระทำทั้งหลายทุก ๆ การ

⁷⁴ โกลเมน ภัทรภิมย์, 'ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลแห่งการกระทำ' (กันยายน 2534) 163 วารสารอัยการ, 153-159.

⁷⁵ จิตติ ดิงศภัทย์ (เชิงอรรถ 3) 136-137.

⁷⁶ คณพล จันทน์หอม (เชิงอรรถ 66) 329.

⁷⁷ คดี R v Hayward (1908) 21 Cox CC 692. <<https://www.lawteacher.net/cases/r-v-hayward.php>>

⁷⁸ คดี R. v. Creighton, 1993 CanLII 61 (SCC), [1993] 3 SCR 3. <<https://www.canlii.org/en/ca/scc/doc/1993/1993canlii61/1993canlii61.html>>

กระทำที่ก่อให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้น ผู้กระทำจะยกข้อต่อสู้เป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ว่าหากไม่มีการกระทำของตน ผลก็จะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลอื่นอยู่นั่นเอง ข้ออ้างเช่นนี้ของผู้กระทำแต่ละคนย่อมฟังไม่ขึ้น เราอาจเรียกสถานการณ์เช่นนี้ว่าเหตุร่วมหรือเหตุที่เกิดขึ้นพร้อมกัน (Concurrent Sufficient Cause)⁷⁹ ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย จ. และนาย ว. ต่างต้องการที่จะฆ่า นาย ช. โดยที่ต่างคนต่างใช้มีดของตนเองแทง นาย ช. พร้อม ๆ กัน แต่ละคนมิได้สบคบหรือนัดหมายกันในการฆ่า นาย ช. นาย จ. แทะงไปที่หน้าอก ส่วนนาย ว. แทะงเข้าไปที่ศีรษะ จากผลการชันสูตรบาดแผลของแพทย์ ได้รายงานว่ามีบาดแผลทั้งที่หน้าอกและศีรษะสามารถทำให้นาย ช. ถึงแก่ความตายได้ด้วยกันทั้งสองแผล ในกรณีเช่นนี้ ทั้งนาย จ. และนาย ว. ต่างคนต่างจะอ้างว่าถึงแม้จะไม่มีมีการกระทำของตน นาย ช. ก็จะต้องตายด้วยน้ำมือของการกระทำของอีกบุคคลหนึ่ง เพื่อให้ตนเองพ้นจากความรับผิดชอบในความตายของนาย ช. ไม่ได้ ถือได้ว่าผลที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการกระทำของทั้งนาย จ. และนาย ว. ด้วยกันทั้งสองคน เป็นต้น⁸⁰

กรณีที่มีเหตุหลายประการที่เร่งให้ผลเกิดเร็วขึ้น (Accelerating Cause) กล่าวคือ หากมีเหตุมากกว่าหนึ่งเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดผลขึ้น โดยเหตุแรกที่เกิดขึ้นในที่สุดก็สามารถที่จะก่อให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้นได้ในตัวเอง แต่ปรากฏว่ามีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภายหลังเป็นตัวเร่งให้ผลเกิดเร็วขึ้น ในกรณีเช่นนี้ผู้ที่เริ่มต้นเหตุในภายหลังถือเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดผลขึ้นและจะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น จะถือว่าหากไม่มี การกระทำของตนที่เป็นผู้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ในภายหลัง ผลก็จะต้องเกิดขึ้นจากต้นเหตุในตอนแรกไม่ได้ เพราะหากไม่มีการกระทำของตน ผลก็อาจจะไม่เกิดเร็วขึ้น⁸¹ ยกตัวอย่างเช่น นาย ธ. ถูกคนร้ายยิงที่อกอาการสาหัสใกล้ที่จะถึงแก่ความตายในเวลาไม่นาน ปรากฏว่าก่อนที่นาย ธ. จะตาย นาย น. คู่่อริของนาย ธ. มาพบเข้าและต้องการให้นาย ธ. ถึงแก่ความตายด้วยน้ำมือของตนเอง นาย น. จึงตัดสินใจใช้มีดเชือดคอนาย ธ. จนทำให้นาย ธ. ถึงแก่ความตายในทันที ซึ่งถึงแม้ว่านาย น. จะไม่เชือดคอนาย ธ. นาย ธ. ก็จะต้องถึงแก่ความตายจากบาดแผลที่ถูกยิงอยู่แล้ว แต่เมื่อนาย ธ. ถึงแก่ความตายเร็วขึ้นจากเดิมและตายในทันทีที่นาย น. ได้ลงมือเชือดคอ เช่นนี้ถือว่านาย น. เป็นผู้ทำให้เกิดผลเร็วขึ้น นาย น. จึงต้องรับผิดชอบฐานฆ่า นาย ธ. โดยเจตนา เป็นต้น⁸²

ในบางกรณีแม้จะมีเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดผลขึ้นได้แต่เพียงแค่เหตุเดียวเท่านั้น แต่เมื่อปรากฏว่ามีเหตุอื่นมารวมเข้าด้วยจึงทำให้ผลที่ควรจะเกิดขึ้นตามปกติธรรมดาเกิดเร็วขึ้น แม้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภายหลังแต่เพียงเหตุเดียวจะไม่ทำให้ผลเกิดขึ้นได้ แต่เมื่อไปรวมกับเหตุการณ์ในตอนแรกแล้วกลับทำให้ผลเกิดเร็วขึ้น

⁷⁹ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, *หมายเหตุเกี่ยวกับทฤษฎีเงื่อนไข* ใน รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536) 21.

⁸⁰ คดี WILSON v. STATE. Nov. 15, 1893.; see <https://memosandmirth.com/wilson-v-state-death-of-a-fiddler/>

⁸¹ คณพล จันทน์หอม (เชิงจรธ 66) 333.

⁸² คดี People v. Ah Fat 48 Cal. 61, 64 (1874). CRIMINAL LAW AND PROCEDURE - HOMICIDE - CAUSAL RELATION BETWEEN DEFENDANT'S UNLAWFUL ACT AND THE DEATH, 31 MICH. L. REV. 659, 664, (1933).

เช่นนี้ถือว่าเหตุการณ์ทั้งสองเมื่อรวมกันอย่างแยกไม่ออกแล้วได้ก่อให้เกิดผลขึ้น⁸³ ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. วางยาพิษเพียง 2 แกรม โดยคิดว่ายาพิษในปริมาณดังกล่าวจะสามารถฆ่า นาย ข. ได้ แต่ความเป็นจริงต้องใช้ยาพิษถึง 4 แกรมจึงจะทำให้ นาย ข. ถึงแก่ความตาย ปรากฏว่าภายหลังจากที่ นาย ก. วางยาพิษไปแล้ว นาย ค. ซึ่งไม่ได้ร่วมมือกับ นาย ก. ได้วางยาพิษ นาย ข. ในปริมาณ 4 แกรม หาก นาย ข. ได้รับยาพิษของ นาย ค. แค่เพียง 4 แกรม ก็จะทำให้ นาย ข. ตายภายในเวลา 1 ชั่วโมง แต่เมื่อรวมกับยาพิษของ นาย ก. เข้าไปด้วยแล้ว ยาพิษทั้ง 6 แกรมได้ทำให้ นาย ข. ตายภายในเวลาไม่ถึง 5 นาที ในกรณีเช่นนี้ทั้ง นาย ก. และ นาย ค. จึงต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของ นาย ข. เพราะเหตุของขนาดยาพิษของบุคคลทั้งสองต่างเป็นตัวเร่งให้ นาย ข. ตายเร็วขึ้น เป็นต้น⁸⁴

อย่างไรก็ตาม แม้เหตุเร่งให้เกิดผลขึ้นจะทำให้ผู้ที่ได้กระทำต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดเร็วขึ้นนั้นด้วยกันทุกคน แต่หากพิจารณาในทางกลับกันแล้ว แม้จะได้มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภายหลังมาชะลอการเกิดขึ้นซึ่งผลนั้น โดยที่ตามปกติแล้วผลจะต้องเกิดขึ้นเร็วกว่านั้น กรณีเช่นนี้ก็มีได้หมายความว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มาชะลอผลดังกล่าวให้เกิดขึ้นช้าลงแล้ว จะทำให้ผู้ที่ได้กระทำการอันเป็นการชะลอผลลัพธ์ในบั้นปลายนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบแต่ประการใด เมื่อการชะลอผลลัพธ์นั้นกลับเป็นต้นเหตุทำให้เกิดผลขึ้น ในบั้นปลายเสียเอง ผู้กระทำในภายหลังจึงต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น⁸⁵ ยกตัวอย่างเช่น นาย พ. ต้องการเดินทางไปเที่ยวทะเลทรายซาฮารา เมื่อนาย ร. ซึ่งเป็นคู่อริทราบเรื่องจึงได้วางแผนที่จะฆ่า นาย พ. โดยแอบเอายาพิษไปใส่ในน้ำที่ นาย พ. เตรียมไว้ ปรากฏว่านาง ส. ซึ่งเป็นแฟนสาวของ นาย พ. ก็ต้องการที่จะฆ่า นาย พ. เช่นกันเนื่องด้วยเหตุที่ตนถูก นาย พ. ทำร้ายและโดนดูถูกเหยียดหยามอยู่เป็นประจำ ก่อนที่ นาย พ. จะออกเดินทาง นาง ส. ได้แอบเอาน้ำที่ นาย พ. เตรียมไว้เพื่อที่จะนำไปใช้ดื่มแก้กระหายทั้งหมดไปซ่อน เมื่อนาย พ. ซึ่งกำลังท่องเที่ยวอยู่ในทะเลทรายเกิดหิวน้ำแต่ปรากฏว่าไม่มีน้ำให้ดื่มกิน จึงทำให้ นาย พ. ขาดน้ำจนถึงแก่ความตาย กรณีเช่นนี้หากพิจารณาตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว แม้นาง ส. จะไม่ได้นำน้ำไปซ่อน นาย พ. ก็จะต้องตายอยู่ดีเพราะจะต้องดื่มน้ำที่ นาย ร. ผสมยาพิษไว้ แต่เมื่อนาย พ. ไม่ได้ตายเพราะการดื่มน้ำผสมยาพิษเพราะนาง ส. เอาน้ำไปซ่อน การแอบเอาน้ำไปซ่อนจึงตัดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของ นาย ร. กับผลแห่งความตายของ นาย พ. ออกไป กรณีเช่นนี้หากพิจารณาให้ลึกลงไปอีกขั้นหนึ่งก็จะเห็นว่า หาก นาย พ. ดื่มน้ำที่มีพิษผสมอยู่ นาย พ. จะต้องถึงแก่ความตายในทันที การเอาน้ำไปซ่อนจึงทำให้ผลแห่งความตายของ นาย พ. ถูกยืดระยะเวลาออกไป แต่การยืดชีวิตของ นาย พ. เช่นนี้ หากทำให้ นาง ส. ปราศจากความรับผิดชอบในทางอาญาไม่ เมื่อนาง ส. มีเจตนาที่จะฆ่า นาย พ. มาแต่ต้น และได้กระทำจนเกิดผลแห่งความตายของ นาย พ. สมดังเจตนาของนาง ส. แล้วเช่นนี้ นาง ส. จึงต้องรับผิดชอบในความตายของ นาย พ. เป็นต้น

การที่จะพิจารณาว่าผู้กระทำสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในทางอาญาหรือไม่ จึงไม่ได้พิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นการยืดชีวิตของเหยื่อให้ยาวออกไปหรือทำให้ชีวิตของเหยื่อสั้นลง ในเมื่อผู้กระทำ ก็ประสงค์ให้

⁸³ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ (เชิงอรรถ 79) 22.

⁸⁴ คดี People v. Lewis - 124 Cal. 551, 57 P. 470 (1899)

⁸⁵ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ (เชิงอรรถ 79) 23.

เหยื่อถึงแก่ความตายมาตั้งแต่ต้น เมื่อผลเกิดขึ้นแล้วผู้กระทำก็สมควรที่จะต้องรับผิดชอบในผลจากการที่ตนได้ก่อขึ้น

กรณีที่มีเหตุเกิดขึ้นหลายประการแต่เหตุประการหนึ่งได้ไปตัดหรือขัดขวางมิให้ผลเกิดขึ้นจากเหตุอีกประการหนึ่ง (Obstructed Cause) เมื่อมีเหตุที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันนั้นสามารถแยกออกจากกันได้ หากเหตุหนึ่งได้ตัดความสัมพันธ์ของผลที่เกิดขึ้นจากเหตุอีกประการหนึ่งเสียแล้ว เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าผลที่เกิดขึ้นมิได้มีสาเหตุมาจากเหตุการณ์ที่ถูกตัดออกไป แต่จะต้องถือว่าผลนั้นเกิดจากเหตุที่ไปตัดความสัมพันธ์นั้นนั่นเอง⁸⁶ ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. และนาย ข. ต่างยิงปืนไปที่นาย ค. พร้อม ๆ กัน โดยแต่ละคนมิได้ร่วมมือกัน ปรากฏว่ากระสุนปืนของนาย ก. ไปถูกที่ชายโครงด้านซ้ายลำตัวของนาย ค. แต่กระสุนปืนของนาย ข. ได้ถูกที่บริเวณศีรษะของนาย ค. และทำให้นาย ค. ถึงแก่ความตายในทันที ในกรณีเช่นนี้แม้แพทย์จะได้ชันสูตรบาดแผลและให้ความเห็นว่าบาดแผลที่ลำตัวของนาย ค. อาจจะทำให้ นาย ค. ถึงแก่ความตายได้จากการที่มีเลือดตกก็ตาม แต่เมื่อกระสุนปืนที่นาย ข. ยิงทำให้นาย ค. ถึงแก่ความตายในทันที เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าการกระทำของนาย ข. ได้ตัดหรือขัดขวางมิให้ผลแห่งความตายของนาย ค. ไปเกิดจากการยิงของนาย ก. เมื่อนาย ข. เป็นผู้ทำให้นาย ค. ถึงแก่ความตายนาย ข. จึงต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของนาย ค. ส่วนนาย ก. เมื่อผลแห่งความตายที่เกิดขึ้นมิได้เป็นผลที่เกิดจากการกระทำของนาย ก. โดยตรง นาย ก. จึงต้องรับผิดชอบเท่าที่ตนได้กระทำไปแล้ว โดยจะต้องรับผิดชอบฐานพยายามฆ่า นาย ค. เป็นต้น

กรณีที่มีเหตุหลายประการเกิดขึ้นร่วมกันแล้วจะสามารถก่อให้เกิดผลขึ้นได้ ถึงแม้ว่าหากจะแยกเหตุบางอย่างออกไปแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้นก็ตาม เมื่อผลที่เกิดขึ้นมีต้นเหตุมาจากเหตุต่าง ๆ เหล่านี้รวมกันแล้ว ถือว่าทุกเหตุย่อมก่อให้เกิดผลขึ้น (“Cumulative Causality” or “Contributory Causes”) ดังนั้นผู้กระทำที่เป็นต้นเหตุให้เกิดผลขึ้นจึงต้องรับผิดชอบในผลนั้น ไม่ว่าจะตนเองจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุบางประการก็ตาม หากให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากเพียงแค่การกระทำของตนเองแล้ว กรณีก็จะไม่เกิดความเป็นธรรมต่อบุคคลผู้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น⁸⁷ ยกตัวอย่างเช่น นาย ม. และนาย ย. ต่างคนต่างวางยาพิษในน้ำดื่มของนาย ร. คนละ 2 แกรม โดยคิดว่ายาพิษในปริมาณที่ตนเองใส่ลงไปนั้นจะทำให้นาย ร. ถึงแก่ความตาย แต่ความจริงแล้วจะต้องใช้ยาพิษถึงขนาด 4 แกรม จึงจะทำให้นาย ร. ถึงแก่ความตายได้ เมื่อนาย ร. มาดื่มน้ำที่มียาพิษ 4 แกรมผสมอยู่จนถึงแก่ความตาย นาย ม. และนาย ย. จะยกข้อต่อสู้ว่าตนไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของนาย ร. เพราะผลแห่งความตายอยู่นอกเหนือไปจากการกระทำของตนไม่ได้ เพราะหากไม่มีการกระทำของนาย ม. และนาย ย. ที่ใส่ยาพิษลงไปนั้นรวมกันแล้ว นาย ร. ก็จะไม่ถึงแก่ความตาย ฉะนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้รับผลร้าย คือ นาย ร. จึงต้องถือว่าความตายของนาย ร. เป็นผลมาจากการเกิดขึ้นร่วมกันของการกระทำของทั้งนาย ม. และนาย ย. ทั้งสองคนจึงต้องรับผิดชอบในความตายของ ร. เป็นต้น

⁸⁶ คณพล จันทน์หอม (เชิงอรรถ 66) 335.

⁸⁷ เฟิงอ้าง 336.

คำอธิบายของทฤษฎีเงื่อนไขที่ถือว่าเหตุการณ์ทุก ๆ เหตุการณ์ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดผลขึ้น มีค่าอย่างเท่าเทียมกันหรือมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ทางทฤษฎีเท่ากัน ไม่ว่าเหตุนั้นจะเป็นเหตุที่ใกล้ชิดต่อผลหรือเป็นเหตุที่อยู่ไกลจากผล ไม่มีเหตุใดที่จะมีความสำคัญไปกว่ากัน ทฤษฎีนี้จึงถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ทฤษฎีเหตุที่เท่าเทียมกัน” หรือ “ทฤษฎีความเท่าเทียมแห่งเหตุ” (Theory of equivalence of causes)⁸⁸ ฉะนั้น หากพิจารณาในทางทฤษฎีแล้วก็จะได้ข้อสรุปว่าเหตุการณ์ทุก ๆ เหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและก่อให้เกิดผลขึ้นถือเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลทั้งสิ้น และผลที่เกิดขึ้นนั้นก็อาจจะมีต้นเหตุมาจากหลากหลายต้นเหตุก็ได้ ถ้าในบรรดาต้นเหตุเหล่านั้นได้เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดผลอันเดียวกันนั้นขึ้น⁸⁹ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ทฤษฎีเงื่อนไขสามารถที่จะขยายขอบเขตแห่งการวินิจฉัยได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด⁹⁰

หากพิจารณาในแง่ของข้อจำกัดจากทฤษฎีเงื่อนไขแล้วก็จะพบว่า ทฤษฎีเงื่อนไขเองก็ยังมีคุณสมบัติอยู่ด้วยกันหลายประการ โดยสามารถแบ่งแยกข้อจำกัดของทฤษฎีเงื่อนไขที่สำคัญได้เป็น 6 ประการดังนี้

ประการแรก เมื่อทฤษฎีเงื่อนไขถือว่าทุกเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดผลขึ้นถือว่ามีความสัมพันธ์กัน จึงทำให้ทฤษฎีเงื่อนไขมีขอบเขตที่กว้างขวางเป็นอย่างมากจนไม่อาจที่จะหาที่สิ้นสุดได้⁹¹ ยกตัวอย่างเช่น ในคดีฆาตกรรมหนึ่งนั้น นอกจากตัวผู้กระทำเองแล้ว ผู้ที่ผลิตอาวุธที่ผู้กระทำนำมาใช้ในการฆ่า ผู้สร้างรถยนต์และถนนรวมทั้งบิดามารดาของผู้กระทำ และในสุดท้ายก็อาจย้อนกลับไปสู่ตัวผู้เสียหายเองที่ก็อาจจะถือเป็นส่วนที่ทำให้เกิดผลแห่งการฆาตกรรมขึ้น เพราะหากไม่มีบุคคลเหล่านี้แล้วการฆาตกรรมก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทำให้การกระทำของบุคคลทั้งหมดเหล่านี้ถูกเหมารวมว่าเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ประการที่สอง เมื่อทฤษฎีเงื่อนไขมีมุมมองต่อเหตุการณ์ทุก ๆ เหตุการณ์อย่างเท่าเทียมกันส่งผลให้การวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเงื่อนไขไม่มีการแบ่งแยกระหว่างผลที่อยู่ห่างไกลจากเหตุออกจากผลที่ใกล้ชิดกับเหตุ หรือผลที่ผิดปกติธรรมดาออกจากผลที่เป็นปกติธรรมดาทุกผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งหลายเหล่านี้ถือว่าไม่มีผลต่อการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไขแต่อย่างใด⁹² จึงทำให้เกิดสถานการณ์ที่แม้ว่าผู้ถูกกระทำจะมีความบกพร่องของร่างกายโดยเมื่อถูกทำร้ายจนมีเลือดออกจะทำให้เลือดไหลไม่หยุด เมื่อบาดแผลดังกล่าวทำให้ผู้ถูกทำร้ายมีเลือดออกและไหลไม่หยุดจนถึงแก่ความตาย ผู้ที่ทำร้าย ก็จะต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายนั่นด้วย

ประการที่สาม หากเป็นเรื่องที่การวินิจฉัยตามหลักวิชาวิทยาศาสตร์หรือตามความรู้ ความชำนาญในการพิสูจน์หลักฐานก็ยังไม่อาจที่จะวินิจฉัยได้ว่าผลที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากสิ่งใด การจะนำเอาทฤษฎี

⁸⁸ จิตติ ดิงศรัทธี (เชิงอรรถ 3) 135-136.

⁸⁹ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 (พิมพ์ครั้งที่ 7, วิทยุชน 2561) 18.

⁹⁰ ญัฐชยา พารุ่ง, ‘หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล : ศึกษาการปรับใช้หลักเหตุแทรกแซงจากคำพิพากษาของศาล’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559) 31.

⁹¹ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ (เชิงอรรถ 79) 19.

⁹² คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 5) 112.

เงื่อนไขมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในกรณีเช่นนี้ก็ไม่ว่าจะกระทำได้ ยกตัวอย่างเช่น กรณีของการใช้ยานอนหลับ Contergan หรือ Thalidomid ของหญิงที่มีครรภ์ ที่ภายหลังจากคลอดลูก ออกมาแล้วปรากฏว่าเด็กที่คลอดออกมาเกิดพิการที่แขนขาและกระดูกสันหลัง ซึ่งวิชาการแพทย์ ก็ไม่อาจที่จะยืนยันได้ว่าการใช้ยาดังกล่าวจะส่งผลให้เด็กมีความพิการดังกล่าวหรือไม่ หรือในกรณีที่บุคคลสองคน ต่างยิงปืนไปที่บุคคลคนเดียวกันโดยทั้งสองคนมิได้ร่วมมือกัน แต่ปรากฏข้อเท็จจริงที่ได้จากการตรวจพิสูจน์ หลักฐานว่ากระสุนที่ถูกผู้ตายมาจากปืนเพียงกระบอกเดียวเท่านั้น โดยไม่อาจทราบได้ว่ามาจากปืนกระบอกใด กรณีต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมไม่อาจที่จะพิสูจน์ได้เลยว่าหากมารดาของเด็กไม่มีการกินยาดังกล่าวแล้ว เด็กที่คลอดออกมาจะไม่เกิดการพิการ หรือไม่อาจที่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดจะต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายจากการที่ถูก กระสุนปืนกระบอกใดกระบอกหนึ่งยิงเข้าดังกล่าว เมื่อเรารู้แค่เพียงแค่ว่าการกระทำอันหนึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ เกิดผลนั้น ๆ แต่ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างแน่ชัดว่าการกระทำใดจะได้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลนั้นขึ้น ทฤษฎี เงื่อนไขจึงใช้ได้แค่เฉพาะกับกรณีที่มีคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์หรือภายหลังจากที่ได้ผ่านการพิสูจน์ พยานหลักฐานจนได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนแล้วเท่านั้น⁹³

ประการที่สี่ คำอธิบายของทฤษฎีเงื่อนไขจากการคิดแบบสมมตินั้นไม่สามารถที่จะใช้ได้ ในโลก แห่งความเป็นจริง เพราะถือว่าเป็นวิธีการคิดที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ในโลกแห่งความเป็นจริง นั้นจะทำการสมมติเหตุการณ์ขึ้นได้อย่างไรถ้าไม่มีเหตุการณ์หนึ่งแล้ว ก็จะไม่มีการเกิดเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น การ คิดผ่านการสมมติเช่นว่านี้จึงไม่อาจที่จะรู้ได้เลยว่าจะมีอะไรที่สามารถเกิดขึ้นได้บ้าง ในเมื่อการสมมตินั้นมัน อาจจะมีเรื่องของความบังเอิญที่ทำให้ผลลัพธ์เช่นว่านั้นเกิดขึ้นก็ได้ ทำให้การปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขผ่านการคิด แบบสมมติไม่อาจที่จะนำมาใช้ในการวินิจฉัยได้อย่างสมเหตุผล ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย ก. ใช้ปืนยิงไปที่นาย ข. จนทำให้นาย ข. ถึงแก่ความตาย ซึ่งหากปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขแล้วก็จะเกิดคำถามที่ว่ากรณียิงปืนไปที่นาย ข. จะทำให้นาย ข. ถึงแก่ความตายหรือไม่ ซึ่งการสมมติคำถามเช่นนี้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้เลย ในความเป็นจริง เพราะนาย ข. ก็อาจจะถึงแก่ความตายด้วยเหตุอื่นไปก่อนแล้วก็ได้ จากการที่นาย ข. มีอาการโรคหัวใจ กำเริบ หรือจากการที่ถูกบุคคลอื่นซึ่งกระทำต่อนาย ข. ก่อนแล้วเกิดผลขึ้นก่อน หรือจากสาเหตุประการอื่นใด เป็นต้น

ประการที่ห้า การใช้ทฤษฎีเงื่อนไขกับบางกรณีได้ก่อให้เกิดผลที่ประหลาด หากการกระทำของผู้กระทำทำให้เกิดสาเหตุสมมติหรือสาเหตุทางเลือกขึ้นมา ก็จะทำให้การใช้คำอธิบายของทฤษฎีเงื่อนไขว่า หากไม่มีการกระทำแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้นใช้ไม่ได้ผล เพราะถึงอย่างไรแล้วผลก็จะต้องเกิดขึ้นอยู่ดีนั่นเอง⁹⁴ ยกตัวอย่างเช่น หากนาย ก. ไม่ยิงนาย ข. จนถึงแก่ความตายไปก่อนแล้วนาย ค. ก็จะเป็นผู้ยิงนาย ข. เสียเอง ซึ่งถือว่าเป็นกรณีของการเกิดขึ้นซึ่งสาเหตุสมมติ หรือในกรณีที่นาย ก. และนาย ค. ต่างคนต่างใช้มีดของตน แห้งไปที่นาย ข. พร้อมกัน จนถึงแก่ความตาย โดยคนหนึ่งแห้งไปที่ต้นคอของนาย ข. ส่วนอีกคนหนึ่งแห้งไปที่ บริเวณหน้าอก โดยภายหลังจากการพิสูจน์บาดแผลแล้วพบว่าบาดแผลทั้งสองสามารถทำให้นาย ข. ถึงแก่ ความตายได้เช่นเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นกรณีของการเกิดขึ้นซึ่งสาเหตุทางเลือก ทั้งสองกรณีดังกล่าวจะเห็นได้

⁹³ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 19) 210-211.

⁹⁴ กรรภิรมย์ โทมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 26.

อย่างชัดเจนว่าหากไม่มีการกระทำของบุคคลหนึ่งแล้ว ผลก็ยังคงจะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของอีกบุคคลหนึ่งอยู่นั่นเอง จึงกลายเป็นว่าผลแห่งความตายของนาย ข. เกิดขึ้นโดยปราศจากสาเหตุ ซึ่งมีข้อเรื่องที่ต้อง

ประการสุดท้าย ทฤษฎีเงื่อนไขไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่า ในบรรดาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นทั้งหลายเหล่านั้นจะมีต้นเหตุในประการใดบ้างที่มีความสมควรจะต้องรับผิดชอบในการที่ต้นเหตุเหล่านั้นได้ไปก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ในเมื่อผลลัพธ์ที่ได้จากการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไขก็อาจมีได้อย่างมากมายมหาศาลโดยไม่มีที่สิ้นสุด กรณีจึงทำให้การพิสูจน์เพียงแค่ความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นไม่มีน้ำหนักเพียงพอต่อการที่จะยืนยันว่าผู้ที่ได้เป็นต้นเหตุของผลดังกล่าวจะมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน

(2) ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งในทฤษฎีที่มีความสำคัญในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล โดยผู้ที่ได้คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นมาก็คือ Johannes von Kreis นายแพทย์และนักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีนักนิติศาสตร์นำเอาทฤษฎีของเขามาปรับใช้ ในการพิสูจน์ความผิด โดยเฉพาะในการจำกัดขอบการฟ้องของการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไข ด้วยคำอธิบายที่ว่า การกระทำจะมีความสัมพันธ์กับผลก็ต่อเมื่อ การกระทำนั้นได้ก่อให้เกิดผลที่ตามประสบการณ์โดยทั่วไปสามารถคาดเห็นความเป็นไปได้ที่ผลนั้นจะเกิดขึ้น ซึ่งทำให้มีแค่เฉพาะเหตุที่มีความเหมาะสมเท่านั้นที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น⁹⁵

เนื่องจากทฤษฎีเงื่อนไขได้ผูกเอาเหตุที่มีอยู่อย่างมากมายไม่มีที่สิ้นสุดมาเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้น ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมจึงจำเป็นที่จะต้องเข้ามาพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นย้อนกลับขึ้นไปจนถึงสาเหตุทั้งหลายเหล่านั้นตามลำดับ แล้วจึงตัดเหตุที่ผิดปกติธรรมดาหรือตามปกติธรรมดาแล้วจะไม่สามารถก่อให้เกิดผลในชั้นปลายขึ้นออกไปเสียจากการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล⁹⁶ และผู้ที่ก่อให้เกิดเหตุที่ผิดปกติธรรมดานั้นก็จะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น เมื่อได้ตัดเหตุที่ผิดปกติธรรมดาออกไปจากการวินิจฉัยได้แล้วเช่นนี้ สุดท้ายก็จะเหลือแต่เพียงเหตุที่มีความเหมาะสมจริง ๆ เท่านั้น ที่จะต้องนำมาวินิจฉัยตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบทางอาญาต่อไป⁹⁷

ในการที่จะวินิจฉัยว่ามีเหตุประการใดบ้างที่ถือว่ามีเหมาะสมนั้นสามารถที่จะพิจารณาได้จากตัวผู้กระทำนั่นเอง โดยหากผู้กระทำความรับผิดชอบรู้พิเศษประการใดแล้ว ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้กระทำรู้ถึงความบกพร่องของสภาพร่างกายของผู้เสียหาย หรือรู้ว่าผู้เสียหายเป็นโรคบางประการ เป็นต้น ก็จะต้องนำเอาความรู้พิเศษนั้นมารวมอยู่ในความสามารถในการคาดเห็นความเป็นไปได้ที่ผลนั้นจะเกิดขึ้นด้วย⁹⁸

⁹⁵ กรรกริรมย์ โคมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 27-28.

⁹⁶ โคมเมน ภัทรกริรมย์ (เชิงอรรถ 74) 106.

⁹⁷ พูลลาภ กันทา, ‘ผลธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 63 “ศึกษาแนวความผิดและคำวินิจฉัยของศาลในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2543) 13.

⁹⁸ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และ รณกรณ์ บุญมี (เชิงอรรถ 65) 60 – 61.

นอกจากนี้ ในการวินิจฉัยความสามารถในการคาดเห็นได้ก็จะต้องใช้หลักมาตรฐานของบุคคล โดยทั่วไป หรือบุคคลสามัญที่เรียกกันว่า “วิญญูชน” (Reasonable Man) ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ และความชัดเจนแห่งชีวิตที่ปานกลางเป็นหลัก⁹⁹ โดยจะต้องได้ความว่าการกระทำของผู้กระทำที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมที่จะก่อให้เกิดผลขึ้นได้โดยทั่วไป ซึ่งอาจที่จะกล่าวได้ในอีกนัยหนึ่งว่าการกระทำและผลนั้นมีความเกี่ยวพันกันพอสมควรกับเหตุ (Reasonable Connection)¹⁰⁰

หากวิญญูชนหรือบุคคลที่มีเหตุผลอันรอบคอบไม่สามารถที่จะคาดเห็นความเป็นไปได้ ที่ผลนั้นจะเกิดขึ้นเสียแล้ว ผู้กระทำก็จะไม่มีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด เพราะถือได้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้น ยังอยู่ห่างไกลจากเหตุแห่งการกระทำของเขา กรณีจึงเท่ากับว่าผลที่เกิดขึ้นไม่มีความสัมพันธ์กับการกระทำของผู้กระทำ จึงทำให้ผู้กระทำไม่มีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น¹⁰¹

การจะพิจารณาว่าเหตุที่ก่อให้เกิดผลอย่างใดจะถือได้ว่ามีความเหมาะสมตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนั้นจะต้องพิจารณาเอาจากความเชื่อมโยงกันของลักษณะแห่งการกระทำและผลที่เกิดขึ้น หากการกระทำในลักษณะเช่นนั้นได้ก่อให้เกิดผลอย่างเดียวกันมาหลายครั้งแล้ว จนกระทั่งผู้กระทำเองหรือบุคคลโดยทั่ว ๆ ไปที่มีความคิดอ่านระดับวิญญูชนก็สามารถแน่ใจได้ว่า ถ้ามีการกระทำเช่นนั้นเกิดขึ้นอีกก็จะทำให้ผลที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วนจะต้องเกิดขึ้นอีกอย่างแน่นอน ซึ่งย่อมจะถือได้ว่าผลที่เกิดขึ้นย่อมจะต้องเกิดขึ้นและมาจากการกระทำของผู้กระทำอันถือได้ว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้นซึ่งเหตุที่ทำให้เกิดผลนั้นเอง¹⁰²

แม้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้จะสามารถแก้ไขข้อจำกัดของทฤษฎีเงื่อนไขได้หลายประการ แต่ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเองก็ยังเป็นที่ถกเถียงของนักนิติศาสตร์อยู่เป็นจำนวนมาก โดยปัญหาที่เป็น ข้อถกเถียงของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ประการ ดังนี้

ประการแรก เมื่อทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมใช้หลักในการวินิจฉัยโดยอาศัยความคิดเห็นและประสบการณ์ของวิญญูชนซึ่งเป็นบุคคลทั่วไป ซึ่งในบางกรณีหากเหตุที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดผลเช่นนั้นมาหลายครั้งแล้ว โดยถ้ามีการกระทำที่ทำให้เกิดเหตุเช่นนั้นอีกก็จะสามารถค่อนข้างแน่ใจได้ว่าผลนั้นก็จะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าว การใช้ความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปในกรณีเช่นนี้ก็คงจะไม่มีปัญหาแต่ก็มีได้หมายความว่าความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปจะถูกต้องตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับภารกิจตามหลักวิชาวิทยาศาสตร์เสมอไป ในเมื่อแต่ละบุคคลย่อมจะมีความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป มุมมองที่ได้จากบุคคลทั้งหลายเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่เป็นแต่เพียงความคิดเห็นของแต่ละคนเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงหรือเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ก็ได้¹⁰³

⁹⁹ หยุต แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 21, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2556).

¹⁰⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรรถ 4) 332

¹⁰¹ Albert Levitt, ‘Cause, Legal Cause and Proximate Cause’ (November 1922) 1 Michigan Law Review, 43.

¹⁰² เพิ่งอ้าง 47.

¹⁰³ คณพล จันทน์หอม (เชิงอรรถ 81) 322.

ประการที่สอง ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้ถือได้ว่ามีปัญหาในเรื่องของความไม่แน่นอนทางด้านของเวลาที่จะนำมาใช้ในการวินิจฉัย กล่าวคือ การจะวินิจฉัยว่าเหตุใดจะถือว่าเป็นเหตุที่เหมาะสมหรือไม่นั้นจะต้องกระทำ ณ จุดเวลาใด โดยการพิจารณาความสามารถในการคาดหมายถึงความเป็นไปได้ที่ผลนั้นจะเกิดขึ้น จะต้องทำการพิจารณาแบบย้อนต้นไปถึง ณ ขณะที่ผู้กระทำจะได้มีการกระทำ (Ex ante) แล้วจึงคาดการณ์ความเป็นไปได้ที่ผลเช่นนั้นจะเกิดขึ้น หรือจะต้องรอให้เกิดมีผลขึ้นก่อนแล้วจึงจะนำเอาผลที่เกิดขึ้นนั้นมาพิจารณาในภายหลังว่าผู้พิพากษาจะสามารถคาดการณ์ความเป็นไปได้ที่มีความเหมาะสมว่าผลเช่นนั้นจะเกิดขึ้นได้ (Ex post)¹⁰⁴ และที่ว่าการใช้ประสบการณ์โดยทั่วไปในการวินิจฉัยนั้น จะหมายถึงประสบการณ์ของผู้กระทำหรือของบุคคลโดยทั่วไปเช่นดังวิญญูชน ซึ่งหากอาศัยความสามารถในการรับรู้ถึงความเป็นไปได้ที่ผลนั้นจะเกิดขึ้นจากตัวผู้กระทำ ก็จะเท่ากับว่ามีการนำเอาส่วนที่เป็นอัตวิสัยที่ถือเป็นองค์ประกอบทางด้านจิตใจของผู้กระทำเข้ามาร่วมในการพิสูจน์ในชั้นขององค์ประกอบภายนอก ซึ่งถือว่าเป็นการวินิจฉัยที่ผิดลำดับขั้นตอนของโครงสร้างความรับผิดชอบ แต่หากว่าจะอาศัยประสบการณ์ของบุคคลทั่วไปเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยก็จะทำให้หลักในการวินิจฉัยหาเหตุที่มีความเหมาะสมไม่มีความแน่นอนและเลื่อนลอยอยู่มาก¹⁰⁵

ประการที่สาม หากพิจารณาจากเนื้อหาของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมที่มีความมุ่งหมายในการจำกัดความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เหลือแค่เพียงผลที่เกิดจากการกระทำของเขาแล้ว ก็จะเห็นว่าผู้ที่คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้มีความตั้งใจที่จะนำเอาทฤษฎีนี้มาใช้ในการพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางภววิสัยของผู้กระทำโดยเฉพาะ โดยใช้การตั้งสมมติฐานในการพิสูจน์ว่าผลที่เกิดขึ้นประการใดบ้างที่เกิดจากการกระทำอันเหมาะสมของผู้กระทำที่จะถือเป็นผลที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบ ผู้ที่คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีนี้หาได้มีความตั้งใจที่จะนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่มุ่งจะอธิบายว่าการกระทำเช่นใดที่เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้น ชื่อที่เหมาะสมสำหรับทฤษฎีนี้จึงควรเป็นทฤษฎีผลที่เหมาะสมมากกว่า การใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมอย่างไม่ถูกต้องตรงกับเจตนารมณ์ของผู้คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีเช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดความสับสนในการปรับใช้และทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมอย่างหนัก¹⁰⁶

ประการที่สี่ การใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเพื่อพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางภววิสัยของผู้ที่ได้มีการกระทำให้เกิดผลขึ้นโดยลำพังนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้การวินิจฉัยเป็นไปอย่างถูกต้องและยุติธรรม เหตุเพราะมีหลายกรณีด้วยกันที่หากจะได้วินิจฉัยตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมแล้วย่อมถือได้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความเหมาะสมแล้ว และผู้กระทำก็จะต้องมีความรับผิดชอบในผลนั้น ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้กระทำก่อให้เกิดอันตรายที่อยู่นอกขอบเขตแห่งความคุ้มครองของความผิดอาญา การกระทำที่เป็นการลดอันตรายการที่ผู้เสียหายสมควรใจที่จะก่ออันตรายขึ้นกับตนเอง การที่ผู้เสียหายสมควรใจยินยอมที่จะเข้าเสี่ยงภัยร่วมกับผู้อื่น หรือกรณีของผลตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลภายนอก ซึ่งแม้จะมีผล

¹⁰⁴สายหยุด แสงอุทัย, 'ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในคดีอาญา' (2482) 5 บทบัณฑิตย, 887.

¹⁰⁵ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 28.

¹⁰⁶ เพิ่งอ้าง.

ดังกล่าวเกิดขึ้นและถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถคาดหมายได้แล้วก็ตาม แต่ผู้ที่กระทำให้เกิดผลนั้นกลับไม่สมควรที่จะต้องรับผิดชอบในทางทฤษฎี การให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบตามทฤษฎีเหตุที่เหตุที่เหมาะสมนี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง¹⁰⁷

ประการที่ห้า การที่ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมถือหลักในการพิจารณาว่าเหตุที่ตามประสบการณ์โดยทั่วไปสามารถจะเกิดขึ้นได้เป็นเหตุที่มีความเหมาะสมในการก่อให้เกิดผลเช่นนั้นขึ้น ก็จะทำให้เห็นว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถที่จะกันความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นให้หลุดออกไปจากการวินิจฉัยได้สักเท่าไร เพราะจะเห็นได้ว่าเรื่องส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นภายในโลกนี้นั้นก็เป็นเรื่องที่ไม่มีความเหมาะสมแล้วที่จะสามารถเกิดขึ้นได้ โดยที่มีเรื่องน้อยมากที่เกิดขึ้นมาแล้วจะถือได้ว่าไม่มีความเหมาะสม จึงทำให้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมไม่อาจที่จะนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการสุดท้าย การจำกัดการใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมอยู่แค่เพียงในกรอบของการวินิจฉัยเฉพาะในเรื่องของผลธรรมดาที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นจากผลของการกระทำ กับเรื่องของเหตุแทรกแซงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะโดยเนื้อหาของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนั้นได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อที่จะใช้ในการจำกัดความรับผิดชอบของผู้กระทำจากการกระทำที่ถือได้ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ให้เหลือแค่เพียงผลที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบอย่างเหมาะสมเท่านั้น การจำกัดขอบเขตแห่งการใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมอยู่เพียงเท่านั้น ย่อมส่งผลให้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมถูกลดบทบาทหน้าที่และความสำคัญลงเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้การวินิจฉัยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่ผ่านการพิสูจน์ตามทฤษฎีเงื่อนไขในหลาย ๆ กรณีหลุดพ้นไปจากการจำกัดความรับผิดชอบ และทำให้ข้อจำกัดในเรื่องของความรู้ซึ่งขอบเขตตามทฤษฎีเงื่อนไขไม่ได้รับการแก้ไข

2.4.2 การจัดวางตำแหน่งในการวินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

เมื่อการค้นหาว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดผลขึ้นจะถือว่ามีสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลหรือไม่นี้ มีเป้าหมายในการระบุนหาความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคล เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลจึงเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบ ปัญหาจึงมีมาแล้วการวินิจฉัยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้จะอยู่ในส่วนใดของโครงสร้างดังกล่าว ซึ่งหากไปอยู่ผิดที่หรือผิดลำดับในการวินิจฉัยแล้วก็ย่อมจะก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้

ในเรื่องของการจัดวางตำแหน่งและลำดับในการพิสูจน์ความผิดตามโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญานั้น จะต้องกระทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอนด้วยคำอธิบายที่มีตรรกะและมีเหตุผลรับรอง เหตุเพราะในการที่จะยืนยันการกระทำผิดของบุคคลนั้นต้องกระทำผ่านขั้นตอนของการวินิจฉัยความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญา หากการวินิจฉัยขาดข้อที่เป็นสาระสำคัญประการใดเสียแล้วการกระทำของผู้กระทำก็ย่อมที่จะไม่เป็นความผิด และการวินิจฉัยความผิดผ่านโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญานี้ก็ต้องกระทำไปตามลำดับ หากไม่สามารถวินิจฉัยผ่านลำดับในข้อใดได้แล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไปวินิจฉัยในส่วนของลำดับถัดไป เพราะถือว่าไม่จำเป็นและเป็นการฟุ่มเฟือยที่จะต้องกระทำเช่นนั้น ในเมื่อก็เห็นได้อย่างชัดเจนอยู่แล้วว่า

¹⁰⁷ เติ้งอ่าง.

การกระทำของผู้กระทำไม่มีความผิด¹⁰⁸ กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการพิจารณาโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาเพื่อจะได้จัดวางตำแหน่งและลำดับแห่งการวินิจฉัยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้ให้ถูกต้อง

แม้กฎหมายอาญาจะมีได้กล่าวถึงเรื่องของโครงสร้างของความผิดอาญาไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งเมื่อได้คำนึงถึงเนื้อหาของบทกฎหมายอาญาทั้งหลายแล้ว ก็จะได้เห็นว่าบทบัญญัติในฐานความผิดเหล่านั้นต่างก็มีได้มีรายละเอียดแห่งการกระทำหรือส่วนประกอบที่เหมือนกันเลย แต่บทบัญญัติทั้งหลายเหล่านั้นก็ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้การกระทำเป็นความผิดและการลงโทษบุคคลที่ได้ฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายร่วมกัน โดยทุกฐานความผิดต่างก็มีการบรรจุเอาคุณธรรมทางกฎหมายที่มุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่คุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่บุคคลใดจะละเมิดมิได้เข้าไว้ด้วยกัน และจากมุมมองที่มีต่อการกระทำของมนุษย์ที่มีเป้าหมายเป็นตัวกำหนดโดยที่บุคคลทั้งหลายต่างก็มีความสามารถที่จะสร้างความตั้งใจในการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องได้ด้วยการหลีกเลี่ยงไม่ไปกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย การกระทำความผิดที่ต้องสมควรจะถูกลงโทษจึงต้องถูกรวมเข้าไว้ด้วยกันระหว่างการบัญญัติให้การกระทำเป็นความผิด ซึ่งนำไปสู่การครอบงำประกอบความผิดของกฎหมาย การกระทำที่เป็นความผิดต่อกฎหมาย และการดำเนินได้ของตัวผู้กระทำ อันแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติทุกฐานความผิดต่างมีข้อสาระสำคัญเหล่านี้เหมือนกัน โดยหากขาดซึ่งข้อสาระสำคัญเหล่านี้ไปแม้แต่เพียงข้อเดียวแล้ว ก็ย่อมที่จะทำให้การกระทำนั้นไม่มีความผิด จึงทำให้ข้อสาระสำคัญเหล่านี้ที่ถูกบรรจุอยู่ในฐานความผิดทั้งหลายซึ่งได้ประกอบสร้างกันขึ้นมาเป็นโครงสร้างของความรับผิดในทางอาญา¹⁰⁹ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าแท้ที่จริงแล้วโครงสร้างของความผิดอาญาก็คือการค้นหาซึ่งความเหมือนกันของความผิดอาญาฐานต่าง ๆ ที่ได้บัญญัติไว้แตกต่างกันนั้น¹¹⁰

ข้อค้นพบในเรื่องของโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาดังกล่าวนี้เกิดจากการที่นักนิติศาสตร์เยอรมันได้ทำการศึกษาความผิดอาญาในฐานต่าง ๆ และสามารถที่จะระบุแบ่งแยกโครงสร้างของความผิดอาญาได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ (1) การครอบงำประกอบที่กฎหมายบัญญัติ (2) ความผิดกฎหมาย และ (3) ความชั่ว โดยทั้งสามส่วนนี้จะต้องถูกพิสูจน์ให้ครบถ้วน จึงจะถือได้ว่าผู้กระทำมีความผิดและต้องถูกลงโทษ

การครอบงำประกอบที่กฎหมายบัญญัตินี้ หากพิจารณาจากทฤษฎีการกระทำของสำนักธรรมชาติหรือสำนักเหตุกำหนดที่มีการแบ่งแยกระหว่างส่วนที่เป็นภววิสัยกับส่วนที่เป็นอัตวิสัยออกจากกันอย่างชัดเจนแล้ว ก็จะทำให้การครอบงำประกอบความผิดมีเพียงแค่ส่วนที่เป็นภววิสัยเท่านั้น ซึ่งทำให้การพิสูจน์การครอบงำประกอบความผิดสามารถทำได้ด้วยการยืนยันว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นนั้นตรงกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาหรือไม่

¹⁰⁸ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 19) 128.

¹⁰⁹ เฟิงอ้าง 206.

¹¹⁰ สุภัชลี เทพหัสดิน ฌ อยุธยา, 'โครงสร้างความผิดอาญาเยอรมัน : ตรรกะแห่งการวินิจฉัยความผิดอาญา'

แต่เมื่อภายหลังจากที่ Prof. Dr. Hans Welzel ได้โต้แย้งแนวความคิดของสำนักธรรมชาติโดยได้นำเสนอทฤษฎีการกระทำที่มีเป้าหมายเป็นตัวกำหนดกับข้อค้นพบที่ว่ามนุษย์เราสามารถที่จะกำหนดเป้าหมายและวิถีทางที่จะทำให้เป้าหมายนั้นเกิดขึ้น สามารถเลือกวิธีการกระทำและในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะคำนึงถึงผลข้างเคียงจากวิธีการอันเกิดจากกระบวนการคิด ไปจนถึงการลงมือกระทำตามที่ตนได้ตั้งเป้าหมายไว้ จึงถือว่าการกระทำของมนุษย์ประกอบไปด้วยกันทั้งส่วนที่เป็นภววิสัยและส่วนที่เป็นอัตวิสัย และทำให้ความหมายของการครอบงำประกอบความผิดเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การครอบงำประกอบความผิดจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบภายนอกของความผิดตามที่กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ การกระทำ และกรรมของการกระทำ ตลอดจนข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ และองค์ประกอบภายในของความผิดอันเป็นส่วนที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำ¹¹¹ ซึ่งทำให้การพิสูจน์การครอบงำประกอบความผิดจะต้องกระทำโดยการพิจารณาจากทั้งในส่วนขององค์ประกอบภายนอกและส่วนขององค์ประกอบภายใน

ในส่วนของความผิดกฎหมายนั้น หากได้พิจารณาจากหลักประกันในกฎหมายอาญาที่ได้เรียกร้องให้ต้องมีการบัญญัติกฎหมายไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อกำหนดให้การกระทำที่ละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายนั้นเป็นความผิด ในเมื่อแต่ละบุคคลต่างก็มีความสามารถที่จะกระทำการในสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายด้วยการไม่ไปกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย การกระทำที่ไปฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและสมควรที่จะถูกลงโทษ เมื่อความผิดกฎหมายคือการกระทำที่ไม่ถูกต้องแล้ว ในทางกลับกัน การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือการกระทำที่ผู้กระทำมีอำนาจที่จะกระทำได้จึงย่อมไม่เป็นความผิดกฎหมาย การที่ความผิดทุกฐานของกฎหมายอาญาต่างได้บรรจุเอาความไม่ถูกต้องนี้เข้าไว้ด้วยกันทั้งสิ้น¹¹² ความผิดกฎหมายจึงเป็นส่วนหนึ่งของทุกบทบัญญัติของกฎหมายอาญา และถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความผิดอาญาที่จะต้องพิจารณาและทำการวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้กระทำมีความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ด้งเดียวกับการพิจารณาในส่วนของการครอบงำประกอบความผิด

สำหรับในส่วนของความชั่วนั้นเกิดจากแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็มีความสามารถที่จะกำหนดเป้าหมายในการกระทำของตนด้วยการกระทำในสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายโดยไม่ไปกระทำการในสิ่งที่ผิดต่อกฎหมาย หากบุคคลใดได้ไปกระทำในสิ่งที่เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายทั้ง ๆ ที่ตนเองก็มีความสามารถที่จะเลือกกระทำการใดได้อย่างอิสระโดยมิได้ถูกบังคับแล้ว การฝ่าฝืนนั้นก็ควรที่จะต้องถูกตำหนิจากสังคม ความตำหนิได้ของผู้กระทำนี้จึงเป็นแก่นของความชั่วที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่อยู่ในโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญา¹¹³ โดยกฎหมายอาญาทุกฐานความผิดต่างก็มีเรื่องของความชั่ว

¹¹¹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 'โครงสร้างความผิดอาญา : ความแตกต่างในระบบกฎหมาย' (ธันวาคม 2529) 4 วารสารนิติศาสตร์, 3.

¹¹² คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 1) 208.

¹¹³ เพิ่งอ้าง 208 – 209.

ของผู้กระทำเข้ามาประกอบเป็นส่วนหนึ่งของความผิดด้วยกันทั้งสิ้น ทำให้ในการพิสูจน์ความผิดอาญาจึงต้องจัดให้มีการพิสูจน์ในเรื่องของความชั่วนี้ด้วยเสมอ

การพิจารณาในเรื่องของความชั่วนี้จะต้องได้ความว่าผู้กระทำมีอิสระในการตัดสินใจ หากผู้กระทำไม่มีอิสระในการตัดสินใจแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นเพราะเหตุที่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับ หรือตกอยู่ภายใต้ความจำเป็นที่กฎหมายให้อภัย จึงเลือกไปกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย การกระทำของผู้กระทำก็ย่อมไม่ถือว่าควรที่จะถูกตำหนิได้ ส่วนหนึ่งของเรื่องความชั่วจึงเป็นเรื่องของเสรีภาพในการกำหนดความตั้งใจ และนอกจากนี้ การพิจารณาในเรื่องของความชัวยังจะต้องพิจารณาในอีกส่วนหนึ่งด้วยว่าผู้กระทำเป็นผู้ที่มีความสามารถพร้อมสมบูรณ์ในการกำหนดความตั้งใจที่จะกระทำการใดหรือไม่ เพราะเป็นที่ยอมรับกันอยู่เองว่าคุณแต่ละคนย่อมจะถูกก่อกำหนดที่ให้มีความสามารถในการรับรู้ถึงสิ่งที่ถูกหรือผิดต่อกฎหมายเหมือนกันไม่ได้ กฎหมายอาญาจึงไม่สามารถที่จะลงโทษบุคคลเพียงเพราะเขาได้กระทำให้เกิดความผิดขึ้นได้ โดยไปฝ่าฝืนต่อหลักธรรมชาติแห่งความสามารถในการรับรู้ของบุคคล ดังจะเห็นได้จากการที่กฎหมายได้กำหนดยกเว้นโทษให้กับบุคคลที่เป็นเด็กโดยอาศัยเกณฑ์ด้านอายุ หรือเรื่องของความบกพร่องทางจิตของผู้กระทำมาพิจารณาประกอบการวินิจฉัย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อีกส่วนหนึ่งของเรื่องความชั่วก็คือเรื่องของความสามารถในการทำชั่วนั้นเอง ทำให้ในการวินิจฉัยว่าผู้กระทำจะถือว่าเป็นบุคคลที่ที่มีความชั่วหรือไม่นั้น จึงต้องพิจารณาทั้งเรื่องของเสรีภาพในการกำหนดความตั้งใจและความสามารถในการทำชั่วของผู้กระทำประกอบกัน¹¹⁴

องค์ประกอบอันเป็นข้อสาระสำคัญของโครงสร้างความผิดอาญาทั้งสามประการนี้ถือเสมือนว่าเป็นแม่บทในการที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยความผิดอาญา โดยถือว่าเป็นหน้าที่หลักของนักนิติศาสตร์อาญาที่จะต้องทำการวินิจฉัยผ่านโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาให้ครบถ้วนทั้งสามข้อสาระสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยจะต้องได้ความว่าการกระทำของผู้กระทำเป็นการครบองค์ประกอบความผิดทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน การกระทำของผู้กระทำเป็นความผิดกฎหมายอาญาซึ่งผู้กระทำไม่มีอำนาจโดยชอบธรรมที่จะกระทำการเช่นนั้นได้ และผู้กระทำเป็นบุคคลที่สมควรที่จะถูกตำหนิจากสังคมโดยถือว่าเขานั้นมีความชั่ว จึงจะถือว่าผู้กระทำมีความผิดและสมควรที่จะถูกลงโทษในทางอาญา

ภายหลังจากที่ได้ทำการสำรวจโครงสร้างของความรับผิดในทางอาญาและแสดงให้เห็นถึงข้อความคิดอันเป็นหลักการที่อยู่เบื้องหลังของส่วนประกอบที่อยู่ในโครงสร้างความผิดอาญาในแต่ละข้อตลอดจนความสำคัญในการจัดวางลำดับแห่งการวินิจฉัยความผิดตามโครงสร้างดังกล่าวแล้ว จึงกลับมาสู่คำถามที่ได้ตั้งไว้ตั้งแต่ตอนต้นมาแล้วในส่วนของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนั้นจะอยู่ในส่วนใดของโครงสร้างของความรับผิดในทางอาญา ซึ่งจากการที่เราได้ศึกษาในส่วนประกอบทั้งในเรื่องของความผิดกฎหมายและความชั่วแล้ว ก็ย่อมที่จะเป็นที่แน่นอนเลยว่าเราไม่อาจที่จะจัดเอาเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเข้าไว้ในส่วนประกอบทั้งสองได้อย่างแน่นอน ด้วยเหตุที่เนื้อหาของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนั้นเป็นการพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุแห่งผลที่เกิดขึ้นกับการค้นหาถึงความรับผิดในผลดังกล่าว จึงมิใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาความมีอำนาจที่จะกระทำ ก็การค้นหาความน่าตำหนิ

¹¹⁴ กรรณิรมย์ โภมสารสุน (เชิงอรธ 13) 58.

ได้ของผู้กระทำแต่อย่างใด กรณีจึงเหลือแค่เพียงส่วนของการค้นหาการครอบงำประกอบความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้นที่จะสามารถจัดวางตำแหน่งในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเข้าไว้ได้

สาเหตุแห่งการที่จะต้องมีการจัดวางตำแหน่งของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเข้าไว้ในส่วนขององค์ประกอบความผิดนั้น มิใช่แค่เพียงว่าเราไม่อาจที่จะจัดเอาเรื่องดังกล่าวเข้าไว้ในส่วนของ การวินิจฉัยความผิดกฎหมายและความชั่วได้ จึงต้องนำมาจัดวางเข้าไว้ในส่วนขององค์ประกอบความผิด แต่เป็นเพราะเหตุที่โดยเนื้อหาของการครอบงำประกอบความผิดแล้ว คือ การค้นหาคำตอบของคำถามหลัก ๆ ด้วยกัน 2 ประการ อันได้แก่

ในประการแรก จะต้องตอบให้ได้ว่าการกระทำของผู้กระทำเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญาหรือไม่ ซึ่งในส่วนนี้เราสามารถที่จะนำเอาการกระทำของผู้กระทำมาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาว่าต้องตรงกันกับบทบัญญัติในฐานความผิดดังกล่าวหรือไม่

ประการที่สอง ในทุก ๆ ฐานความผิดที่ได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมายอาญาจะต้องมีส่วนประกอบอันเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำความผิดอยู่เสมอ ดังที่เราเข้าใจแล้วว่า การกระทำของมนุษย์ทั้งหลายจะต้องมีส่วนของความมุ่งหมายเป็นตัวกำกับหรือเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการกระทำขึ้น และในเมื่อกฎหมายอาญาเองก็เข้าใจถึงธรรมชาติของการกระทำของมนุษย์ดังกล่าว จึงได้ผูกเอาส่วนที่อยู่ที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์เข้าไว้ในความผิดอาญาในฐานต่าง ๆ กรณีจึงต้องมาทำการพิจารณาและตอบคำถามให้ได้ว่าการกระทำของผู้กระทำนั้นเป็นการกระทำที่มีพร้อมไปด้วยส่วนประกอบทางด้านจิตใจตามที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้หรือไม่

คำถามทั้งสองประการนี้ทำให้เราเห็นว่า การครอบงำประกอบความผิดจะมีทั้งส่วนที่สามารถพิสูจน์เอาได้จากการสังเกตในสิ่งปรากฏอยู่ภายนอกของการกระทำ กับ การพิสูจน์เอาจากสิ่งที่เป็นส่วนประกอบภายในจากจิตใจของผู้กระทำ จึงทำให้เกิดการแบ่งการแยกการครอบงำประกอบความผิดออกเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดกับองค์ประกอบภายในของความผิด¹¹⁵

ด้วยเนื้อหาของการครอบงำประกอบความผิดที่จะได้นำมาพิสูจน์ในเรื่องของความต้องตรงกันระหว่างการกระทำของผู้กระทำกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้สร้างองค์ประกอบความผิดขึ้นทั้งในส่วนประกอบที่อยู่ภายนอกและส่วนประกอบภายใน ที่กฎหมายในฐานความผิดนั้นเรียกร้องนี้เองที่ทำให้ต้องมีการรวมเรื่องของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเข้าไว้ในส่วนประกอบขององค์ประกอบความผิดด้วย ดังที่เราได้เห็นแล้วว่า เนื้อหาหลักของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ก็คือการพิสูจน์ว่าการกระทำของผู้กระทำนั้นได้เป็นต้นเหตุให้เกิดผลขึ้นอันผู้กระทำสมควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบในผลนั้นตามที่ได้มีการบัญญัติให้การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาไว้หรือไม่นั่นเอง

เมื่อการครอบงำประกอบที่กฎหมายบัญญัติมีทั้งส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายนอกอันถือเป็นส่วนที่มีความเป็นภววิสัยและส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายในอันถือเป็นส่วนที่มีความเป็นอัตวิสัย จึงเกิดคำถามประการต่อมาว่าในเรื่องของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้จะอยู่ในส่วนใด

¹¹⁵ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 19) 178.

ในระหว่างส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายนอกกับส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายใน หรือไม่ได้จัดอยู่ในทั้งสอง ส่วนประกอบดังกล่าวเลยโดยได้แยกการวินิจฉัยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเป็นเอกเทศ ต่างหากจากการพิสูจน์การครอบงำองค์ประกอบภายนอกกับองค์ประกอบภายในของความผิดอาญา ต่อคำถาม ประการนี้ก็จะต้องทำความเข้าใจถึงหลักพื้นฐานที่เป็นเบื้องหลังแนวความคิดขององค์ประกอบทั้งสองประการ เสียก่อน จึงจะสามารถจัดวางตำแหน่งและลำดับในการวินิจฉัยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับ ผลได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

หากพิจารณาจากเรื่องขององค์ประกอบภายนอกก็จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายต้องการให้มีการ พิสูจน์ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันมาจากการกระทำของผู้กระทำนั้นได้ทำให้เกิดการละเมิดต่อบทบัญญัติของ กฎหมายอาญาหรือไม่ หรือก็คือการพิสูจน์ถึงการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายอาญานั้นเอง การกระทำใด ๆ ก็ตามจะถือว่าเป็นการทำให้เกิดการครอบงำองค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานใดหรือไม่ จึงต้องกลับไปดูว่า เรื่องดังกล่าวได้มีการบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นหรือไม่ หากว่ามีการบัญญัติให้เป็นความผิดไว้แล้วก็จะต้อง พิจารณาต่อไปว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีเนื้อหาอันเป็นส่วนประกอบของความผิดอย่างไรและต้องตรงกันหรือไม่ กับการกระทำที่ได้เกิดขึ้นนั้น องค์ประกอบภายนอกจึงเป็นเรื่องที่ต้องทำการค้นหาและพิสูจน์เอาจาก สิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นความผิดในฐานใดฐานหนึ่งซึ่งสามารถสังเกตเอาได้จากภายนอก โดยอย่างน้อยที่สุดแล้ว องค์ประกอบภายนอกของฐานความผิดอาญาหนึ่ง ๆ ก็จะต้องมีส่วนประกอบที่เรียกว่า “ผู้กระทำ” และ ส่วนประกอบที่เรียกว่า “การกระทำ” อยู่ด้วยเสมอจึงจะถือว่าเป็นความผิดอาญาขึ้นมาได้ ซึ่งในส่วนของ องค์ประกอบภายนอกนี้จะไม่มีการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจของผู้กระทำแต่อย่างใด¹¹⁶

ส่วนในเรื่องขององค์ประกอบภายในนั้นเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเอาจากภายในตัวของผู้กระทำ โดยเป็นสิ่งที่ต้องทำการวิเคราะห์เอาจากจิตใจของผู้กระทำความคิดว่าเป็นไปตามที่บทบัญญัติของกฎหมาย อาญาหรือไม่ แม้บทบัญญัติทั้งหลายโดยส่วนใหญ่แล้วจะได้บัญญัติฐานความผิดไว้โดยมิได้แสดงให้เห็นถึง เรื่องของจิตใจของผู้กระทำไว้โดยตรง แต่ทุกบทบัญญัติเหล่านั้นต่างต้องการสภาวะทางจิตใจประการใด ประการหนึ่งหรือหลายประการอยู่เสมอ ซึ่งความผิดส่วนใหญ่จะกำหนดให้ส่วนขององค์ประกอบภายในเป็น เรื่องของการกระทำโดยเจตนาที่แม้จะไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน แต่ก็ต้องถือว่ามีอยู่ในความผิดฐานนั้น ๆ แล้ว ตามทฤษฎีการกระทำที่มีเป้าหมายเป็นตัวกำหนด

จากการพิจารณาเนื้อหาของทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในที่จะต้องทำการ พิสูจน์ในชั้นของการครอบงำองค์ประกอบความผิดดังที่ได้กล่าวมานี้ ทำให้สามารถแบ่งแยกการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อ กฎหมายอาญาออกได้เป็นสองส่วน คือ การวิเคราะห์การกระทำในเชิงเปรียบเทียบกับฐานความผิดจากส่วนที่ อยู่ภายนอกสุด กับการวิเคราะห์ในส่วนของจิตใจของผู้ที่ได้มีการกระทำเปรียบเทียบกับส่วนที่อยู่ภายในของ ฐานความผิดดังกล่าว แม้ว่าเรื่องขององค์ประกอบความผิดจะมีทั้งส่วนที่เป็นภววิสัยกับส่วนที่เป็นอัตวิสัย รวมอยู่ด้วยกันตามทฤษฎีการกระทำของสำนักเป้าหมายกำหนด แต่การแบ่งแยกการพิสูจน์ออกเป็นเรื่องของ องค์ประกอบภายนอกกับองค์ประกอบภายในเช่นนี้ก็ทำให้สามารถที่จะแยกการพิจารณาในส่วนที่เป็นเรื่อง

¹¹⁶ เพิ่งอ้าง 180.

ในทางทวิสัยออกจากเรื่องที่เป็นอัตวิสัยได้ โดยการนำเอาส่วนของการพิจารณาในเรื่องที่เป็นทวิสัยทั้งหมด เข้าไว้กับส่วนขององค์ประกอบภายนอก และเอาส่วนในทางอัตวิสัยทั้งหมดมาทำการพิสูจน์อยู่ในส่วนของ องค์ประกอบภายใน

จากเนื้อหาที่แตกต่างกันนี้จึงเป็นตัวชี้ให้เห็นคำตอบแล้วว่าเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนั้น จะไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของเรื่ององค์ประกอบภายในอย่างแน่นอน เพราะเป้าหมายหลักของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลมิใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์สภาพจิตใจของผู้กระทำ ในการที่ผู้กระทำจะได้กระทำการใดอันเป็นความผิดต่อกฎหมายโดยเจตนาหรือโดยประมาท ซึ่งมีอาจที่จะใช้หลักเกณฑ์จากทฤษฎีต่าง ๆ ของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลมาพิสูจน์ได้

เมื่อหน้าที่หลักของการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลคือการค้นหาว่าการกระทำใดบ้างที่จะถือเป็นต้นเหตุให้เกิดผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ และผู้ที่ได้กระทำการนั้นมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบที่เกิดขึ้นหรือไม่ จึงทำให้เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้ต้องตรงกันกับเนื้อหาของการวินิจฉัยการครอบงำขององค์ประกอบภายนอกของความผิดที่มุ่งจะพิสูจน์ว่าการกระทำของผู้กระทำเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติอันเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาหรือไม่ เมื่อส่วนอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของ ลักษณะความผิดดังกล่าวได้รวมถึงผลของการกระทำเข้าไว้ในฐานความผิดแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้การ พิสูจน์ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเข้ามาอยู่ด้วยกันกับส่วนประกอบประการอื่น ๆ ของ องค์ประกอบภายนอก โดยเราสามารถที่จะจัดวางส่วนประกอบต่าง ๆ ของการวินิจฉัยในเรื่องของการครอบงำ องค์ประกอบภายนอกในฐานความผิดที่ต้องการให้มีผลปรากฏต่างหากนี้ออกได้เป็นการวินิจฉัยในส่วนของ (1) ผู้กระทำ (2) การกระทำ (3) กรรมของการกระทำ (4) ผลของการกระทำ และในส่วนที่ (5) คือการค้นหา ความเชื่อมโยงกันระหว่างส่วนที่ (2) กับส่วนที่ (4) หรือก็คือการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล นั้นเอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุที่ว่าในการพิสูจน์การครอบงำของฐานความผิดที่ต้องการให้มี ผลปรากฏเป็นการเฉพาะนั้นไม่อาจที่จะทำการพิสูจน์ได้แค่เพียงว่ามีการเกิดขึ้นซึ่งการกระทำที่ทำให้เกิดผล ตามบทบัญญัติในฐานความผิดแต่เพียงเท่านั้น แต่จะต้องแสดงให้เห็นได้อย่างชัดแจ้งว่าเป็นเพราะเหตุแห่ง การกระทำของผู้กระทำนั่นเองที่ทำให้เกิดผลขึ้นตามที่กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้อย่างแท้จริง

บทที่ 3

หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่มีการปรับใช้ในต่างประเทศ

การวินิจฉัยความผิดที่ต้องการให้มีผลปรากฏเป็นการเฉพาะนั้นจำเป็นต้องอาศัยการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีทั้งหลายขึ้นอย่างมากมายเพื่อที่จะระบุว่าผลที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุประการใด ด้วยความที่เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ กับผลนี้มีการพัฒนาและปรับปรุงทฤษฎีต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา และในแต่ละประเทศก็ยังมีหลักการของ แต่ละทฤษฎีที่แตกต่างกันออกไป กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาว่าในต่างประเทศ ทั้งจากประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีว่ามีแนวความคิดและวิธีการปรับใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลประการใดในการวินิจฉัยหาความรับผิดในผลที่เกิดขึ้น

3.1 ประเทศอังกฤษ

หากพิจารณาจากกฎหมายของประเทศอังกฤษเกี่ยวกับหลักการในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศอังกฤษมิได้มีการบัญญัติหรือระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่าจะใช้ทฤษฎีประการใดในการพิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดผลอันเป็นความผิดอาญาขึ้น แต่หากพิจารณาจากตำรากฎหมายและจากคำพิพากษาของประเทศอังกฤษแล้ว ก็พอที่จะบ่งชี้ได้ว่าการนำเอาหลักการจากทฤษฎีเจือปนใจและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้กันอย่างปะปนกันไป¹¹⁷ โดยในการที่จะพิจารณาว่าผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นหรือไม่นั้น นอกจากผู้กระทำนั้นจะได้มีการกระทำให้เกิดผลขึ้นในความเป็นจริงแล้ว ผู้กระทำจะต้องเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นในทางกฎหมายอีกด้วย (The legal or proximate cause of the result)¹¹⁸ ซึ่งทำให้การพิจารณาเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลถูกแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน¹¹⁹ กล่าวคือ ประการแรก จะต้องได้ความว่าการกระทำของผู้กระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง (Factual cause) และในประการที่สอง จะต้องได้ความว่าการกระทำของผู้กระทำมีความสัมพันธ์ระหว่าง การกระทำกับผลโดยข้อกฎหมาย (Legal cause)

โดยทั่วไปแล้วผลที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำตามหลัก “But-for” หรือก็คือเป็นผลที่เกิดขึ้นจากสาเหตุแห่งการกระทำที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง และนอกจากนี้ ผลที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นตามความเป็นจริงนั้น ก็จะต้องเป็นผลที่มีความสอดคล้องหรืออยู่ในลักษณะที่ใกล้เคียงกันกับเจตนา (Intention) หรือความประมาทโดยจงใจ (Recklessness) หรือความประมาทเลินเล่อ (Negligence) ของผู้กระทำ แต่ผู้กระทำก็อาจที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นตามความ

¹¹⁷ สายหยุด แสงอุทัย (เชิงอรรถ 104) 889.

¹¹⁸ Wayne R. LaFave, *Criminal law* (2nd edn, West Publishing co. 1986) 277.

¹¹⁹ เพิ่งอ้าง 278.

เป็นจริงได้ แม้ว่าผลนั้นจะได้เกิดขึ้นแตกต่างไปจากเจตนาหรือความประมาทของผู้กระทำ¹²⁰ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าแม้ผู้กระทำจะมีได้มีเจตนาที่จะก่อให้เกิดผลหรือผลที่เกิดขึ้นอยู่นอกเหนือไปจากเจตนาหรือความคาดหมายได้ของผู้กระทำก็ตาม แต่หากผู้กระทำได้เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดผลเช่นนั้นขึ้นตามความเป็นจริงแล้ว ผู้กระทำก็ย่อมที่จะต้องมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น

เมื่อการก่อให้เกิดผลขึ้นถือเป็นองค์ประกอบโดยเฉพาะสำหรับความผิดตามกฎหมายอาญาแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องทำการพิสูจน์ให้ปราศจากความสงสัยว่าการกระทำของผู้กระทำได้ก่อให้เกิดผลขึ้น ซึ่งในกรณีตามปกติธรรมดาจะไม่ถือว่าเป็นการยากที่จะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างสาเหตุที่จำเป็นของการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การที่ A ยิงไปที่หน้าอกของ B จนทำให้ B ถึงแก่ความตายนั้น ย่อมต้องถือว่าความตายของ B เกิดจากการยิงของ A เพราะคงปฏิเสธไม่ได้ว่าหากไม่มีการกระทำของ A แล้ว B ก็ย่อมที่จะมีชีวิตอยู่ การกระทำของ A จึงถือได้ว่าเป็น But-for ให้เกิดผลแห่งความตายของ B ขึ้นตามความเป็นจริง เป็นต้น

แต่ก็มีอีกหลายกรณีอยู่ด้วยกันที่ก่อให้เกิดคำถามและสร้างปัญหาว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นจะถือได้ว่ามีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำหรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น การที่ A ยิงไปที่หน้าอกของ B และในขณะเดียวกัน C ก็ได้ยิงไปที่ศีรษะของ B โดยที่ทั้งสองคนต่างก็ได้กระทำการโดยอิสระแยกต่างหากจากกัน โดยบาดแผลทั้งสองทั้งจากที่หน้าอกและศีรษะของ B ก็มีความรุนแรงเพียงพอที่จะฆ่า B ได้ด้วยกันทั้งสิ้น หรือในกรณีที่ A ได้ทำร้าย B ในลักษณะที่ไม่มีความรุนแรงที่จะทำให้ B ถึงแก่ความตายได้ แต่ด้วยความบกพร่องทางร่างกายของ B ที่มีอยู่แล้วรวมเข้ากับการทำร้ายของ A ได้ทำให้ B ถึงแก่ความตาย หรือกรณีที่บาดแผลที่ A กระทำกับ B นั้นจะไม่ทำให้ B ถึงแก่ความตายอย่างแน่นอน หากได้มีการรักษาอย่างถูกต้อง แต่ด้วยความประมาทของแพทย์ที่ทำการรักษาผิดพลาดจนทำให้ B ถึงแก่ความตาย หรือบาดแผลที่ B ได้รับทำให้ B ต้องทุพพริมาณจนทำให้ B ตัดสินใจฆ่าตัวตาย หรือแม้กระทั่งกรณีที่ B สามารถที่จะหลบหลีกจากการทำร้ายของ A ได้ แต่การหลบเช่นนั้นได้ทำให้ B ตกจากที่สูงหรือเกิดจมน้ำจนถึงแก่ความตาย ซึ่งในกรณีทั้งหลายเหล่านี้ทำให้การพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นจะมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริงหรือไม่แต่เพียงประการเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะยืนยันได้ว่าผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ทำให้จะต้องมีการพิสูจน์อีกประการหนึ่งว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมาย จึงจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

3.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง

การพิสูจน์ว่าการกระทำของผู้กระทำได้ก่อให้เกิดผลขึ้นตามความเป็นจริงนี้ คือ การค้นหาความเชื่อมโยงกันระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีเงื่อนไขที่จะต้องทำการพิสูจน์ให้ได้ อย่างมีตรรกะว่า ผลที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการกระทำ โดยที่การกระทำนั้นจะต้องเป็นต้นเหตุจากข้อเท็จจริงหรือที่เรียกว่า “But-for” ของผลที่เกิดขึ้น ซึ่งหมายความว่าหากไม่มีการกระทำของผู้กระทำแล้ว ผลเช่นนั้นจะไม่อาจที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเด็ดขาด ต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นจากการตั้งสมมติฐานเช่นนั้นมีสาเหตุมาจาก

¹²⁰ เติ้งอ่าง.

การกระทำของผู้กระทำแล้ว ในทางกลับกัน แม้ถึงว่าจะไม่มีการกระทำนั้นอยู่ก็ตาม แต่ผลก็ยังคงจะต้องเกิดขึ้น อยู่ดี เช่นนี้ย่อมถือไม่ได้ว่าผลนั้นเกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้กระทำ¹²¹

หลัก But-for ดังกล่าวนี้อาจมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดเรื่องการตัดออก (Eliminate in thought) ของ Glaser ซึ่งเป็นนักกฎหมายชาวออสเตรเลียที่ได้แสดงให้เห็นว่า หากตัดการกระทำของผู้กระทำ ออกไปแล้ว ผลที่ตามมาจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ หากผลสุดท้ายยังคงเกิดขึ้นอยู่เหมือนเดิม ก็แสดงว่าการกระทำ ของผู้กระทำมิได้เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การที่แพทย์จ่ายยาโคเคนให้กับคนไข้แทนที่จะ จ่ายยาโนโวเคนให้กับคนไข้ก็ได้ทำให้คนไข้ถึงแก่ความตาย แต่ถึงแม้ว่าแพทย์จะจ่ายยาโนโวเคนให้กับคนไข้ ก็ตาม คนไข้ก็ต้องตายจากการแพ้ยาดังกล่าว แพทย์จึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของคนไข้ เนื่องจาก ไม่ว่าจะจ่ายยาโคเคนหรือนโวเคนคนไข้ก็จะถึงแก่ความตายได้เช่นกัน เป็นต้น แต่หากตัดการกระทำนั้นออกไป แล้ว กลับปรากฏว่าผลที่ตามมาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย หรือจะเกิดขึ้นได้ก็แต่เฉพาะด้วยวิธีการที่แตกต่าง ไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิงแล้ว ก็จะต้องถือว่าผลที่ตามมาเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำ ยกตัวอย่างเช่น หาก จำเลยไม่ลงมือฆ่าเหยื่อด้วยการใช้มีดแทงไปที่อกของเหยื่อ ซึ่งหากตัดการกระทำที่จำเลยใช้มีดแทงไปที่อกของ เหยื่อออกไปแล้วเหยื่อก็จะไม่ตาย ต้องถือว่า การกระทำของจำเลยเป็นต้นเหตุที่ทำให้เหยื่อถึงแก่ความตาย เป็นต้น¹²²

แนวความคิดเรื่องการตัดออกนี้ ถือเป็นแนวคิดหลักของทฤษฎีเงื่อนไขซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของข้อเสนอ ที่ว่า เงื่อนไขทั้งหมดของผลที่ตามมา หากไม่สามารถที่จะถูกตัดออกไปได้โดยไม่ไปกำจัดผลลัพธ์ที่ตาม มาแล้ว ต้องถือว่าเงื่อนไขทั้งหลายเหล่านั้นเป็นเงื่อนไขที่เท่าเทียมกัน โดยทุกเงื่อนไขที่ทำให้ผลเกิดขึ้นถือเป็น เงื่อนไขที่จำเป็น (Necessary conditions) ที่ก่อให้เกิดผลขึ้น¹²³

อาจกล่าวได้ว่าหลักในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง หรือการกระทำที่เป็น But-for ของผลที่เกิดขึ้นนี้ คือการค้นหาสาเหตุที่จำเป็นอันขาดเสียมิได้ที่เป็นเงื่อนไขของ ผลที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง (Necessary Causes) มิใช่เป็นแค่เพียงสาเหตุที่มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิด ผลขึ้นเท่านั้น มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่ถือว่าสาเหตุดังกล่าวได้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้นขึ้น¹²⁴

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้วิธีในการพิสูจน์ตามหลักการของ But-for จะสามารถอธิบายถึง ความเชื่อมโยงระหว่างเหตุกับผลได้เป็นอย่างดี แต่ก็มิได้หมายความว่าเราจะสามารถนำเอาสมมติฐานดังกล่าว มาใช้ในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริงได้ในทุกกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นพร้อมกันมากกว่าหนึ่งเหตุการณ์ (Additional Causes) ซึ่งแต่ละเหตุการณ์ถือว่า มีความเพียงพอในตัวเองอยู่แล้วในการที่จะก่อให้เกิดผลอย่างเดียวกันนั้นขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การที่ชายสอง

¹²¹ Paul H. Robinson and Michael T. Cahill, *Criminal law* (2 nd edn, Wolters Kluwer Law & Business 2012).124-125.

¹²² Hart and Honoré, *Causation in the Law* (2 nd edn, Clarendon Press, 1985) 443.

¹²³ เพิ่งอ้าง 444.

¹²⁴ Paul H. Robinson and Michael T. Cahill (เชิงอรรถ 121) 115.

คนต่างยิงปืนไปที่ศีรษะของเหยื่อพร้อมกัน จนทำให้เหยื่อถึงแก่ความตาย ซึ่งในกรณีเช่นนี้แม้จะเป็นที่เห็นได้ว่าทั้งสองเหตุการณ์ต่างก็เป็นสาเหตุในผลแห่งความตายของเหยื่อ แต่ก็ไม่อาจใช้หลัก But-for หรือหลักการตัดออกมาตั้งคำถามได้ว่าถ้าไม่มีการยิงจากชายคนหนึ่งแล้ว เหยื่อจะตายหรือไม่ เพราะเหยื่อก็คงต้องตายจากการถูกชายอีกคนหนึ่งยิงอยู่นั่นเอง ฉะนั้น การกระทำของชายคนหนึ่งนั้นจึงไม่ถือเป็นเงื่อนไข หรือ *sine qua non* ในผลแห่งความตายของเหยื่อ¹²⁵

ในคดี Cook v Minneapolis St. P & S St. M.R. Co.¹²⁶ การที่ A ได้ทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้านของ B โดยที่ไฟที่ไหม้ดังกล่าวแค่เพียงประกายเดียวนั้นก็สามารถที่จะทำให้ทำลายบ้านของ B ได้อยู่แล้ว แต่ปรากฏว่าในขณะที่เพลิงกำลังลุกไหม้อยู่ ก็ได้เกิดมีฟ้าผ่าลงมาที่บ้านของ B เช่นกันและทำให้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นอีกด้านหนึ่งของตัวบ้าน โดยที่ไฟทั้งสองได้มาบรรจบกันจนทำให้บ้านของ B ถูกไฟเผาทำลายไปทั้งหมด กรณีเช่นนี้หากนำเอาสมมติฐานของ But-for มาใช้กับแล้ว ก็จะกลายเป็นว่า A ไม่ต้องรับผิดชอบในการที่ตนได้ทำให้บ้านของ B ถูกเพลิงไหม้ เพราะแม้จะไม่มี การกระทำของ A ฟ้าก็จะผ่าบ้านของ B และทำให้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ถือว่าเป็นกรณีที่มีสาเหตุหลายประการเกิดขึ้นพร้อมกัน โดยสาเหตุทั้งหลายเหล่านั้นต่างมีน้ำหนักเพียงพอที่จะทำให้เกิดผลได้ด้วยกันทั้งสิ้น แม้จะไม่มีสาเหตุประการอื่นก็ตาม ผลก็จะต้องเกิดขึ้นจากสาเหตุประการหนึ่งอยู่นั่นเอง¹²⁷

ปัญหาในลักษณะเช่นนี้อาจเกิดขึ้นจากสาเหตุทางเลือก (Alternative Causes) ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น ถ้า A ไม่ฆ่า B ไปเสียก่อน B ก็จะถึงแก่ความตายจากการกระทำของ C ในกรณีเช่นนี้ การจะมาตั้งคำถามด้วยหลัก *sine qua non* ที่ว่าถ้า A ไม่ฆ่า B แล้ว B จะตายหรือไม่ ย่อมไม่อาจนำมาใช้ในการพิสูจน์ถึงต้นเหตุแห่งความตายของ B ได้ ในเมื่อความตายของ B ก็ยังจะต้องเกิดขึ้นอยู่ดีด้วยการกระทำของ C จึงกลายเป็นว่าทั้ง A และ C ไม่ถือว่าเป็นสาเหตุแห่งความตายของ B ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วจะต้องถือว่าความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของ A หรือไม่ก็ต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของ C หาก A ไม่ลงมือฆ่า B ไปเสียก่อน เป็นต้น¹²⁸

การเกิดขึ้นของสาเหตุที่มีหลายประการที่นำไปสู่ผลในบั้นปลายนั้น อาจเป็นกรณีที่สาเหตุทั้งหลายเหล่านั้นในตัวของมันเองไม่อาจที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นได้ หากแต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการรวมเข้าด้วยกันของสาเหตุทั้งหลายจนก่อให้เกิดผลสุดท้ายขึ้น ซึ่งหากจะได้แยกสาเหตุทั้งหลายให้เป็นอิสระออกจากกันแล้ว ผลลัพธ์เช่นนั้นก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ เมื่อสาเหตุทั้งหลายเหล่านั้นเป็นเหตุที่ไม่มี ความสำคัญเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลขึ้นได้แล้ว การที่จะพิสูจน์ว่าสาเหตุประการหนึ่งจะสามารถก่อให้เกิดผลที่เป็น But-for หรือไม่ จึงไม่อาจที่จะกระทำได้

ในกรณีทั้งหลายเหล่านี้ การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จึงมีความชัดเจนมากกว่าการพิสูจน์ตามหลักสมมติฐานของ But-for หรือการตัดออก

¹²⁵ เพิ่งอ้าง 123.

¹²⁶ เพิ่งอ้าง 238.

¹²⁷ Wayne R. LaFave (เชิงอรรถ 118) 280.

¹²⁸ Hart and Honoré (เชิงอรรถ 122) 125.

ในเมื่อเราสามารถที่จะทำการพิจารณาจากการกระทำนั้น ๆ เป็นหลักได้ว่าการกระทำเช่นนั้นถือเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญ (Substantial factor) ที่สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นได้หรือไม่ กรณีจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกลับไปตั้งคำถามอีกว่าหากไม่มีการกระทำนั้นแล้ว ผลจะสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ เพราะการตั้งคำถามในลักษณะดังกล่าวจะไม่สามารถนำมาพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในกรณีที่เกิดสาเหตุหลากหลายประการที่เกิดขึ้นพร้อมกันหรือสาเหตุที่เป็นทางเลือกได้เลย ดังนั้น การพิสูจน์โดยการชี้ให้เห็นว่าอะไรที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลขึ้นจึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการค้นหาสาเหตุได้ดียิ่งกว่าวิธีการของ But-for¹²⁹ ยกตัวอย่างเช่น การที่ A ได้ใช้ปืนของตนยิงไปที่ B ในขณะที่ B กำลังตกลงมาจากหน้าผา ซึ่งเป็นที่ชัดเจนอยู่แล้วว่าในเวลาต่อมาหากว่า A ไม่ยิงไปที่ B เสียก่อน B ก็จะต้องตกลงมากระแทกหินที่อยู่เบื้องล่างจนถึงแก่ความตาย แต่เมื่อ A ได้ยิง B จนทำให้ B ถึงแก่ความตายไปเสียก่อนที่ B จะร่วงตกลงมาสู่พื้น การกระทำของ A จึงถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนลักษณะแห่งความตายของ B ให้แตกต่างไปจากเดิม ดังนั้น จึงต้องถือว่าการกระทำของ A ได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ B ถึงแก่ความตายแล้ว เป็นต้น

เมื่อทุกผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงนั้นต่างก็สามารถเกิดขึ้นได้จากสาเหตุทั้งหลายที่มีอยู่อย่างมากมาย โดยที่แต่ละสาเหตุเหล่านั้นต่างก็มีส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดผลขึ้นได้ และบางสาเหตุก็อาจจะก่อให้เกิดผลขึ้นในทันที หรือบางสาเหตุก็ได้ทอดระยะเวลาออกไปจนในท้ายที่สุดจึงจะทำให้เกิดผลขึ้น แต่ในระหว่างระยะเวลาที่ผลสุดท้ายจะเกิดขึ้นนั้นก็อาจจะมีสาเหตุในประการอื่นที่อาจจะมีอยู่ก่อนแล้วหรือได้แทรกเข้ามาพร้อมกันหรือในภายหลังและได้ทำให้ผลเกิดขึ้นเช่นกัน จึงเป็นการยากที่จะทำการพิสูจน์ว่าผลที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงนั้นเกิดจากสาเหตุประการใด ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วจะเห็นได้ว่าทุก ๆ กรณีที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยธรรมชาตินั้นย่อมสามารถที่จะมีที่มาจากสาเหตุในหลากหลายประการโดยที่ไม่จำเป็นต้องจะต้องเกิดขึ้นมาจากเพียงสาเหตุประการเดียว ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้เกิดการพัฒนาหลัก Multiple Cause ขึ้น เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าในบรรดาสาเหตุทั้งหลายเหล่านั้นหากว่าสามารถที่จะทำให้เกิดผลขึ้นได้แล้ว ทุกสาเหตุที่เกิดขึ้นก็ย่อมที่จะถือเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นในความเป็นจริง¹³⁰

3.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมาย

โดยทั่วไปแล้ว แม้ว่าการกระทำของผู้กระทำจะได้ออกให้เกิดผลขึ้นตามความเป็นจริงแล้วก็ตาม แต่การกระทำของเขาอาจจะไม่ถือว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายก็ได้ และผู้กระทำก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน หากว่าการกระทำเช่นนั้นมิได้มีความสัมพันธ์ในทางกฎหมาย (Legal cause) ต่อผลที่เกิดขึ้น จึงทำให้การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายมีความสำคัญต่อการวินิจฉัยความรับผิดชอบต่อผลที่ผู้กระทำได้ออกให้เกิดขึ้น¹³¹

¹²⁹ เเพ็งอ้าง 123-125.

¹³⁰ Paul H. Robinson and Michael T. Cahill (เชิงอรรถ 121) 129 – 130.

¹³¹ Catherine Elliott and Frances Quinn, *Criminal Law* (8th edn, Pearson Longman, 2010) 52.

โดยที่หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “Proximate cause”¹³²

สำหรับหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายนี้จะถูกนำมาพิจารณาก็คต่อเมื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงจากการกระทำของผู้กระทำนั้นแตกต่างไปจากผลที่ผู้กระทำมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดผลขึ้นสำหรับการกระทำ ความผิดโดยเจตนา หรือเป็นผลที่การกระทำของเขาได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะสามารถก่อให้เกิดผลขึ้นสำหรับการกระทำ ความผิดโดยประมาท¹³³ เพราะการที่จะให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลที่เกินไปจากเจตนาหรือความประมาทตามปกติของผู้กระทำด้วยการพิจารณาเพียงแค่ว่าผลนั้นเกิดขึ้นมาจากการกระทำของเขาจะไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำ กฎหมายจึงได้เรียกร้องให้ต้องมีการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายอีกชั้นหนึ่งเพื่อที่จะเป็นการยืนยันว่าผู้กระทำสมควรจะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดจากการกระทำของตน

การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายนี้จะมิใช่เป็นการพิสูจน์จากกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติของเหตุและผลที่เกิดขึ้น มิฉะนั้นก็จะทำให้หลักเกณฑ์ในการพิสูจน์ไม่มีความแตกต่างไปจากการค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างเหตุกับผลตามธรรมชาติที่ได้จากการพิสูจน์ตามหลัก But-for แต่สำหรับการค้นหา Proximate cause นี้จะเป็นการพิสูจน์ว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เป็นผลที่ถือว่าอยู่ไกลเกินไปจากเหตุ หรือเกิดขึ้นเพราะเหตุบังเอิญ หรือเป็นผลที่ขึ้นอยู่กับกระทำโดยเจตนาที่จะก่อให้เกิดผลขึ้นของบุคคลอื่น อันจะทำให้ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลนั้น¹³⁴

ในการจะวินิจฉัยว่ากรณีใดบ้างที่จะถือว่าเป็น Proximate cause อันจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบต่อผลในทางกฎหมายนั้นจะต้องแยกพิจารณาเป็นรายกรณีไป แต่ก็พอที่จะจัดวางแนวทางในการวินิจฉัยได้จากความสามารถในการคาดเห็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำ (Foreseeability of the result) หรือที่ในประเศอังกฤษมักจะใช้คำว่า “Reasonable Foresee ability” หรือความสามารถในการคาดเห็นผลที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า หากว่าผู้กระทำมีความสามารถในการที่จะคาดเห็นผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนได้ล่วงหน้าแล้ว แต่ผู้กระทำยังเลือกที่จะกระทำเช่นนี้ก็จะต้องถือว่าเขาได้ยอมรับเอาผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการกระทำของเขาแล้ว¹³⁵

¹³² นักกฎหมายในสกุลคอมมอนลอว์มักจะใช้คำว่า “Proximate cause” ในบริบทของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม แต่สำหรับนักกฎหมายในสกุลซีวิลลอว์มักจะใช้คำว่า “Proximate cause” ในบริบทของทฤษฎีเหตุที่ใกล้ชิดต่อผล. ดู คณพล จันทน์หอม, *หลักกฎหมายอาญา เล่ม 1* (วิญญูชน 2563) 320.

¹³³ Wayne R. LaFave (เชิงอรรถ 118) 281.

¹³⁴ Paul H. Robinson and Michael T. Cahill (เชิงอรรถ 121) 125.

¹³⁵ เชิงอรรถ 126.

3.2 ประเทศฝรั่งเศส

ในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้ปรากฏว่ามีการรับเอาแนวความคิดในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลมาจากนักกฎหมายอาญาเยอรมันในศตวรรษที่ 19 ที่ได้มีการพัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องขึ้นมา 3 ทฤษฎี¹³⁶ ดังนี้

ทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุ (l'équivalence des conditions) ที่ถือว่าการกระทำทุกประการจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างเท่าเทียมกันว่าเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้น โดยจะไม่มีแยกเหตุทั้งหลายเหล่านั้นออกจากกันหรือให้ความสำคัญกับเหตุหนึ่งเหตุใดโดยเฉพาะ โดยที่ทฤษฎีนี้จะมีพื้นฐานจากแนวความคิดที่ว่าหากไม่มีข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่แล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น ต้องถือว่าผลเกิดขึ้นมาจากข้อเท็จจริงนั้น

ทฤษฎีความใกล้ชิดต่อเหตุ (la proximité de la cause) ที่ถือว่าเหตุที่ใกล้ชิดต่อผลที่สุดเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลสุดท้ายขึ้น และผู้ที่ได้ก่อเหตุเป็นคนสุดท้ายที่ใกล้ชิดต่อผลที่สุดนั้นก็จะต้องรับผิดชอบในผลสุดท้ายที่เกิดขึ้น โดยที่ทฤษฎีนี้จะตัดสาเหตุประการอื่นอันเป็นสายสัมพันธ์ก่อนหน้านั้นออกไปทั้งหมด คงหลงเหลือไว้แค่เพียงเหตุสุดท้ายที่ใกล้ชิดต่อผลเท่านั้น

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่เพียงพอ (la causalité adéquate) ถือว่าข้อเท็จจริงทั้งหมดที่ทำให้เกิดผลขึ้นนั้นอาจไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบกันทั้งหมด คงพิจารณาแต่เฉพาะข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุที่อยู่ในความคาดหมายได้ของวิญญูชนเท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดขึ้น

แต่หากพิจารณาจากการวินิจฉัยคดีของศาลในประเทศฝรั่งเศสแล้ว จะเห็นได้ว่าศาลในประเทศฝรั่งเศสได้ปฏิเสธการนำเอาทฤษฎีความใกล้ชิดต่อเหตุมาใช้ในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล¹³⁷ โดยศาลได้ปรับใช้แค่เพียงทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุกับทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ที่เพียงพอเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ศาลในประเทศฝรั่งเศสก็ได้ให้นำเอาหลักการของทฤษฎีทั้งสองมาปรับใช้กับคดีทุกประเภท โดยในคดีแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ศาลจะเลือกนำเอาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่เพียงพอมาใช้ในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล¹³⁸ ส่วนในคดีอาญานั้นศาลจะเลือกใช้ทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุมาใช้ในการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล จากเหตุผลที่ว่าผู้กระทำความผิดทุกคนที่ได้เป็นต้นเหตุให้เกิดผลขึ้นนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบในผลอันเกิดจากการกระทำของตน เนื่องจากกฎหมายอาญาให้ความสำคัญกับการกระทำความผิดหรือเหตุแห่งการกระทำมากกว่าความเสียหายหรือผลที่เกิดมาจากการกระทำนั้น สังเกตได้จากการที่กฎหมายอาญาสามารถที่จะลงโทษการพยายามกระทำความผิดของผู้กระทำได้¹³⁹ ในขณะที่กฎหมายแพ่งนั้นมีความประสงค์ที่จะชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือการแก้ไขให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเป็นสำคัญ หากผลแห่งความเสียหายไม่

¹³⁶ Jean Pradel, *Droit pénal général* (14 th edn, Cujas, 2002) 339.

¹³⁷ พลสิทธิ์ จิระสันติมน (เชิงอรรถ 62) 67.

¹³⁸ Jean Pradel (เชิงอรรถ 136) 140.

¹³⁹ ปกป้อง ศรีสนิท (เชิงอรรถ 43) 185.

เกิดขึ้น ผู้กระทำก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในทางแพ่งแต่อย่างใด¹⁴⁰ ความรับผิดชอบในคดีแพ่งจึงขึ้นอยู่กับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำเป็นสำคัญ

ในคดี *Dillon v. Twin State Gas & Elec. Co.*¹⁴¹ ผู้ตายกับเพื่อนขึ้นมาเล่นอยู่บนสะพาน ปรากฏว่าผู้ตายได้เสียบการทรงตัวและเกิดพลัดตกจากราวขอบสะพานและได้คว้าเสาสายไฟฟ้าที่วางอยู่อย่างระเกะระกะของบริษัทจำเลยด้วยสัญชาตญาณที่จะช่วยตัวเองไม่ให้หล่นลงไปพื้นเบื้องล่าง แต่เนื่องจากสายไฟฟ้าที่บริษัทจำเลยได้ติดตั้งนั้นไม่ได้หุ้มฉนวนป้องกันการสัมผัส ทำให้ไฟฟ้าช็อตผู้ตายจนถึงแก่ความตาย ศาลได้วินิจฉัยว่าในทางอาญาบริษัทจำเลยจะต้องรับผิดชอบจากการกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตายจากการถูกไฟฟ้าช็อต แต่ในทางแพ่งนั้นศาลตัดสินว่าบริษัทจำเลยมิได้มีหน้าที่ที่จะป้องกันผู้ตายจากการหล่น ความรับผิดชอบเพียงอย่างเดียวของบริษัทจำเลยนั้นมีแค่เพียงการไม่ห่อหุ้มสายไฟด้วยฉนวนป้องกันการกระแสไฟฟ้าจากการสัมผัสเท่านั้น และหากว่าผู้ตายไม่ได้จับสายไฟฟ้างดังกล่าว ผู้ตายก็จะต้องหล่นลงไปพื้นจนอาจถึงแก่ความตายหรือได้รับอันตรายสาหัสอยู่นั่นเอง ในทางแพ่งจึงแทบจะไม่มีค่าเสียหายที่บริษัทจำเลยจะต้องชดใช้ให้กับโจทก์ซึ่งเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย

แม้ว่าในประเทศฝรั่งเศสจะได้มีการเลือกใช้ทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุในการวินิจฉัยคดีอาญาก็ตาม แต่ก็ได้คำนึงถึงการใช้ทฤษฎีดังกล่าวเพียงประการเดียวว่าหากมีการบังคับใช้ที่เคร่งครัดแล้ว ก็อาจจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำ จึงได้มีการแก้ไขหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยคดีบางประเภทขึ้นในปี ค.ศ. 2000 โดยกฎหมายที่ชื่อว่า *Loi Fauchon* ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา 121-3 วรรคสี่¹⁴² ที่กำหนดว่าหากบุคคลธรรมดาได้กระทำโดยประมาทและเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยอ้อม บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำประมาทโดยจงใจ (*Mise en danger*) หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (*Faute caractérisée*) เท่านั้น ฉะนั้น หากบุคคลธรรมดาผู้ใดที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นโดยอ้อมกับผู้อื่นแล้ว บุคคลผู้นั้นจะมีความรับผิดชอบในผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำโดยอ้อมของตน ก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยประมาทแบบจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น หากเป็นการกระทำโดยประมาทธรรมดาทั่วไป (*Négligence*) ก็จะไม่มีความรับผิดชอบในผล

¹⁴⁰ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ (เชิงอรรถ 79) 22.

¹⁴¹ 85 N.H. 449, 163 A. 111.; see <https://www.casebriefs.com/blog/law/torts/torts-keyed-to-prosser/joint-tortfeasors/dillon-v-twin-state-gas-electric-co/>

¹⁴² Code penal Article 123-3 alinéa 4 « Dans le cas prévu par l'alinéa qui précède, les personnes physiques qui n'ont pas causé directement le dommage, mais qui ont créé ou contribué à créer la situation qui a permis la réalisation du dommage ou qui n'ont pas pris les mesures permettant de l'éviter, sont responsables pénalement s'il est établi qu'elles ont, soit violé de façon manifestement délibérée une obligation particulière de prudence ou de sécurité prévue par la loi ou le règlement, soit commis une faute caractérisée et qui exposait autrui à un risque d'une particulière gravité qu'elles ne pouvaient ignorer. »

แห่งการกระทำโดยอ้อมของตนนั้น แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะได้ก่อให้เกิดผลขึ้นตามทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุก็ตาม¹⁴³

พึงสังเกตว่ามาตรา 121-3 วรรคสี่ ที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้จะใช้บังคับเฉพาะกับบุคคลธรรมดาที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยอ้อมกับบุคคลอื่นเท่านั้น แต่หากเป็นกรณีที่บุคคลธรรมดาได้ไปก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรงขึ้นกับบุคคลอื่นแล้ว แม้ว่าการก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้นจะเป็นการกระทำโดยประมาทตามธรรมดาก็ตาม เมื่อพิสูจน์ได้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นได้มีสาเหตุมาจากการกระทำของบุคคลธรรมดาผู้นั้นแล้ว บุคคลผู้นั้นก็จะต้องมีความรับผิดชอบในทางอาญาแก่ผลที่เกิดขึ้นดังกล่าว¹⁴⁴

คดีที่ศาลในประเทศฝรั่งเศสตัดสินว่าผู้กระทำโดยอ้อมได้กระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำนั้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 121-3 วรรคสี่ ได้แก้คดีที่พยาบาลได้ปล่อยให้นักเรียนพยาบาลฉีดยาคนไข้ โดยที่พยาบาลไม่ได้อยู่ด้วย จนทำให้เกิดความเสียหายขึ้น¹⁴⁵ หรือในคดีที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้และคนตัดไม้ได้ปล่อยให้คนตัดไม้เข้าไปในบริเวณของกองท่อนไม้ที่ตัดแล้ว เพื่อมิให้บุคคลภายนอกเข้าไปในบริเวณดังกล่าว จนในที่สุดก็ได้เกิดอันตรายขึ้นจากการที่กองท่อนไม้พลิกถล่มทับเด็กที่ขึ้นไปเล่นบนกองท่อนไม้ที่มีลักษณะไม่มั่นคงนั้น จนทำให้เด็กคนดังกล่าวเสียชีวิต¹⁴⁶ โดยทั้งสองคดีนี้ศาลถือว่าเป็นกรณีที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นโดยอ้อม และเป็นการกระทำที่ถึงขั้นเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว ผู้กระทำควมผิดโดยอ้อมจึงต้องรับผิดชอบในทางอาญา

ส่วนคดีที่ศาลในประเทศฝรั่งเศสตัดสินว่าผู้กระทำโดยอ้อมมิได้กระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างตั้งใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำนั้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 121-3 วรรคสี่ ได้แก้ คดีที่ฟ้องขอให้ลงโทษนายกเทศมนตรีในข้อหาประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย จากการที่มีเด็กเข้าไปเล่นในสนามเด็กเล่นของทางเทศบาลแล้วปรากฏว่าเด็กคนดังกล่าวได้ตกลงไปในท่อระบายน้ำเนื่องจากฝาคอนกรีตที่ปิดท่อยู่นั้นได้ถูกเปิดทิ้งไว้ และจากอุบัติเหตุดังกล่าวได้ทำให้เด็กถึงแก่ความตาย แม้ศาลจะได้วินิจฉัยว่าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นมาจากความประมาทเลินเล่อของนายกเทศมนตรีที่ไม่ดูแลความเรียบร้อยของฝาท่อระบายน้ำให้ปิดสนิทก็ตาม แต่การที่นายกเทศมนตรีมิได้รู้ถึงอันตรายของการที่ฝาท่อคอนกรีตได้เปิดอยู่เช่นนั้นไม่ถึงขั้นจะถือได้ว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นายกเทศมนตรีจึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของเด็ก¹⁴⁷ หรือในคดีที่นักสกีถึงแก่ความตายจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเพราะลานสกีมิได้จัดให้มีเครื่องหมายสัญญาณป้องกันอันตรายที่เพียงพอและไม่มีการส่งสัญญาณถึงอันตรายที่เกิดจากหินเบื้องล่าง

¹⁴³ ปกป้อง ศรีสนิท (เชิงอรรถ 43) 171, 185.

¹⁴⁴ เพิ่งอ้าง.

¹⁴⁵ Crim., 26 juin 2001, *Dr. pén.* 2001, n° 124. ดู ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 4, (วิญญูชน 2566) 172.

¹⁴⁶ Cour de Cassation, Chambre criminelle, du 13 novembre 2002, 01-88.643; see <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007070654>

¹⁴⁷ Cour de cassation, Chambre criminelle, 20 mars 2001, 00-84011.; see <https://juricaf.org/arret/FRANCE-COURDECASSATION-20010320-0084011>

อันเป็นการไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยที่กำหนดขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาที่นายกรัฐมนตรีมีหน้าที่จะต้องดูแลให้ลานสกีต้องปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว แม้ในคดีนี้จะปรากฏข้อเท็จจริงว่านายกรัฐมนตรีจะได้รับคำเตือนเกี่ยวกับการที่ลานสกีมิได้จัดให้มีเครื่องหมายสัญญาณที่เพียงพอและความผิดปกติเกี่ยวกับความปลอดภัยของทางเล่นสกีแล้วก็ตาม แต่ศาลก็ได้วินิจฉัยว่าการปล่อยปละละเลยของนายกรัฐมนตรีในกรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นถึงขนาดที่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นายกรัฐมนตรีจึงหลุดพ้นจากการที่ตนได้กระทำโดยอ้อมที่เป็นเหตุให้นักสกีถึงแก่ความตาย¹⁴⁸

3.3 ประเทศเยอรมนี

การวินิจฉัยหาความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นในประเทศเยอรมนีนั้น เกิดจากการที่นักนิติศาสตร์ในประเทศเยอรมนีได้พัฒนาและคิดค้นวิธีการในการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำมาอย่างยาวนาน จนในที่สุดจึงได้เกิดวิธีการที่เป็นที่ยอมรับของทั้งฝ่ายวิชาการและฝ่ายศาลว่า ผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะผู้กระทำจะได้กระทำไปโดยเจตนาหรือประมาทก็ตาม ก็จะต้องทำการพิสูจน์เป็น 2 ขั้นตอน¹⁴⁹ ด้วยกัน กล่าวคือ

ขั้นตอนแรก จะต้องทำการค้นหาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น โดยจะต้องทำการพิสูจน์ให้ได้ความว่ามีกรกระทำประการใดบ้างที่ทำให้เกิดผลขึ้น ซึ่งหากว่าการกระทำทั้งหลายเหล่านั้นได้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นแล้ว ก็จะต้องนำไปทำการพิสูจน์ในขั้นตอนที่สองต่อไป แต่หากผลของการพิสูจน์กลับแสดงให้เห็นว่าการกระทำนั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลที่เกิดขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากสิ่งอื่นหรือการกระทำอื่นที่มีได้เกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวเลย กรณีที่ย่อมที่จะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาการกระทำที่มีได้เป็นต้นเหตุที่ทำให้ผลเกิดขึ้นมาพิสูจน์ในขั้นตอนที่สองอีกแต่อย่างใด เพราะการกระทำดังกล่าวมิได้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นตั้งแต่ในขั้นตอนแรก

ขั้นตอนที่สอง จะต้องทำการพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อผลที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้น โดยหลังจากที่ได้ทำการพิสูจน์ผ่านขั้นตอนแรกมาแล้ว ก็จะต้องทำการพิสูจน์ในขั้นตอนที่สองนี้ว่าในระหว่างการกระทำทั้งหลายที่ได้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นนั้น มีการกระทำใดบ้างที่ผู้กระทำสมควรที่จะต้องรับผิดชอบต่อผลดังกล่าว โดยผลที่ผู้กระทำสมควรที่จะต้องรับผิดชอบหรือไม่ จะต้องพิจารณาจากสิ่งที่เป็นภววิสัยเท่านั้น มีอาจที่จะนำเอาส่วนใดก็ตามที่เป็นเรื่องในทางอัตวิสัยไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเจตนา ประมาท หรือความน่าตำหนิได้ของผู้กระทำเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ในส่วนนี้ได้เลย เนื่องจากสาเหตุที่ว่าเรากำลังพิจารณาเรื่องนี้อยู่ในชั้นของการวินิจฉัยในส่วนขององค์ประกอบภายนอกของความผิด หากว่าเราสามารถพิสูจน์ได้แล้วว่าการกระทำที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบ หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้กระทำ

¹⁴⁸ Cour de Cassation, Chambre criminelle, du 9 octobre 2001, 00-85.053.; see <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007070789>

¹⁴⁹ Johannes Wessels and Werner Beulke, *Strafrecht allgemeiner Teil*, 31. Aufl., (Heidelberg: C.F. Müller, 2001) 50.

มีความรับผิดชอบในทางทฤษฎีต่อการที่ตนได้ทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอก กรณีย่อมถือได้ว่าการกระทำของผู้กระทำเป็นการทำให้เกิดการครบองค์ประกอบภายนอกของความผิดแล้ว

3.3.1 การค้นหาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น

หากพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมนี (Strafgesetzbuch : StGB) แล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวมิได้มีการบัญญัติในเรื่องของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลไว้เป็นการเฉพาะ ดุจเดียวกับในหลาย ๆ ประเทศที่มิได้มีการบัญญัติเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งในประเทศเยอรมนีนั้นจะปล่อยให้เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้ตกเป็นหน้าที่ของการพิสูจน์ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่จะให้คำตอบว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมาจากสาเหตุประการใด¹⁵⁰ โดยทฤษฎีที่นักกฎหมายได้คิดค้นและพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่จะนำมาบ่งชี้ต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนี้มีทฤษฎีที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีเงื่อนไข และทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

(1) ทฤษฎีเงื่อนไข

ทฤษฎีเงื่อนไข (Die Bedingungs- oder Äquivalenztheorie) หรือที่ในภาษาละตินเรียกว่า “Conditio sine qua non” เริ่มแรกนั้นมีการนำมาใช้โดย Julius Glaser นักกฎหมายชาวออสเตรียในปี ค.ศ.1865 จากนั้นจึงได้มีการนำมาใช้ในประเทศเยอรมนีโดย Maximilian von Buri ซึ่งเป็นผู้พิพากษาศาลสูงสุดแห่งอาณาจักรไรช์ (Reichsgericht)¹⁵¹ โดยทฤษฎีเงื่อนไขนี้ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ในประเทศเยอรมนี กล่าวโดยเฉพาะได้ว่าศาลในประเทศเยอรมนีได้ใช้ทฤษฎีเงื่อนไขนี้ในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น โดยถือว่าทุก ๆ เหตุการณ์ที่เป็นเงื่อนไขของผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความเท่าเทียมกันทั้งหมด¹⁵² ซึ่งจะไม่มีการแยกระหว่างเหตุที่มีความใกล้ชิดหรือที่อยู่ห่างไกล หรือเหตุที่ผิดปกติกับเหตุที่เป็นปกติธรรมดาออกจากความเป็นเงื่อนไขของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

ทฤษฎีเงื่อนไขตั้งอยู่บนพื้นฐานของรูปแบบการคิดที่ว่า การกระทำที่จะถือเป็นสาเหตุตามความหมายของกฎหมายอาญา คือ ทุกเงื่อนไขที่สามารถจะทำให้ผลเกิดขึ้นได้ หากไม่มีเงื่อนไขทั้งหลายเหล่านั้นอยู่แล้ว ผลสุดท้ายจะไม่เกิดขึ้น¹⁵³

แน่นอนว่ารูปแบบการคิดของทฤษฎีเงื่อนไขดังกล่าวนี้ย่อมจะมีคุณค่าในการพิสูจน์หาสิ่งที่ถือเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้อย่างไม่มีข้อสงสัย แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็กลับทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ไร้ซึ่งขีดจำกัดและในทางกลับกัน การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเงื่อนไขก็อาจที่จะไม่สามารถให้คำตอบกับเราได้อย่างชัดเจนว่าสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นมาจากสิ่งใด ในเมื่อความรู้ในเชิงประจักษ์

¹⁵⁰ เฟ็งอ้าง.

¹⁵¹ Bernhard Widder and Peter Gaidzik, *Begutachtung in der Neurologie*, 1. Aufl., (Stuttgart: Georg Thime Verlag, 2007) 29.

¹⁵² กรรภิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 25.

¹⁵³ RGSt 1, 373 ; BGHSt 1, 332

ของเราไม่สามารถที่จะบ่งชี้ได้ว่า หากขาดซึ่งสิ่งที่เป็นเงื่อนไขดังกล่าวแล้วผลลัพธ์จะเป็นเช่นใด ดังเช่นในกรณีที่เกิดขึ้นกับเรื่องของยา “Contergan” สำหรับความผิดปกติของทารกในครรภ์มารดา ที่เราก็มไม่สามารถรู้ได้อย่างแน่ชัดว่าตัวยาดังกล่าวจะถือเป็นต้นเหตุที่ทำให้ทารกคลอดออกมามีร่างกายพิการหรือไม่ ดังนั้น รูปแบบของการพิสูจน์ตามทฤษฎีเงื่อนไขดังกล่าวจึงไม่สามารถที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลได้ด้วยตัวของมันเอง แต่จะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะระบุถึงสาเหตุโดยทั่วไปไว้ล่วงหน้าเพื่อให้สามารถหาข้อสรุปได้จากข้อกำหนดเบื้องต้นไปจนถึงผลลัพธ์ที่ตามมาโดยเฉพาะ¹⁵⁴

ทฤษฎีเงื่อนไขยังถือได้ว่ามีจุดอ่อนอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ หากเกิดสถานการณ์ที่มีเงื่อนไขหลายประการเกิดขึ้นพร้อมกันและแต่ละเงื่อนไขก็ถือได้ว่ามีความเพียงพอในตัวเองที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นในสถานการณ์เช่นนี้ เรียกว่า “สาเหตุทางเลือก” ยกตัวอย่างเช่น ถ้า A และ B ต่างแยกกันใส่ยาพิษชนิดเดียวกันและในปริมาณเดียวกันลงในเครื่องดื่มของ C โดยที่ยาพิษของแต่ละคนมีความรุนแรงเพียงพอที่จะฆ่า C ได้ ผลปรากฏว่า C ถึงแก่ความตายจากการดื่มเครื่องดื่มที่ผสมยาพิษดังกล่าว ในกรณีเช่นนี้หากใช้รูปแบบการคิดของทฤษฎีเงื่อนไขดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็จะกลายเป็นว่าหากไม่มีการกระทำของ A ที่ใส่ยาพิษลงไปในเครื่องดื่ม C ก็จะถึงแก่ความตายอยู่ดีด้วยการใส่ยาพิษของ B และในการวินิจฉัยในทางกลับกันก็จะได้ผลลัพธ์เช่นเดียวกันคือ C ก็จะต้องตายจากยาพิษของ A กลายเป็นว่าการใส่ยาพิษของทั้ง A และ B มีใช่สาเหตุการตายของ C ทำให้ A และ B คงรับผิดชอบการพยายามกระทำความผิดเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วการกระทำของทั้ง A และ B ถือเป็นสาเหตุที่ทำให้ C ถึงแก่ความตาย¹⁵⁵

แม้ว่าทฤษฎีเงื่อนไขจะมีข้อจำกัดและถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาย แต่ก็ยังคงถูกถือให้เป็นทฤษฎีที่สามารถจะนำมาใช้ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลได้ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเงื่อนไขนี้ก็ยังคงถูกมองว่าเป็นเพียงทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการระบุหาสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นแค่ในระดับเบื้องต้นเท่านั้น¹⁵⁶ กล่าวคือ แม้ว่าเราจะสามารถพิสูจน์ได้ตามทฤษฎีเงื่อนไขว่าต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำประการใด แต่ก็ไม้อาจที่จะนำเอาแค่เพียงทฤษฎีเงื่อนไขเพียงประการเดียวมาใช้ในการวินิจฉัยว่าการกระทำที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นสมควรที่จะต้องรับผิดชอบ

(2) ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม (Die Adäquanztheorie) เกิดขึ้นจากแนวความคิดของ Johannes von Kreis ซึ่งเป็นนายแพทย์ชาวเยอรมัน และต่อมาจึงได้มีนักกฎหมายนำเอาทฤษฎีของเขาไปปรับใช้ในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล¹⁵⁷ โดยเริ่มแรกนั้นทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมน้อยมากแต่ภายหลังในการปรับใช้กับข้อเท็จจริงตามกฎหมายแพ่ง และต่อมาจึงได้มีการนำเอาหลักการของทฤษฎีมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงในทางอาญา

¹⁵⁴Johannes Wessels and Werner Beulke (เชิงอรรถ 149) 52.

¹⁵⁵เพ็งอ้าง.

¹⁵⁶ เพ็งอ้าง.

¹⁵⁷กรรภิรมย์ โภมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 27.

แนวทางในการวินิจฉัยตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้มีหลักในการอธิบายว่า การกระทำหรือการละเว้นที่จะถือเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องเป็นเงื่อนไขที่มีความเหมาะสมสำหรับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ตามธรรมดาทั่วไป หากว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากสาเหตุที่ผิดปกติธรรมดาที่ไม่สามารถคาดหมายเอาได้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันแล้ว ก็จะไม่ถือว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้มีสาเหตุมาจากการกระทำนั้น¹⁵⁸

การจะพิจารณาว่ากรณีใดบ้างที่จะถือว่ามีเหมาะสมและสามารถจะก่อให้เกิดผลขึ้นได้ตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ทั้งหมดที่ทราบหรือรับรู้ได้อย่างเป็นกลาง ณ ขณะเวลาและในสถานที่ที่เกิดการกระทำ ความผิดขึ้น โดยจะต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ของบุคคลทั่วไปในฐานะเช่นดังวิญญูชนว่าหากอยู่ในฐานะของผู้กระทำความผิดแล้ว จะสามารถคาดการณ์ถึงผลที่จะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำของตนได้ อีกทั้งยังจะต้องคำนึงถึงความรู้พิเศษของผู้กระทำเข้ามาร่วมในการพิสูจน์อีกด้วย¹⁵⁹

จุดด้อยของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมอยู่ตรงที่ว่าทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้ในการจำกัดขอบเขตที่มีอยู่อย่างกว้างขวางไม่รู้จบสิ้นของทฤษฎีเงื่อนไข จึงทำให้การนำเอาทฤษฎีนี้มาใช้ในการค้นหาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นถือเป็นการใช้ที่ผิดตำแหน่ง การพยายามที่จะอธิบายถึงต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นจากการนำเอาความรู้และประสบการณ์ตามธรรมดาทั่วไปมาคาดการณ์ความเป็นไปได้ของผลนั้น ไม่สามารถที่จะแบ่งแยกและระบุถึงต้นเหตุอันเป็นแหล่งที่มาของผลที่เกิดขึ้นได้เช่นดังทฤษฎีเงื่อนไข¹⁶⁰ อีกทั้งการใช้ความรู้พิเศษของผู้กระทำเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยก็ยังถือได้ว่าเป็นการนำเอาส่วนที่เป็นอัตวิสัยของผู้กระทำเข้ามาร่วมใช้ในการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำในชั้นขององค์ประกอบภายนอก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการผิดลำดับในการวินิจฉัยตามโครงสร้างของความรับผิดชอบ และการวินิจฉัยโดยใช้ประสบการณ์ของบุคคลทั่วไปก็ได้ทำให้หลักเกณฑ์ของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมีความเลื่อนลอยอย่างมาก¹⁶¹ ซึ่งทำให้ในประเทศเยอรมนีไม่มีการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการพิสูจน์ความผิดในทางอาญาเลย

3.3.2 การพิสูจน์ความรับผิดในทางภววิสัย

เมื่อการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเงื่อนไขก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่กว้างขวางและไร้ซึ่งขอบเขตที่แน่นอน โดยที่ใคร ๆ ก็สามารถที่จะเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงทำให้ นักนิติศาสตร์เยอรมันเกิดความพยายามที่จะจำกัดผลลัพธ์ที่ได้จากการพิสูจน์ดังกล่าวให้คงเหลือไว้แต่เพียงต้นเหตุของผลที่มีความสมควรจะต้องรับผิดชอบ กล่าวคือ ต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นจะต้องเกิดจาก “ผลงาน” ของผู้กระทำอย่างแท้จริงเท่านั้น จึงจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้ทำให้เกิดขั้นตอนของการพิสูจน์ความรับผิดในทางภววิสัยขึ้น¹⁶²

¹⁵⁸ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 19) 211.

¹⁵⁹ Johannes Wessels and Werner Beulke (เชิงอรรถ 149) 55.

¹⁶⁰ เฟิงอ้าง.

¹⁶¹ กรรภิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 28.

¹⁶² Johannes Wessels and Werner Beulke (เชิงอรรถ 149) 57.

ในการพิสูจน์ความรับผิดในทางภววิสัยนั้น Prof. Dr. Claus Roxin ได้เสนอให้ใช้ “หลักการเพิ่มความเสียหาย” (Risikoserhöhungsprinzip) ในการวินิจฉัยปัญหาการกระทำและผลสำหรับกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำการที่ถือเป็นการผิดหน้าที่จนก่อให้เกิดผลขึ้น แม้ว่าผลนั้นอาจเกิดขึ้นหรือต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ไม่ว่าผู้กระทำจะได้กระทำถูกต้องตามหน้าที่หรือไม่ก็ตาม¹⁶³ ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย ก. ขับรถยนต์บรรทุกแขวงหน้ารถจักรยานยนต์ที่นาย ข. ขับมาในระยะกระชั้นชิดและไม่ได้เว้นระยะห่างให้เพียงพออยู่ในระยะที่ปลอดภัยอันถือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายจราจรทางบก จนเป็นเหตุให้นาย ข. ถูกรถที่นาย ก. ขับชนมาทับจนถึงแก่ความตาย แม้ในขณะนั้นจะได้ความว่านาย ข. เมาสุราเป็นอย่างมาก ซึ่งหากนาย ก. จะได้ขับแขวงในระยะที่ปลอดภัยโดยเว้นระยะห่างให้ถูกต้องตามกฎหมายจราจรทางบกแล้วก็ตาม ความตายของนาย ข. ก็คงจะเกิดขึ้นอยู่ดี กรณีเช่นนี้ต้องถือว่านาย ก. มีความรับผิดในผลแห่งความตายของนาย ข. แล้ว ด้วยเหตุที่ว่านาย ก. ได้ทำให้เกิดความเสียหายที่เกินไปจากขอบเขตที่กฎหมายจะอนุญาตให้กระทำได้ กล่าวคือ การขับรถโดยไม่เว้นระยะห่างให้ปลอดภัยตามที่กฎหมายจราจรกำหนดไว้ แม้วานาย ข. จะต้องประสบอุบัติเหตุอยู่แล้วจากการที่ตนขับรถในขณะที่เมาสุรา และถึงแม้จะไม่เป็นการแน่นอนว่าการขับรถโดยเว้นระยะห่างให้ปลอดภัยตามที่กฎหมายจราจรได้กำหนดไว้จะสามารถป้องกันอุบัติเหตุได้อย่างแน่นอนร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ก็มีความเป็นไปได้ที่การกระทำดังกล่าวจะช่วยรักษาชีวิตของนาย ข. ไว้ได้ เมื่อนาย ก. ได้เพิ่มความเสียหายอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายจราจรจนทำให้นาย ข. ถึงแก่ความตาย นาย ก. จึงต้องรับผิดในผลดังกล่าว

Prof. Dr. Claus Roxin ได้กำหนดหลักการเพิ่มความเสียหายจากแนวความคิดที่ว่า¹⁶⁴ “เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้นว่า ในกรณีของการใช้รถยนต์สมัยใหม่ การใช้เครื่องจักร เครื่องกล ในการผลิต หรือในกรณีอื่น ๆ ที่จำเป็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ยินยอมให้มีการเสี่ยงภัยได้จนถึงขีดหนึ่งแล้ว ในกรณีเช่นนี้ความรับผิด (ของผู้กระทำ) จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อการกระทำของผู้กระทำถือได้ว่าเป็นการเกินขอบเขตของการเสี่ยงที่กฎหมายยินยอมให้ทำได้ ถ้าได้ความว่าการกระทำที่เกินขอบเขตของการเสี่ยงดังกล่าว ต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่ผู้กระทำต้องรับผิด และความรับผิดนี้จะต้องมีอยู่แม้ผลนั้นอาจเป็นไปได้ว่าจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในกรณีที่การกระทำนั้นปราศจากข้อผิดพลาด”¹⁶⁵

หลักการเพิ่มความเสียหายของ Prof. Dr. Claus Roxin นี้เองที่ทำให้ในเวลาต่อมาจึงได้มีการศึกษาเรื่องความรับผิดในทางภววิสัย (objektive Zurechnung) กันอย่างจริงจัง และก่อให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีความรับผิดในทางภววิสัย (Die Lehre von der objektive Zurechnung) ขึ้น โดยทฤษฎีนี้ได้เสนอวิธีการในการค้นหาความรับผิดจากการมุ่งประเด็นไปที่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นและชี้ให้เห็นว่าผลประการใดบ้าง ที่ผู้กระทำจะต้องมี

¹⁶³ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 19) 213.

¹⁶⁴ คณิต ฌ นคร (เชิงอรรถ 19) 213.

¹⁶⁵ Wenn der Gesetzgeber, wie bei vielen Erscheinungsformen des modernen Verkehrs, beim Betriebe gefährlicher Anlagen und in anderen Fällen überwiegender sozialer Nutzlichkeit, die Eingehung eines Risikos bis zu einer gewissen Grenze gestattet, so kann eine Zurechnung erst erfolgen, sobald das Verhalten des Täters eine Steigerung des erlaubten Risikos bedeutet. Ist das aber der Fall, so muss der Erfolg auch bei fehlerfreiem Verhalten eingetreten wäre.

ความรับผิดชอบอย่างเป็นภววิสัย ซึ่งในปัจจุบันทฤษฎีนี้ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากไม่เพียงแต่ในประเทศเยอรมนี¹⁶⁶ แต่ยังได้รับการยอมรับในประเทศออสเตรเลียอีกด้วย¹⁶⁷

(1) ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัย

ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยนี้ได้วางแนวทางในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำ จากหลักที่ว่า การกระทำของผู้กระทำนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ได้ก่อให้เกิดอันตรายอันเป็นความผิดต่อกฎหมายขึ้น และอันตรายนั้นได้ทำให้เกิดผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้¹⁶⁸ หากว่าการกระทำนั้นไม่ถือว่าเป็นการก่อให้เกิดอันตราย หรือถือได้ว่าเป็นการก่ออันตรายแล้วแต่มีใช้อันตรายที่เป็นความผิดต่อกฎหมาย หรือถึงแม้จะเป็นอันตรายอันเป็นความผิดต่อกฎหมายแล้วก็ตาม แต่อันตรายดังกล่าวนี้ไม่ได้ทำให้เกิดผลอันเป็นความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ผู้กระทำก็ย่อมที่จะหลุดพ้นจากความรับผิด แม้นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลเช่นนั้นเกิดขึ้นตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้วก็ตาม

การพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำตามทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยนี้ เป็นการพิสูจน์ว่าผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบที่ผลที่เกิดขึ้นจากการที่ตนได้เป็นต้นเหตุของผลนั้นตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้วหรือไม่ ซึ่งการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำตามทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยนี้มีหลักการว่า บุคคลทุกคนจะต้องมีความระมัดระวังต่อการกระทำของตนเพื่อที่จะไม่ไปก่อให้เกิดอันตรายที่จะนำไปสู่ผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากบุคคลใดได้เพิ่มโอกาสอันเป็นความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดผลขึ้นโดยไม่ระมัดระวังจนในที่สุดผลนั้นก็เกิดขึ้นจากการกระทำของเขาแล้ว เขาผู้นั้นก็ย่อมที่จะต้องรับผิดชอบในผลจากการกระทำของตน โดยสามารถที่จะอธิบายได้ว่าผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนก็ต่อเมื่อผลนั้นเป็นผลที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิและอันตรายนี้เองที่ทำให้เกิดผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ขึ้น¹⁶⁹ ในทางกลับกันหากว่าการกระทำของผู้กระทำมิได้เป็นการก่อให้เกิดอันตรายขึ้นแต่อย่างใด หรือถึงแม้จะถือได้ว่าการกระทำของผู้กระทำนั้นจะเป็นการทำให้เกิดขึ้นซึ่งอันตรายที่มีขอบด้วยกฎหมายแล้วก็ตาม แต่หากการทำให้เกิดขึ้นซึ่งอันตรายนั้นมิได้ก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดขึ้นแล้ว ผู้กระทำก็จะไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น และทำให้ผู้กระทำหลุดพ้นไปจากความรับผิดชอบในทางอาญา

เมื่อทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยนี้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อที่จะนำมาใช้ในการจำกัดความรับผิดชอบของต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลได้ตามทฤษฎีเงื่อนไขที่มีอยู่อย่างมากมายและไม่จำกัด ให้คงหลงเหลือไว้แค่เพียงผลจากการกระทำที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบ ทำให้แนวทางในการปรับใช้ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นไปที่การอธิบายในเชิงปฏิเสธเป็นหลักกว่ากรณีใดบ้างที่จะถือว่าผู้กระทำไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัย¹⁷⁰

¹⁶⁶ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 19) 213.

¹⁶⁷ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 19) 213.

¹⁶⁸ “กรรภิรมย์ โทมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 30.

¹⁶⁹ Johannes Wessels and Werner Beulke (เชิงอรรถ 149) 5, 7.

¹⁷⁰ กรรภิรมย์ โทมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 30.

(2) แนวทางการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางทฤษฎี

จากคำอธิบายของทฤษฎีความรับผิดชอบในทางทฤษฎีดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบตามทฤษฎีนี้ก็ต่อเมื่อ ในประการแรก ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายกำหนดขึ้น กับในประการที่สอง คือ การเกิดความเชื่อมโยงระหว่างอันตรายที่กฎหมายกำหนดกับผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ กรณีจึงอาจที่จะตั้งคำถามในทางปฏิเสธได้ว่าแล้วมีกรณีใดบ้างที่ไม่ถือว่าเป็นอันตรายที่กฎหมายกำหนด หรือแม้จะเกิดเป็นอันตรายที่กฎหมายกำหนดขึ้นแล้ว แต่จะมีกรณีใดบ้างที่ไม่ถือว่าเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างอันตรายที่กฎหมายกำหนดกับผลตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งจะได้แยกพิจารณา ดังนี้

ส่วนที่จะต้องพิจารณาเป็นประการแรกสำหรับทฤษฎีความรับผิดชอบในทางทฤษฎีก็คือเรื่องของอันตรายที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะหมายถึงกรณีที่เป็นอันตรายอันเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญา กล่าวคือ หากได้มีการกระทำอันเป็นการเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายอันเป็นการฝ่าฝืนต่อสิ่งที่อยู่ในความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญาแล้ว การกระทำนั้นย่อมเป็นการก่อให้เกิดขึ้นซึ่งอันตรายที่กฎหมายกำหนด ตัวอย่างเช่น การฆ่าผู้อื่น การทำร้ายผู้อื่น หรือการทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายกำหนดขึ้นทั้งสิ้น เพราะไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงในชีวิต ความปลอดภัยทางร่างกาย หรือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ก็ย่อมจะถือว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในความคุ้มครองของกฎหมายอาญา โดยที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะห้ามมิให้บุคคลอื่นใดไปทำให้เกิดอันตรายต่อความคุ้มครองเหล่านี้ได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการกระทำของผู้กระทำจะก่อให้เกิดอันตรายขึ้นแล้ว หากแต่การกระทำนั้นมิใช่สิ่งที่เป็นอันตรายอันกฎหมายอาญาจะกำหนดให้ถึงขนาดที่จะเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาได้แล้ว การกระทำของผู้กระทำเช่นนั้นก็จะไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบในทางทฤษฎี โดยเราสามารถที่จะแบ่งการกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นอันตรายที่กฎหมายกำหนดได้เป็น 3 กรณี¹⁷¹ ดังต่อไปนี้

กรณีแรก อันตรายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่ถูกกฎหมายให้การยอมรับ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการเกิดขึ้นซึ่งอันตรายที่กฎหมายจะไม่กำหนด แม้จะได้มีอันตรายเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำแล้วก็ตาม แต่เมื่ออันตรายที่เกิดขึ้นนั้นโดยทั่วไปสามารถที่จะเกิดขึ้นได้จากการใช้ชีวิตตามปกติธรรมดา กฎหมายจึงไม่ประสงค์ที่จะเอาผิดการกระทำให้เกิดอันตรายเช่นนั้น¹⁷² เพราะเมื่อคำนึงถึงสภาพการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมก็ย่อมที่จะเห็นได้ว่ามันไม่มีอะไรที่จะปลอดภัยไปเสียทั้งหมด ในการใช้ชีวิตประจำวันย่อมที่จะมีโอกาสหรือความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายขึ้นได้อยู่แล้ว แม้ว่าจะได้ใช้ความระมัดระวังในทุกย่างก้าวของการดำเนินชีวิตก็ตาม กรณีจึงต้องถือว่าอันตรายที่สามารถเกิดขึ้นได้ตามปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ และไม่สมควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อการเกิดขึ้นของผลแต่ประการใด

เมื่อกฎหมายเองก็ได้ให้การยอมรับถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการที่จะดำรงชีวิตเท่าที่ไม่เป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น กฎหมายจึงได้ให้การยอมรับถึงอันตรายในการใช้ชีวิตตามปกติธรรมดาด้วยเช่นกัน จึงไม่อาจที่จะมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อกำจัดอันตรายให้หมดไปจากโลกใบนี้ได้ แล้วให้

¹⁷¹ เห่งอ้าง.

¹⁷² Johannes Wessels and Werner Beulke (เชิงอรรถ 149) 59.

มนุษย์สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัยจนถึงขนาดที่ไม่อาจจะกระทำการใด ๆ ได้เลย ไม่ว่าจะไปคิดค้นนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ การช่วยชดเชยพหุโทษ การให้บริการทางการแพทย์ หรือแม้แต่กิจกรรมพื้นฐานอย่างการออกไปเดินตามท้องถนนก็ตาม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถที่จะเกิดอันตรายได้ตามธรรมดาอยู่แล้ว กฎหมายจึงได้ให้การยอมรับต่อทุกกิจกรรมเหล่านี้และให้มนุษย์สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ และหากเกิดมีอันตรายจากการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติธรรมดาทั่วไปขึ้นจากการกระทำของบุคคล กฎหมายก็จะไม่เอาผิดต่อการกระทำของบุคคลนั้น¹⁷³ แม้ว่าการกระทำนั้นเองจะเป็นต้นเหตุให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้วก็ตาม แต่ผู้กระทำก็จะไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยจากการที่ตนได้ทำให้เกิดอันตรายจากการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติธรรมดาเช่นนั้นขึ้น

ตัวอย่างที่ 1 นาย ก. ได้พุดในเชิงทำทนายให้นาย ข. ไปเดินเล่นในที่โล่งแจ้งในวันที่มีฝนฟ้าคะนองอย่างหนักโดยอ้างว่าเพื่อเป็นการพิสูจน์ความกล้าของนาย ข. โดยที่นาย ก. ก็แอบหวังลม ๆ แล้ง ๆ ให้นาย ข. ถูกฟ้าผ่าตาย เพราะตนเกลียดชังให้นาย ข. เมื่อนาย ข. เกรงว่าจะถูกนาย ก. ล้อเลียนเพราะเห็นว่าตนเป็นคนปอดแหกจึงได้ตัดสินใจออกไปเดินกลางแจ้งจนเกิดถูกฟ้าผ่าขึ้นจริงและทำให้นาย ข. ถึงแก่ความตาย สมดังความคาดหวังของนาย ก.

กรณีเช่นนี้ย่อมเป็นที่เห็นได้ว่านาย ก. ได้เป็นต้นเหตุที่ทำให้นาย ข. ตัดสินใจออกไปเดินเล่นจนถูกฟ้าผ่าตาย อันถือได้ว่าการกระทำของนาย ก. ได้เป็นเงื่อนไขแห่งความตายของนาย ข. แล้วตามทฤษฎีเงื่อนไขแต่นาย ก. ก็ไม่สมควรที่จะต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของนาย ข. เพราะเมื่อพิจารณาจากอันตรายที่นาย ก. ก่อขึ้นแล้วก็ย่อมถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายให้การยอมรับด้วยเหตุที่ว่าอันตรายจากการถูกฟ้าผ่านี้เป็นอันตรายที่สามารถเกิดจากการใช้ชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างที่ 2 นาย จ. ต้องการเงินประกันชีวิตของนาง พ. ภริยาของตนที่ได้ทำไว้โดยมีเงื่อนไขว่าหากนาง พ. ตายเพราะอุบัติเหตุจากการเดินทาง บริษัทประกันจะจ่ายเงินชดเชยให้กับนาย จ. ซึ่งเป็นผู้รับประกันจากสัญญาประกันภัยเป็นจำนวน 10 ล้านบาท นาย จ. จึงได้วางแผนให้นาง พ. ออกไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ โดยที่นาย จ. จะเป็นคนออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางและได้จัดการจองตั๋วเครื่องบินให้กับนาง พ. อย่างเบ็ดเสร็จ ทั้งนี้ นาย จ. รู้เป็นอย่างดีว่าสายการบินที่ตนได้จองตัวไว้นั้นจะใช้เครื่องบินรุ่นเก่าที่ไม่ได้รับการซ่อมบำรุงและมีพนักงานที่ขาดประสบการณ์หากเกิดภาวะฉุกเฉิน ซึ่งนาย จ. ก็หวังให้เครื่องบินลำที่นาง พ. นั่งโดยสารไปเกิดอุบัติเหตุในขณะที่เดินทางจนทำให้เครื่องบินตกและทำให้นาง พ. ถึงแก่ความตาย เมื่อนาง พ. ตกลงที่จะไปท่องเที่ยวตามความต้องการของนาย จ. และได้ขึ้นเครื่องของสายการบินที่นาย จ. จองตั๋วเครื่องบินไว้ให้ ผลปรากฏว่าเครื่องบินลำดังกล่าวที่นาง พ. นั่งโดยสารไปเกิดตกจนทำให้ผู้โดยสารทั้งหมดเสียชีวิต

กรณีเช่นนี้แม้จะเป็นที่เห็นได้ว่าต้นเหตุแห่งความตายของนาง พ. จะเกิดจากที่เครื่องบินโดยสารตก แต่ก็ต้องถือว่านาย จ. ได้มีส่วนเป็นต้นเหตุให้นาง พ. ถึงแก่ความตายด้วยอีกส่วนหนึ่งจากการที่ได้วางแผน

¹⁷³ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาด้วยหลักกฎหมายอาญาเยอรมัน* (เจริญรัฐการพิมพ์, 2558) 37.

มาเป็นอย่างดีด้วยการจัดการจองตัวของสายการบินที่ไม่มีความปลอดภัยเอาเสียเลย จนในที่สุดเครื่องบินก็ตกตามความคาดหวังของนาย จ. จนทำให้นาง พ. ที่โดยสารไปถึงแก่ความตาย นาย จ. จึงเป็นต้นเหตุแห่งความตายของนาง พ. แล้วตามทฤษฎีเจื่อนไซ หากพิจารณาเพียงเท่านี้ย่อมที่จะทำให้ นาย จ. ต้องรับผิดชอบความตายของนาง พ. ที่ตนได้เป็นผู้ก่อขึ้น

แต่หากพิจารณาจากลักษณะของการก่ออันตรายจากการกระทำนาย จ. มาประกอบในการวินิจฉัย ก็จะได้เห็นว่าอันตรายดังกล่าวสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว เพราะเหตุที่ว่า ในการเดินทางไม่ว่าจะด้วยรถโดยสาร เรือโดยสาร เครื่องบินโดยสาร หรือยานพาหนะอื่นใด ก็ย่อมที่จะมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายขึ้นได้ แม้ว่านาย จ. จะได้พูดหว่านล้อมนาง พ. ให้เดินทางไปท่องเที่ยวจะถือได้ว่าเป็นการสร้างให้เกิดอันตรายขึ้นมาก็ตาม แต่ก็ก็เป็นแค่เพียงอันตรายที่ยังคงอยู่ในระดับที่กฎหมายสามารถยอมรับได้เท่านั้น เมื่อนาย จ. มีได้ก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายกำหนด นาย จ. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อความตายของนาง พ. อันตรายที่สามารถจะเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันที่ยอมรับได้ Prof. Dr. Claus Roxin ได้ยกตัวอย่างไว้ในตำรากฎหมายอาญาของท่านว่าได้แก่ อันตรายที่เกิดจากการเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางในทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ และไม่ว่าจะใช้ยานพาหนะใดในการเดินทาง อันตรายที่เกิดจากการใช้เครื่องจักร อุปกรณ์ หรือเครื่องกลในงานอุตสาหกรรม หรือแม้กระทั่งอันตรายที่เกิดจากการแข่งกีฬา เป็นต้น¹⁷⁴

กรณีที่สอง อันตรายที่เกิดจากการกระทำที่อยู่นอกเหนือจากความคุ้มครองของกฎหมายอาญา เป็นการพิจารณาจากฐานความผิดหนึ่ง ๆ ว่ามุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองสิ่งใด โดยถือหลักว่าสิ่งใดก็ตามที่กฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้การคุ้มครอง สิ่งนั้นย่อมที่จะได้รับการประกันว่าจะไม่ถูกคุกคามหรือถูกทำให้ตกอยู่ในอันตรายจากการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้นแล้ว การกระทำหนึ่ง ๆ ที่ทำให้เกิดอันตรายขึ้น จึงต้องถูกนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับความคุ้มครองของกฎหมายเสมอ ซึ่งหากว่าอันตรายที่เกิดขึ้นนั้นมีได้อยู่ในขอบเขตพื้นที่แห่งความคุ้มครองดังกล่าว หรืออาจที่จะกล่าวโดยเฉพาะได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดอันตรายที่มีได้เป็นการกระทบกระเทือนต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะให้การคุ้มครองแล้ว ผู้กระทำก็ย่อมที่จะไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยแต่อย่างใด โดยที่จะต้องถือว่าการกระทำของผู้กระทำนั้นเป็นความประพฤติที่มีความชอบธรรมในทางสังคมแล้ว¹⁷⁵ เมื่อเป็นกรณีที่มีอาจถือได้ว่าอันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นนั้น จะอยู่ในขอบเขตที่กฎหมายอาญาจะให้การคุ้มครองแล้วก็ย่อมที่จะไม่ถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายกำหนดได้แต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 3 นาย ม. เป็นคนใจกว้าง เมื่อเห็นว่าพนักงานเก็บขยะของเทศบาลเป็นคนขยัน โดยที่พนักงานดังกล่าวจะมาเก็บขยะหน้าบ้านของนาย ม. ตรงต่อเวลาทุกวัน นาย ม. จึงได้มอบเงินให้กับพนักงานเก็บขยะดังกล่าวในวันขึ้นปีใหม่เพื่อเป็นสินน้ำใจตอบแต่ต่อความทุ่มเทในการทำงานมาตลอดทั้งปี

¹⁷⁴ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 31.

¹⁷⁵ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 31.

ในกรณีเช่นนี้แม้จะเป็นที่เห็นได้ว่ากฎหมายอาญาจะได้กำหนดให้การให้สินบนแก่เจ้าพนักงาน ถือเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญา แต่เมื่อความผิดฐานให้สินบนได้บัญญัติขึ้นเพื่อที่จะคุ้มครองความบริสุทธิ์ในการใช้อำนาจรัฐของเจ้าหน้าที่ให้พ้นไปจากปฏิบัติหน้าที่ที่มีขอบเพื่อตอบแทนการได้รับสินบนจากราษฎร โดยที่การติดสินบนให้กับเจ้าพนักงานนั้นก็จะต้องเป็นการกระทำที่ผู้กระทำมีความมุ่งหวังเพื่อจะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทนระหว่างกัน การที่นาย ม. ให้เงินกับพนักงานเก็บขยะเพื่อให้เป็นสินน้ำใจในการทำงานจึงมิได้มีขึ้นเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนตอบแทนผลประโยชน์ที่จะทำให้ความบริสุทธิ์แห่งอำนาจรัฐต้องมัวหมองกรณีจึงต้องถือว่าเงินที่นาย ม. มอบให้กับพนักงานเก็บขยะไม่ได้อยู่ในความคุ้มครองของฐานความผิดให้สินบนแก่เจ้าพนักงาน นาย ม. จึงไม่มีความรับผิดในทางอาญาแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 4 นาย ด. และนาย ต. ต่างขับรถบนถนนหลวงไปด้วยความเร็วที่เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดโดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้เปิดไฟส่องสว่างหน้ารถในเวลากลางคืน ทั้งที่ถนนเส้นนั้นมีไฟส่องสว่างไม่เพียงพออยู่ในวิสัยที่จะมองเห็นได้อย่างชัดเจน ผลปรากฏว่านาย ด. ที่ขับรถอยู่ข้างหน้านาย ต. ได้ไปเฉี่ยวชนกับรถที่นาย ส. ขับสวนมาจนนาย ส. ถึงแก่ความตาย ผลจากการตรวจสอบที่เกิดเหตุปรากฏว่าอุบัติเหตุดังกล่าวจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยหากว่ารถคันใดคันหนึ่งระหว่างนาย ด. และนาย ต. เปิดไฟส่องสว่างหน้ารถ

กรณีเช่นนี้แม้ว่าการกระทำของนาย ต. ที่ไม่เปิดไฟหน้ารถจะเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุครั้งนี้ขึ้นจนทำให้ นาย ส. ถึงแก่ความตาย แต่นาย ต. ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องรับผิดในความตายของนาย ส. แต่อย่างใด เพราะตามวัตถุประสงค์แห่งความคุ้มครองของกฎหมายจราจรที่ต้องการให้รถที่ขับขี่ในเวลากลางคืนเปิดไฟหน้ารถก็เพื่อที่จะเป็นการป้องกันและหลีกเลี่ยงจากอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับการขับรถของผู้ขับขี่โดยตรงซึ่งในกรณีนี้ก็คืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากนาย ด. เองที่ต้องมีความรับผิด กฎหมายจราจรไม่ได้ต้องการที่จะป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นจากรถคันอื่นที่ไม่ได้ขับขี่โดยที่รถคันนั้นมีได้เปิดไฟหน้ารถซึ่งกรณีนี้ก็คือรถที่นาย ต. ขับตามหลัง อุบัติเหตุรถชนจากการที่นาย ต. มีส่วนก่อให้เกิดขึ้นจากการที่ตนไม่เปิดไฟหน้ารถแม้จะถือได้ว่านาย ต. ได้สร้างให้เกิดอันตรายขึ้นแล้ว แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นอันตรายที่กฎหมายจราจรมุ่งประสงค์จะให้การคุ้มครองแต่อย่างใด ผลที่เกิดขึ้นนี้จึงไม่ทำให้ นาย ต. ต้องมีความรับผิดในทางอาญาใดๆเดียวกับนาย ด. แต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 5 นาย ห. ได้ทำการฆาตกรรมนาย ง. จนถึงแก่ความตาย ซึ่งนาย ง. นั้นเป็นบิดาที่เหลื่ออยู่คนเดียวและเป็นที่ยกย่องของเด็กหญิง ฟ. เมื่อเด็กหญิง ฟ. ทราบข่าวการฆาตกรรมบิดาของตนเองก็ทำให้ในเวลาต่อมาสุขภาพของเด็กหญิง ฟ. ได้ทรุดโทรมลงเป็นอย่างมากเนื่องจากตนเสียใจอย่างถึงที่สุดกับการจากไปของบิดาที่เหลื่อเป็นคนสุดท้ายในชีวิตและมิได้มีญาติอื่นใดหลงเหลืออยู่อีกแล้ว ด้วยความกลัดกลุ้มและไม่อาจที่จะปรึกษากับบุคคลใดได้ ก็ทำให้ในที่สุดเด็กหญิง ฟ. ได้ตรอมใจตาย

ในกรณีเช่นนี้ แม้จะเป็นที่เห็นได้ว่าการที่นาย ห. ลงมือฆ่านาย ง. จนถึงแก่ความตายจะถือเป็นต้นเหตุที่ทำให้เด็กหญิง ฟ. มีสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรมและได้ตรอมใจตายไปในที่สุดก็ตาม แต่นาย ห. ก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดในความตายของเด็กหญิง ฟ. แต่อย่างใด เพราะบทบัญญัติของกฎหมายในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นนั้นมีขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลที่จะถูกผู้อื่นฆ่าเท่านั้น ขอบเขตแห่งความคุ้มครองตามกฎหมายมิได้ขยาย

ความไปจนถึงการปกป้องคุ้มครองสภาพจิตใจของบุคคลอื่นที่ไม่ได้ถูกฆ่าให้ปลอดภัยจากการที่ตนต้องมารู้เหตุฆาตกรรมแต่อย่างใด จริงอยู่ที่เรามิอาจที่จะปฏิเสธได้ว่าผลแห่งการฆ่าบุคคลหนึ่งนั้นจะไปทำให้จิตใจของบุคคลอื่นถูกกระทบกระเทือนก็ตาม แต่เมื่อผลแห่งความตายของเด็กหญิง พ. มิได้เกิดจากการฆ่าของนาย ห. ที่จะอยู่ในความหมายอันจะได้รับการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายอาญาในฐานะความผิดฐานฆ่าผู้อื่นแล้ว นาย ห. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อความตายของเด็กหญิง พ.

การพิจารณาว่าการกระทำใดจะทำให้เกิดอันตรายที่จะกระทบสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะให้การคุ้มครองหรือไม่นั้น ในบางกรณีนักกฎหมายก็ยังคงความเห็นที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่เกิดเพลิงไหม้อาคารพักอาศัยและมีเด็กทารกติดอยู่ข้างในอาคารหลังนั้น หากพนักงานดับเพลิงจะทำการช่วยเด็กทารกให้รอดพ้นจากความตายจากการถูกไฟคลอกก็จะต้องโยนเด็กลงมาทางหน้าต่างของอาคารให้ลงไปยังผ้าใบและเบาะที่รองรับอยู่ที่พื้น แต่การที่พนักงานดับเพลิงโยนเด็กทารกลงไปในนั้นผลปรากฏว่าเด็กทารกตกลงมาไม่ตรงกับผ้าใบและเบาะที่รองรับไว้ดังกล่าวจนทำให้เด็กทารกถึงแก่ความตายไปในที่สุด

นักนิติศาสตร์ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ในกรณีเช่นนี้พนักงานดับเพลิงไม่ต้องรับผิดชอบจากการที่ตนได้เป็นสาเหตุแห่งความตายของเด็กทารกดังกล่าวแต่อย่างใด เพราะการกระทำของพนักงานดับเพลิงมิได้ทำให้คุณธรรมทางกฎหมายในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นถูกกระทบกระเทือน การทำให้เด็กทารกถึงแก่ความตายจึงมิได้เป็นการฆ่าหรือการพรากเอาชีวิตที่จะอยู่ในความหมายของความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามบทบัญญัติมาตรา 288 นั้นเอง ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการขาดองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้¹⁷⁶

แต่ก็มีนักนิติศาสตร์อีกฝ่ายเห็นแย้งว่ากรณีดังกล่าวถือเป็นการกระทำที่ทำให้คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานฆ่าผู้อื่นถูกกระทบกระเทือนแล้ว การกระทำของพนักงานดับเพลิงจึงถือว่าครบองค์ประกอบของความผิดแล้วนั่นเอง แต่พนักงานดับเพลิงก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเพราะถือได้ว่าในกรณีที่เกิดสถานการณ์เพลิงไหม้เช่นนี้ การที่ตนได้ตัดสินใจโยนเด็กทารกลงมาจากหน้าต่างย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้ความยินยอมที่อาจสันนิษฐานได้¹⁷⁷ (mutmaßliche Einwilligung) ซึ่งส่งผลให้พนักงานดับเพลิงมีอำนาจที่จะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย การกระทำของพนักงานดับเพลิงจึงไม่เป็นการกระทำที่มีความผิดกฎหมาย¹⁷⁸

กรณีที่สาม อันตรายจากการกระทำที่เป็นการลดอันตราย เป็นกรณีที่การกระทำของผู้กระทำนั้นได้ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นจริง แต่หากพิจารณาจากการกระทำที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดอันตรายเช่นนั้นขึ้นกลับเป็นการกระทำที่ลดอันตราย จึงเท่ากับว่าการกระทำของผู้กระทำมิได้เป็นการสร้างให้เกิดอันตรายอันจะเป็นความผิดตามที่กฎหมายจะตำหนิได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำให้เกิดอันตรายดังกล่าวจึงไม่มีความรับผิดชอบ

¹⁷⁶ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 19) 161.

¹⁷⁷ Urs Kindhäuser, "Skript zur Vorlesung Strafrecht AT" Accessed November 11, 2023, from https://www.jura.uni-bonn.de/fileadmin/Fachbereich_Rechtswissenschaft/Einrichtungen/Lehrstuehle/Kindhaeuser/Strafrecht_AT/s-at-19.pdf

¹⁷⁸ คณิต ฒ นคร (เชิงอรรถ 19) 161.

ในทางภววิสัยแต่อย่างใด ตามหลักที่ว่าบุคคลใด ๆ ก็ตามที่ได้มีการกระทำที่เป็นการลดอันตราย บุคคลผู้นั้นย่อมที่จะไม่มีความรับผิดชอบต่อผลจากการกระทำดังกล่าว เพราะไม่อาจที่จะถือได้ว่าเข้าผู้นั้นได้มีการกระทำให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้น¹⁷⁹

ตัวอย่างที่ 6 นาย ช. เป็นคนที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อเห็นแท่งเหล็กกำลังจะตกใส่ศีรษะนางสาว ช. นาย ช. จึงได้รีบวิ่งเข้าไปปลักนางสาว ช. ให้พ้นจากแท่งเหล็กที่กำลังหล่นลงมา ผลปรากฏว่านางสาว ช. ไม่ได้โดนแท่งเหล็กหล่นใส่ศีรษะ แต่จากการผลักของนาย ช. กลับทำให้นางสาว ช. หกล้มจนได้รับบาดเจ็บที่ขาแทน

ในกรณีเช่นนี้แม้จะถือได้ว่าการผลักของนาย ช. นั้นได้เป็นต้นเหตุให้นางสาว ช. ได้รับบาดเจ็บที่ขา แต่ก็ต้องถือว่าการกระทำของนาย ช. เป็นการกระทำเพื่อที่จะลดอันตรายจากการที่นางสาว ช. จะถูกแท่งเหล็กหล่นใส่ที่ศีรษะ การกระทำของนาย ช. จึงมิใช่เป็นการก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิ นาย ช. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัย

ตามตัวอย่างนี้ หากจะให้นาย ช. ไม่ต้องรับโทษในทางอาญาด้วยการอ้างว่าเป็นการกระทำโดยจำเป็นแล้ว ก็จะต้องถือเป็นการยืนยันแล้วว่าการกระทำของนาย ช. ครอบคลุมประกอบความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น และเป็นการกระทำที่มีความผิดกฎหมายแล้ว เพียงแต่นาย ช. ไม่ต้องรับโทษเพราะมีกฎหมายยกเว้นโทษให้¹⁸⁰ ซึ่งไม่ใช่การวินิจฉัยที่ถูกต้อง ในเมื่อเราสามารถที่จะวินิจฉัยได้แล้วว่าการกระทำของนาย ช. นั้นไม่สมควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อการที่ได้ทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอก กรณีจึงเท่ากับว่าการกระทำของนาย ช. ไม่ครอบคลุมประกอบของความผิดมาตั้งแต่ต้น นาย ช. จึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลแห่งการบาดเจ็บของนางสาว ช. แต่อย่างใด¹⁸¹

หลักของการกระทำที่เป็นการลดอันตรายนี้ทำให้ในประเทศเยอรมนีถือว่าการรักษาของแพทย์ที่ได้รับความยินยอมจากคนไข้แล้ว มิใช่เป็นเรื่องของการกระทำที่ครอบคลุมความผิด แต่ถือว่าเป็นเรื่องที่แพทย์มีอำนาจโดยชอบธรรมที่จะทำการรักษาคนไข้ได้เนื่องจากความยินยอมของคนไข้ ทำให้การกระทำของแพทย์ไม่มีความผิดกฎหมาย ซึ่งถือได้ว่าการรักษาของแพทย์นั้นได้เป็นไปก็เพื่อที่จะทำให้อันตรายต่อชีวิตและสุขภาพของคนไข้ได้รับการรักษา จึงถือได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นการลดอันตราย แพทย์ที่ทำการรักษาคนไข้จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัย และทำให้การกระทำของแพทย์จึงไม่ถือได้ว่าเป็นการครอบคลุมภายนอกของความผิดมาตั้งแต่ต้น¹⁸²

เมื่อมีการเกิดขึ้นซึ่งอันตรายที่เป็นความผิดต่อกฎหมายอันถือได้ว่าเป็นอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้นแล้ว ส่วนที่จะต้องทำการพิจารณาเป็นประการต่อไปก็คือ การค้นหาถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างอันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นนั้นกับผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ อันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น จะต้องไป

¹⁷⁹ Johannes Wessels and Werner Beulke (เชิงอรรถ 149) 64.

¹⁸⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรรถ 4) 362.

¹⁸¹ กรรภิรมย์ โคมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 32.

¹⁸² เพิ่งอ้าง.

ก่อให้เกิดเป็นผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ โดยที่อันตรายนั้นจะต้องได้ไปสร้างให้เกิดผลแห่งความตาย การบาดเจ็บ หรือการทำให้ทรัพย์สินได้รับความเสียหาย เป็นต้น หากผู้กระทำเพียงแต่ได้ทำให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้นเพียงประการเดียว แต่อันตรายนั้นมิได้ก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ แต่อย่างไร ในกรณีเช่นนี้ก็ถือว่าผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบในทางภววิสัย¹⁸³ ซึ่งเราสามารถที่จะอธิบายในเชิงปฏิเสธได้ว่าในกรณีดังต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นกรณีที่มีความเชื่อมโยงระหว่างอันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นกับผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

กรณีแรก การเกิดขึ้นของผลที่ถือว่าผิดปกติธรรมดา โดยทั่วไปแล้วผู้กระทำให้เกิดอันตราย ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นก็ต่อเมื่ออันตรายจากผู้กระทำได้ไปก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยที่ผลนั้นจะต้องสามารถเกิดขึ้นได้ตามปกติธรรมดาเท่านั้น หากเป็นกรณีที่ผลที่เกิดขึ้นอยู่นอกเหนือไปจากความสามารถในการคาดหมายได้อย่างแท้จริงของบุคคลทั่ว ๆ ไป¹⁸⁴ จากการอาศัยประสบการณ์ในการดำรงชีวิตของบุคคลทั่วไปมาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัย¹⁸⁵ ต้องถือว่าผลนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญอันเป็นเรื่องที่ผิดปกติธรรมดา และถือได้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดขึ้นมาจากอันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้น

ตัวอย่างที่ 7 นาย ส. ต้องการที่จะฆ่านาย ห. จึงใช้ปืนยิงไปที่นาย ห. หัวใจนาย ห. ถึงแก่ความตาย แต่ปรากฏว่านาย ห. เห็นการกระทำของนาย ส. เสียก่อนจึงเบี่ยงตัวหลบลูกปืนทำให้กระสุนไม่ถูกที่บริเวณศีรษะแต่ไปถูกที่บริเวณหัวไหล่ของนาย ห. แทน เมื่อนาย ส. เห็นเช่นนั้นและเกรงว่าตนจะถูกจับกุมในที่เกิดเหตุจึงมิได้เข้าไปยิงซ้ำและได้หลบหนีไป ส่วนนาย ห. ถูกนำส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาล ซึ่งในระหว่างที่นาย ห. รักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลนั้นได้เกิดเหตุเพลิงไหม้โรงพยาบาลขึ้นจนทำให้นาย ห. ถูกไฟคลอกตาย

ในกรณีเช่นนี้แม้ว่านาย ส. จะได้กระทำให้เกิดอันตรายขึ้นกับชีวิตของนาย ห. แล้ว ด้วยการยิงปืนไปที่นาย ห. ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือได้ว่าเป็นก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้น แต่เมื่อผลที่เกิดขึ้นคือ ความตายของนาย ห. มิได้เกิดขึ้นมาจากการทำให้เกิดอันตรายของนาย ส. แต่อย่างไร แต่เป็นเพราะโรงพยาบาลเกิดเพลิงไหม้จนทำให้นาย ห. ถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ที่ผิดปกติธรรมดาและอยู่นอกเหนือไปจากความสามารถของบุคคลธรรมดาทั่วไป จึงไม่ถือว่าผลแห่งความตายของนาย ห. เกิดขึ้นมาจากการทำให้เกิดอันตรายจากนาย ส. นาย ส. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อ การตายของนาย ห. แต่อย่างไร แต่ยังคงต้องรับผิดชอบฐานพยายามฆ่านาย ห. ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 80

¹⁸³ เฟิงอ่าง 33.

¹⁸⁴ Institut für Kriminologie und Wirtschaftsstrafrecht Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Freiburg, “Vorhersehbarkeit” Accessed November 12, 2023, from <http://preview.datatable.strafrecht-online.org/problemfelder/at/tb/obj-zur/vorhersehbar/>

¹⁸⁵ BGHst 3, 62.

ตัวอย่างที่ 8 นาย ม. และนาย ย. ต่างต้องการที่จะฆ่า นาย ร. โดยที่ต่างคนต่างได้วางยาพิษ ในแก้วน้ำของนาย ร. ขณะที่วางยาพิษนั้นทั้งสองคนมิได้ร่วมมือหรือนัดแนะกันแต่อย่างใด เมื่อนาย ร. ได้ดื่มน้ำ ที่มียาพิษที่ถูกวางไว้จากนาย ม. และนาย ย. นาย ร. ก็ได้ถึงแก่ความตายไปในที่สุด เมื่อข้อเท็จจริงที่ได้จากการเก็บวัตถุพยานและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่าปริมาณยาพิษที่ทั้งสองคนใช้เพียงคนใดคนหนึ่งนั้น ไม่เพียงพอที่จะทำให้นาย ร. ถึงแก่ความตาย แต่ที่นาย ร. ถึงแก่ความตายก็เพราะปริมาณยาพิษที่ทั้งสองคนนำมาวางไว้ในแก้วใบเดียวกันดังกล่าวรวมกันทำให้มีปริมาณที่จะใช้ฆ่าผู้อื่นได้

ในกรณีเช่นนี้ถือว่าความตายของนาย ร. เกิดจากกรณีที่เราเรียกกันว่า การเกิดขึ้นซึ่งสาเหตุที่สะสม (Kumulative Kausalität) กล่าวคือ ลำพังเพียงแค่การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดผลขึ้นได้อย่างแน่นอน หากแต่จะต้องอาศัยเอาจากการกระทำของบุคคลอื่นมาประกอบขึ้นด้วยที่จะทำให้เกิดผลเช่นนั้นเกิดขึ้น¹⁸⁶

แม้ว่าในกรณีเช่นนี้จะถือได้ว่านาย ม. หรือนาย ย. ได้ก่อให้เกิดขึ้นซึ่งอันตรายต่อชีวิตของนาย ร. อันเป็นอันตรายที่กฎหมายตำหนิก็จริง แต่เพียงแค่การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกรณีเช่นนี้นั้นไม่เพียงพอที่จะฆ่า นาย ร. ให้ถึงแก่ความตายได้เลย เพราะหากไม่มีการกระทำของบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยพิจารณาแค่เฉพาะการกระทำของนาย ม. หรือนาย ย. เพียงประการเดียวแล้ว นาย ร. ก็จะมีชีวิต และในกรณีเช่นนี้ก็ต้องถือว่านาย ม. หรือนาย ย. มีความผิดเพียงแค่พยายามกระทำความผิดเท่านั้น แต่เมื่อนาย ร. ได้ถึงแก่ความตายจากสาเหตุที่มีการวางยาพิษไว้ในแก้วน้ำใบเดียวกัน โดยที่ทั้งนาย ม. และนาย ย. ต่างก็ได้ร่วมกันในการกระทำความผิด กรณีเช่นนี้ย่อมที่จะต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นต่างมีสาเหตุมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดปกติธรรมดา ทั้งนาย ม. และนาย ย. จึงไม่มีความรับผิดชอบต่อการตายของนาย ร. แต่ทั้งสองก็จะต้องรับผิดชอบในฐานะที่ตนได้กระทำไปแล้วคือการพยายามกระทำความผิดนั่นเอง

กรณีที่สอง การที่ผู้เสียหายสมัครใจก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเอง ถือหลักที่ว่าเมื่อบุคคลใด ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวของบุคคลนั้นเอง ทั้งที่บุคคลดังกล่าวก็ให้เห็นหรือรับรู้ถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตัวของเขาเองแล้ว แต่ยังมีสิ่งที่กระทำการเช่นนั้นขึ้นจนในที่สุดอันตรายนั้นก็เกิดขึ้นกับตัวของเขาเอง กรณีเช่นนี้ย่อมต้องถือว่าเขาได้ยอมรับเอาผลแห่งอันตรายนั้นด้วยตัวของเขาเองแล้ว ตามหลักแห่งความรับผิดชอบส่วนบุคคลที่ถือว่าทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง บุคคลอื่นจึงไม่มีความรับผิดชอบต่อผลแห่งการกระทำที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำเอง¹⁸⁷

ตัวอย่างที่ 9 นาย ง. ได้ทำให้นาย จ. ว่ายน้ำข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาตรงบริเวณสะพานพระราม 8 ซึ่งเป็นบริเวณที่มีกระแสน้ำเชี่ยวกราก โดยนาย ง. ได้หลอกนาย จ. ว่าตนเองก็เคยว่ายน้ำมาแล้ว นาย จ. จึง

¹⁸⁶ juracademy.de, ‘Strafrecht Allgemeiner Teil 1 OBJEKTIVER TATBESTAND – KAUSALITÄT’
<<https://www.juracademy.de/strafrecht-at1/kausalityaet.html>> สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2566

¹⁸⁷ BGHSt 26, 263 ff

ได้ตกลงที่จะช่วยข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง ๆ ที่ตนเองก็เห็นและทราบถึงอันตรายจากกระแสน้ำในบริเวณดังกล่าวเป็นอย่างดี แต่เนื่องจากนาย จ. คิดว่าตนเองน่าจะปลอดภัยเนื่องจากตนเป็นคนที่ย้ำน้ำเก่ง นาย จ. จึงลงไปว่ายน้ำ เมื่อว่ายน้ำไปได้ครึ่งทางของแม่น้ำเจ้าพระยาปรากฏว่านาย จ. เกิดเป็นตะคริวและด้วยกระแสน้ำที่รุนแรงมากจึงทำให้ในที่สุดนาย จ. ก็ได้จมน้ำตาย

ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่านาย จ. ได้เลือกที่จะรับเอาอันตรายจากการกระทำของตนเองทั้ง ๆ ที่ตนก็เห็นอยู่ว่ากระแสน้ำเจ้าพระยาในเวลานั้นเชี่ยวกรากและรุนแรงมาก หากเกิดเหตุไม่คาดคิดตนก็จะจมน้ำได้ การที่นาย จ. เลือกที่จะลงไปว่ายน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ก็ย่อมที่จะต้องถือว่านาย จ. ได้ยอมรับเอาความเสี่ยงดังกล่าวด้วยตัวของนาย จ. เองแล้ว แม้นาย ง. จะได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของนาย จ. คือ การยุงให้ นาย จ. ลงไปว่ายน้ำที่เชี่ยวกราก แต่เมื่อนาย จ. เป็นผู้ที่ได้สมัครใจรับเอาผลแห่งอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองแล้ว นาย ง. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยในผลแห่งความตายของนาย จ. แต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 10 นาย อ. เป็นผู้ติดเชื้อไวรัส HIV ได้มาพบรักกับนางสาว พ. โดยทั้งสองตกลง ที่จะสมรสและอยู่กินกันฉันสามีภรรยา ซึ่งนางสาว พ. ก็รู้และทราบเป็นอย่างดีว่านาย อ. เป็นผู้ติดเชื้อดังกล่าว แต่ด้วยความรักของทั้งสองคนจึงได้ยินยอมที่จะสมรสกัน ผลปรากฏว่าภายหลังจากนั้น 5 ปี นางสาว ส. ก็ได้ป่วยด้วยไวรัส HIV และถึงแก่ความตายไปในที่สุด

ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่าแม่นาย อ. ได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของนางสาว ส. แล้วก็จริง จากโอกาสที่นางสาว ส. จะติดเชื้อไวรัส HIV จากตนเองได้ แต่การที่นางสาว ส. ได้รับรู้และรับทราบถึงเชื้อไวรัสดังกล่าวอยู่ก่อนแล้ว แต่ก็ยินยอมที่จะสมรสและอยู่กินฉันสามีภรณากับนาย อ. จึงต้องถือว่านางสาว ส. ได้สมัครใจที่จะก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเอง นาย อ. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทาง ภววิสัยต่อความตายของนางสาว ส.

หลักว่าด้วยเรื่องของการสมัครใจที่ได้ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเองนี้ยังสามารถใช้ได้กับกรณีของผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความสมัครใจของตนเองอีกด้วย แม้ผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือจะไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเข้าไปเสี่ยงภัยก็ตาม หากผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นนั้นได้ประสบอุบัติเหตุขณะที่ตนเข้าทำการช่วยเหลือดังกล่าว เช่น ถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น ผู้ที่ได้เป็นต้นเหตุให้ผู้อื่น เข้าทำการช่วยเหลือตนโดยสมัครใจก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น¹⁸⁸

ตัวอย่างที่ 11 เด็กชาย ช. กำลังจะจมน้ำ นาย พ. พลเมืองดีผ่านมาเห็นเข้าจึงได้โดดน้ำลงไปช่วยเด็กชาย ช. แต่ด้วยนาย พ. ว่ายน้ำไม่แข็งจึงจมน้ำตายเสียเอง ในกรณีเช่นนี้การที่นาย พ. ผู้ที่ได้ตัดสินใจเข้าไปช่วยเหลือเด็กชาย ช. ซึ่งตกอยู่ในภยันตรายและกำลังจะจมน้ำตาย ด้วยการกระโดดน้ำลงไปช่วยเด็กชาย ช. โดยที่รู้อยู่แล้วว่าตนเองว่ายน้ำไม่แข็งซึ่งเป็นกรณีที่นาย พ. สามารถที่จะปฏิเสธไม่เข้าไปช่วยเหลือเด็กชาย ช. ได้เพราะเหตุที่นาย พ. ก็ควรที่จะกลัวภยันตรายจากการที่ตนจะได้จมน้ำเสียเอง การที่นาย พ. ตัดสินใจกระโดดน้ำลงไปช่วยนั้นจึงต้องถือว่าเป็นกรณีที่นาย พ. สมัครใจที่จะก่อให้เกิดภยันตรายขึ้นกับตนเอง และเมื่อ

¹⁸⁸ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ (เชิงอรรถ 173) 43.

ผลจากการลงไปช่วยเหลือเด็กชาย ช. ทำให้นาย พ. จมน้ำตาย เด็กชาย ช. จึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายดังกล่าวของนาย พ. แต่ประการใด

แม้ว่าในกรณีเช่นนี้เด็กชาย ช. จะมีส่วนที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของนาย พ. ขึ้นแล้ว ก็ตาม แต่เมื่อผลแห่งความตายของนาย พ. นั้นมาจากความสมัครใจเข้าเสี่ยงอันตรายของนาย พ. เอง จึงไม่ถือว่าอันตรายที่เกิดจากการกระทำของเด็กชาย ช. ได้ก่อให้เกิดผลแห่งความตายของนาย พ. แต่เป็นกรณีที่ผลนั้นเกิดจากความสมัครใจของนาย พ. ซึ่งเป็นผู้เสียหายเอง เด็กชาย ช. จึงไม่มีความรับผิดในทางภววิสัย

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีบุคคลสมัครใจเข้าช่วยเหลือนี้ยังคงมีข้อถกเถียงอยู่ว่าผู้ที่ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นในตอนแรกนั้นจะยังคงต้องมีความรับผิดในทางภววิสัยอยู่หรือไม่ หากเป็นกรณีที่บุคคลที่สามได้สมัครใจเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายซึ่งตกอยู่ในอันตรายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรก แต่จากการช่วยเหลือดังกล่าวกลับทำให้ตัวของบุคคลที่สามนั้นได้รับอันตรายถึงชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บ ต่อร่างกาย

ตัวอย่างที่ 12 นาย อ. ได้วางเพลิงเผาบ้านของนาย น. ซึ่งในขณะที่เพลิงกำลังลุกไหม้บ้านของนาย น. อยู่ นาย จ. ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านที่มีความสนิทสนมกันกับนาย น. ได้พยายามวิ่งฝ่าเปลวไฟเข้าไปในบ้านของนาย น. เพื่อช่วยเหลือบุตรชายของนาย น. จนเป็นเหตุให้นาย จ. ถูกไฟคลอกจนถึงแก่ความตาย

ปัญหาจึงมีว่านาย อ. ซึ่งเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้นในตอนแรก จะมีความรับผิดในทางภววิสัยต่อความตายของนาย จ. ผู้ที่สมัครใจเข้าไปช่วยเหลือบุตรชายของนาย น. หรือไม่ ซึ่งในปัญหาประการนี้ยังมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกันระหว่างฝ่ายศาลและฝ่ายนักวิชาการในประเทศเยอรมนี ที่มีความเห็นแตกต่างกันเป็นหลายฝ่าย

สำหรับฝ่ายศาลและฝ่ายนักวิชาการข้างมากเห็นว่า ในกรณีที่มีบุคคลที่สามเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งตกอยู่ในอันตรายจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรกที่ได้ก่อให้เกิดอันตรายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายขึ้น ผู้กระทำในตอนแรกจะมีความรับผิดในทางภววิสัยก็ต่อเมื่อการกระทำของบุคคลที่สามเช่นว่านั้นเป็นการกระทำที่พอสมควรแก่เหตุ¹⁸⁹ ซึ่งหากพิจารณาตามตัวอย่างข้างต้นแล้วก็จะเห็นได้ว่าการที่นาย จ. ซึ่งเป็น เพื่อนบ้านและความสนิทสนมกับนาย น. จะให้ความช่วยเหลือแก่นาย น. เมื่อเกิดเหตุที่ฉุกเฉินขึ้น ก็ย่อมที่จะถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เหมาะสมแก่เหตุในการให้ความช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนบ้าน ตามความเห็นของฝ่ายข้างมากนี้ นาย อ. ซึ่งเป็นผู้กระทำในตอนแรก จึงต้องมีความรับผิดในทางภววิสัย

ส่วนความเห็นของฝ่ายข้างน้อยก็ยังสามารถที่จะแยกได้อีกเป็น 2 แนวความเห็น โดย ฝ่ายแรกเห็นกันว่า การที่บุคคลที่สามสมัครใจเข้าช่วยเหลือนั้นก็คือกรณีที่บุคคลดังกล่าวสมัครใจที่จะก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเองตามกรณีที่สองนี้นั่นเอง เมื่อผลที่เกิดขึ้นเกิดจากการที่บุคคลที่สามนั้นยินยอมที่จะก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเองและผลก็ได้เกิดขึ้นตามความสมัครใจของเขาแล้ว ผู้กระทำให้เกิดอันตรายขึ้น ในตอนแรกจึงไม่มีความรับผิดในทางภววิสัยสำหรับกรณีเช่นนี้เสมอ¹⁹⁰ นาย อ. ตามตัวอย่างดังกล่าวจึงไม่จำเป็นต้องรับผิดในทางภววิสัยต่อผลแห่งความตายของนาย จ. ตามความเห็นของฝ่ายนี้ แต่ความเห็นของฝ่ายข้างน้อยฝ่ายที่

¹⁸⁹ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 37.

¹⁹⁰ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 37.

สองเห็นว่า กรณีที่มีความช่วยเหลือโดยสมัครใจของบุคคลที่สามนี้ เมื่อเกิดผลที่เป็นอันตรายต่อบุคคลที่สามไม่ว่าจะเป็นประการใด ผู้กระทำให้เกิดอันตรายขึ้นในตอนแรกก็จะต้องมีความรับผิดชอบในทางภววิสัย ต่อผลดังกล่าวอยู่เสมอ¹⁹¹ ซึ่งทำให้นาย อ. ต้องรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อผลแห่งความตายของนาย จ.

นอกจากนี้ การที่ผู้เสียหายได้สมัครใจก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเองด้วยการปฏิเสธ การรักษา โดยที่เขาได้รู้ถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง โดยที่การรักษาดังกล่าวยังถือว่าอยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ เช่น การที่ผู้ตายปฏิเสธการรักษาด้วยการเปลี่ยนถ่ายเลือดเนื่องจากเหตุผลทางศาสนา ในกรณีเช่นนี้ย่อมต้องถือว่าผู้ตายได้สมัครใจที่จะก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเอง ผู้ที่กระทำให้ผู้ตายบาดเจ็บมาตั้งแต่ต้นจึงไม่ต้องรับผิดชอบ ในผลแห่งความตายดังกล่าว¹⁹²

กรณีที่สาม การที่ผู้เสียหายสมัครใจยินยอมที่จะเข้าเสี่ยงภัยร่วมกับผู้อื่น ในกรณีดังกล่าวนี้แม้ว่าผู้เสียหายมิได้เป็นผู้สมัครใจเข้าเสี่ยงภัยด้วยตนเองโดยตรง หากแต่เป็นกรณีที่ผู้เสียหายได้ยินยอมที่จะเข้าร่วมเสี่ยงภัยไปกับผู้อื่นทั้งที่ตัวผู้เสียหายเองก็ได้ตระหนักรู้ถึงอันตรายดังกล่าวอยู่แล้ว ผู้เสียหายจึงต้องยอมรับเอาผลที่เกิดขึ้นนั้นไว้ด้วยตัวของผู้เสียหายเอง¹⁹³

ตัวอย่างที่ 13 นาย น. นักท่องเที่ยวต้องการที่จะข้ามเรือเพื่อไปเที่ยวที่เกาะแห่งหนึ่งซึ่งในขณะนั้นเป็นช่วงของฤดูมรสุมทะเลมีคลื่นลมที่รุนแรง นาย ร. เจ้าของเรือจึงตอบปฏิเสธเพราะเกรงว่าจะเกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ แต่นาย น. ไม่ยอมฟังอีกทั้งยังบอกอีกว่าตนเองไม่กลัวตายแต่อยากผจญภัยและต้องการที่จะข้ามเกาะ ไปให้ได้จนนาย ร. ยินยอมที่จะทำตาม ผลปรากฏว่าเรือเกิดล่มกลางทะเลและเป็นเหตุให้นาย น. ถึงแก่ความตาย

ในกรณีเช่นนี้แม้ว่าความตายของนาย น. จะเกิดขึ้นจากการที่นาย ร. แล่นเรือออกไปในขณะที่มีมรสุมจนทำให้เรือล่มและเป็นเหตุให้นาย น. ถึงแก่ความตาย แต่การที่นาย น. ได้แสดงความสมัครใจที่จะเข้าไปเสี่ยงภัยกับคลื่นลมในฤดูมรสุมจนเป็นสาเหตุให้นาย ร. ยินยอมที่จะออกเรือขึ้น ต้องถือได้ว่านาย น. ได้ยอมรับเอาความเสี่ยงภัยจากภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นได้กับตนเองแล้ว และแม้ว่านาย น. จะมีได้เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเองด้วยความสมัครใจ แต่ก็เป็นการที่นาย น. เองได้ยินยอมที่จะเข้าร่วมเสี่ยงภัยไปกับนาย ร. เมื่อความตายของนาย น. เกิดจากความยินยอมที่จะรับเอาความเสี่ยงนั้นด้วยตัวของนาย น. เอง นาย ร. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อผลแห่งความตายของนาย น.

ตัวอย่างที่ 14 นาย ป. ต้องการที่จะไปขึ้นเครื่องบินให้ทันกำหนด จึงได้บอกให้นาย ท. คนขับรถแท็กซี่ให้เร่งความเร็วให้สุดแม้ว่าจะต้องขับที่เร็วกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดก็ตาม โดยที่นาย ป. จะจ่ายเงินพิเศษให้ และด้วยการขับรถเร็วดังกล่าวจึงทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นเป็นเหตุให้นาย ป. ถึงแก่ความตาย

ในกรณีเช่นนี้ต้องถือว่าความตายของนาย ป. เกิดจากการที่ตัวของนาย ป. เองที่ได้ยินยอมรับเอาความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุจากการที่นาย ท. ขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การที่นาย ป. ได้สั่งการให้

¹⁹¹ วรรกรรม โคมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 38.

¹⁹² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ (เชิงอรรถ 173) 44.

¹⁹³ เพิ่งอ้าง.

นาย ท. คนขับแท็กซี่ให้เร่งความเร็วไปให้สุดโดยที่ไม่สนใจต่อกฎหมายจราจรทางบกนี้เองที่แสดงให้เห็นว่า นาย ป. เป็นผู้ที่สมัครใจยินยอมที่จะเข้าร่วมเสี่ยงภัยไปกับนาย ท. คนขับแท็กซี่แล้ว แม้นาย ป. จะมีได้เป็นผู้ที่ขับรถดังกล่าวด้วยตัวเองก็ตาม แต่นาย ท. ก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อผลแห่งความตายของ นาย ป. แต่อย่างใด เนื่องด้วยเพราะเหตุที่ว่านาย ป. ผู้เสียหายเป็นผู้ที่ยอมรับเอาผลที่เกิดขึ้นนั้นจากความยินยอมเข้าร่วมเสี่ยงภัยไปกับนาย ท. คนขับแท็กซี่เอง

การที่ผู้เสียหายได้เป็นผู้ที่ยินยอมเข้าเสี่ยงภัยร่วมกับผู้อื่นนี้ Prof. Dr. Claus Roxin มีความเห็นว่าคุณคณอื่นที่ได้ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับผู้เสียหายจะไม่ต้องมีความรับผิดชอบในทางภววิสัยนั้นจะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่ ในประการแรก จะต้องถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผล มาจากการเข้าเสี่ยงภัยเองโดยที่ไม่มีข้อผิดพลาดประการอื่นใดเข้ามามีส่วนให้เกิดผลแห่งความเสียหายดังกล่าวขึ้น กล่าวคือ การที่เรือเกิดล่มหรือรถยนต์เกิดอุบัติเหตุ ต้องเป็นผลมาจากเหตุในประการอื่นที่มีได้เกี่ยวข้องกับ ความบกพร่องของนาย ร. เจ้าของเรือ หรือนาย ท. คนขับรถแท็กซี่เอง และในประการที่สอง ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายจะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำร่วมกันนั้นดูเดียวกับผู้ที่เข้าร่วมเสี่ยงภัย โดยผู้ที่ได้รับความเสียหายจะต้องได้รู้เห็นถึงอันตรายที่จะสามารถเกิดขึ้นได้จากการเข้าเสี่ยงภัยดังกล่าว หากเงื่อนไขครบถ้วนทั้งสองประการนี้แล้ว ก็ย่อมที่จะถือได้ว่าเป็นกรณีที่ผู้เสียหายเองได้ยินยอมที่จะแบกรับเอาภัยอันตราย ที่จะเกิดขึ้นไว้กับตนเอง และด้วยเหตุนี้ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายที่ได้แสดงความสมัครใจยินยอมที่จะเข้าเสี่ยงภัยร่วมกับผู้อื่นจึงไม่ถือว่าเป็นผลที่บุคคลอื่นที่แม้จะได้เป็นผู้ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นจะต้องมีความรับผิดชอบในผล ที่เกิดขึ้นนั้น¹⁹⁴

กรณีที่สี่ ผลตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลภายนอก จึงถือว่าเป็นผลที่ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบในทางภววิสัยแต่อย่างใด ด้วยเหตุที่ว่า การป้องกันมิให้เกิดอันตรายที่ก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของบุคคลอื่นที่มีใช้ตัวผู้กระทำให้เกิดอันตรายขึ้นในตอนแรกเอง ในเมื่อความรับผิดชอบในการป้องกันผลเช่นนั้นอยู่กับบุคคลอื่นแล้ว หากมีผลเช่นใดเกิดขึ้นผู้กระทำในตอนแรกก็ไม่ต้องรับผิดชอบในผลนั้น¹⁹⁵

ตัวอย่างที่ 15 การที่เจ้าของบ้านได้ทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้านของตัวเองโดยประมาท และต่อมาได้มีพนักงานดับเพลิงมาควบคุมพื้นที่และทำการเข้าดับเพลิงในบ้านหลังดังกล่าว เป็นผลให้พนักงานดับเพลิงเสียชีวิตในระหว่างปฏิบัติหน้าที่

ในกรณีเช่นนี้เจ้าของบ้านซึ่งเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาทอันถือว่าเป็นอันตรายที่เกิดขึ้นในตอนแรกนั้นหาจำเป็นต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของพนักงานดับเพลิงไม่ เพราะต้องถือว่าการทำหน้าที่ดับเพลิงอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของพนักงานดับเพลิงตั้งแต่ได้มีการเข้าควบคุมพื้นที่ในบริเวณที่เกิดเหตุเพลิงไหม้แล้ว โดยในกรณีดังกล่าวย่อมทำให้บุคคลอื่นใดซึ่งรวมถึงเจ้าของบ้านเองไม่มีหน้าที่ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการดับเพลิงในพื้นที่ดังกล่าวได้อีกต่อไป การที่พนักงานดับเพลิงเกิดเสียชีวิตในระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่ย่อมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งความรับผิดชอบที่อยู่ในหน้าที่ของพนักงานดับเพลิง

¹⁹⁴ เพิ่งอ้าง 45.

¹⁹⁵ เพิ่งอ้าง.

ดังกล่าวอยู่เองที่จะต้องรักษาความปลอดภัยมิให้เกิดอันตรายขึ้นใหม่ และด้วยเหตุนี้จึงทำให้เจ้าของบ้านซึ่งเป็นผู้ก่อเหตุคนแรกหลุดพ้นจากความรับผิดในทางภววิสัยต่อผลแห่งความตายของพนักงานดับเพลิง

กรณีที่ทำ การเกิดขึ้นของผลที่เป็นความเสียหายอันมีผลสืบเนื่องมาจากความเสียหายครั้งก่อนๆ (Folgeschaeden) มิได้หมายความว่าจะเป็นผลให้ผู้กระทำที่ก่อให้เกิดผลขึ้นในตอนแรกจะต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้นตามมาภายหลัง (Spaetfolgen) เสมอไป จริงอยู่ที่ว่าความเสียหายที่เกิดจากการกระทำให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้นจะได้นำไปสู่ผลแห่งความตายของผู้อื่น ไม่ว่าจะผลนั้นจะใช้ระยะเวลาสั้น ๆ หรือทอดระยะเวลาที่ยาวนานออกไป หากแต่ว่าเป็นเพราะอันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นนั่นเองที่ก่อให้เกิดผลตามบทบัญญัติของกฎหมายขึ้นในตอนท้ายแล้ว กรณีเช่นนี้ย่อมถือว่าผู้กระทำมีความรับผิดในทางภววิสัยแล้ว แต่หากเป็นกรณีที่ภาวะแห่งโรคภัยไข้เจ็บจากการก่อให้เกิดอันตรายขึ้นในตอนแรกนั้นได้รับการรักษาจนหายขาดแล้ว แต่ผลที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลังนี้ได้เกิดจากการที่สภาพร่างกายของผู้ที่ได้รับอันตรายต้องอ่อนแอลง ก็ไม่ใช่ผลที่ผู้กระทำให้เกิดอันตรายขึ้นในตอนแรกที่จะต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลังนั้น¹⁹⁶

กรณีที่หก การที่อันตรายเกิดขึ้นมาจากการกระทำของบุคคลที่สาม ถือได้ว่าเป็นกรณีมีการเกิดขึ้นของการกระทำของบุคคลที่สามเข้ามาแทรกกลางระหว่างการกระทำของผู้กระทำในตอนแรกกับผลที่ได้เกิดมีขึ้น กรณีจึงเกิดปัญหาว่าผู้กระทำในตอนแรกจะต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้นนั้นหรือไม่ สำหรับปัญหาดังกล่าวนี้สามารถที่จะแยกพิจารณาได้เป็นหลายกรณีด้วยกัน และในการเกิดขึ้นของการกระทำของบุคคลที่สามที่มีอยู่ในหลากหลายกรณีนี้เองก็ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่เป็นจำนวนมากว่าผู้กระทำคนแรกนั้นจะยังคงต้องมีความรับผิดในทางภววิสัยอยู่หรือไม่

หากเป็นกรณีที่การกระทำของผู้กระทำคนแรกยังมีได้ก่อให้เกิดผลใด ๆ ตามบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้กระทำคนแรกก็จะหลุดพ้นจากความรับผิดในทางภววิสัย ด้วยเหตุผลที่ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดจากการก่อให้เกิดอันตรายของผู้กระทำในตอนแรก แต่เป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของบุคคลที่สาม โดยอาจที่จะกล่าวได้ว่า ความรับผิดในทางภววิสัยในกรณีเช่นนี้จะไม่ย้อนกลับไปยังผู้กระทำคนแรกเลย ในกรณีที่ มีการกระทำของบุคคลที่สามเกิดขึ้น หลักการดังกล่าวเรียกว่า “หลักห้ามถอยกลับ” (Regressverbot)¹⁹⁷

ตัวอย่างที่ 16 นาย ห. ซึ่งเป็นหัวหน้าเซฟประจำร้านอาหารแห่งหนึ่งได้เผลอวางมีดทำอาหารทิ้งไว้บนโต๊ะอาหารบริเวณข้างในครัว โดยที่มิได้เก็บมีดเล่มดังกล่าวเข้าไว้ในตู้เมื่อใช้งานเสร็จแล้ว นาย ส. ผู้ช่วยเซฟมาเห็นมีดดังกล่าวที่วางอยู่ จึงได้หยิบมีดเล่มนั้นขึ้นมาแทงนาย ม. คนเสิร์ฟอาหารจนเสียชีวิต

กรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่าความตายของนาย ม. มิได้เกิดขึ้นมาจากอันตรายที่นาย ห. หัวหน้าเซฟได้เผลอวางมีดไว้บนโต๊ะอาหารแต่อย่างใด แต่เป็นเพราะนาย ส. ผู้ช่วยเซฟได้ใช้โอกาสหยิบมีดเล่มดังกล่าวที่วางอยู่บนโต๊ะอาหารขึ้นมาแทงนาย ม. จนถึงแก่ความตาย ความตายของนาย ม. จึงเกิดขึ้นเพราะการกระทำของนาย ส. ซึ่งเป็นบุคคลที่สามที่ได้ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตของนาย ม. อันเป็นความผิดต่อกฎหมายและเป็น

¹⁹⁶ เฟิงอ้าง 46.

¹⁹⁷ Johannes Wessels and Werner Beulke (เชิงอรรถ 149) 63.

อันตรายที่ก่อให้เกิดผลแห่งความตายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดขึ้น นาย ส. จึงต้องรับผิดในทางภววิสัยต่อการที่ตนได้ทำให้ นาย ม. ถึงแก่ความตาย ส่วน นาย ห. เมื่อตนเพียงแค่ออกให้ เกิดอันตรายขึ้นจากการวางมีดดังกล่าวไว้บนโต๊ะ แต่อันตรายดังกล่าวนี้ก็ได้ทำให้เกิดผลแห่งความตายของ นาย ม. แต่อย่างไรก็ตาม นาย ส. จึงไม่มีความรับผิดในทางภววิสัยต่อความตายของ นาย ม.

สำหรับกรณีที่ผู้กระทำความผิดยังมีได้กระทำการที่ก่อให้เกิดผลใด ๆ ตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้ ได้มีความพยายามที่จะอธิบายเพิ่มเติมว่า หากบุคคลที่สามได้กระทำไปโดยเจตนา ผู้กระทำความผิดย่อมที่จะไม่มีความรับผิดในทางภววิสัยแม้ว่าเขาจะเป็นผู้ที่ได้กระทำไปโดยประมาท แต่หากบุคคลที่สามได้กระทำไปด้วยความประมาท เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าผู้กระทำความผิดยังคงมีความรับผิดในทางภววิสัยอยู่ ซึ่งการอธิบายเช่นนี้ย่อมเท่ากับเป็นการทำให้ความรับผิดในทางภววิสัยของผู้กระทำความผิดคนแรกไปขึ้นอยู่กับความรับผิดทางอาญาของบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ถูกต้อง หลักห้ามถ้อยกลับนี้จึงไม่ได้รับการยอมรับจากในฝ่ายศาลของประเทศเยอรมนีเลย โดยที่หากเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นศาลก็มักจะทำการวินิจฉัยว่าเป็นกรณีของการเกิดผลที่ผิดปกติธรรมดา ที่ผู้กระทำจะไม่มี ความรับผิดในทางภววิสัย หรือในบางกรณีก็จะวินิจฉัยในทำนองที่ว่า ผู้กระทำความผิดนั้นสำคัญผิดในการเกิดขึ้นของผล จึงทำให้เขาขาดเจตนา¹⁹⁸

ในกรณีที่ การกระทำของผู้กระทำความผิดได้ก่อให้เกิดผลตามบทบัญญัติของกฎหมายขึ้นแล้วนี้ ยังมีความเห็นแยกออกเป็น 2 ฝ่ายว่าผู้กระทำความผิดจะต้องรับผิดในทางภววิสัยหรือไม่

ตัวอย่างที่ 17 นาย ต. ต้องการที่จะฆ่า นาย ค. จึงใช้ปืนของตนยิงไปที่ นาย ค. ปรากฏว่ากระสุนปืนพุ่งไปถูกที่บริเวณหัวไหล่ของ นาย ค. เท่านั้น จึงมิได้ทำให้ นาย ค. ถึงแก่ความตายในขณะที่ถูกยิง ภายหลังจากที่ได้นำตัว นาย ค. เข้ารักษาที่โรงพยาบาลแล้ว กลับปรากฏว่า นาย ค. ซึ่งเป็นนายแพทย์ในแผนกผู้ป่วยฉุกเฉิน ที่เข้าเวรอยู่ในเวลานั้นได้ตัดสินใจที่จะฉีดยาเพื่อทำการระงับอาการเจ็บให้กับ นาย ค. โดยมีได้ระมัดระวังถึงผลข้างเคียงที่อาจจะเกิดขึ้น จนเป็นเหตุให้ นาย ค. ถึงแก่ความตายเนื่องจากการแพ้ยาดังกล่าว

การที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อให้เกิดผลตามบทบัญญัติของกฎหมายขึ้นแล้ว และต่อมาก็ได้มีการกระทำของบุคคลที่สามที่ได้เป็นการก่อให้เกิดอันตรายที่ไปทำให้เกิดผลขึ้นในท้ายที่สุดนั้น ตามความเห็นของฝ่ายศาลและนักวิชาการฝ่ายเสียงข้างมากมีความเห็นต่อกรณีเช่นนี้ว่า ผู้กระทำความผิดจะยังคงต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อการกระทำของบุคคลที่สามนั้นอยู่ในขอบเขตที่สามารถคาดหมายได้ หากการกระทำของบุคคลที่สามเป็นแค่เพียงการกระทำโดยประมาทแล้ว ผู้กระทำความผิดคนแรกก็ยังคงต้องมีความรับผิดในทางภววิสัยต่อผลที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ เพราะการกระทำโดยประมาทของบุคคลที่สามนั้นเป็นเรื่องที่สามารถคาดหมายได้ แต่ถ้าหากว่าการกระทำของบุคคลที่สามเป็นการกระทำที่ถึงขนาดเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว ก็ย่อมที่จะกะเกณฑ์ให้บุคคลทั่วไปคาดหมายถึงความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงดังกล่าวยิ่งกว่าการประมาทเลินเล่อโดยทั่วไปย่อมที่จะไม่อาจกระทำได้ เมื่อผลที่เกิดขึ้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลที่สาม ผู้กระทำในตอนแรกจึงหลุดพ้นจากความรับผิดในทางภววิสัย¹⁹⁹ หากถือตามความเห็นของฝ่ายศาลและ

¹⁹⁸ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 36.

¹⁹⁹ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 37.

นักวิชาการฝ่ายเสียงข้างมากแล้วก็ยอมที่จะถือว่านาย ต. ข้างต้น ยังคงมีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อความตายของนาย ต. อยู่ เพราะการประมาทเลินเล่อของนาย ป. ย่อมอยู่ในวิสัยที่จะคาดหมายได้

แต่สำหรับความเห็นของฝ่ายข้างน้อยก็ยังคงยืนยันตามหลักห้ามถอยกลับที่เป็นจุดเดียวกับกรณีที่ผู้กระทำความผิดยังมีได้ก่อให้เกิดผลตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างใดขึ้น โดยฝ่ายข้างน้อยอธิบายว่าเมื่ออันตรายที่ก่อให้เกิดผลสุดท้ายขึ้นเกิดจากการกระทำของบุคคลที่สาม กรณีจึงไม่อาจที่จะถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากอันตรายที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อให้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ต้น ผู้กระทำความผิดจึงไม่ควรที่จะมีความรับผิดชอบในทางภววิสัย²⁰⁰ ตามความเห็นของฝ่ายข้างน้อยเช่นนี้จึงเท่ากับว่าเมื่อนาย ต. เพียงแต่ทำให้นาย ต. ได้รับบาดเจ็บเท่านั้น โดยที่ความตายของนาย ต. เกิดจากความประมาทของแพทย์ที่ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในการรักษาจนทำให้นาย ต. ถึงแก่ความตายในท้ายที่สุด นาย ต. จึงไม่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อความตายของนาย ต.

(3) ข้อถกเถียงเกี่ยวกับทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัย

แม้ว่าทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยนี้จะถูกกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับของนักนิติศาสตร์เยอรมันเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากในตำรากฎหมายอาญาของเยอรมันทุกเล่มก็จะมีกรกล่าวถึงทฤษฎีนี้ในการพิสูจน์ความรับผิดชอบอยู่เสมอ แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีนักนิติศาสตร์เยอรมันที่วิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยอยู่น้อยเช่นกันจากคำถามพื้นฐานที่ว่า ในการพิสูจน์ความผิดต่อผลที่เกิดขึ้นในชั้นขององค์ประกอบภายนอกนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจำกัดเพิ่มเติมที่นอกเหนือไปจากการพิสูจน์หาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งจากคำถามประการนี้เองทำให้เกิดข้อโต้แย้งต่อความจำเป็นในการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ในการพิจารณาความผิดที่ได้กระทำโดยเจตนา นั้น แม้ว่าการกระทำของผู้กระทำจะถือได้ว่าเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติขึ้นแล้วก็ตาม แต่หากว่าผลเช่นนั้นมิได้ เกิดขึ้นมาจากการกระทำโดยเจตนาของผู้กระทำ ไม่ว่าจะป็นกรณีที่ผู้กระทำมิได้รู้ถึงข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด หรือถึงแม้ว่าผู้กระทำจะรู้เช่นนั้นแต่ผู้กระทำก็ได้ปรารถนาให้ผลเกิดขึ้น การกระทำของผู้กระทำก็ย่อมจะไม่เป็นความผิดต่อกฎหมาย เพราะผู้กระทำขาดเจตนาในการกระทำผิด หรือในกรณีของการกระทำโดยประมาทที่ถึงแม้จะได้มีผลเกิดขึ้นแล้ว แต่หากผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วก็จะถือว่าผู้กระทำประมาทไม่ได้ ผู้กระทำจึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน เมื่อสามารถที่จะใช้ส่วนขององค์ประกอบภายในทั้งเรื่องของเจตนาหรือประมาทในการที่จะตัดความรับผิดชอบของผู้กระทำออกไปจากการวินิจฉัยได้อยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยมาใช้แต่อย่างใด²⁰¹ ดังจะเห็นได้จากกรณีดังต่อไปนี้

²⁰⁰ กรรณิรมย์ โกมลารชุน (เชิงอรรถ 2) 37.

²⁰¹ Kay H. Schumann, 'Von der sogenannten objektiven zurechnung in Strafrecht' (2008) 6 juristische ausbildung.

กรณีที่สามารถนำเอาหลักในเรื่องของการกระทำโดยเจตนาเข้ามาใช้ในการพิสูจน์ความ รับผิดชอบของผู้กระทำได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย ก. ต้องการที่จะให้นาย ข. ตาย จึงได้พูดหวานล่อมให้นาย ข. ไปเดินเล่นกลางแจ้งที่ร้อนจัด โดยตั้งความหวังว่านาย ข. จะเป็นลมแดดจนถึงแก่ความตาย เมื่อนาย ข. ไปเดินกลางแจ้งตามคำหวานล่อมของนาย ก. ปรากฏว่านาย ข. เป็นลมแดดจนถึงแก่ความตายตามความคาดหวังของนาย ก. กรณีเช่นนี้แม้จะเห็นได้ว่านาย ก. จะประสงค์ให้นาย ข. ถึงแก่ความตายด้วยอาการลมแดด แต่การที่นาย ก. ไม่สามารถที่จะรู้และควบคุมเส้นทางของการเกิดผลแห่งความตายของนาย ข. ได้อย่างแท้จริง จึงไม่อาจถือได้ว่าการกระทำของนาย ก. ที่ทำให้นาย ข. ถึงแก่ความตายเป็นการกระทำโดยเจตนา เมื่อนาย ก. ขาดเจตนาที่จะกระทำความผิดเสียแล้ว นาย ก. จึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของนาย ข. เป็นต้น

กรณีที่สามารถนำเอาหลักในเรื่องของการกระทำโดยประมาทเข้ามาใช้ในการพิสูจน์ ความรับผิดชอบของผู้กระทำได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย ม. ขับรถด้วยความเร็วสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด แล้วในเวลาต่อมาก็ได้ลดความเร็วของรถลงจนอยู่ในอัตราความเร็วที่กฎหมายอนุญาตให้ขับขี่ได้ แต่ปรากฏว่านาย ย. ได้วิ่งเข้ามาตัดหน้ารถอย่างกะทันหัน ทำให้นาย ม. ไม่อาจที่จะเบรกหรือหักหลบได้ทัน จึงทำให้รถพุ่งเข้าชนนาย ย. เป็นเหตุให้นาย ย. ถึงแก่ความตาย กรณีเช่นนี้เมื่อนาย ม. จะเป็นต้นเหตุที่ทำให้นาย ย. ถึงแก่ความตายก็ตาม แต่การที่นาย ม. ลดความเร็วของรถลงมาขับขี่ในอัตราที่ปกติก็ย่อมจะอยู่ในวิสัยของบุคคลที่ขับรถโดยทั่วไปจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายจราจร การที่นาย ย. วิ่งเข้ามาตัดหน้ารถที่นาย ม. ขับขี่ อย่างกะทันหัน จึงไม่อาจที่จะกะเกณฑ์ให้บุคคลที่อยู่ในภาวะและพฤติการณ์เดียวกันกับนาย ม. สามารถที่จะเบรกหรือหักหลบได้ทันอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจึงไม่อาจที่จะถือได้ว่าเกิดจากความประมาทของนาย ม. เมื่อนาย ม. มิได้กระทำการโดยประมาท นาย ม. จึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของนาย ย. แต่อย่างใด เป็นต้น

ประการที่สอง เมื่อการพิสูจน์ความรับผิดชอบจากการกระทำหนึ่ง ๆ สามารถที่จะนำเอาส่วนประกอบของโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาประการอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขององค์ประกอบภายในจากการพิสูจน์หาเจตนาหรือความประมาทของผู้กระทำ หรือในเรื่องของความผิดกฎหมาย หรือแม้แต่ในเรื่องของความชั่ว มาจำกัดความรับผิดชอบของผู้กระทำก็ได้ จึงทำให้เกิดคำถามถึงความจำเป็นที่จะต้องนำเอาทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาชญาวิทยาใช้ในการจำกัดความรับผิดชอบของผู้กระทำ ในเมื่อนักกฎหมายที่เห็นด้วยกับทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาชญาวิทยาซึ่งรวมถึง Claus Roxin เองก็มีได้ปฏิเสธทั้งที่ยอมรับอีกว่าในการพิสูจน์ความผิด ต่อผลนั้นสามารถที่จะใช้องค์ประกอบของโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาประการอื่นหรือจะใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาชญาวิทยาได้²⁰² ดังจะเห็นได้จากกรณีดังต่อไปนี้

กรณีที่ผู้กระทำได้กระทำไปเพื่อลดอันตรายนี้ สามารถที่จะนำหลักในเรื่องขององค์ประกอบภายใน หรือเรื่องของความผิดกฎหมาย (Rechtswidrigkeit) มาใช้ในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่แพทย์ทำการรักษาคนไข้ด้วยความยินยอมที่คนไข้ได้อนุญาตให้แพทย์ทำการผ่าตัดตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกระทำที่จะ เป็นการลดอันตรายจากอาการบาดเจ็บของคนไข้ แม้ว่าแพทย์จะทำการผ่าตัดผิดพลาดจนทำให้คนไข้ถึงแก่ความตาย แต่จากการการผ่าตัดที่เป็นไปตามมาตรฐานทางการแพทย์โดยที่ไม่มี

²⁰² เพิ่งอ้าง 414.

ข้อผิดพลาดจากความตั้งใจหรือความประมาทเลินเล่อของแพทย์ หรือจากความยินยอมของคนไข้แล้ว ก็ยอมที่จะทำให้แพทย์ที่ทำการผ่าตัดหลุดพ้นไปจากความรับผิดชอบในผลแห่งความตายของคนไข้ที่เกิดขึ้นจากการผ่าตัด เป็นต้น²⁰³

ในกรณีที่ผู้กระทำได้สามารถที่จะยกเอาเรื่องของความยินยอมที่อาจสันนิษฐานได้ (mutmaßliche Einwilligung) มาใช้เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นไปจากความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การรักษาคนไข้ซึ่งประสบอุบัติเหตุจนหมดสติ ทำให้แพทย์ที่จะทำการรักษาไม่สามารถที่จะขอความยินยอมจากคนไข้เพื่อทำการผ่าตัดบาดแผลของคนไข้ได้ แต่หากแพทย์ไม่รีบทำการผ่าตัดรักษาคนไข้ดังกล่าวเพื่อปิดปากแผลแล้ว ก็จะทำให้คนไข้ถึงแก่ความตายจากการเสียเลือด กรณีเช่นนี้การที่แพทย์ทำการผ่าตัดรักษาคนไข้เพื่อลดความเสี่ยงจากการที่คนไข้จะเสียเลือดจนถึงแก่ความตายนั้น ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ได้รับความยินยอมอันอาจสันนิษฐานตามปกติจากคนไข้แล้ว เพราะบุคคลโดยทั่วไปนั้นหากได้รับบาดเจ็บก็ต้องให้ความยินยอมแก่แพทย์ในการรักษาชีวิตของตนเอง เป็นต้น²⁰⁴

หรือแม้แต่กรณีที่ผู้กระทำได้สร้างความเสี่ยงอันเป็นการก่อให้เกิดอันตรายขึ้นมาใหม่อีกประการหนึ่ง ซึ่งสามารถแยกออกจากความเสี่ยงที่มีอยู่เดิมได้แล้ว แม้ว่าผลแห่งการกระทำนั้นจะทำให้ผลที่เกิดขึ้นมีความร้ายแรงน้อยกว่าความเสี่ยงจากอันตรายที่มีอยู่เดิม ยกตัวอย่างเช่น การโยนเด็กลงมาจากอาคารที่กำลังถูกเพลิงไหม้ แม้จะเป็นการกระทำที่เป็นการลดอันตรายจากการที่เด็กจะถูกไฟคลอกตาย แต่การโยนเด็กลงมาจากอาคารก็ได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงอันตรายขึ้นมาใหม่ จากการที่เด็กตกลงมากระแทกพื้นจนได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้จะใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยเพื่อที่จะให้ผู้กระทำหลุดพ้นไปจากความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนไม่ได้ เพราะการโยนเด็กลงมาจากที่สูงถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดอันตรายขึ้นมาใหม่แล้ว จึงต้องถือว่าผู้กระทำยังมีความรับผิดชอบในทางภววิสัยอยู่ ในกรณีเช่นนี้จึงต้องนำเอาหลักในเรื่องของความผิดกฎหมายมาพิจารณา ซึ่งหากเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้ความยินยอมที่อาจสันนิษฐานได้ ผู้กระทำก็จะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในผลดังกล่าว เพราะถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ปราศจากความผิดกฎหมาย หรือผู้กระทำอาจจะอ้างว่าเป็นการกระทำโดยจำเป็นเนื่องจากอยู่ในสถานการณ์ที่มีเหตุฉุกเฉิน (§ 34 StGB) เพื่อให้ตนเองไม่ต้องรับโทษจากผลดังกล่าวก็ได้²⁰⁵

กรณีผลที่ผิดปกติธรรมดา ยกตัวอย่างเช่น การที่ผู้กระทำได้การฆ่าผู้เสียหายจึงใช้ปืนยิงไปที่ผู้เสียหาย แต่ผู้เสียหายไม่ตายเพียงแต่ได้รับบาดเจ็บและถูกนำตัวส่งโรงพยาบาล แต่ในเวลาต่อมาโรงพยาบาลเกิดไฟไหม้จนทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ในกรณีเช่นนี้ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยเห็นว่าสามารถที่จะหลีกเลี่ยงทฤษฎีดังกล่าวได้ด้วยการใช้หลักในเรื่องของเจตนา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบภายในมาใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำได้ เมื่อผู้กระทำปรารถนาให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายจากการยิงจากปืนของเขา แต่ผู้เสียหายกลับถึงแก่ความตายจากการที่โรงพยาบาลเกิดเพลิงไหม้

²⁰³ เพิ่งอ้าง 415.

²⁰⁴ เพิ่งอ้าง.

²⁰⁵ เพิ่งอ้าง.

ความตายของผู้เสียหายจึงไม่ถือว่าอยู่ในขอบข่ายของเจตนาของผู้กระทำ ผู้กระทำจึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของผู้เสียหาย คงรับผิดชอบเพียงแค่นั้นของการพยายามกระทำผิดเท่านั้น

เมื่อการกระทำหนึ่ง ๆ ของผู้กระทำสามารถที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดผ่านโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาได้หลายตำแหน่ง จึงทำให้หลักในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาไม่มีความชัดเจนแน่นอน และก่อให้เกิดการปรับใช้หลักกฎหมายที่ปะปนกันในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงเพียงประการเดียว ในเมื่อหากไม่สามารถที่จะทำการพิสูจน์ความผิดได้จากส่วนของโครงสร้างของความรับผิดในทางอาญาในข้อใดแล้ว ก็จะไม่จำเป็นที่จะต้องไปพิสูจน์ในข้อถัดไปอีกแต่อย่างใด การเปิดช่องว่างให้มีการปรับใช้หลักในการพิสูจน์ได้หลายประการเช่นนี้ จึงทำให้โครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง

ประการที่สาม แม้ว่าทฤษฎีเงื่อนไขแบบดั้งเดิมจะไม่ใช้ทฤษฎีที่เหมาะสมในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล เนื่องจากทฤษฎีนี้มีการคาดการณ์ผลลัพธ์จากการตั้งคำถามในเชิงสมมติที่ว่าผลจะไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ หากไม่มีการกระทำนั้นอยู่ แต่สมมติฐานดังกล่าวก็ไม่อาจที่จะนำมาปรับใช้ในการพิสูจน์ผลที่เกิดขึ้นจากสาเหตุสมมติหรือสาเหตุทางเลือก หรือแม้แต่ในกรณีที่เกิดผลเกิดขึ้น อย่างผิดปกติธรรมดา แต่จากความพยายามในการพัฒนาทฤษฎีเงื่อนไขในเวลาต่อมาด้วยการปรับปรุงวิธีการในการพิสูจน์หาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นด้วยกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ ผ่านคำอธิบายที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยการไม่กลับไปตั้งคำถามในเชิงสมมติอีกต่อไป แต่จะหาคำตอบผ่านข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นว่าจะสามารถก่อให้เกิดผลได้หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น การที่นายแดงแทงนายดำจนถึงแก่ความตายนั้น บาดแผลที่เกิดขึ้นจากการใช้มีดแทงนายดำ ถือเป็นสาเหตุแห่งความตายของนายดำใช่หรือไม่ โดยที่ไม่ต้องกลับไปตั้งคำถามด้วยการสมมติเหตุการณ์อีกว่าถ้านายแดงไม่แทงนายดำ นายดำจะตายหรือไม่ เป็นต้น ทฤษฎีเงื่อนไขตามกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติจึงสามารถที่จะนำมาใช้ในการพิสูจน์กรณีของสาเหตุสมมติ สาเหตุทางเลือก หรือผลที่เกิดขึ้นอย่างผิดปกติธรรมดาได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว กรณีจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาทฤษฎีความรับผิดในทางอาวิสัยมาใช้ในการจำกัดผลลัพธ์เหล่านี้อีกแต่อย่างใด²⁰⁶

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับการนำทฤษฎีความรับผิดในทางอาวิสัย มาปรับใช้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่นักกฎหมายฝ่ายที่เห็นด้วยว่าจะต้องมีการใช้ขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดในทางอาวิสัยก็ได้โต้แย้งว่า เขาไม่เห็นด้วยที่จะเข้าไปใช้หลักในเรื่องขององค์ประกอบภายใน ความผิดกฎหมาย หรือความชั่ว มาพิจารณาความรับผิดในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำ ในเมื่อการพิสูจน์ความผิดต่อผลที่เกิดขึ้นนี้เป็นการพิจารณาที่อยู่ในชั้นขององค์ประกอบภายนอกที่มีแต่เรื่องในทางอาวิสัยเท่านั้น กล่าวคือ เป็นเรื่องที่กำลังพิจารณาความรับผิดเอาจากการกระทำของผู้กระทำ กับผลที่ได้เกิดขึ้นมาจากการกระทำดังกล่าว กรณีจึงไม่ควรที่จะเข้าไปทำการวินิจฉัยในส่วนหนึ่งของโครงสร้างของความรับผิดในทางอาญาในข้ออื่นแต่อย่างใด เพราะจะเป็นการนำเอาโครงสร้างในข้ออื่นมาใช้ปะปนกันไปกับการวินิจฉัยเรื่องขององค์ประกอบภายนอก

²⁰⁶ เติ้งอ่าง.

หรือถึงแม้ว่าจะได้มีการปรับปรุงวิธีการในการพิสูจน์หาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นด้วยการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขตามกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่สามารถนำมาวินิจฉัยเรื่องของสาเหตุสมมติ สาเหตุทางเลือก หรือแม้แต่กรณีของผลที่เกิดขึ้นอย่างผิดปกติธรรมดาได้แล้วก็ตาม แต่ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการนำเอาทฤษฎี ความรับผิดชอบในทางภววิสัยมาปรับใช้ก็ยังเห็นว่า การปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขตามกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติดังกล่าวนี้ก็เป็นแต่เพียงการค้นหาว่าสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นมีต้นเหตุมาจากการกระทำประการใดเท่านั้น โดยที่ยังไม่สามารถที่จะนำมาปรับใช้ในการพิสูจน์ได้ว่าในบรรดาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นทั้งหลายเหล่านั้นในประการใดบ้าง ที่จะต้องมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบ กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับใช้ขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อการเกิดขึ้นซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกอีกประการหนึ่งว่า ต้นเหตุของผล ที่เกิดขึ้นนั้น ถือเป็น “ผลงาน” ของผู้กระทำอย่างแท้จริงหรือไม่ ด้วยการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทาง ภววิสัยเสียก่อน หากได้ความว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบในทาง ภววิสัยแล้ว จึงจะทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น

กล่าวโดยสรุปแล้วการศึกษาแนวทางในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการกระทำของทั้งในประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี จะเห็นได้ว่าไม่มีประเทศใดที่ได้บัญญัติในเรื่องของการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลไว้เป็นกฎหมายโดยเฉพาะเลย โดยในแต่ละประเทศก็ได้มีการปรับใช้แนวทางในการพิสูจน์ผ่านการพัฒนาทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อใช้ในการพิสูจน์ให้เห็นว่าผลที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุมาจากการกระทำประการใด และผู้กระทำสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งในแต่ละประเทศก็จะมีหลักในการพิสูจน์ที่แตกต่างกันออกไป

ในส่วนของประเทศอังกฤษจะมีการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเป็น 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกจะทำการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริงก่อนว่าผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นตามหลัก “But-for” หรือไม่ ซึ่งการพิสูจน์ดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีเงื่อนไข โดยในประเทศอังกฤษจะใช้การพิสูจน์ในขั้นตอนแรกนี้กับทุกคดีที่มีผลเกิดขึ้นจากการกระทำ ความผิด และสำหรับในส่วนของขั้นตอนที่สองนี้ จะทำการพิจารณาคดีต่อเมื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงในขั้นตอนแรกนั้นแตกต่างไปจากเจตนาของผู้กระทำ หรือเป็นผลที่เกินเลยไปจากการกระทำโดยประมาท ที่จะสามารถก่อให้เกิดผลเช่นนั้นได้ จึงจะทำการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายต่อไปว่า ผู้กระทำมีความสามารถในการคาดเห็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนหรือไม่ ซึ่งถือว่าเป็นไปตามหลัก Reasonable Foresee ability ของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

สำหรับประเทศฝรั่งเศสหากได้พิจารณาจากแนวคำพิพากษาในคดีอาญาของศาลในประเทศฝรั่งเศสแล้ว ก็จะได้เห็นว่าศาลในประเทศฝรั่งเศสได้มีการปรับใช้ทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุมาวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเท่านั้น โดยศาลจะไม่มี การนำเอาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่เพียงพอมาปรับใช้ในคดีอาญาเลย ด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายอาญาให้ความสำคัญกับการกระทำ ความผิดหรือเหตุแห่งการกระทำมากกว่าความเสียหายหรือผลที่เกิดมาจากการกระทำนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะต้องทำการวินิจฉัยว่าการกระทำที่ได้เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นจะสามารถคาดหมายโดยวิญญูชนได้หรือไม่ และเมื่อได้ความว่า

การกระทำของผู้กระทำถือเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นตามทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุแล้ว จึงจะทำการพิสูจน์ในส่วนขององค์ประกอบภายในต่อไปตามโครงสร้างความรับผิดชอบ

ส่วนการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นของประเทศเยอรมนีนั้น นักนิติศาสตร์เยอรมนีได้คิดค้นและพัฒนาหลักการในการวินิจฉัยว่าผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ จะต้องแบ่งการพิสูจน์เป็น 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกนี้จะเป็นการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเพื่อระบุว่า การกระทำประการใดบ้างที่เป็นต้นเหตุให้เกิดผลขึ้น แล้วจึงจะได้นำเอาต้นเหตุทั้งหลายเหล่านั้นมาพิจารณาในขั้นตอนที่สองต่อไปว่าการกระทำที่เป็นต้นเหตุของผลนั้นจะมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในทางภววิสัยหรือไม่ ซึ่งทำให้การพิสูจน์ในขั้นตอนที่สองนี้ถูกเรียกว่า “การพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางภววิสัย” โดยในประเทศเยอรมนีจะใช้ทั้งสองขั้นตอนดังกล่าวในการวินิจฉัยความผิดที่ต้องการผลปรากฏเป็นการเฉพาะในทุกคดี

จากการเปรียบเทียบแนวทางในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการกระทำระหว่างประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี สามารถสรุปเป็นตารางแสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของการปรับใช้ทฤษฎีในการพิสูจน์หาความรับผิดชอบต่อการที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดผลขึ้นของในแต่ละประเทศได้ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบการปรับใช้ทฤษฎีในการพิสูจน์หาความรับผิดชอบต่อการที่ผู้กระทำได้ออกให้เกิดผลขึ้นในต่างประเทศ

ประเทศ	ระบบกฎหมาย	ขั้นตอนการวินิจฉัย	ทฤษฎีที่นำมาปรับใช้
ประเทศอังกฤษ	ระบบจารีตประเพณี (Common Law)	มีการแบ่งแยกการวินิจฉัยความรับผิดชอบในผลออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกจะทำการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง ซึ่งจะปรับใช้กับทุกคดี และหากว่าผลที่เกิดขึ้นอยู่นอกเหนือไปจากเจตนาหรือความประมาทตามปกติธรรมดาแล้ว จึงจะพิสูจน์ในขั้นตอนที่สองเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายต่อไป	ทฤษฎีเงื่อนไข ตามหลัก But-for และทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมตามหลัก Reasonable Foresee ability
ประเทศฝรั่งเศส	ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)	มีการวินิจฉัยหาความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นเพียงขั้นตอนเดียว คือ การพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นว่ามีสาเหตุมาจากการกระทำประการใด อันเป็นไปตามหลักการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล	ทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไข
ประเทศเยอรมนี	ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)	มีการแบ่งแยกการวินิจฉัยความรับผิดชอบในผลออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก คือ การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล และขั้นตอนที่สอง คือ การพิสูจน์หาความรับผิดชอบในทางภววิสัย ซึ่งทั้งสองขั้นตอนดังกล่าวนี้จะใช้บังคับในทุกคดี	ทฤษฎีเงื่อนไข และทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัย

การศึกษาแนวความคิดและวิธีการวินิจฉัยหาความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นของทั้งประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี พบว่าในแต่ละประเทศได้มีการพัฒนาขั้นตอนสำหรับการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำเป็นการเฉพาะและมีความแตกต่างกันออกไป โดยที่ในการพัฒนาขั้นตอนสำหรับการพิสูจน์ดังกล่าวของในแต่ละประเทศนั้น ก็ได้มีการปรับใช้ทฤษฎีในการพิสูจน์ที่เป็นไปตามระบบกฎหมายในประเทศของตน ดังจะเห็นได้จากในประเทศอังกฤษที่ได้มีการแบ่งแยกขั้นตอนของการพิสูจน์ออกเป็นการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง กับการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมาย โดยที่การวินิจฉัยในขั้นตอนแรกจะกระทำในทุกกรณี แต่ในขั้นตอนที่สองจะได้ทำการวินิจฉัยเฉพาะสำหรับการเกิดขึ้นซึ่งผลที่ต่างออกไปจากเจตนาของผู้กระทำ หรือเกินไปจากความประมาทตามธรรมดาทั่วไปที่จะสามารถก่อให้เกิดผลเช่นนั้นได้ แต่ในขณะที่ในประเทศฝรั่งเศสกลับปรากฏว่ามีได้มีการแบ่งแยกขั้นตอนของการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่ออย่างไร เพียงแต่จะต้องทำการพิสูจน์ให้ได้ความว่าการกระทำของผู้กระทำถือเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นมาได้เท่านั้น ที่จะนำไปพิจารณาในส่วนขององค์ประกอบภายในต่อไป หรือแม้แต่ในประเทศเยอรมนีเองก็ได้มีการกำหนดแนวทางในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นที่แตกต่างไปจากทั้งสองประเทศดังกล่าว ด้วยการกำหนดแบ่งแยกขั้นตอนในการพิสูจน์ออกเป็นการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลกับการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลในทางทวิสัยในทุกกรณีว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่ถือว่าเป็น “ผลงาน” ของผู้กระทำอย่างแท้จริง จึงจะทำให้ผู้กระทำ มีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางและปัญหาของการปรับใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่าง การกระทำกับผลในประเทศไทย

ภายหลังจากที่ได้ทำการศึกษาแนวความคิดและหลักในการพิสูจน์ความรับผิดชอบของ การกระทำ ตลอดจนได้ทำการศึกษาวิธีในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในต่างประเทศ ทั้งจากประเทศ อังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ซึ่งในแต่ละประเทศต่างก็มีวิธีในการพิสูจน์ ความรับผิดชอบ ของการกระทำที่แตกต่างกันออกไป ในส่วนของบทที่ 4 นี้ ผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทาง และปัญหาของการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมที่มีการใช้อยู่ในประเทศไทย ตำแหน่งใน การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และการกำหนดขั้นตอนสำหรับการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำ ในการก่อให้เกิดผลขึ้น เพื่อที่จะได้นำไปสู่การให้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงวิธีการพิสูจน์ความรับ ผิดในผลของประเทศไทยต่อไป

4.1 วิเคราะห์แนวทางและปัญหาในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในประเทศไทย

หากพิจารณาหลักการของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในประเทศไทยแล้ว ก็จะพบว่าในประเทศไทยนั้นมิได้มีการบัญญัติกฎหมายสำหรับหลักการทั่วไปของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง การกระทำกับผลไว้เป็นการเฉพาะว่าจะให้ยึดถือหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยตามทฤษฎีใด จะมีก็แต่เพียง การบัญญัติในเรื่องของความผิดอาญาที่ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลแห่งการกระทำของตน ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 เท่านั้น²⁰⁷ ซึ่งก็จะนำมายึดถือเป็นหลักทั่วไปในการ วินิจฉัยความรับผิดมิได้ แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าประเทศไทยจะไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นทฤษฎีความสัมพันธ์ ระหว่างการกระทำกับผลแต่อย่างใด

เมื่อได้พิจารณาจากคำอธิบายในทางตำราและจากการศึกษาผ่านคำพิพากษาของศาลฎีกาแล้ว ก็จะ พบว่าในประเทศไทยนั้นมีการนำเอาหลักการของทฤษฎีเงื่อนไขกับทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยที่ทั้งสองทฤษฎีดังกล่าวก็ได้สร้างคุณประโยชน์ต่อการศึกษาและการวินิจฉัยคดีเป็นอย่างมาก

แม้ว่าศาลฎีกาของไทยจะมีได้เคยกล่าวถึงทฤษฎีเงื่อนไขกับทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเอาไว้ในคำพิพากษา เลยกก็ตาม แต่จากถ้อยคำที่ศาลนำมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดี ไม่ว่าจะเป็นคำว่า “ผลโดยตรง” ยกตัวอย่างเช่น การที่จำเลยทั้งสองถมดินและปลูกสร้างอาคารในทางสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับที่พลเมืองใช้ร่วมกัน จนทำให้โจทก์ทั้งสามไม่สามารถใช้สัญจรเข้าออกสู่ทางหลวงแผ่นดิน และใช้เป็น ช่องทางระบายน้ำที่ท่วมขังให้ไหลลงสู่ห้วยสวนพริก เป็นเหตุให้น้ำท่วมขังบ้านของโจทก์ทั้งสามจนได้รับความ

²⁰⁷ คณพล จันทน์หอม (เชิงอรรถ 81) 325 – 325.

เสียหาย อันเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของจำเลยทั้งสอง เป็นต้น²⁰⁸ หรือคำว่า “ผลธรรมดา” ยกตัวอย่างเช่น จำเลยใช้อาวุธมีดปลายแหลมจี้ผู้เสียหายและเอาโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้เสียหายและรถยนต์ของบิดาของผู้เสียหายที่อยู่ในความครอบครองของผู้เสียหายไปและเมื่อการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้ผู้เสียหายรับอันตรายแก่กายเป็นผลให้จำเลยก็ต้องรับโทษหนักขึ้น แม้จำเลยจะฎีกาว่า ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บแขนซ้ายจากมีดของจำเลยเนื่องจากอุบัติเหตุ จำเลยไม่มีเจตนาทำร้ายผู้เสียหายซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้เสียหายเบิกความ ผู้เสียหายไม่ทราบว่าไปโดนคมมีด ตอนไหน เข้าใจว่าคงจะโดนตอนที่กลับตัวมาไขกุญแจรถบาดเจ็บจึงไม่ได้เกิดจากจำเลยมีเจตนาใช้มีดทำร้ายผู้เสียหายก็ตามก็ไม่ใช่ข้อสำคัญ เพราะการที่จำเลยจะรับโทษหนักขึ้นด้วยเหตุที่ผู้เสียหายรับอันตรายแก่กายนั้น จำเลยไม่จำเป็นต้องกระทำโดยมีเจตนา เพียงแต่พิจารณาว่าผลที่ผู้เสียหายรับอันตรายแก่กายนั้นเป็นผลที่ตามธรรมดาย่อมเกิดขึ้นได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 63 หรือไม่ เป็นต้น²⁰⁹ แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาของไทยได้รับเอาทฤษฎีทั้งสองมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีแล้ว

สำหรับการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของในประเทศไทยนั้น จะเริ่มจากการพิจารณาโดยใช้ทฤษฎีเงื่อนไขเสียก่อนว่า ผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำหรือไม่ หากว่าผลนั้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำ ก็จะต้องถือว่าผลนั้นมีความสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น แต่หากว่าผลที่เกิดขึ้นมิได้เป็นผลโดยตรงมาจากการกระทำของผู้กระทำ ก็จะทำให้ผู้กระทำหลุดพ้นไปจาก ความรับผิดชอบในผลดังกล่าว เพราะถือเป็นการขาดองค์ประกอบความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญา

แต่หากมีเหตุที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผล หรือเป็นกรณีที่มีเหตุแทรกแซงเกิดขึ้น นอกจากจะต้องทำการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว ก็จะต้องทำการพิสูจน์ในประการต่อไปโดยใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาเป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยว่า ผลที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นนั้นเป็นผลที่ตามธรรมดาย่อมจะสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ หรือเป็นเหตุแทรกแซงที่วิญญูชนสามารถจะคาดหมายได้หรือไม่ หากว่าผลนั้นเป็นผลที่ตามธรรมดาสามารถที่จะเกิดขึ้นได้แล้ว หรือเป็นเหตุแทรกแซงที่วิญญูชนสามารถจะคาดหมายได้ ผู้กระทำก็ต้องรับโทษหนักขึ้นหรือจะต้องรับผิดชอบในกรณีของเหตุแทรกแซงดังกล่าว

แนวทางในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของในประเทศไทยดังที่ได้กล่าวมานี้สามารถที่จะสรุปเป็นหลักในการวินิจฉัยได้เป็น 3 ประการ²¹⁰ ดังต่อไปนี้

ประการแรก หากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเป็นผลโดยตรงตามทฤษฎีเงื่อนไข ผู้กระทำก็ต้องรับผิดชอบในผลนั้น หากไม่ใช่ผลโดยตรงตามทฤษฎีเงื่อนไข ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

²⁰⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3819/2563

²⁰⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1867/2553

²¹⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรธร 4) 314-315.

ประการที่สอง หากผลที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น นอกจากผลนั้นจะต้องเป็นผลโดยตรงตามทฤษฎีเจื่อนใจแล้ว ผลนั้นก็ต้องเป็นผลธรรมดาที่ย่อมสามารถเกิดขึ้นได้ตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมอีกด้วย จึงจะทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น แต่หากไม่ใช่ผลที่ตามธรรมดาสามารถจะเกิดขึ้นได้แล้ว ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับโทษหนักขึ้น เพียงแต่จะต้องรับผิดชอบที่ตนได้กระทำไปแล้ว

ประการที่สาม หากผลที่เกิดขึ้นนั้นมีผลที่จะทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น เพียงแต่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากเหตุแทรกแซง ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในผลนั้นก็ต่อเมื่อผลที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงตามทฤษฎีเจื่อนใจ และเป็นผลที่เกิดจากเหตุแทรกแซงที่วิญญูชนสามารถคาดหมายได้อีกด้วย แต่หากเป็นผลที่เกิดจากเหตุแทรกแซงที่วิญญูชนไม่อาจที่จะคาดหมายได้แล้ว ผู้กระทำก็จะหลุดพ้นไปจากความรับผิดชอบในผลนั้น

4.1.1 หลักเกณฑ์ในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเจื่อนใจ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของไทยจะเริ่มจากการพิจารณาก่อนว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลโดยตรงตามทฤษฎีเจื่อนใจหรือไม่ ซึ่งหลักในเรื่องของผลโดยตรงตามทฤษฎีเจื่อนใจนั้นก็ขึ้นอยู่กับหลักการที่ว่า ถ้าไม่มีการกระทำแล้ว ผลนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ หากผลไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ก็ต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากการกระทำอันนั้นโดยตรง แม้ว่าจะมีการกระทำในประการอื่นที่ก่อให้เกิดผลขึ้นรวมอยู่ด้วยก็ตาม แต่หากว่าผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวแม้จะไม่มี การกระทำเช่นนั้นก็ตาม แต่ผลก็ยังคงต้องเกิดขึ้น อยู่ดีจากการกระทำประการอื่น เช่นนี้จะต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นมิได้มีสาเหตุมาจากการกระทำดังกล่าวแต่อย่างใด

จากหลักในการวินิจฉัยข้างต้นทำให้ในประเทศไทยมีการจำแนกแนวทางในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผล ที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีเจื่อนใจเป็น 3 กรณี ได้แก่

กรณีแรก ถ้าไม่มีการกระทำ ผลจะเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้าผลไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ก็ต้องถือว่าผลนั้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำดังกล่าว

กรณีที่สอง แม้มีการกระทำอื่นรวมอยู่ด้วย แต่หากไม่มีการกระทำอันนั้นแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น ต้องถือว่าผลเกิดจากการกระทำอันนั้น

กรณีที่สาม แม้จะไม่มี การกระทำ แต่ผลก็ยังคงต้องเกิดขึ้นอยู่ดีจากการกระทำประการอื่น ถือว่าผลที่เกิดขึ้นมิได้มีสาเหตุมาจากการกระทำดังกล่าว

ในกรณีที่ถ้าไม่มีการกระทำแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น ถือว่าผลเกิดจากการกระทำอันนั้น เป็นการพิจารณาในเชิงของการปฏิเสธของทฤษฎีเจื่อนใจ ซึ่งหากคำตอบยังคงได้ความว่าผลจะไม่เกิดขึ้น หากขาดการกระทำดังกล่าว ก็จะต้องถือว่าการกระทำของผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าจำเลยซึ่งเข้าเวรอยู่ปฏิบัติหน้าที่ ผู้ตายย่อมจะไม่ถึงแก่ความตายจากเหตุที่ไฟไหม้ห้องซังเพราะจำเลยจะช่วยดับได้ทันหรือไม่จำเลยก็จะสามารถนำตัวผู้ตายออกจากห้องซังได้ก่อนที่ควันและไฟจะลุกลามมายังห้องซังที่ผู้ตายอยู่ แต่เพราะจำเลยไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ผู้ตายจึงถึงแก่ความตาย ถือได้ว่าความตายเป็นผลโดยตรงจากการกระทำโดยประมาทของจำเลย เป็นต้น²¹¹

²¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7581/2561

สำหรับกรณีที่มีการกระทำประการอื่นรวมอยู่ด้วยนี้ แต่หากไม่มีการกระทำอันนั้นแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น นั่น ถือว่าสอดคล้องกับหลักเหตุปัจจัยที่สำคัญ (Substantial factor) ที่สามารถจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นได้ ซึ่งหลักดังกล่าวจะพิจารณาจากสาเหตุที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลขึ้นเท่านั้น โดยจะไม่กลับไปตั้งคำถามอีกว่า หากไม่มีการกระทำทำนั้นแล้ว ผลจะเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งในกรณีของเหตุที่เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ก่อให้เกิดผลขึ้นนี้ สามารถที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของกรณีที่เกิดสาเหตุหลากหลายประการที่เกิดขึ้นพร้อมกันหรือสาเหตุที่เป็นทางเลือกได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ศาลฎีกาเคยตัดสินไว้ว่า **จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย** จากการตรวจชันสูตรพลิกศพผู้ตาย **ผู้ตายมีภาวะปอดบวมแทรกซ้อนจนถึงแก่ความตาย** เหตุที่ทำให้มีภาวะปอดบวมแทรกซ้อนก็เนื่องมาจากสาเหตุที่ผู้ตายได้รับบาดเจ็บจากการถูกยิง เห็นได้ว่าแม้ผู้ตายจะตายเนื่องจากมีอาการปอดบวมแทรกซ้อน แต่การแทรกซ้อนดังกล่าวก็สืบเนื่องโดยตรงจากบาดแผลที่ถูกยิง การตายของผู้ตายจึงเป็นผลโดยตรงจากการยิง การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดสำเร็จมิใช่เป็นเพียงความพยายามกระทำความผิด เป็นต้น²¹²

การเกิดขึ้นของภาวะปอดบวมแทรกซ้อนที่ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายถือเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย ซึ่งหากว่าจำเลยไม่ยิงผู้ตายจนทำให้ผู้ตายได้รับบาดเจ็บจากบาดแผลที่ถูกจำเลยยิงผู้ตายก็จะไม่เกิดอาการของภาวะปอดบวมแทรกซ้อน การยิงของจำเลยจึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะปอดบวมแทรกซ้อนและเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย ดังนี้ ผลแห่งความตายดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นผลโดยตรงตามทฤษฎีเจือปนไขแล้ว

ส่วนกรณีแม้จะไม่มีมีการกระทำแต่ผลก็ยังเกิดขึ้น จึงถือว่าผลเกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้กระทำไม่ได้ ผู้กระทำจึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลนั้น ซึ่งเป็นการพิจารณาในด้านที่ตรงกันข้ามในเชิงปฏิเสธของทฤษฎีเจือปนไข เมื่ออีกด้านหนึ่งคือการพิจารณาว่า หากไม่มีการกระทำแล้วผลก็จะไม่เกิดขึ้น ผู้กระทำจึงต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นอันมาจากการกระทำของตนเองนั้น การพิจารณาในทางตรงกันข้ามจึงได้เจือปนไขในเชิงของการปฏิเสธว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อไม่ได้มีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำ ผู้กระทำจึงไม่มีความรับผิดชอบในทางอาญาเพราะเขาไม่ได้เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดผลนั้นขึ้น ยกตัวอย่างเช่น รถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 2 แล่นไปในช่องทางที่ 1 ทางขอบถนนทางซ้าย 1 เมตร จำเลยที่ 1 ขับรถบรรทุกในช่องทางที่ 2 ซึ่งอยู่ถัดไปแล้วขับเฉียดเข้ามาขวางในช่องทางเดินรถของจำเลยที่ 2 โดยกระชั้นชิดเพื่อจะเลี้ยวซ้าย **แม้จำเลยที่ 2 จะขับรถเร็วน้อยกว่าที่ขับอยู่ก็ต้องชนกันอยู่นั่นเอง** ดังนั้น เหตุที่รถชนกันจึงมิใช่ความผิดของจำเลยที่ 2 เป็นต้น²¹³

การพิสูจน์จากทั้งสองกรณีดังกล่าวถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในยืนยันว่าผู้กระทำสมควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ อันเป็นไปตามหลักการที่ว่าผู้ที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นเท่านั้นที่จะต้องมีความรับผิดชอบ หากว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นแล้ว เขาย่อมจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลดังกล่าว ดังนั้น การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยใช้ทฤษฎีเจือปนไขของประเทศไทยจึงเป็นสิ่งที่

²¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3039/2547

²¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 717/2509

ถูกต้องและมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากทฤษฎีเงื่อนไขนี้สามารถที่จะนำมาใช้ในการยืนยันถึงสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

4.1.2 หลักเกณฑ์ในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมของประเทศไทย

การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้ จะถูกนำมา ปรับใช้สำหรับกรณีที่มีผลที่จะทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น หรือกรณีที่เกิดเหตุแทรกแซงขึ้นเท่านั้น โดยก่อนที่จะนำเอาหลักการของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้ ก็จะต้องทำการพิสูจน์ยืนยันโดยใช้ทฤษฎีเงื่อนไขเสียก่อน เพื่อที่จะเป็นการพิสูจน์ยืนยันว่าบุคคลใดบ้างที่เป็นต้นเหตุของผลนั้น และเมื่อทำการพิสูจน์ได้แล้วว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำตามทฤษฎีเงื่อนไข จึงจะได้ทำการพิสูจน์โดยใช้หลักการของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมต่อไป²¹⁴

จากหลักข้างต้นทำให้เห็นว่าการพิสูจน์ความรับผิดชอบในกรณีที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผล หรือกรณีของการเกิดขึ้นซึ่งเหตุแทรกแซงนั้น จะต้องทำพิจารณาเป็น 2 ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนแรก จะต้องทำการพิสูจน์ว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำตามทฤษฎีเงื่อนไขหรือไม่

ขั้นตอนที่สอง จะต้องทำการพิสูจน์ว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นได้ หรือเป็นเหตุแทรกแซงที่คาดหมายได้ ตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมหรือไม่

ในส่วนของการพิสูจน์ตามขั้นตอนที่สองนี้ หากได้ทำการพิสูจน์ความรับผิดชอบตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมแล้ว กลับได้ความว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลที่ผิดปกติธรรมดา หรือเป็นเหตุแทรกแซงที่ไม่อาจคาดหมายได้ ก็จะทำให้ผู้กระทำหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น อย่างไรก็ตาม ผู้กระทำจะยังคงต้องรับผิดชอบสำหรับกรณีที่ตนได้กระทำไปแล้ว กล่าวคือ แม้ว่าผู้กระทำจะไม่ต้องรับโทษหนักขึ้นจากผลที่เกิดขึ้นรุนแรงกว่าปกติธรรมดาตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ แต่ผู้กระทำก็ยังคงจะต้องรับผิดชอบในผลตามปกติที่ผ่านการพิสูจน์ตามทฤษฎีเงื่อนไขมาแล้ว ส่วนกรณีของเหตุแทรกแซงนั้น แม้ว่าผู้กระทำจะไม่ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดจากเหตุแทรกแซง ที่ไม่อาจคาดหมายได้ แต่เมื่อผู้กระทำได้ลงมือกระทำความผิดแล้ว ผู้กระทำจึงมีความรับผิดชอบในการพยายามกระทำความผิด

(1) กรณีผลที่ทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น

การที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นโดยมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากผลนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 ได้บัญญัติวางหลักไว้ว่า “ถ้าผลของการกระทำความผิดใดทำให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำความผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นได้” ทำให้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำที่ได้ออกให้เกิดผลที่กฎหมายกำหนดโทษไว้รุนแรงมากกว่ากรณีตามปกติ จะต้องทำการพิสูจน์ให้ได้ความว่าผลที่รุนแรงนั้นเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ ซึ่งการจะวินิจฉัยว่ากรณีใดบ้างที่ถือว่าเป็นผลตามปกติธรรมดานี้จะต้องนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการวินิจฉัย

²¹⁴ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และรณกรณ์ บุญมี (เชิงอรรถ 65) 64.

ในการพิเคราะห์ตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมว่าผลที่เกิดขึ้นจะถือว่าเป็นผลตามปกติธรรมดาหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นนั้นว่าเป็นผลที่สามารถจะคาดการณ์ได้หรือไม่ หากว่าผลนั้นเป็นผลที่สามารถคาดการณ์ได้แล้ว ก็จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น แต่หากว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่ไม่อาจจะคาดการณ์ได้ ผู้กระทำก็จะไม่ต้องรับโทษที่หนักขึ้นเนื่องจากผลนั้นเป็นผลที่ผิดปกติธรรมดา กล่าวคือ ตามธรรมดาแล้วไม่น่าจะเกิดผลเช่นนั้นขึ้นได้²¹⁵

สำหรับการคาดการณ์ความเป็นไปได้ที่ผลจะเกิดขึ้นร้ายแรงกว่าผลตามปกติธรรมดานี้ อาจดูเหมือนกับว่าผู้กระทำต้องกระทำความผิดโดยมีเจตนาที่จะทำให้เกิดผลที่รุนแรงขึ้นกว่าผลตามปกติมาตั้งแต่ต้น และทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลนั้นตามหลักในเรื่องของการกระทำโดยเจตนา แต่หากพิจารณาในเรื่องของผลธรรมดาที่เรียกร้องแต่เพียงว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นผลที่ตามปกติธรรมดาสามารถจะเกิดขึ้นได้ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของบุคคลทั่วไปที่จะนำมาคาดการณ์ความเป็นไปได้ที่ผลนั้นจะเกิดขึ้นแล้ว ก็จะเห็นว่าในเรื่องของผลธรรมดากฎหมายมิได้ต้องการนำเอาเรื่องของการกระทำโดยเจตนามาใช้เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยแต่อย่างใด

แม้ว่าการกระทำที่จะถือว่าเป็นความผิดอาญานั้น กฎหมายต้องการส่วนที่เป็นเจตนาของผู้กระทำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวินิจฉัยตามโครงสร้างของความรับผิดชอบทางอาญา แต่สำหรับในส่วนของผลธรรมดาที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นนี้จะหมายถึงก็แต่เพียงว่าผู้กระทำต้องมีเจตนาที่จะทำให้เกิดผลประการหนึ่งขึ้นเท่านั้น กล่าวคือ เจตนาของผู้กระทำความผิดครอบคลุมถึงเฉพาะความผิดที่ต้องการผลในระดับพื้นฐานเท่านั้น แต่ผลที่เกิดขึ้นกลับร้ายแรงและหนักไปกว่าเจตนาที่ผู้กระทำตั้งใจไว้ในตอนแรก โดยอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าในส่วนของผลที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นนั้นผู้กระทำมิได้ต้องการให้เกิดผลนั้นขึ้นมาตั้งแต่ต้น²¹⁶

เมื่อผู้กระทำมิได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดผลร้ายแรงเช่นนั้นขึ้นมาตั้งแต่ต้น ผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบที่หนักขึ้นในผลนั้นก็ต่อเมื่อผลที่เกินกว่าเจตนาเป็นผลที่ตามธรรมดาย่อมจะเกิดขึ้นได้เท่านั้น หมายความว่าต้องผ่านการวินิจฉัยความรับผิดชอบผ่านทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนั่นเอง ซึ่งในส่วนนี้ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ได้กรุณาอธิบายไว้ในหลักของเรื่องผลธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 ไว้ว่า “เป็นข้อช่วยแก้ไขความดุร้ายของกฎหมาย”²¹⁷ จากทฤษฎีเงื่อนไขนั่นเอง

ในกรณีที่ผู้กระทำมีเจตนาที่ตั้งแต่แรกที่จะกระทำให้เกิดผลในขั้นปลายขึ้น และผลที่เกิดขึ้นก็เป็นไปตามที่ผู้กระทำได้มีเจตนาไว้ตั้งแต่ในตอนแรก กรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นเรื่องของผลที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นตามนัยแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 แต่อย่างใด เพราะการจะใช้หลักในเรื่องของผลธรรมดา ผู้กระทำจะต้องไม่มีเจตนาที่จะทำให้เกิดผลที่ร้ายแรงมาตั้งแต่ต้น ฉะนั้น การจะวินิจฉัยเรื่องความสัมพันธ์

²¹⁵ คณพล จันทน์หอม (เชิงอรรถ 81) 333.

²¹⁶ คณิต ณ นคร, *ประมวลกฎหมายอาญา : หลักกฎหมายและพื้นฐานความเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 12, วิญญูชน, 2559) 290.

²¹⁷ คณพล จันทน์หอม (เชิงอรรถ 81) 336.

ระหว่างการกระทำกับผลในกรณีเช่นนี้จึงไม่จำเป็นต้องนำเอาหลักในเรื่องของผลธรรมดาตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้แต่อย่างใด คงใช้แต่เพียงหลักในเรื่องของผลโดยตรงตามทฤษฎีเงื่อนไขเท่านั้น²¹⁸ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อนาย ฐ. ต้องการให้นาย ด. ตาบอดจึงได้นำไม้แหลมไปจิ้มตานาย ด. จนเป็นเหตุให้นาย ด. ตาบอดสมดังเจตนาของนาย ฐ. ซึ่งหากไม่มีการนำไม้แหลมไปจิ้มตาของนาย ด. แล้ว ตาของนาย ด. ก็จะไม่บอด กรณีจึงถือได้ว่าการที่นาย ด. ตาบอดเป็นผลโดยตรงจากการนำไม้แหลมไปจิ้มเข้าที่ดวงตาอันเป็นไปตามหลักของทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว โดยหากจำเป็นต้องนำเอาหลักผลธรรมดามาใช้ประกอบในการวินิจฉัยแต่อย่างใด เพราะเป็นกรณีที่ผลแห่งการกระทำเป็นไปตามที่นาย ฐ. มีเจตนามาแล้วตั้งแต่ต้น เป็นต้น

สำหรับบทบัญญัติในฐานความผิดใดบ้างที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น ในเบื้องต้นขอให้สังเกตจากคำว่า “เป็นเหตุให้” เสียก่อน แต่ทั้งนี้มาตรานั้น ๆ จะเป็นบทบัญญัติที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นอันเนื่องมาจากผลหรือไม่ ก็จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบในส่วนที่เป็นเนื้อหาของฐานความผิดแต่ละฐานเองด้วย²¹⁹

ความผิดบางฐานแม้จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็มิได้มีพื้นฐานของการลงโทษมาจากการเกิดขึ้นของผลตามที่กฎหมายกำหนดไว้แต่อย่างใด เพียงแต่การลงโทษที่หนักขึ้นนั้นมาจากเหตุผลบางประการที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศที่ผู้กระทำความผิดมีความสัมพันธ์พิเศษกับผู้ถูกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 285 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290 วรรคสอง มาตรา 296 และมาตรา 298 เป็นต้น ความผิดต่าง ๆ เหล่านี้กฎหมายต้องการลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นเพราะมีเหตุบางประการที่กฎหมายประสงค์จะให้ความคุ้มครองที่มากกว่ากรณีธรรมดาทั่วไป บทบัญญัติเหล่านี้จึงมิใช่บทบัญญัติที่ต้องการลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นเนื่องจากผลของการกระทำ กรณีจึงไม่จำเป็นต้องนำเอาหลัก ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 มาใช้บังคับแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องที่จะต้องนำเอาหลักในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคสาม มาพิจารณาโดยที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรู้ถึงข้อเท็จจริงที่จะทำให้ตนต้องรับโทษหนักขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากบทบัญญัติใดจะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษที่หนักขึ้นมากไปกว่าบท ความผิดที่เป็นพื้นฐานเดิมอันเนื่องมาจากผลที่เกิดขึ้นแล้ว เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นโดยมีมูลเหตุที่สืบเนื่องมาจากผลของการกระทำ จึงต้องนำหลักในเรื่องของผลที่ตามธรรมดาย่อมจะเกิดขึ้นได้ตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ประกอบในการวินิจฉัยความรับผิด

บทบัญญัติใดบ้างที่จะถือว่าเป็นกรณีที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลนั้น จะขอ ยกตัวอย่างโดยจำกัดอยู่แค่เพียงการจำแนกตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น โดยจะได้มีการจัดกลุ่มประเภทของแต่ละฐานความผิดไล่เรียงไปตามลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

²¹⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรธ 4) 334 - 336.

²¹⁹ นัฐพงศ์ พิริยะสกลิต, ‘หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล : ศึกษาเฉพาะในสวนผลธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63’ (สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547) 13.

(1) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนตามมาตรา 224 กรณีวางเพลิงเผาทรัพย์หรือทำให้เกิดระเบิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และตามมาตรา 238 กรณีกระทำความผิดดังที่ได้อธิบายไว้ในมาตรา 226 จนถึงมาตรา 237 ที่เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

(2) ความผิดเกี่ยวกับเพศตามมาตรา 277 ทวิ และมาตรา 277 ตริ กรณีข่มขืนกระทำชำเราจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย และตามมาตรา 280 กรณีกระทำอนาจารจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย

(3) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายตามมาตรา 297 กรณีทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา 302 วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา 303 วรรคสองและวรรคสาม กรณีทำให้แท้งลูกจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย และตามมาตรา 308 กรณีทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชราจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกทอดทิ้งถึงแก่ความตายหรือรับอันตรายสาหัส

(4) ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง ตามมาตรา 310 วรรคสอง และมาตรา 311 วรรคสอง กรณีหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตายหรือได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา 312 ทวิ วรรคสอง กรณีหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี และให้กระทำการใดและกรณีเอาเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ลงเป็นทาส จนได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย และตามมาตรา 313 วรรคสองและวรรคสาม กรณีเรียกค่าไถ่จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกเอาตัวไปได้รับอันตรายสาหัส รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือถึงแก่ความตาย

(5) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามมาตรา 336 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ กรณีชิงทรัพย์จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 339 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า ตามมาตรา 340 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า และตามมาตรา 340 ทวิ วรรคสี่ วรรคห้า และวรรคหก กรณีชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย

ในส่วนของบทบัญญัติที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ล้วนแล้วแต่เป็นความผิดที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลของการกระทำทั้งสิ้น แต่ก็มิใช่บทบัญญัติบางส่วนในประมวลกฎหมายอาญาที่น่าคิดว่าจะเป็บบทบัญญัติที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลหรือไม่ หรือเป็นแค่เพียงบทบัญญัติที่เป็นพื้นฐานซึ่งได้กำหนดให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในตัวของบทบัญญัตินั้นเอง โดยที่บทบัญญัติเหล่านั้นมิได้ส่งผลให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นแต่อย่างใด คงเป็นแต่เพียงบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบตามอัตราโทษที่ฐานความผิดนั้นกำหนดไว้เท่านั้น ในการพิจารณาตรงส่วนนี้ถือว่ามีผลสำคัญกับการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้บังคับ เพราะเหตุดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนั้นมีขอบเขตการใช้ที่จะจำกัดอยู่แค่เพียงการเกิดผลที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นกับเรื่องของเหตุแทรกแซงเท่านั้น หากว่าบทบัญญัติดังกล่าวมิได้เป็นฐานความผิดที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผล ก็จะไม่เอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมในส่วนของการวินิจฉัยในเรื่องของผลธรรมดามาใช้บังคับไม่ได้ คงใช้ได้แต่เพียงว่าการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไข หรือการใช้ในมุมของการที่มีเหตุแทรกแซงเกิดขึ้นเท่านั้น

บทบัญญัติที่ยังคงมีปัญหาและนักกฎหมายต่างมีมุมมองต่อบทบัญญัติเหล่านั้นแตกต่างกันไป ได้แก่ บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290 และมาตรา 295 กล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 290 ซึ่งได้บัญญัติว่า “ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย” จะถือได้หรือไม่ว่าผลแห่งความตายที่เกิดขึ้นจากการทำร้ายนั้น จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นจากความผิดฐานทำร้ายร่างกายหรือไม่ ซึ่งนักกฎหมายไทยได้มีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องดังกล่าวโดยสามารถแบ่งแยกความเห็นออกเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายแรกเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา 290 นี้มิได้เป็นบทบัญญัติที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นไปจากบทบัญญัติฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 หรือมาตรา 391 แต่อย่างใด²²⁰ เพราะเหตุที่ว่า หากได้พิจารณาจากถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา 290 ที่ว่า “ทำร้ายผู้อื่น” นั้น การทำร้ายดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือจะต้องเกิดจากการใช้กำลังทำร้ายตามที่ได้บัญญัติอยู่ในมาตรา 295 และมาตรา 391 เสมอไป หากผู้กระทำได้ทำร้ายผู้อื่นและผลแห่งการทำร้ายนั้นได้ทำให้ผู้ที่ถูกทำร้ายถึงแก่ความตายกรณีก็เป็นความผิดตามมาตรา 290 แล้ว แม้ว่าผู้ถูกทำร้ายจะยังไม่ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือผู้ทำร้ายจะยังมิได้มีการใช้กำลังเข้าไปทำร้ายมาก่อนก็ตาม เมื่อการทำร้ายผู้อื่นตามมาตรา 290 มิได้มีความหมายอย่างเดียวกันกับการทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นตามมาตรา 295 และมีได้จำเป็นจะต้องมีสาเหตุมาจากการใช้กำลังทำร้ายดุจเดียวกับ มาตรา 391 ทำให้บทบัญญัติในมาตรา 290 มิได้เป็นบทบัญญัติที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลที่รุนแรงยิ่งกว่าการกระทำความผิดตามมาตรา 295 และมาตรา 391 แต่อย่างใด

เหตุผลอีกประการหนึ่งคงมีว่ามาตรา 290 อยู่ในหมวดความผิดต่อชีวิต มิได้อยู่ในหมวดความผิดต่อร่างกายเช่นดังมาตรา 295 จึงแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา 290 มิได้เป็นบทบัญญัติที่ทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้นไปกว่าบทบัญญัติในมาตรา 295 แต่กลับจะเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษน้อยลงมาจากความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาตามมาตรา 288 เสียมากกว่า

ตามความเห็นของฝ่ายแรกนี้ เมื่อความผิดตามมาตรา 290 มิใช่บทบัญญัติที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นจากความผิดตามมาตรา 295 หรือมาตรา 391 ฉะนั้น ในการวินิจฉัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเพื่อปรับกับความผิดตามมาตรา 290 จึงไม่อาจนำเรื่องของผลธรรมดาตามมาตรา 63 มาใช้บังคับได้ คงใช้ได้แต่เพียงทฤษฎีเงื่อนไขเท่านั้น²²¹

ฝ่ายที่สอง²²² เห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา 290 นี้เป็นบทบัญญัติที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลของความตายที่รุนแรงมากกว่าความผิดตามมาตรา 295 และมาตรา 391²²³ เหตุผล

²²⁰ ความเห็นฝ่ายแรกนี้ ได้แก่ ความเห็นของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ เป็นต้น

²²¹ จิตติ ดิงศภัทย์ (เชิงอรรถ 3) 119-124, 145-146.

²²² ความเห็นฝ่ายที่สองนี้ ได้แก่ ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย, ศาสตราจารย์ ดร.โกเมน ภัทรภิรมย์ และศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร เป็นต้น

²²³ หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญาภาค 2 - 3* (พิมพ์ครั้งที่ 11, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2556) 212..

ก็เพราะว่าผู้กระทำมีเจตนาที่จะทำร้ายมาตั้งแต่ต้น โดยผลแห่งการทำร้ายอาจมีได้ตั้งแต่ไม่ถึงกับเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 391 หรืออาจเกิดเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 หรืออาจทำให้ผู้ถูกทำร้ายได้รับอันตรายสาหัสตามมาตรา 297 ไปจนกระทั่งทำให้ผู้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตายตามมาตรา 290 และไม่ว่ากฎหมายจะใช้คำว่า “ใช้กำลังทำร้าย” หรือแค่เพียงคำว่า “ทำร้าย” ทั้งสองคำต่างมีความหมายที่เหมือนกันนั่นก็คือจะต้องมีการกระทำที่เป็นการทำร้ายเหมือนกันนั่นเอง การทำร้ายร่างกายผู้อื่นโดยไม่ใช้กำลังย่อมไม่อาจที่จะเกิดขึ้นได้ ในเมื่อกฎหมายอาญามุ่งประสงค์ที่จะลงโทษเอากับเฉพาะแต่เพียงการกระทำของมนุษย์ที่เป็นการยืนยันเจตจำนงออกมาภายนอกแล้วเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเท่ากับว่าความผิดตามมาตรา 290 มาตรา 295 และมาตรา 297 เป็นความผิดที่ผู้กระทำต้องรับโทษที่หนักขึ้นเนื่องจากผลด้วยกันทั้งสิ้น เพราะทั้งสามมาตราดังกล่าวต่างก็มีพื้นฐานมาจากความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายตามมาตรา 391 ด้วยกันนั่นเอง²²⁴

อีกทั้งศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ยังได้โต้แย้งความเห็นที่ว่าความผิดตามมาตรา 290 ที่มีความผิดที่อยู่ในหมวดความผิดต่อชีวิตและเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษน้อยลงมาจากความผิดฐานฆ่าผู้อื่นว่าเป็นความเห็นที่ไม่น่าจะถูกต้องตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) เพราะความเห็นดังกล่าวมีแนวความคิดมาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System) ที่เห็นกันว่า Manslaughter เป็นความผิดที่เป็นบทเบาของ Murder แต่เนื่องจากระบบกฎหมายของประเทศไทยคือ ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ กรณีจึงไม่เป็นการถูกต้องที่จะนำเอาแนวความคิดแบบคอมมอนลอว์ มาอธิบายความผิดฐานนี้²²⁵

นอกจากนี้ ในเมื่อความผิดตามมาตรา 290 เป็นความผิดที่ผู้กระทำมีเพียงเจตนาที่จะทำร้ายผู้ตาย โดยผู้กระทำมิได้มีเจตนาที่จะก่อให้เกิดผลแห่งความตายดังที่ได้บัญญัติไว้ในความตอนแรกว่า “มิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่น” เพราะหากมีเจตนาที่จะทำให้อื่นถึงแก่ความตายแล้วก็คงจะเป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ตามมาตรา 288 ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ความตายตามมาตรา 290 จึงมิใช่ความผิดที่จะทำให้ผู้กระทำได้รับโทษลดน้อยลงเนื่องจากผลแต่ประการใด กรณีเป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างเจตนาของผู้กระทำเท่านั้น

เมื่อความตายที่เกิดขึ้นอยู่นอกเหนือไปจากเจตนาของผู้กระทำ การที่จะใช้แต่เพียงทฤษฎีเงื่อนไขเพียงประการเดียวมาวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้กระทำมีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ก็ย่อมที่จะไม่เป็นธรรมกับผู้กระทำ กรณีจึงต้องนำเอาหลักของผลธรรมดาตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาวินิจฉัยประกอบด้วยเสมอ

(2) กรณีที่เกิดเหตุแทรกแซงขึ้น

²²⁴ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11, วิญญูชน, 2559) 159.

²²⁵ เพิ่งอ้าง 181.

การที่ผู้กระทำได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปแล้ว หากปรากฏในภายหลังว่ามีเหตุอย่างอื่นที่เกิดขึ้นใหม่และมีได้เกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรก และเหตุที่เกิดขึ้นใหม่นี้ได้ไปทำให้เกิดผลสุดท้ายขึ้น กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นกรณีที่เกิดเหตุแทรกแซงขึ้น²²⁶

ในกรณีเหตุที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเหตุที่มีอยู่ก่อนแล้วในขณะกระทำ ยกตัวอย่างเช่น โรคภายในร่างกายของผู้ตายซึ่งมีอยู่ก่อนการกระทำของผู้กระทำแล้ว เป็นต้น หรือแม้จะเป็นเหตุที่เกิดขึ้นภายหลังจากการกระทำของผู้กระทำก็ตาม แต่ถ้าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากการกระทำในตอนแรกโดยตรง ยกตัวอย่างเช่น การใช้อาวุธที่ขึ้นสนิมแทงผู้ตาย เมื่อบาดแผลที่ผู้ตายถูกแทงเกิดติดเชื้อบาดทะยักจากอาวุธที่ใช้แทงจนทำให้ผู้ถูกแทงถึงแก่ความตาย แม้เชื้อบาดทะยักจะถือว่าเป็นเหตุที่เกิดขึ้นภายหลังจากการใช้อาวุธแทงผู้ตาย แต่ผลแห่งความตายเช่นนี้ก็ยังสามารถถือได้ว่าเป็นเหตุที่เกิดขึ้นในตอนแรกของผู้กระทำใช้อาวุธที่มีสนิมแทงนั่นเอง เป็นต้น เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นกรณีที่มีเหตุแทรกแซงเกิดขึ้น²²⁷

เหตุแทรกแซงจึงมีส่วนประกอบของเนื้อหาที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่

ส่วนแรก คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรก

ส่วนที่สอง คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรกต้องเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้น

หากขาดส่วนประกอบข้อใดข้อหนึ่งไปแล้ว ก็จะไม่ถือว่าเป็นเหตุเช่นนั้นเป็นเหตุแทรกแซง และจะต้องทำการวินิจฉัยเพียงประการเดียวว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลโดยตรงตามทฤษฎีเงื่อนไขหรือไม่

สำหรับการจะวินิจฉัยว่าผู้กระทำต้องมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดจากเหตุแทรกแซงนั้นหรือไม่ ในเบื้องต้นก็ต้องได้ความว่าเหตุแทรกแซงนั้นเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้นตามทฤษฎีเงื่อนไข และในประการต่อมาจึงจะได้ทำการพิสูจน์ตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม โดยจะต้องพิจารณาถึงเหตุแทรกแซงดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่คาดหมายได้โดยอาศัยมาตรฐานของวิญญูชนในการวินิจฉัยหรือไม่ หากวิญญูชนสามารถคาดหมายถึงการเกิดขึ้นของเหตุแทรกแซงดังกล่าวได้ ผู้กระทำก็ต้องมีความรับผิดชอบในผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นนั้น แต่หากเป็นกรณีที่วิญญูชนไม่สามารถคาดหมายความเป็นไปได้ของเหตุแทรกแซงที่ทำให้เกิดผลในบั้นปลายขึ้น ผู้กระทำก็จะหลุดพ้นไปจากความรับผิดชอบในผลบั้นปลายที่เกิดจากเหตุแทรกแซงดังกล่าว แต่อาจยังจะต้องมีความรับผิดชอบเท่าที่ตนได้กระทำไปแล้วก่อนที่จะเกิดมีเหตุแทรกแซงนั้นขึ้น²²⁸

เหตุแทรกแซงนี้อาจเกิดขึ้นได้จากเหตุการณ์ที่แตกต่างกันออกไป หากพิจารณาจากคำอธิบายในทางตำราและการนำคำพิพากษาของศาลมาจัดกลุ่มแบ่งแยกออกเป็นประเภทแล้ว ก็จะทำให้เราสามารถแบ่งแยกประเภทของเหตุแทรกแซงได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

กลุ่มแรก คือ เหตุแทรกแซงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดขึ้น

²²⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรรถ 4) 346.

²²⁷ เพิ่งอ้าง 348.

²²⁸ เพิ่งอ้าง 349.

กลุ่มที่สอง คือ เหตุแทรกแซงที่มีได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์ หรือที่เรียกกันว่า “เหตุการณ์ตามธรรมชาติ” ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดขึ้น

ในส่วนของเหตุแทรกแซงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์นั้น สามารถเกิดขึ้นได้จากหลากหลายกรณีด้วยกัน โดยอาจเกิดมาจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรก หรืออาจเกิดขึ้นมาจากผู้เสียหายที่เป็นต้นเหตุให้เกิดเหตุแทรกแซงนั้นขึ้น หรือมีฉะนั้นก็อาจจะเกิดขึ้นมาจากการที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้นนั่นเอง

กรณีเหตุแทรกแซงจากผู้กระทำในตอนแรก อาจเกิดขึ้นจากกรณีภายหลังจากที่ผู้กระทำได้ลงมือกระทำการอย่างใดขึ้นแล้ว ผู้กระทำได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นอีกในภายหลัง ซึ่งการกระทำในภายหลังนี้เองที่ได้กลายเป็นเหตุแทรกแซงที่ทำให้เกิดผลในชั้นปลายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เอ็มได้ทำร้ายร่างกายไอจนสลบ แต่ด้วยความเข้าใจผิดของเอ็มที่คิดว่าไอได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว ทำให้เอ็มกลัวความรับผิดชอบในความตายของไอจึงได้นำไอไปถ่วงน้ำจนไอถึงแก่ความตายเพราะถูกถ่วงน้ำ การที่เอ็มทำร้ายร่างกายไอเพียงเท่านั้นถือว่าเอ็มมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายไอ ส่วนการที่เอ็มนำไอไปถ่วงน้ำจนไอถึงแก่ความตายนั้น ถือได้ว่าเป็นกรณีที่เกิดเหตุแทรกแซงขึ้นจากการกระทำของเอ็มเอง เพราะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นภายหลังจากการทำร้ายและเป็นการกระทำที่เป็นต้นเหตุให้ไอถึงแก่ความตายขึ้น กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการวิเคราะห์ต่อไปว่าผลแห่งความตายของไอ นั้นสัมพันธ์กับการกระทำของเอ็มในตอนแรกหรือไม่ เมื่อถือว่าการกระทำของเอ็มเช่นนี้เป็นเหตุแทรกแซง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าการกระทำความผิดของเอ็มเป็นสิ่งที่วิญญูชนคาดหมายได้หรือไม่ ซึ่งจากการค้นคว้าตามแนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาของศาลไทยแล้ว²²⁹ จะเห็นได้ว่ากรณีการกระทำเพื่ออำพรางคดีเป็นเหตุที่วิญญูชนสามารถที่จะคาดการณ์ได้ ดังนั้น จึงต้องถือว่าผลแห่งความตายของไอมีความสัมพันธ์กับการที่เอ็มได้ทำร้ายร่างกายไอ เอ็มจึงต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของไอ เป็นต้น

กรณีเหตุแทรกแซงที่เกิดจากการกระทำของผู้เสียหายนั้น อาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้เสียหายก่อให้เกิดผลในชั้นปลายขึ้นเสียเองด้วยสัญชาตญาณที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำในตอนแรก หรือการที่ผู้เสียหายตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทรมานจากการกระทำของผู้กระทำ หรือการที่ผู้เสียหายไม่ยอมรับรักษาบาดแผล หรือรักษาบาดแผลไม่ดี ซึ่งหากผู้เสียหายได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นในภายหลังจากที่ผู้กระทำในตอนแรกได้กระทำการอย่างใดลงไปแล้ว จนทำให้ผลเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เสียหายเอง ก็จะต้องถือว่าผู้เสียหายได้เป็นผู้ทำให้เกิดเหตุแทรกแซงขึ้น

หรือกรณีเหตุแทรกแซงอันเกิดจากการกระทำของบุคคลที่สาม อาจเกิดขึ้นได้โดยภายหลังจากที่ผู้กระทำได้กระทำการอย่างใดลงไปแล้ว เกิดมีการกระทำของบุคคลที่สามขึ้นไม่ว่าจะได้กระทำไปโดยมีเจตนาหรือได้กระทำไปโดยประมาท แต่การกระทำของบุคคลที่สามนี้เองที่ทำให้เกิดผลในชั้นปลายขึ้น

²²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1395/2518, 5729/2556, 13262/2558

ในส่วนของเหตุแทรกแซงที่มีได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์ อาจเกิดขึ้นได้จากเหตุการณ์ตามธรรมชาติที่ทำให้เกิดเหตุแทรกแซงขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เกิดฟ้าผ่า แผ่นดินไหว น้ำท่วม ลมพายุ การกระทำของสัตว์ โรคระบาด เป็นต้น หรืออาจจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องจักรเครื่องกลหรือระบบอัตโนมัติที่ทำให้เกิดเหตุแทรกแซงขึ้น

กรณีของเหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ตามธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย ต. วิ่งโล่ ยิงนาย ต. ออกไปในที่โล่งซึ่งขณะนั้นเกิดพายุฝนตกหนัก ขณะที่นาย ต. กำลังวิ่งหนีอยู่นั้นเกิดฟ้าผ่าลงมาทำให้นาย ต. ถึงแก่ความตาย เหตุจากฟ้าผ่านี้ถือได้ว่าเป็นเหตุแทรกแซงที่ทำให้ให้นาย ต. ถึงแก่ความตาย แต่ถึงแม้ นาย ต. จะวิ่งโล่ยิงนาย ต. ในวันที่มีพายุฝนฟ้าคะนองก็ตาม ก็ไม่มีใครที่จะคาดหมายได้ว่าจะเกิดมีฟ้าผ่าลงมาจนถูกนาย ต. จนถึงแก่ความตาย กรณีจึงเป็นเรื่องที่วิญญูชนไม่อาจที่จะสามารถคาดหมายถึงเหตุการณ์ที่ฟ้าจะผ่าลงมาถูกนาย ต. จนถึงแก่ความตายได้ นาย ต. จึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความตายของนาย ต. แต่คงจะต้องรับผิดชอบพยายามฆ่านาย ต. เท่านั้น เป็นต้น

ตามตัวอย่างดังกล่าวถือว่าใกล้เคียงกับกรณีที่ศาลฎีกาเคยตัดสินไว้ว่า ที่จำเลยได้เอาอาวุธปืนลูกซองที่มีกระสุนบรรจุอยู่ผูกไว้ที่เสาคร้วด้วยผ้าขาวม้า แต่ปรากฏว่ามีพายุพัดมาทำให้ปืนดังกล่าวที่ผูกไว้เพียงเงื่อนไขเดียวหลุดออกจากเสาคร้วตกลงมากระแทกพื้นแล้วเกิดลั่นขึ้นจนไปถูกผู้ตายถึงแก่ความตายโดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าแม้จำเลยจะขาดความรอบคอบในการผูกปืนให้แน่นหนาอยู่บ้างก็ตาม แต่เหตุปืนลั่น ที่เกิดขึ้นก็ยังถือได้ว่าเป็นการไกลเกินกว่าเหตุ การที่ปืนตกลงมาตามธรรมดาไม่น่าที่จะลั่นขึ้นได้ จำเลยจึงไม่มีความรับผิดชอบทำให้คนตายโดยประมาท²³⁰

เหตุแทรกแซงที่เกิดจากการกระทำของสัตว์ ยกตัวอย่างเช่น นาย น. ต่อยนาย จ. ล้มลงและถูกม้าที่อยู่ใกล้ ๆ เหยียบนาย จ. จนถึงแก่ความตาย การที่ม้าเหยียบนาย จ. ตายถือว่าเป็นเหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของสัตว์ ซึ่งเป็นเรื่องบังเอิญและเป็นสิ่งที่วิญญูชนไม่อาจคาดหมายได้ นาย น. จึงไม่ต้องรับผิดชอบในความตายของนาย จ. แต่คงจะต้องรับผิดชอบเพียงแค่ฐานทำร้ายร่างกายของนาย จ. เป็นต้น²³¹

อย่างไรก็ตาม หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนเป็นว่านาย น. ต่อยนาย จ. ล้มลงหมดสติในที่มืดบริเวณถนนที่มีรถสัญจรตามปกติ ซึ่งน่าจะมีโอกาสที่นาย จ. จะถูกรถที่สัญจรไปมานั้นทับตายได้ และต่อมานาย จ. ก็ถูกรถทับตายในขณะที่ตนนอนหมดสติอยู่ เช่นนี้ต้องถือว่าการที่นาย จ. ถูกรถทับตายเป็นเหตุแทรกแซงที่วิญญูชนสามารถคาดหมายได้ นาย น. จึงต้องรับผิดชอบในความตายของนาย จ.²³²

หรือในกรณีที่เหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นจากโรคระบาด ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. ต้องเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลเพราะถูกนาย ข. ทำร้ายร่างกาย ปรากฏว่าในระหว่างที่นาย ก. เข้ารับการรักษาตัวอยู่

²³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 152/2488

²³¹ People v. Rockwell (1878), See Paul K. Ryu, 'Causation in Criminal Law' (April 1958) 6 University of Pennsylvania Law Review, 790.

²³² People v. Fowler, 178 Cal. 657, 174 P. 892 (Cal. 1918). see <https://casetext.com/case/people-v-fowler-5>

นั้นได้เกิดมีโรคระบาด Scarlet Fever ขึ้น และนาย ก. ก็ติดเชื้อของโรคระบาดจากแพทย์ที่ทำการรักษาตนเอง จนทำให้นาย ก. ถึงแก่ความตายเพราะการติดเชื้อโรคดังกล่าว เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าการติดเชื้อโรคของนาย ก. เป็นเหตุแทรกแซงแล้ว เมื่อการทำร้ายของนาย ข. เป็นแต่เพียงการกระทำที่ทำให้นาย ก. ต้องเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลเท่านั้น การติดเชื้อโรคที่เป็นโรคระบาดที่เกิดขึ้นจนทำให้นาย ก. ถึงแก่ความตายไม่ใช่สิ่งที่วิญญูชนจะคาดหมายถึงโอกาสความเป็นไปได้ โดยจะต้องถือว่าเป็นเหตุที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญเท่านั้น นาย ข. จึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของนาย ก. แต่คงจะต้องรับผิดชอบฐานทำร้ายร่างกายของนาย ก. เท่านั้น เป็นต้น²³³

หลักการปรับใช้ทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของประเทศไทยดังกล่าวสามารถที่จะสรุปได้ว่า ในการพิจารณาหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในเบื้องต้นจะต้องทำการพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นโดยตรงตามทฤษฎีเงื่อนไขหรือไม่เสียก่อน ซึ่งผลโดยตรงตามทฤษฎีเงื่อนไขนี้จะใช้บังคับกับการพิจารณาความผิดที่ต้องการผลเป็นการเฉพาะในทุกคดี และในประการต่อมาหากเป็นกรณีที่ถือได้ว่า ผลโดยตรงที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำนั้น เป็นผลที่จะทำให้ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นหรือเป็นกรณีที่มีเหตุแทรกแซงมาทำให้ผลเกิดขึ้นอีกประการหนึ่งแล้ว จึงจะได้นำเอาหลักในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้ โดยจะต้องทำการพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นนั้น ได้มีสาเหตุมาจากการกระทำที่อยู่ในความคาดหมายได้โดยประสบการณ์ตามปกติธรรมดาของบุคคลทั่วไปหรือไม่ หากว่าบุคคลทั่วไปซึ่งรวมถึงความสามารถในการรับรู้พิเศษของตัวผู้กระทำเองสามารถที่จะคาดการณ์ความเป็นไปได้ที่ผลเช่นนั้นจะเกิดขึ้นได้แล้ว ก็จะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น

การที่ประเทศไทยได้นำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาปรับใช้สำหรับการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนั้น ถือได้ว่าเป็นเช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ซึ่งทั้งสามประเทศดังกล่าวก็ได้้นำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาปรับใช้เช่นเดียวกัน

ในประเทศอังกฤษนั้นจะมีการพิสูจน์หาสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นจากทฤษฎีเงื่อนไขกับทุกคดีที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะพิสูจน์หาว่าการกระทำของผู้กระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริงหรือไม่ เมื่อพิสูจน์ได้แล้วว่าการกระทำของผู้กระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง ก็จะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น แต่หากว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นแตกต่างไปจากเจตนาของผู้กระทำ หรือเป็นผลที่เกินเลยไปจากการกระทำโดยประมาทที่จะสามารถก่อให้เกิดผลเช่นนั้นได้ ก็จะมีการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายต่อไปโดยใช้หลัก Reasonable Foresee ability หรือความสามารถในการคาดหมายถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้อันเป็นไปตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม ซึ่งทำให้การใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมของประเทศอังกฤษจำกัดอยู่เพียงแต่กรณีผลเกิดขึ้นแตกต่างไปจากเจตนาของผู้กระทำ หรือเป็นผลที่เกินเลยไปจากการกระทำโดยประมาทที่จะสามารถก่อให้เกิดผลเช่นนั้นได้เท่านั้น

สำหรับประเทศฝรั่งเศสนั้นจะมีการปรับใช้ทฤษฎีความเท่าเทียมกันแห่งเหตุหรือก็คือทฤษฎีเงื่อนไข มาวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในคดีอาญาเท่านั้น โดยจะไม่มีให้นำเอาทฤษฎีเหตุที่

²³³ Bush v. Kentucky, 107 U.S. 110 (1883) <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/107/110/>>

เหมาะสมหรือทฤษฎีในประการอื่นมาปรับใช้ในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ซึ่งหากพิจารณาตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้วได้ความว่าการกระทำของผู้กระทำเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น ก็จะมีการพิสูจน์ในส่วนขององค์ประกอบภายในต่อไป เพื่อพิสูจน์หาความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้กระทำตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส

ส่วนการพิสูจน์ความรับผิดชอบในผลของประเทศเยอรมนีนั้น จะมีการมีการแบ่งแยกขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นเป็น 2 ขั้นตอน โดยจะมีการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขในส่วนของขั้นตอนการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเป็นลำดับแรก และเมื่อทำการพิสูจน์ได้แล้วว่าการกระทำของผู้กระทำมีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีเงื่อนไข ก็จะได้ทำการพิสูจน์หาความรับผิดชอบในทางอาญาจากการที่ผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นเป็นลำดับถัดไป เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบต่อการที่ตนได้ทำให้เกิดขึ้นซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกขึ้น

เมื่อพิจารณาจากการพิสูจน์ความรับผิดชอบในผลของประเทศไทยแล้ว ก็จะเห็นว่าแนวทางในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกับแนวทางในการวินิจฉัยของประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก แม้ในประเทศไทยจะมีได้มีการกำหนดขั้นตอนสำหรับการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเหมือนในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีการแบ่งแยกระหว่างการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริงที่จะอาศัยทฤษฎีเงื่อนไข กับการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายจากทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำ แต่ในประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดให้ต้องมีการพิสูจน์ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำตามทฤษฎีเงื่อนไขหรือไม่ แล้วในประการต่อมาหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผล หรือกรณีที่มีเหตุแทรกแซงเกิดขึ้น จึงจะอาศัยหลักการของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาวินิจฉัยความรับผิดชอบดังกล่าว ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปรับใช้แนวคิดของทฤษฎีที่มีความคล้ายกันกับในประเทศอังกฤษนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยมีการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขในกรณีที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดผลขึ้นเพียงประการเดียว สำหรับกรณีที่มีไฉ่เรื่องของผลที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น หรือกรณีของเหตุแทรกแซง ซึ่งจะต้องมีการปรับใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเข้ามาประกอบในการพิจารณาความรับผิดชอบของผู้กระทำต่อผลที่เกิดขึ้นด้วย อาจก่อให้เกิดความไม่ชอบธรรมในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำขึ้นได้ แม้จะสามารถนำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้ในการยืนยันว่าผู้กระทำถือเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นหรือไม่ แต่ทฤษฎีเงื่อนไขก็ไม่สามารถที่จะยืนยันได้อย่างหนักแน่นว่าบุคคลที่เป็นต้นเหตุของผลดังกล่าวจะมีความสมควรต้องรับผิดชอบในผลนั้นหรือไม่ อีกทั้งผลลัพธ์ที่ได้จากการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขนั้นได้สร้างผลลัพธ์ในการพิสูจน์อย่างมากมายมหาศาล และไม่มีมีการแยกแยะสาเหตุเหล่านั้นออกจากกัน กรณีจึงต้องมีการนำเอาทฤษฎีประการอื่นมาปรับใช้ประกอบกับทฤษฎีเงื่อนไข เพื่อยืนยันว่าผู้ที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

หรือการที่ประเทศไทยมีการพิจารณาในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการพิสูจน์หาความรับผิดชอบที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผล

ของการกระทำหรือกรณีของเหตุแทรกแซง โดยที่ทฤษฎีดังกล่าวได้มีการนำเอาเรื่องของความสามารถพิเศษในการคาดหมายได้จากตัวของผู้กระทำเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยความรับผิด ย่อมถือได้ว่าเป็นการนำเอาส่วนที่เป็น อัศวินัยของผู้กระทำเข้ามาประกอบในการวินิจฉัยความรับผิดในชั้นขององค์ประกอบภายนอก อันถือเป็นการวินิจฉัยที่ผิดลำดับในการพิสูจน์ความผิดและไม่ต้องตรงกันกับระบบกฎหมายของประเทศไทยที่เป็นระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ดังจะเห็นได้จากการที่ในประเทศฝรั่งเศสและในประเทศเยอรมนีจะไม่มีการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาปรับใช้กับการวินิจฉัยคดีอาญาเลย

ในส่วนของประเทศเยอรมนีเอง ก็ได้ปฏิเสธการใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมอย่างเด็ดขาด และได้เสนอให้มีการกำหนดขั้นตอนของการพิสูจน์ความรับผิดในผลออกเป็นสองขั้นตอนด้วยการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเป็นขั้นตอนแรก ก่อนที่จะได้ทำการพิสูจน์หาความรับผิดในทางอาชญากรรมของผู้กระทำในขั้นตอนถัดไป ซึ่งการที่ผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดในทางอาชญากรรมหรือไม่นั้น ก็จะต้องทำการพิสูจน์โดยอาศัยทฤษฎีความรับผิดในทางอาชญากรรมที่จะพิจารณาแต่เพียงส่วนที่อยู่ภายนอกจากการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นเท่านั้น ว่าผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดในผลดังกล่าวหรือไม่ โดยจะไม่มีการนำเอาส่วนที่อยู่ในจิตใจของผู้กระทำที่ถือเป็นเรื่องในทางอาชญากรรมเข้ามาร่วมใช้ในการพิสูจน์ความรับผิดในชั้นของการพิจารณาองค์ประกอบภายนอกแต่อย่างใด

เมื่อในประเทศไทยเองก็เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับในประเทศเยอรมนี กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์แนวทางในการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดในทางอาชญากรรมที่จะนำมาพิสูจน์ความรับผิดในผลของผู้กระทำ เพื่อที่จะได้นำเอาแนวทางในการพิสูจน์ดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยให้ต้องตรงกันกับระบบกฎหมายต่อไป

สำหรับทฤษฎีความรับผิดในทางอาชญากรรมที่ในประเทศเยอรมนีคิดค้นขึ้นนี้ สามารถที่จะนำมาปรับใช้ในการอุดช่องว่างและลดข้อบกพร่องของทฤษฎีเงื่อนไขได้เช่นเดียวกับทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม แต่ทฤษฎีความรับผิดในทางอาชญากรรมนี้จะไม่มีการจำกัดการใช้อยู่แค่เฉพาะเรื่องของผลธรรมดากับเหตุแทรกแซงเช่นเดียวกับทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม โดยสามารถที่จะนำเอาทฤษฎีความรับผิดในทางอาชญากรรมนี้มาบังคับใช้ได้กับในทุกกรณีด้วยการพิสูจน์เอาแต่เพียงสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นจากการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขให้หลงเหลือไว้แค่เพียงผลที่ผู้กระทำมีความสมควรที่จะต้องรับผิดเท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องรับผิด จากการพิสูจน์ว่าการกระทำที่เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นถือเป็นการก่อให้เกิดอันตรายอันเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ และอันตรายดังกล่าวที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้นมานั้นได้ไปก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่

แม้ว่าการวินิจฉัยความผิดผ่านทฤษฎีความรับผิดในทางอาชญากรรมในหลายกรณีจะได้ผลลัพธ์เช่นเดียวกับการปรับใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของอันตรายที่สามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่กรณีอันตรายเกิดขึ้นมาจากการกระทำของบุคคลที่สาม เป็นต้น แต่ก็มีหลายกรณีด้วยกันที่การปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดในทางอาชญากรรมได้ผลลัพธ์ที่แตกต่างไปจากทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของกรกระทำที่อยู่นอกเหนือจากความคุ้มครองของกฎหมายอาญา การกระทำที่เป็นกรลดอันตราย การที่ผู้เสียหายสมัครใจก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเองหรือการที่ผู้เสียหายสมัครใจยินยอม

ที่จะเข้าเสี่ยงภัยร่วมกับผู้อื่น หรือกรณีของผลตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลภายนอก เป็นต้น กรณีทั้งหลายเหล่านี้หากใช้แนวคิดในเรื่องของความคาดหมายได้จากทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมแล้ว ก็จะต้องถือว่าอยู่ในวิสัยที่ย่อมจะสามารถคาดหมายได้ ทำให้ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น แต่หากปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยแล้วกลับได้ความว่าผู้กระทำไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อกรณีต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งสิ้น

เมื่อได้พิจารณาจากความบกพร่องของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมที่ได้มีการนำเอาเรื่องที่มีความเป็นอัตวิสัยที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำเข้ามาร่วมอยู่ในการวินิจฉัยด้วยแล้ว มาเปรียบเทียบกับ การปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยที่พิจารณาแต่เฉพาะในส่วนที่เป็นภววิสัยที่อยู่ภายนอกตัวผู้กระทำเท่านั้น ประกอบกับความแตกต่างของผลลัพธ์ในการวินิจฉัยข้างต้น จึงทำให้เห็นถึงความสมควรที่ประเทศไทยจะได้มีการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัย เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบและได้ตระหนักถึงข้อจำกัดระหว่างทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งหลายเหล่านั้น อันจะนำมาซึ่งแนวทางในการวินิจฉัยคดีที่มีความสมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด

4.2 วิเคราะห์แนวทางและปัญหาของการกำหนดตำแหน่งในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในประเทศไทย

หากพิจารณาจากโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาของไทยที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ก็จะทำให้เห็นว่าโครงสร้างดังกล่าวมีจัดวางส่วนประกอบที่จะต้องพิจารณาด้วยกัน 3 ประการ²³⁴ ได้แก่

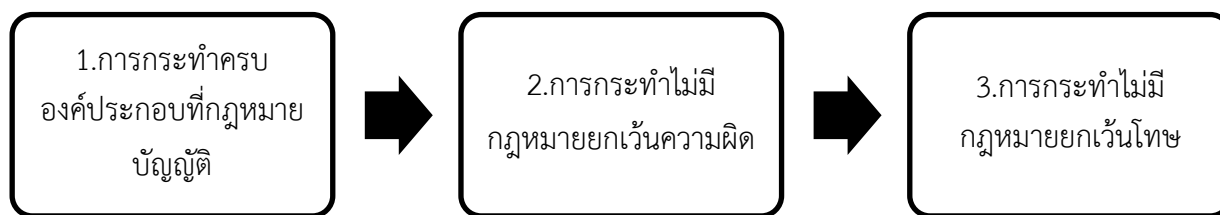
ประการแรก การกระทำของผู้กระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ

ประการที่สอง การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด และ

ประการสุดท้าย การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ

โดยที่การพิจารณาโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาทั้ง 3 ประการดังกล่าวนี้ จะต้องกระทำไปตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากแผนภาพแสดงส่วนประกอบของโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญา ดังต่อไปนี้

²³⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (เชิงอรธ 4) 86.

ภาพที่ 4.1 แผนภาพแสดงส่วนประกอบของโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญา

การพิสูจน์ความผิดในทางอาญาของผู้กระทำนั้นจะต้องทำการพิจารณาผ่านโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาจนครบถ้วนทั้ง 3 ประการข้างต้นเสียก่อน เมื่อได้พิจารณาจนครบถ้วนแล้วจึงจะถือเป็นการยืนยันว่าบุคคลผู้กระทำมีความรับผิดในทางอาญา ในทางกลับกัน หากไม่สามารถพิจารณาได้ตามส่วนประกอบในข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ก็จะทำให้ผู้กระทำหลุดพ้นไปจากความรับผิดในทางอาญา โดยไม่จำเป็นต้องไปทำการพิจารณาโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาในข้ออื่นอีกแต่อย่างใด

สำหรับการพิสูจน์ความรับผิดในคดีอาญาที่ต้องการให้มีผลปรากฏเป็นการเฉพาะของประเทศไทยนั้น ได้มีการจัดวางตำแหน่งในการวินิจฉัยเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเข้าไว้ในส่วนขององค์ประกอบความผิด โดยได้มีการแยกพิจารณาในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเป็นส่วนต่างหาก เห็นได้จากการแบ่งส่วนประกอบแห่งการวินิจฉัยในเรื่องของการครบองค์ประกอบความผิด ออกเป็น 4 ส่วน²³⁵ ได้แก่

ส่วนแรก การพิสูจน์เรื่องของการกระทำ

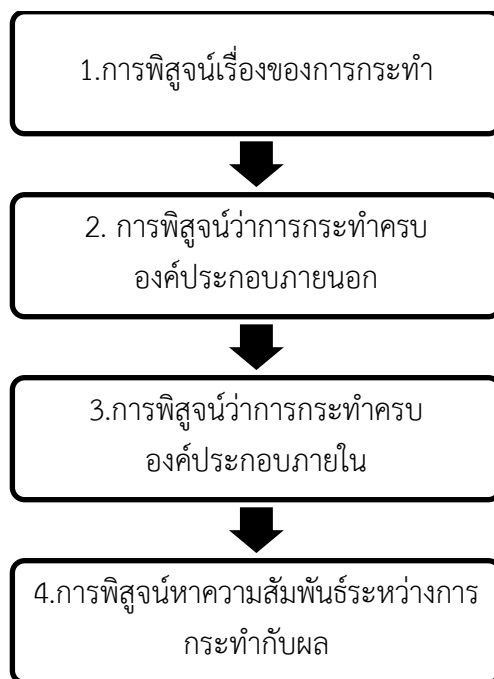
ส่วนที่สอง การพิสูจน์ว่าการกระทำครบองค์ประกอบภายนอก

ส่วนที่สาม การพิสูจน์ว่าการกระทำครบองค์ประกอบภายใน และ

ส่วนที่สี่ การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

จากการจัดแบ่งองค์ประกอบความผิดออกเป็น 4 ส่วนข้างต้น จะเห็นได้ว่าส่วนของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลจะได้ทำการพิจารณาในลำดับสุดท้ายภายหลังจากที่ได้มีการพิจารณาผ่านส่วนประกอบทั้งสามลำดับแรกมาแล้ว ดังจะเห็นได้จากแผนภาพแสดงส่วนประกอบขององค์ประกอบความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

²³⁵ เห่งอ้าง 96.

ภาพที่ 4.2 แผนภาพแสดงส่วนประกอบขององค์ประกอบความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดในทางอาญาของประเทศไทย

แม้แต่ศาลฎีกาเองก็ได้มีการวินิจฉัยคดีอาญาสำหรับส่วนขององค์ประกอบความผิดไล่เรียงไปตามลำดับดังที่ได้กล่าวมานี้เช่นกัน ตั้งแต่การพิจารณาเรื่องของการกระทำ การครบองค์ประกอบภายนอก การครบองค์ประกอบภายใน และความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7581/2561 ที่ได้มีการวินิจฉัยไว้ว่า การที่จำเลยที่ 3 มีหน้าที่โดยตรงในการควบคุมและดูแลความปลอดภัยของผู้ต้องหา แต่ไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากเหตุอันสมควร จึงเป็นการกระทำโดยดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล คือ อันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ชีวิตของผู้ต้องหาทั้งสิ้น เมื่อจำเลยที่ 3 กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามทวิสัยและพฤติการณ์ และจำเลยที่ 3 อาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอหรือไม่ การกระทำของจำเลยที่ 3 จึงเป็นการกระทำโดยประมาท แม้มีเหตุเพลิงไหม้ทำให้เกิดผลคือความตายของผู้ตายด้วย แต่ก็ไม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำโดยประมาทของจำเลยที่ 3 และผลคือความตายของผู้ตายขาดตอนลง เพราะถ้าจำเลยที่ 3 อยู่ปฏิบัติหน้าที่ย่อมช่วยเหลือผู้ตายได้ทันเนื่องจากห้องทำงานของจำเลยที่ 3 อยู่หน้าห้องซังเยาเวนและติดกับห้องซังหญิง ผลคือความตายของผู้ตายก็จะไม่เกิดขึ้น ความตายของผู้ตายจึงเป็นผลโดยตรงจากการกระทำโดยประมาทของจำเลยที่ 3²³⁶

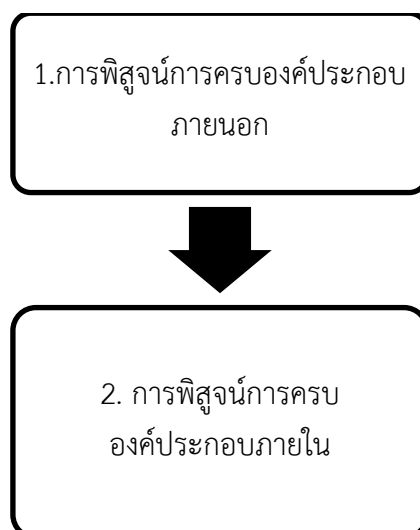
อย่างไรก็ตาม การอธิบายในส่วนขององค์ประกอบความผิดและการจัดวางเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเช่นนี้อาจก่อให้เกิดความสับสนและความไม่สมบูรณ์ขึ้นได้ ด้วยเหตุที่ว่า การแยกส่วนประกอบขององค์ประกอบความผิดดังกล่าวไม่ได้มีการแบ่งแยกเรื่องที่เป็นทวิสัยกับเรื่องที่เป็นอตวิสัยออกจากกัน

²³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7581/2561

อย่างชัดเจนจนทำให้เกิดการวินิจฉัยที่มีการนำเอาเรื่องที่เป็นภวิสสัยกับเรื่องที่เป็นอัตวิสสัยมาปะปนกันไป ดังที่ปรากฏจากการนำเอาเรื่องของเจตนาของผู้กระทำเข้ามาพิจารณา ร่วมกับ เรื่องของการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ทั้งที่ในการพิสูจน์เรื่องขององค์ประกอบความผิดนั้นจะต้องแยกการวินิจฉัยออกเป็นเรื่องขององค์ประกอบภายนอกที่พิจารณาเฉพาะจากการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อบัญญัติของกฎหมายและผลตามที่กฎหมายได้บัญญัติคุ้มครองไว้ กับการพิสูจน์เรื่องขององค์ประกอบภายในที่จะพิจารณาเฉพาะจากส่วนที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำ จึงทำให้ต้องมีการแบ่งแยกการพิจารณาในส่วนที่เป็นภวิสสัยเข้าไปในส่วนของการพิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบภายนอก กับการพิจารณาในส่วนที่เป็นอัตวิสสัยเข้าไปในส่วนขององค์ประกอบภายใน

อีกทั้งในการจัดแบ่งองค์ประกอบความผิดดังกล่าว ยังทำให้ส่วนขององค์ประกอบภายนอกสำหรับฐานความผิดอาญาในเรื่องที่ต้องการให้มีผลปรากฏต่างหากจากการกระทำเกิดความไม่สมบูรณ์ขึ้นอีกด้วย เหตุเพราะเมื่อได้มีการแยกเอาส่วนของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลออกไปจากส่วนขององค์ประกอบภายนอกแล้ว ก็ย่อมที่จะไม่อาจวินิจฉัยตามเหตุและผลได้ว่าการกระทำของผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้น ซึ่งต้องมีการการค้นหาคำเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับผลของการกระทำตามที่กฎหมายในฐานความผิดนั้น ๆ ได้บัญญัติไว้ การแยกเอาส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลออกจากส่วนขององค์ประกอบภายนอกและนำไปจัดลำดับแห่งการวินิจฉัยไว้เป็นต่างหากภายหลังจากการพิจารณาเรื่องขององค์ประกอบภายในเช่นนี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่ชอบด้วยเหตุผล

เมื่อการพิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบความผิดจะต้องมีการแบ่งแยกระหว่างส่วนที่เป็นภวิสสัยที่ต้องทำการพิจารณาเฉพาะจากการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อบัญญัติของกฎหมายออกจากส่วนที่เป็นอัตวิสสัยที่พิจารณาเฉพาะแต่ส่วนที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำ จึงจะทำให้การพิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบความผิดเกิดความสมบูรณ์ขึ้นได้ และไม่ก่อให้เกิดการวินิจฉัยที่ปะปนกันไประหว่างส่วนที่เป็นภวิสสัยกับส่วนที่เป็นอัตวิสสัย ทำให้จะต้องมีการแบ่งแยกเนื้อหาขององค์ประกอบความผิดออกเป็น 2 ส่วนเท่านั้น ได้แก่ ส่วนที่เป็นเรื่องขององค์ประกอบภายนอก กับส่วนที่เป็นเรื่องขององค์ประกอบภายใน กรณีจึงต้องมีการปรับปรุงเรื่องของการพิสูจน์การครอบองค์ประกอบความผิดในทางอาญาของประเทศไทยเสียใหม่ตามแผนภาพแสดงการพิสูจน์เรื่องขององค์ประกอบภายในตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาดังต่อไปนี้

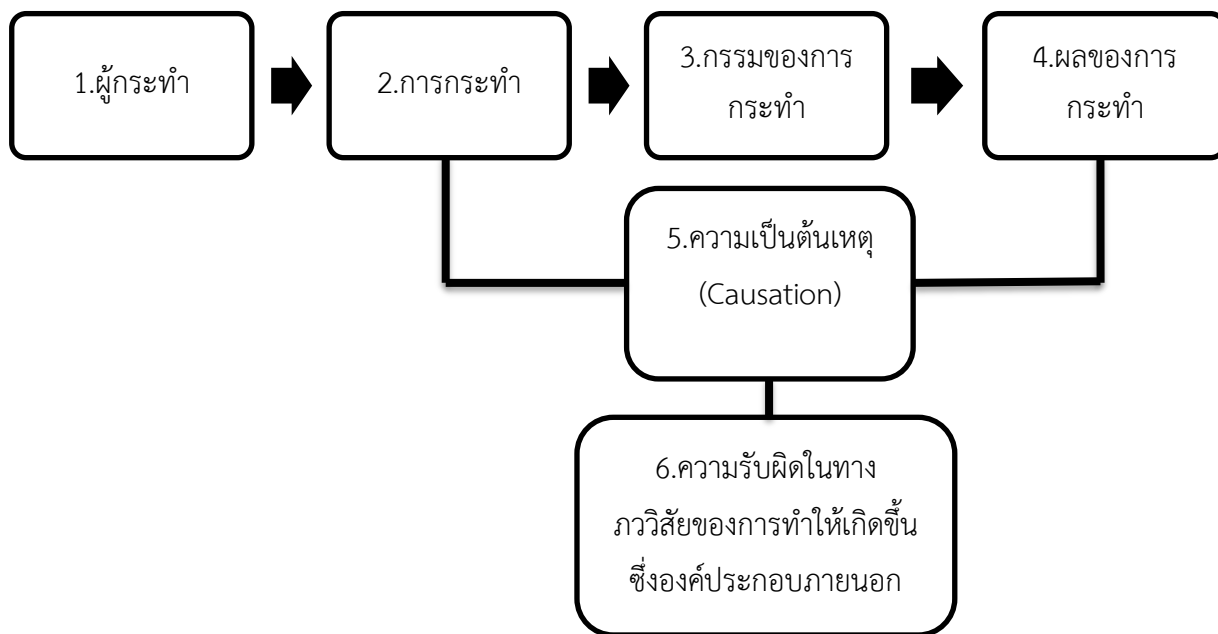

ภาพที่ 4.3 แผนภาพแสดงการพิสูจน์เรื่องขององค์ประกอบความผิดตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญา

ภายหลังจากที่ได้ทำการแบ่งแยกการวินิจฉัยเรื่องขององค์ประกอบความผิดออกเป็น 2 ส่วนดังกล่าวข้างต้น ทำให้การวินิจฉัยเรื่องของการครบองค์ประกอบภายนอก หลงเหลือแค่เพียงแต่เรื่องที่เป็นภววิสัยตามที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของความผิดอาญาในฐานะหนึ่ง ๆ อันได้แก่ การพิจารณาในส่วนของตัวผู้กระทำ การกระทำที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด กรรมของการกระทำอันเป็นสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะให้การคุ้มครองและหากฐานความผิดดังกล่าวต้องการผลจากการกระทำแล้ว องค์ประกอบภายนอกของความผิดนั้น ๆ ก็จะรวมถึงส่วนที่เป็นผลของการกระทำอีกด้วย ส่วนเรื่องขององค์ประกอบภายในก็จะหลงเหลือแค่เพียงส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจของผู้กระทำไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเจตนาหรือเรื่องของการกระทำโดยประมาทเท่านั้น

เมื่อการพิสูจน์หาความรับผิดชอบในการกระทำในทางอาญานั้น จะต้องทำการพิสูจน์หาความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล กับการพิสูจน์ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่เป็น “ผลงาน” ของผู้กระทำอย่างแท้จริง อันจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในทางภววิสัยต่อการเกิดขึ้นซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิด ซึ่งการพิสูจน์ทั้ง 2 ประการดังกล่าวจะได้ทำการพิจารณาจากการกระทำของผู้กระทำกับผลของการกระทำอันเป็นเรื่องในทางภววิสัยทั้งสิ้น กรณีจึงต้องจัดให้การพิสูจน์หาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นกับการพิสูจน์ถึงความสมควรที่ผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบในทางภววิสัยอยู่ในส่วนของการพิจารณาการครบองค์ประกอบภายนอกนั่นเอง จึงไม่จำเป็นที่จะต้องนำเอาเรื่องของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลไปจัดเป็นส่วนประกอบต่างหากสำหรับการพิสูจน์ในเรื่องขององค์ประกอบความผิดอีกแต่อย่างใด เพราะจะทำให้การพิจารณาในส่วนขององค์ประกอบภายนอกขาดความสมบูรณ์ขึ้นในตัวเอง

การพิสูจน์ในเรื่องของการครบองค์ประกอบภายนอกของความผิดอาญาที่ต้องการให้มีผลปรากฏเป็นการเฉพาะจึงสามารถที่จะจำแนกส่วนประกอบที่จะต้องทำการพิจารณาในแต่ละหัวข้อได้ตามแผนภาพแสดงส่วนประกอบขององค์ประกอบภายนอก ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 แผนภาพแสดงส่วนประกอบขององค์ประกอบภายนอกตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญา

จากแผนภาพดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าการพิสูจน์ความผิดอาญาที่ต้องการให้มีผลปรากฏเป็นการเฉพาะในส่วนขององค์ประกอบภายนอกนั้น ไม่ได้มีแค่เพียงการพิสูจน์จากตัวผู้กระทำ การกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย กรรมของการกระทำ และผลของการกระทำเท่านั้น แต่จะต้องพิสูจน์หาความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำที่เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นตามหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล กับการพิจารณาถึงความรับผิดชอบในทางภววิสัยของผู้กระทำที่ทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอกอีกด้วย จึงจะถือว่าการกระทำของผู้กระทำเป็นการครอบงำองค์ประกอบภายนอกสำหรับความผิดในฐานนั้น ๆ

4.3 การกำหนดขั้นตอนสำหรับการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้นในประเทศไทย

เมื่อการวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนั้นจะต้องกระทำในชั้นขององค์ประกอบภายนอก เพื่อที่จะเป็นการยืนยันว่าการกระทำของผู้กระทำครอบงำองค์ประกอบภายนอกสำหรับความผิดที่ต้องการผลเป็นการเฉพาะหรือไม่ ซึ่งหากไม่สามารถที่จะยืนยันได้ว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลที่เกิดมาจากการกระทำของผู้กระทำ ก็ไม่อาจที่จะถือได้ว่าผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุแห่งผลดังกล่าว ผู้กระทำจึงไม่มีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอกในส่วนของผลแต่ประการใด

แต่ถึงแม้ว่าผู้กระทำจะได้เป็นต้นเหตุในผลที่เกิดขึ้นแล้วก็ตาม การจะให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบต่อผลดังกล่าว โดยปราศจากการพิจารณาอย่างรอบด้านถึงความสมควรที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบต่อการที่ตนได้เป็นต้นเหตุแห่งผลนั้น ก็ย่อมที่จะไม่เป็นการยุติธรรมต่อตัวผู้กระทำเอง เพราะเป็นที่เห็นได้ว่าในหลากหลายกรณีก็มีเหตุประการอื่นที่ทำให้เกิดผลนั้นด้วย โดยเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นอาจจะเป็นเหตุที่ใกล้ชิดหรืออยู่ห่างไกลจากผล

หรือเป็นเหตุปกติธรรมดาหรือผิดปกติธรรมดาที่ทำให้เกิดผลขึ้น ในเมื่อยังคงมีแง่มุมที่หลายหลายเหล่านี้อยู่ จึงทำให้การระบุดันเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้เพียงประการเดียว ยังไม่เพียงพอต่อการวินิจฉัยให้ผู้กระทำมีความผิดต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น กรณีจึงควรที่จะต้องคำนึงถึงเรื่องของความสมควรที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบผลแห่งการกระทำของตนอีกประการหนึ่งด้วย

ในประเทศอังกฤษจึงได้มีการแบ่งแยกขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริง กับการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมาย กล่าวคือ นอกจากผู้กระทำจะได้ก่อให้เกิดผลขึ้นตามความเป็นจริงแล้ว หากผลที่เกิดขึ้นอยู่นอกเหนือไปจากการกระทำโดยเจตนาหรือความประมาทของผู้กระทำ ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบเมื่อผู้กระทำได้ก่อให้เกิดผลขึ้นในทางกฎหมายอีกด้วย

การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อเท็จจริงของประเทศอังกฤษนั้น จะใช้ทฤษฎีเงื่อนไขตามหลักที่เรียกว่า “But-for” ในการค้นหาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น โดยการพิจารณาว่าหากไม่มีการกระทำของผู้กระทำแล้ว ผลก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้กระทำแล้ว แต่หากว่าไม่มีการกระทำนั้นอยู่ก็ตาม ผลก็ยังคงจะต้องเกิดขึ้นอยู่ดี ก็ถือว่าผลนั้นเกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้กระทำไม่ได้

หากเป็นกรณีที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นพร้อมกันมากกว่าหนึ่งเหตุการณ์ (Additional Causes) หรือกรณีที่เกิดสาเหตุทางเลือก (Alternative Causes) ขึ้น โดยที่เหตุการณ์ทั้งหลายเหล่านั้นหรือเพียงแต่เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งก็สามารถทำให้ผลตามบัญญัติของกฎหมายเกิดขึ้นมาได้ ก็จะมีการนำเอาหลักเหตุปัจจัยที่สำคัญ (Substantial factor) มาใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลขึ้นหรือไม่

นอกจากนี้แล้ว ในประเทศอังกฤษก็ยังมีหลักเรื่อง Multiple Cause ที่จะนำมาชี้ให้เห็นว่าในระหว่างสาเหตุทั้งหลายที่เกิดขึ้น หากเหตุเหล่านั้นสามารถที่จะทำให้เกิดผลขึ้นได้ด้วยกันทุกเหตุแล้ว ก็ถือว่าทุกสาเหตุที่เกิดขึ้นเหล่านั้น เป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นในความเป็นจริง

การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น จะถูกนำมาพิจารณาก็ต่อเมื่อผลที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงแตกต่างไปจากการกระทำโดยเจตนาของผู้กระทำ หรือเป็นผลที่เกิดขึ้นเกินเลยไปจากการกระทำผิดโดยประมาทตามปกติธรรมดา จึงจะทำการพิสูจน์ด้วยหลัก Proximate cause โดยพิจารณาจากความสามารถในการคาดเห็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำตามหลัก Reasonable Foresee ability โดยผู้กระทำจะต้องคาดเห็นผลที่จะเกิดขึ้นได้ล่วงหน้าก่อนที่ตนจะได้กระทำการนั้น หากผู้กระทำสามารถที่จะคาดเห็นความเป็นไปได้ที่ผลเช่นนั้นจะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนแล้ว แต่ยังไม่เลือกที่จะกระทำการดังกล่าวจนก่อให้เกิดผลขึ้น ผู้กระทำก็ต้องรับผิดชอบที่เกิดขึ้น เพราะถือว่า การกระทำของผู้กระทำมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยข้อกฎหมายแล้ว

ส่วนการพิสูจน์ความรับผิดในทางอาญาต่อการเกิดผลที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดของประเทศฝรั่งเศสนั้น จะไม่มีการแบ่งแยกขั้นตอนในการพิสูจน์หาความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด โดยจะทำการ

พิจารณาแค่เพียงความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีเงื่อนไขเท่านั้น ซึ่งหากได้ความว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว ก็จะได้ทำการพิสูจน์ตามโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบในทางอาญาประการต่อไป

สำหรับในประเทศเยอรมนีนั้นมีการกำหนดขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกจะเป็นการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น หรือก็คือการค้นหาคำว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผลเกิดขึ้นนั่นเอง และขั้นตอนที่สองนั้นเมื่อได้ความว่าต้นเหตุประการใดบ้างที่ก่อให้เกิดผลขึ้นแล้ว ก็จะได้ทำการพิสูจน์หาความรับผิดชอบในทางอาญาต่อการก่อให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอกอีกประการหนึ่ง เพื่อยืนยันว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นถือเป็น “ผลงาน” ที่ผู้กระทำสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในทางอาญา

การค้นหาคำว่าเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นในประเทศเยอรมนี จะเริ่มจากการใช้ทฤษฎีเงื่อนไขมาพิสูจน์หาว่ากรณีใดบ้างที่ถือว่าเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้น เมื่อได้ความว่ามีต้นเหตุประการใดที่ก่อให้เกิดผลขึ้นแล้ว แม้ว่าต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นจะมีอยู่อย่างมากมายก็ตาม ก็จะต้องทำการพิสูจน์หาความรับผิดชอบในทางอาญาจากผลที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นต่อไปตามทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาญาว่า ในบรรดาสาเหตุทั้งหลายที่ก่อให้เกิดผลขึ้นในประการใดบ้าง ที่จะถือว่าเป็น “ผลงาน” ของผู้กระทำอย่างแท้จริง อันจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในทางอาญาต่อการที่ตนได้ทำให้เกิดขึ้นซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอก โดยที่การพิสูจน์ความรับผิดชอบตามทฤษฎีความรับผิดชอบในทางอาญานี้จะเป็นการพิจารณาว่าผู้กระทำได้ก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้นหรือไม่ หากถือได้ว่าเป็นอันตรายที่กฎหมายตำหนิแล้วก็จะต้องพิสูจน์ถึงเชื่อมโยงระหว่างอันตรายที่กฎหมายตำหนิกับผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ต่อไป ซึ่งหากว่ามีความสัมพันธ์กันแล้วก็จะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น

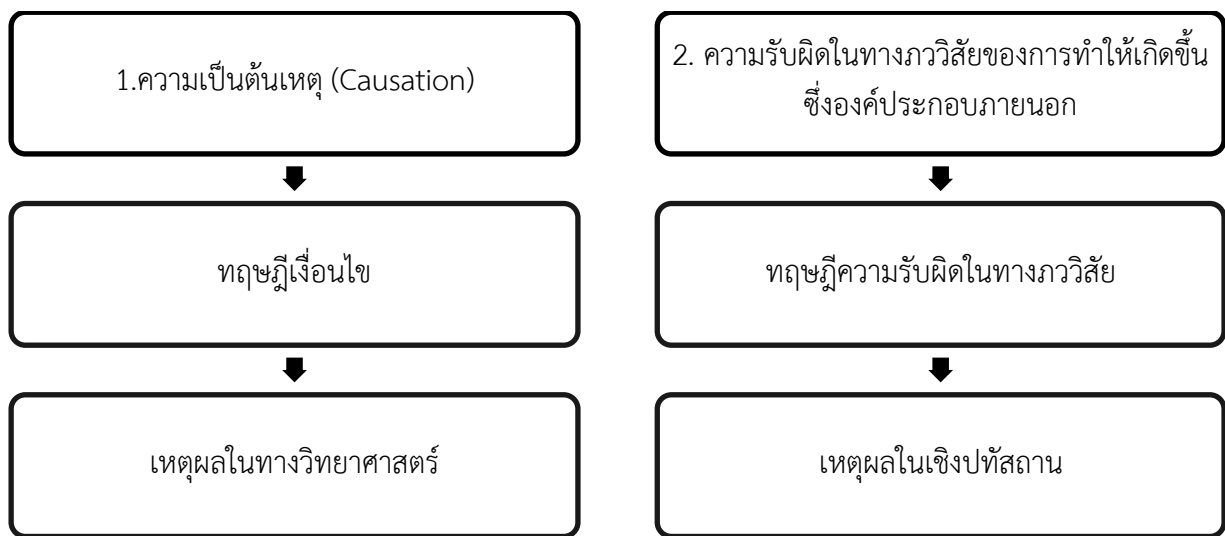
ในส่วนของประเทศไทยเองนั้น แม้ว่าจะได้นำเอาทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลก็ตาม แต่ในประเทศไทยก็ยังมีได้มีการอธิบายถึงขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เพียงแต่จะต้องทำการพิสูจน์ว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำหรือไม่ ซึ่งในส่วนนี้จะต้องนำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้บังคับ แต่หากเป็นกรณีที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 หรือกรณีที่เกิดเหตุแทรกแซงขึ้นแล้ว ก็จะต้องทำการพิสูจน์โดยใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการยืนยันว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลที่เป็นปกติธรรมดาสามารถจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ หากว่าเป็นผลที่สามารถเกิดขึ้นได้ตามปกติธรรมดาแล้วก็จะทำให้ผู้กระทำรับโทษหนักขึ้น หรือต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดจากเหตุแทรกแซงนั้น

แต่การพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นของประเทศไทยดังกล่าวนี้ อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำ เหตุเพราะการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไขในการพิสูจน์ความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น สามารถที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์จากการพิสูจน์ได้อย่างไม่จำกัด อีกทั้งยังไม่สามารถที่จะนำมายืนยันได้ว่าในบรรดาต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นทั้งหลายเหล่านั้น มีต้นเหตุใดประการใดบ้างที่สมควรจะต้องรับผิดชอบ

ส่วนการปรับใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเองก็ถูกจำกัดแต่เพียงเรื่องของผลที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น กับกรณีของเหตุแทรกแซง จึงทำให้ไม่สามารถที่จะนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการแก้ไข ปัญหาของทฤษฎีเงื่อนไขดังกล่าวได้เท่าที่ควร และด้วยมุมมองของทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเองก็ยังสามารถเอา ความรู้พิเศษของผู้กระทำซึ่งถือเป็นส่วนที่มีความเป็นอัตวิสัยเข้ามาร่วมในการวินิจฉัยด้วย จึงทำให้การปรับใช้ ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนั้นไม่สอดคล้องกับระบบกฎหมายของประเทศไทย เห็นได้จากการที่ในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีไม่มีการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการพิสูจน์ความรับผิดของผู้กระทำเลย

ดังนั้น หากจะต้องจำกัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไข รวมทั้งหลีกเลี่ยงการ ปรับใช้ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมดังกล่าวแล้ว กรณีก็จะต้องมีการกำหนดขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดต่อผล ที่เกิดขึ้นโดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังที่ประเทศเยอรมนีได้กำหนดไว้ โดยการแบ่งแยกระหว่างขั้นตอนของการ พิสูจน์ความเป็นต้นเหตุในผลที่เกิดขึ้น กับขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดในทางภววิสัยของการทำให้เกิดขึ้น ซึ่งองค์ประกอบภายนอกออกจากราก

ต่อไปนี้เป็นแผนภาพแสดงขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้นที่จะมี การแบ่งแยกการพิสูจน์เป็น 2 ขั้นตอน ที่จะต้องทำการพิสูจน์ไปตามลำดับ กล่าวคือ ในขั้นตอนแรกจะต้องทำ การพิสูจน์หาต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นให้ได้ก่อน แล้วจึงจะได้ทำการพิสูจน์ความรับผิดในทางภววิสัยของการทำ ให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอกในขั้นตอนที่สองต่อไป

ภาพที่ 4.5 แผนภาพแสดงขั้นตอนในการพิสูจน์ความรับผิดของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้น

จากแผนภาพดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าการพิสูจน์ความรับผิดต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น จะต้องกระทำเป็น 2 ขั้นตอน โดยที่ในขั้นตอนแรกจะต้องทำการพิสูจน์ให้ได้ความว่าการกระทำของผู้กระทำถือเป็นต้นเหตุ ในผล ที่เกิดขึ้นอันเป็นการอธิบายจากการให้เหตุผลในทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถที่จะนำเอาทฤษฎีเงื่อนไข มาใช้ใน

การวินิจฉัย และในประการต่อมาเมื่อพิสูจน์ได้แล้วว่าการกระทำใดบ้างที่เป็นต้นเหตุในผลดังกล่าว ที่แม้จะมีอยู่มากมายก็ตาม แต่ก็จะต้องทำการพิสูจน์หาความรับผิดชอบในทางภววิสัยของการทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอกซึ่งถือว่าเป็นการให้เหตุผลในทางปทัสถาน ด้วยการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทาง ภววิสัยมาเป็นเครื่องมือในการคัดกรองว่าผลทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้น มีผลประการใดบ้างที่ถือว่าเป็น “ผลงาน” ที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำอย่างแท้จริง อันจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นภววิสัย

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องตระหนักไว้เสมอสำหรับการพิจารณาในเรื่องของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลก็คือ เรื่องดังกล่าวเป็นแค่เพียงการพิจารณาในชั้นของการพิสูจน์การครบองค์ประกอบภายนอกสำหรับความผิดที่ต้องการผลเท่านั้น หากเป็นความผิดที่ไม่ต้องการให้มีผลปรากฏต่างหากจากการกระทำแล้วก็ย่อมที่จะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่าง การกระทำที่เป็นความผิดกับผลตามที่เป็นบัญญัติไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด อีกทั้งการพิสูจน์ในชั้นขององค์ประกอบภายนอกนี้ ก็จะต้องพิจารณาแต่เรื่องที่เป็นภววิสัยเท่านั้น โดยจะไม่มีการนำเอาส่วนของเรื่องที่เป็นอัตวิสัยเข้ามาปะปนด้วย

นอกจากนี้ แม้ว่าจะสามารถพิสูจน์ได้แล้วว่าการกระทำของผู้กระทำได้เป็นต้นเหตุของผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กับทั้งผู้กระทำก็เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในทางภววิสัยในผลแห่งความผิดดังกล่าวแล้วก็ตาม ก็เป็นแค่เพียงการพิสูจน์ว่าผู้กระทำมีความรับผิดชอบต่อการที่ตนได้ทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอกเท่านั้น กรณีหาได้หมายความว่าผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบในทางอาญาแต่อย่างใด แต่จะต้องทำการพิสูจน์ในส่วนขององค์ประกอบภายใน ส่วนของความผิดกฎหมาย รวมทั้งส่วนที่ว่าด้วยความชั่วต่อไป เพื่อที่จะยืนยันว่า การกระทำของผู้กระทำนั้นเป็นความผิดและสมควรที่จะต้องได้รับการลงโทษ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหลักการว่าด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล แนวทางในการวินิจฉัยความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ตลอดจนได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบการปรับใช้ทฤษฎีเงื่อนไข ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม และทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภววิสัยแล้ว เพื่อที่จะได้นำมาพัฒนาหลักการในการพิสูจน์ความรับผิดชอบในทางภววิสัยของผู้กระทำที่ได้ก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดอาญา ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงบทสรุปและข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

5.1 บทสรุป

การวินิจฉัยว่าผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นหรือไม่นั้น หนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการพิสูจน์ความผิดดังกล่าวก็คือหลักในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ที่มุ่งค้นหาถึงความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับผลว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ หากว่าการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น มีความสัมพันธ์กันแล้ว ก็จะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้น แต่หากว่าผลที่เกิดขึ้นไม่ได้มีความสัมพันธ์กับการกระทำของผู้กระทำ แม้ว่าตัวผู้กระทำเองจะได้นำให้เกิดข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดขึ้นแล้วก็ตาม แต่ผู้กระทำก็จะต้องไม่มีความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นนั้นแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลถูกจัดให้อยู่ในโครงสร้างของความรับผิดชอบในทางอาญา

เมื่อการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล คือ การค้นหาถึงความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำที่เป็นเหตุกับผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จึงทำให้การค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนั้นเป็นเรื่องในทางภววิสัยโดยแท้ กล่าวคือ การวินิจฉัยหาความสัมพันธ์ของเหตุและผลที่เกิดขึ้นจะต้องทำการพิสูจน์จากการกระทำของผู้กระทำที่ได้แสดงออกมาให้ปรากฏภายนอกกว่าจะทำให้เกิดผลขึ้นได้หรือไม่ โดยมีข้อเรื่องเกี่ยวข้องกับสภาพภายในจิตใจของผู้กระทำอันเป็นเรื่องในทางอัตวิสัยแต่อย่างใด ทำให้การวินิจฉัยในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้ต้องถูกจัดให้อยู่ในส่วนขององค์ประกอบภายนอกของโครงสร้างของความรับผิดอาญาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ในการค้นหาว่าการกระทำของผู้กระทำจะมีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นหรือไม่นั้น มีข้อเรื่องที่จะทำการค้นหาได้จากหลักเกณฑ์ของวิชานิติศาสตร์หรือสังคมศาสตร์แต่อย่างใด แต่จะต้องทำการค้นหาด้วยหลักเกณฑ์ตามธรรมชาติผ่านการพิสูจน์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ว่าเหตุประการใดบ้างที่ก่อให้เกิดผลขึ้น สำหรับกรณีที่ไม่ใช่ข้อเรื่องยากเพียงแค่อาศัยการสังเกตหรือการพิจารณาจากประสบการณ์ของมนุษย์ก็เพียงพอแล้วที่จะตอบได้ว่าเหตุประการใดที่ก่อให้เกิดผลขึ้น แต่หากเป็นกรณีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนก็จะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ที่จะตอบคำถามถึงความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นว่ามาจากสาเหตุประการใด ทำให้การอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นในทางนิติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการพิสูจน์

หาความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการกระทำ จะต้องกระทำผ่านการให้เหตุผลตามกฎเกณฑ์ ทางธรรมชาติหรือตามวิชาวิทยาศาสตร์อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ กรณีจึงทำให้เกิดทฤษฎีในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลขึ้น โดยที่ทฤษฎีที่มีความโดดเด่นและมีการปรับใช้กันอย่างแพร่หลาย ก็คือ ทฤษฎีเงื่อนไขและทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

สำหรับทฤษฎีเงื่อนไขนี้ได้ให้เหตุผลในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลไว้ว่า เหตุการณ์ทั้งหลายที่มีความสามารถที่จะก่อให้เกิดผลขึ้น ถือเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นนั้นได้ด้วยกันทั้งสิ้น และจากการตั้งคำถามที่ว่าหากไม่มีเหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว ผลในบั้นปลายนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ หากว่าผล ในบั้นปลายนั้นจะไม่เกิดขึ้น กรณีก็จะต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ในทางกลับกัน แม้ว่าจะไม่มีเหตุการณ์นั้นอยู่ก็ตาม แต่ผลก็ยังคงจะต้องเกิดขึ้นอยู่นั่นเอง กรณีก็จะต้องถือว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมิได้มีต้นเหตุมาจากเหตุการณ์นั้นแต่อย่างใด จากความสามารถในการค้นหาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นของทฤษฎีเงื่อนไขเองที่ทำให้ทฤษฎีเงื่อนไขได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก

แต่การที่ทฤษฎีเงื่อนไขมีมุมมองต่อเหตุการณ์ทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน โดยทุก ๆ เหตุการณ์ ที่สามารถจะก่อให้เกิดผลขึ้นมาได้นั้นถือว่ามีค่าเท่ากันทั้งสิ้น ทำให้ทฤษฎีเงื่อนไขถูกเรียกขานในอีกประการหนึ่งว่าเป็นทฤษฎีเหตุที่เท่าเทียมกัน กรณีจึงไม่มีการแบ่งแยกระหว่างเหตุที่อยู่ใกล้ชิดกับผลกับเหตุที่อยู่ห่างไกลจากผล เหตุที่มีความสำคัญกับเหตุโดยทั่วไป หรือเหตุที่ผิดปกติธรรมดากับเหตุที่เป็นปกติธรรมดา ออกจากกัน จึงก่อให้เกิดคำถามและข้อวิจารณ์ต่อทฤษฎีเงื่อนไขว่าหากจะได้นำเอาทฤษฎีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบแต่เพียงประการเดียวแล้ว ก็อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้กระทำเท่าที่ควร เพียงเพราะว่าเราสามารถที่จะระบุได้ว่าการกระทำของผู้กระทำถือเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผลตามกฎหมายเกิดขึ้นได้นั้น ไม่อาจที่จะถือเอาความเป็นต้นเหตุนี้เพียงประการเดียวมาใช้ในการลงโทษผู้กระทำได้แต่อย่างใด การจะพิจารณาว่าผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบที่เกิดจากการกระทำของตนหรือไม่นั้น จำจะต้องมีการพิสูจน์ผ่านหลักเกณฑ์ในทางปทัสถานให้ได้เสียก่อนว่าเขาผู้นั้นมีการกระทำที่สมควรจะต้องรับผิดชอบที่ตนได้เป็น ผู้ก่อให้เกิดขึ้นหรือไม่

การที่เราไม่สามารถจะนำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้ในการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำได้อย่าง มีประสิทธิภาพนี้เองที่ทำให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมขึ้นในเวลาต่อมา โดยทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้ได้มีการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลว่าจะต้องเป็นการกระทำที่ตามประสบการณ์โดยทั่วไปสามารถที่จะคาดหมายความเป็นไปได้ที่ผลนั้นจะเกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวเท่านั้น หากไม่สามารถที่จะคาดหมายได้ว่าการกระทำเช่นนั้นสามารถก่อให้เกิดผลขึ้นได้แล้ว ก็ย่อมจะถือไม่ได้ว่าการกระทำที่แม้จะได้ออกให้เกิดผลขึ้นมีความสัมพันธ์กันตามหลักการว่าด้วยเรื่องของการสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ส่งผลให้มีเฉพาะแค่เพียงสาเหตุที่สามารถคาดหมายได้ที่ทำให้เกิดผลขึ้นเท่านั้น ที่จะต้องมีความรับผิดชอบในผลดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมจะสามารถนำมาใช้ในการจำกัดความรับผิดชอบของผู้กระทำที่ผ่านการพิสูจน์ตามทฤษฎีเงื่อนไขมาแล้วได้เป็นอย่างดี แต่ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้ก็ไม่สามารถที่จะนำมาพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นได้คงเดียวกับทฤษฎีเงื่อนไข จะทำได้ก็แต่เพียงแค่การจำกัดผลลัพธ์ที่ได้จากการพิสูจน์หาความเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นแล้วเท่านั้น ทำให้การนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้

อธิบายถึงต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ของทฤษฎี อีกทั้งเนื้อหาในการพิสูจน์ตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเองก็ไม่สามารถที่จะกันส่วนที่เป็นอติวิสัยของผู้กระทำออกไปจากการวินิจฉัยได้ โดยการที่จะสามารถคาดเห็นได้โดยทั่วไปหรือไม่จะต้องอาศัยความสามารถในการรับรู้ของผู้กระทำเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การวินิจฉัยด้วย จึงทำให้เกิดการวินิจฉัยที่ผิดพลาดซับซ้อนในโครงสร้างแห่งความรับผิดชอบ และนอกจากนี้ ในส่วนของคำอธิบายที่ยึดอยู่กับการคาดเห็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นด้วยประสบการณ์ที่อิงอยู่กับเรื่องของความเป็นไปได้ ก็ยังอาจที่จะไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง กรณีจึงทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงการนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมนี้มาปรับใช้กับการวินิจฉัยความผิดเป็นอย่างมาก จนถึงขนาดที่ในประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนีไม่ให้การยอมรับและปฏิเสธที่จะนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการวินิจฉัยคดีอาญาอย่างสิ้นเชิง

สำหรับในประเทศไทยนั้นหากได้ศึกษาผ่านตำรากฎหมายและคำพิพากษาของศาลฎีกาแล้ว ก็ จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเองก็ได้มีการรับเอาหลักการในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล เข้ามาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในส่วนของ การวินิจฉัยความผิดอาญานั้นได้มีการจัดวางเรื่อง ของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลให้อยู่ในส่วนขององค์ประกอบความผิด แต่จัดให้การพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้อยู่ใน ส่วนภายหลังจากที่ได้มีการพิสูจน์การครบองค์ประกอบภายนอก และองค์ประกอบภายในเสร็จสิ้นแล้ว โดยทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่ได้รับความนิยม และมีคำอธิบายอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ ทฤษฎีเงื่อนไข และทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

ในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของประเทศไทยนั้น จะเริ่มจากการวิเคราะห์ หาต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นจากการใช้ทฤษฎีเงื่อนไขในการอธิบายว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำหรือไม่ ซึ่งหากว่าการกระทำของผู้กระทำถือเป็นต้นเหตุที่ไปก่อให้เกิดผลขึ้นตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้ว ก็จะถือว่าผู้กระทำมีความรับผิดชอบในการที่ตนได้ทำให้เกิดการครบองค์ประกอบความผิดของกฎหมายอาญา แต่หากเป็นกรณีที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบขึ้นเนื่องจากผลของการกระทำหรือเป็นกรณีที่มีเหตุแทรกแซงเกิดขึ้น นอกจากการวินิจฉัยตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้วก็จะต้องนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมมาใช้ในการวินิจฉัยประกอบด้วย อันถือเป็นการจำกัดความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เหลือแต่เพียงเหตุที่มีความเหมาะสมที่จะก่อให้เกิดผลขึ้นได้เท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ

จากการศึกษาหลักการว่าด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลพบว่า การนำเอาทฤษฎีเงื่อนไขมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความรับผิดชอบต่อผลแห่งการกระทำเพียงประการเดียว ย่อมจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุที่การพิสูจน์ตามสมมติฐานของทฤษฎีเงื่อนไขได้สร้างผลลัพธ์ที่ไร้ขอบเขต ทั้งยังไม่สามารถที่จะบ่งชี้ได้ด้วยตัวของทฤษฎีเงื่อนไขเองว่ากรณีใดบ้างที่แม้จะทำได้ทำให้เกิดผลขึ้นแล้วจะมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นดังกล่าว กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาและพัฒนาหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีประการอื่นเพื่อที่จะสามารถนำเอามาใช้ในการจำกัดผลลัพธ์ และสามารถพิสูจน์ถึงความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบได้ของผู้กระทำ

แม้ว่าในเวลาต่อมาจะได้มีการคิดค้นและพัฒนาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมขึ้นเพื่อจำกัดผลลัพธ์และกำหนดขอบเขตแห่งความสมควรต้องรับผิดชอบตามทฤษฎีเงื่อนไขแล้วก็ตาม แต่จากการที่ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม

เองก็มีปัญหาและข้อถกเถียงเป็นอย่างมาก กล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือเรื่องของการนำเอาส่วนที่เป็นอติวิสัยเข้ามารวมอยู่ด้วยกับการวินิจฉัยในส่วนที่จะต้องคำนึงถึงเรื่องที่เป็นภาววิสัยเท่านั้น ทำให้เกิดข้อนำคิดว่า การที่ประเทศไทยยังคงนำเอาทฤษฎีเหตุที่เหมาะสมเพียงประการเดียวมาปรับใช้ ทั้งได้มีการบัญญัติเนื้อหาตามทฤษฎีดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 โดยที่มิได้มีการศึกษาถึงทฤษฎีประการอื่นเลย จะเป็นการจำกัดขอบเขตและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะสามารถนำมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้องและก่อให้เกิดความเป็นธรรมหรือไม่

เมื่อการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นมิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่ การค้นหาต้นเหตุของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องมีการยืนยันและชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่ถือเป็นต้นเหตุของผลที่เกิดขึ้นมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบ จากการที่สิ่งนั้นได้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดผลอันถือว่าเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดอาญา ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้ต้องมีการกำหนดขอบเขตแห่งความรับผิดชอบของเหตุที่ทำให้เกิดผลขึ้นตามสมควรเท่านั้น จากการศึกษาแนวความคิดและวิธีการในการปรับใช้ทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภาววิสัยทำให้พบว่า การจำกัดผลลัพธ์ของต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภาววิสัยนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่ามิใช่ทุกเหตุที่จะมีความสมควรที่จะต้องรับผิดชอบ แต่จะต้องจำกัดเฉพาะแค่เพียงต้นเหตุที่มีการก่อให้เกิดอันตรายที่มีขอบด้วยกฎหมายขึ้น และอันตรายดังกล่าวนี้ได้ไปก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้เท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องมีความรับผิดชอบ

จากเนื้อหาและวิธีการพิสูจน์ความผิดของทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภาววิสัยนี้เองที่ทำให้เราสามารถที่จะอธิบายถึงสิ่งที่มีความสมควรจะต้องมีความรับผิดชอบได้อย่างกระจ่างชัด และยังสามารถที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหาจากการที่ทฤษฎีอื่นไม่สามารถที่จะนำมาอธิบายได้อีกด้วย อีกทั้งยังสามารถที่จะนำมาปรับใช้ในการจำกัดผลลัพธ์ที่มีอยู่อย่างมากมายมหาศาลของทฤษฎีเงื่อนไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากกรณีทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภาววิสัยสามารถกันต้นเหตุที่ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นจากการใช้ชีวิตประจำวัน ที่กฎหมายให้การยอมรับ กรณีของต้นเหตุที่อยู่นอกเหนือไปจากขอบเขตแห่งความคุ้มครองของกฎหมายสำหรับความผิดฐานนั้นได้บัญญัติไว้ กรณีของการกระทำที่เป็นการลดอันตราย กรณีของเหตุที่ผิดปกติธรรมดา กรณีที่ผู้เสียหายได้ก่อให้เกิดอันตรายหรือมีส่วนร่วมในการที่ผู้อื่นนั้นได้ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นกับตนเอง หรือแม้แตกรณีของการเกิดขึ้นซึ่งสาเหตุสะสมที่หากขาดต้นเหตุบางประการไปแล้วผลนั้นจะไม่เกิดขึ้น ให้หลุดพ้นจากการที่จะต้องมีความรับผิดชอบ จากการที่สิ่งเหล่านี้สามารถที่จะเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นสำหรับประเทศไทยที่จะต้องมีการเปิดรับเอาทฤษฎีในประการอื่นนอกจากทฤษฎีเงื่อนไข กับทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม เข้ามาศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวความคิดของเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลให้มีความทันสมัยและประสิทธิภาพในการวินิจฉัยคดีมากที่สุด อย่างน้อยที่สุดก็คือการเปิดรับเอาทฤษฎีความรับผิดชอบในทางภาววิสัยนี้เองเข้ามาร่วมประกอบในการวินิจฉัยคดีด้วยนั่นเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

ภายหลังจากที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาแนวความคิด หลักการ และเนื้อหาของหลักในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลผ่านการปรับใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนได้ทำการศึกษาจากกรณีตัวอย่าง และจากคำพิพากษาของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศแล้ว ผู้เขียนขอให้ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทาง ในการพัฒนาหลักการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่จะได้นำมาปรับใช้ในการวินิจฉัยความผิดอาญาตามระบบกฎหมายของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

5.2.1 เห็นควรปรับปรุงแนวทางในการวินิจฉัยความรับผิดชอบตามโครงสร้างของความผิดอาญาเสียใหม่ ด้วยการจัดวางหลักเกณฑ์ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลให้อยู่ในส่วนของ การพิจารณา ในชั้นขององค์ประกอบภายนอกสำหรับความผิดที่ต้องการให้มีผลเกิดขึ้นต่างหากจากการกระทำ เพื่อที่จะได้ เป็นการกันส่วนที่เป็นอวัยวะออกไปและคงเหลือไว้เฉพาะแต่ส่วนที่เป็นภววิสัยเท่านั้น

5.2.2 เห็นควรปรับปรุงขั้นตอนในการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำในการก่อให้เกิดผลขึ้น เป็นสองขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกจะต้องทำการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลตามทฤษฎี เจื่อนไขเสียก่อนว่าการกระทำของผู้กระทำถือเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลขึ้นหรือไม่ แล้วจึงทำการพิสูจน์ ในขั้นตอนที่สองต่อไปว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำนั้นเป็น “ผลงาน” ของผู้กระทำตามทฤษฎีความ รับผิดชอบในทางภววิสัยอย่างแท้จริงจากการที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดอันตรายที่กฎหมายตำหนิขึ้น โดยที่อันตรายนั้น ได้ไปทำให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จึงจะทำให้ผู้กระทำมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรภิรมย์ โคมลารชุน, 'ข้อถกเถียงทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการออนไลน์ในเยอรมนี' ใน 60 ปี อุดม รัฐอมฤต
ชีวิตและมิตรภาพบนเส้นทางวิชาการ (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2562).
- _____, 'ความรับผิดทางอาญาในการทำให้เกิดขึ้นซึ่งองค์ประกอบภายนอก' (2551) 1 วารสาร
กฎหมายธุรกิจบัณฑิตย.
- _____, 'ทฤษฎีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญา: ศึกษาเฉพาะการควบคุม' (มิถุนายน
2561) 1 วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- _____, 'ทฤษฎีเป้าหมายกำหนด ของ Prof. Dr. Hans Welzel' (2557) 1 วารสารนิติศาสตร์ปริตี
พนมยงค์.
- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 6, วิญญูชน 2563).
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง 2565).
- _____, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10, พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย) 2551).
- โกเมน ภัทรภิรมย์, 'ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลแห่งการกระทำ' (2516) 1 บทบัณฑิตย.
- คณพล จันทน์หอม, *หลักกฎหมายอาญา เล่ม 1* (วิญญูชน 2563).
- คณิต ณ นคร, 'คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา' (มกราคม 2523) 3 วารสารอัยการ.
- _____, 'โครงสร้างความรับผิดอาญาและข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับ Mens Rea' (2531) 3
วารสารนิติศาสตร์.
- _____, 'ปัญหาการกระทำและผล' (2524) 2 วารสารนิติศาสตร์.
- _____, *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11, วิญญูชน 2559).
- _____, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6, วิญญูชน 2560).
- _____, *ประมวลกฎหมายอาญา : หลักกฎหมายและพื้นฐานความเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 12, วิญญูชน
2559).
- จิตติ ดิงศภัทย์, *กฎหมายอาญา ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 11, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
2555).
- _____, *กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3* (พิมพ์ครั้งที่ 7, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติ
บัณฑิตยสภา 2553).
- ณัฐชยา พารุ่ง, *หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล : ศึกษาการปรับใช้หลักเหตุแทรกแซงจากคำ
พิพากษาของศาล* (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559).
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และ รณกรณ์ บุญมี, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 25, วิญญูชน 2566).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 'หมายเหตุเกี่ยวกับทฤษฎีเงื่อนไข' ใน พิศวาท สุคนธพันธุ์ (บรรณธิการ) *รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์* (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536).
- นัฐพงศ์ พิริยะสถิต, 'หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล : ศึกษาเฉพาะในสวนผลธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63' (สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547).
- ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2566).
- พลสิทธิ์ จิระสันติมน, 'การกระทำและผลในกฎหมายอาญา : ศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาของไทยและต่างประเทศ' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2558).
- พูลลาภ กันทา, 'ผลธรรมตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 63 "ศึกษาแนวความผิดและคำวินิจฉัยของศาลในประเทศไทย"' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2543).
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2, อานกกฎหมาย 2564).
- สายหยุด แสงอุทัย, 'ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในคดีอาญา' (2482) 5 บทบัณฑิตย.
- สุภัสสี เทพหัสติน ณ อยุธยา, 'โครงสร้างความผิดอาญาเยอรมัน : ตรรกะแห่งการวินิจฉัยความผิดอาญา' (2557) 2 ตุลาคม.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 'หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา' ใน พิศวาท สุคนธพันธุ์ (บรรณธิการ) *รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์* (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536).
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 'ผลของการกระทำในทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีผลที่เป็นการก่ออันตราย' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536).
- _____, *วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาด้วยหลักกฎหมายอาญาเยอรมัน* (เจริญรัฐการพิมพ์ 2558).
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 'โครงสร้างความผิดอาญา : ความแตกต่างในระบบกฎหมาย' (2529) 4 วารสารนิติศาสตร์.
- หยุด แสงอุทัย, *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 21, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554).
- _____, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127* (พิมพ์ครั้งที่ 7, วิญญูชน 2561).
- อัจฉริยา ชูตินันท์, 'หลักการกำหนดความผิดอาญาและหลักการกำหนดโทษอาญาในการตรากฎหมาย' (2564) 3วารสารสุทธิปริทัศน์.
- _____, *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2563).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Albert Levitt, 'Cause, Legal Cause and Proximate Cause' (1922) 21 Michigan Law Review.
- Berner Albert Friedrich, *Lehrbuch des Deutschen Strafrechts* (Bernhard Tauchnitz, Leipzig, 1863).
- Bernhard and Gaidzik Widder, *Begutachtung in der Neurologie* (Georg Thime Verlag 2007).
- Catherine Elliott and Frances Quinn, *Criminal Law* (Pearson Longman 2008).
- Ernst Ludwig von Beling. *Die lehre vom Verbrechen* (Tübingen 1906).
- Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechts* (Felix Meiner 1820).
- Hans Welzel, 'Kausalität und Handlung' (1931) 51 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.
- Institut für Kriminologie und Wirtschaftsstrafrecht Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Freiburg, 'Vorhersehbarkeit' <<http://preview.datatable.strafrecht-online.org/problemfelder/at/tb/obj-zur/vorhersehbar/>> สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2566.
- Jean Pradel, *Droit pénal general* (Cujas 2002).
- Johannes Wessels and Werner Beulke, *Strafrecht allgemeiner Teil* (C.F. Müller 2001).
- juracademy.de, 'Strafrecht Allgemeiner Teil 1 OBJEKTIVER TATBESTAND – KAUSALITÄT' <<https://www.juracademy.de/strafrecht-at1/kausalityet.html>> สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2566.
- Kay H. Schumann, 'Von der sogenannten objektiven zurechnung in Strafrecht' (2008) 6 juristische ausbildung.
- Lasha - Giorgi Kutalia, *Handlungslehre* (Cuvillier Verlag 2011).
- Paul H. Robinson and Michael T. Cahill, *Criminal law* (2 nd edn, Wolters Kluwer Law & Business 2012).
- Paul K. Ryu, 'Causation in Criminal Law' (1958) 106 University of Pennsylvania Law Review.
- Paulo de Sousa Mendes and Jose Carmo, 'A Semantic Model for Causation in Criminal Law and the Need of Logico-Legal Criteria for the Attribution of Causation' (2013) 12 Law, Probability & Risk.
- Urs Kindhäuser, 'Skript zur Vorlesung Strafrecht AT' <https://www.jura.uni-bonn.de/fileadmin/Fachbereich_Rechtswissenschaft/Einrichtungen/Lehrstuehle/Kindhaeuser/Strafrecht_AT/s-at-19.pdf> สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2566.
- Wayne R. LaFave, *Criminal law* (West Publishing co. 1986).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล กฤตเมธ ทองประไพ

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2561 - เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 70 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
พ.ศ. 2560 - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

ประสบการณ์ทำงาน

- พ.ศ. 2563 - นิติกรปฏิบัติการ สำนักงานอัยการสูงสุด
พ.ศ. 2562 - นิติกรปฏิบัติการ กรมส่งเสริมสหกรณ์
พ.ศ. 2561 - รองสารวัตรสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ